

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

กับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย

อานนท์ บัวภา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2564

**PARTICIPATORY COMMUNICATION OF THE CHILDREN AND
YOUTH COUNCIL OF THAILAND AND POTENTIAL
DEVELOPMENT OF THAI YOUTH**

Arnon Buapha

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Communication Arts Department of Communication
Arts Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University**

2021

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ปริญญา นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยกับ
การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย
เสนอโดย นายอานนท์ บัวภา
สาขาวิชา นิเทศศาสตร์ กลุ่มวิชาการสื่อสารการตลาดและแบรนด์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิช ชุ่มเมืองปัก
ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนกานต์ ดวงรัตน์)

.....กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานิช ชุ่มเมืองปัก)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนัญสราร อรนพ ณ อุชุธยา)

คณะนิเทศศาสตร์รับรองแล้ว

.....คณบดีคณะนิเทศศาสตร์

(อาจารย์ กอบกิจ ประดิษฐผลพานิช)

วันที่ ๑๗ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย กับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย
ชื่อผู้เขียน	อานนท์ บัวภา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผศ.ดร. มาโนช ชุ่มเมืองปัก
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์
ปีการศึกษา	2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และ (2) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน มีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นคณะบริหารขององค์กร ในประเด็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กรและการพัฒนาศักยภาพในมุมมองของเยาวชนแกนนำ และการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากการทำแบบสอบถามประเด็นผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นในมุมมองของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมขององค์กร และนำผลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ร่วมกันกับคณะบริหารในลักษณะการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมีการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนในเชิงนโยบาย โดยเริ่มจากกระบวนการทำงานขององค์กรที่เน้นความเท่าเทียมและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามหลักประชาธิปไตย โดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ได้ส่งผลให้รูปแบบการสื่อสารขององค์กรเกิดการปรับตัวไปในลักษณะออนไลน์ค่อนข้างมาก ทั้งนี้ ผลการศึกษายังพบว่ามีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ (1) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ (2) ปัจจัยด้านคุณวุฒิและวิทยุฒิ (3) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และ (4) ปัจจัยด้านความรู้และประสบการณ์ สำหรับผลของการพัฒนาศักยภาพจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้น เยาวชนที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนาด้านความรู้ (2) การพัฒนาด้านพหุคุณนิสัย และ (3) การพัฒนาด้านทักษะ โดยสรุป การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมถือเป็นเครื่องมือที่ควรพิจารณานำมาใช้ในองค์กรหรือกิจกรรมที่ต้องการส่งเสริมศักยภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นเยาวชน

THESIS TITLE PARTICIPATORY COMMUNICATION OF THE CHILDREN AND
 YOUTH COUNCIL OF THAILAND AND POTENTIAL
 DEVELOPMENT OF THAI YOUTH

AUTHOR ARNON BUAPHA

ADVISOR ASST.PROF. MANOCH CHUMMUANGPAK, PH.D.

DEPARTMENT COMMUNICATION ARTS

ACADEMIC YEAR 2020

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the operation using participatory communication of the children and youth council of Thailand and (2) to study the potential development of Thai youth according to the participatory communication. Mixed methods were used for data collection. Qualitative data were collected from in-depth interviews with key informants who were the management team of the organization. It focused on the issue of participatory communication of the organization and the potential development in the perspective of the youth leaders. Quantitative data were collected from a questionnaire survey targeting youth participants who took part in activities held by the organization. Results from the survey were analyzed together with the management team using focus group discussion.

The results showed that the Children and Youth Council of Thailand has used participatory communication to drive their work on children and youth in terms of its policy. The organization's work process has been underpinned by equality and democratic freedom of expression. The outbreak of the COVID-19 has resulted in the adaptation of organization's communication style which leaned toward online platforms. In addition, the study found several factors determining participatory communication processes. They included (1) geographical factors, (2) qualifications and maturity factors, (3) personal relationships factors, and (4) knowledge and experience factors. For potential development through the participatory communication processes, most of the youth involved commented that their potential has been developed in three areas including (1) knowledge development, (2) behavior development, and (3) skill development. To sum up, participatory communication should be regarded as a tool for organizations or activities aiming to foster potentials of youth stakeholders.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนทนต์ ดวงรัตน์ ประธานการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนัญสรุ อรรณพ ณ อยุธยา กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาโนช ชุ่มเมืองปัก อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ และให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัย ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งมาโดยตลอด

นอกจากนี้ ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ที่ปรึกษา คณะบริหาร รวมทั้งคณะทำงานที่เป็นสมาชิกของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในการจัดเก็บข้อมูล ทำให้กระบวนการศึกษาวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตลอดจนเพื่อนๆ หลักรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตทุกคน บุคคลรอบข้าง ที่คอยให้คำปรึกษา สนับสนุนในการจัดทำและมอบกำลังใจอย่างดียิ่ง ในช่วงระยะเวลาของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณบุคคลต่างๆข้างต้น ณ ที่นี้ และหวังว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้เติบโตไปเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติต่อไป

อานนท์ บัวภา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฌ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหาคำวิจัย.....	6
1.3 วัตถุประสงค์.....	6
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.5 ขอบเขตการศึกษา.....	7
1.6 นิยามศัพท์.....	7
2. แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม.....	25
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชน.....	43
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
2.5 กรอบแนวคิดของการวิจัย.....	81
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	82
3.1 แหล่งข้อมูล.....	82
3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	84
3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
3.4 การนำเสนอข้อมูล.....	89

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ผลการวิจัย.....	90
4.1 แนวคิดและกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชน แห่งประเทศไทย.....	90
4.2 การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม : มุมมองจากเยาวชนแกนนำ.....	113
4.3 การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สมัชชาเด็ก และเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563.....	125
5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	154
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	154
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	165
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	176
บรรณานุกรม.....	177
ภาคผนวก.....	184
ประวัติของผู้วิจัย.....	191

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ.....	138
4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ.....	138
4.3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรูปแบบการศึกษา....	139
4.4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการเข้าร่วม การประชุมสัมมนา.....	139
4.5 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมใน โครงการ.....	140
4.6 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่เป็นประ โยชน์ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมี ส่วนร่วม.....	141
4.7 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสื่อสารแบบมี ส่วนร่วม.....	142
4.8 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาความรู้จากการเข้า ร่วมกิจกรรม.....	143
4.9 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความรู้จากการเข้าร่วม กิจกรรม.....	144
4.10 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาด้านพหุตินิสัยจากการ เข้าร่วมกิจกรรม.....	145
4.11 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านพหุตินิสัยจากการเข้า ร่วมกิจกรรม.....	146
4.12 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาด้านทักษะจากการเข้า ร่วมกิจกรรม.....	146
4.13 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านทักษะจากการเข้าร่วม	147

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ขั้นตอนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	18
2.2 แบบจำลองเชิงถ่ายทอดและแบบจำลองเชิงพิธีกรรม.....	20
2.3 การสื่อสารและความเข้าใจร่วมกัน.....	21
2.4 แบบจำลองการฝึกพลัง.....	22
2.5 การพัฒนาศักยภาพจากโครงการ 4ม. ขอคืนพื้นที่เขาใหญ่ของกลุ่มเยาวชน ต้นกล้า.....	65
2.6 การพัฒนาศักยภาพจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชน คลองโคน.....	72
2.7 การพัฒนาศักยภาพจากการมีส่วนร่วม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เขาสมอคอน.....	75
2.8 การพัฒนาศักยภาพจากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชน ระดับตำบล.....	79
2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	81
4.1 โครงสร้างการบริหารส่วนกลางสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย.....	97
4.2 หน้าเฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย.....	104
4.3 ข้อมูลการเข้าถึงเพจ กับรายการอยู่หนึ่งไม่ได้แล้ว Season 1.....	105
4.4 โต้ว่าทือออนไลน์ ตอนที่ 1 ในรายการอยู่หนึ่งไม่ได้แล้ว Season 2.....	106
4.5 กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	126
4.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับภาคเหนือ.....	129
4.7 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับภาคใต้.....	129
4.8 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับภาคกลาง.....	130
4.9 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ.....	130
4.10 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน กลุ่มเฉพาะประเด็น.....	131
4.11 ถอดบทเรียนการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับภาค....	133

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
4.12 การประชุมสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563.....	134
5.1 กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชน.....	174

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ พัฒนาการทางสังคมจึงดำเนินไปพร้อมกับพัฒนาการทางการสื่อสาร ที่ก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและสังคม ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันในสังคม ช่วยสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี สะท้อนให้เห็นภาพความเจริญรุ่งเรืองและวิถีชีวิตของผู้คน การสื่อสารจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทั้งตัวบุคคลและสังคม เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสังคมในทุกระดับ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สามารถทำให้สังคมดำรงอยู่ได้ และทำให้การดำเนินงานในมิติของการขับเคลื่อนและพัฒนาเป็นไปได้อย่างสะดวก เกิดการผลักดันสังคมให้พัฒนาไปตามเป้าประสงค์ที่มีร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคม การสื่อสารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการพัฒนาต่างๆ เป็นนวัตกรรมการพัฒนาที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และบรรลุประสิทธิผลตามเป้าหมายที่วางไว้ (บุษบา หินเธาว์, 2556)

การสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคม ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการสื่อสารจากเดิม ซึ่งได้แก่ การสื่อสารภายใต้กระบวนการทัศน์ แห่งความทันสมัยนิยม ซึ่งเน้นการสื่อสารจากบนลงล่างหรือการสื่อสารจากผู้มีอำนาจในสังคม ลงไปยังประชาชน ไปสู่การสื่อสารแบบใหม่ภายใต้กระบวนการทัศน์แบบทางเลือก ตามแนวคิดของ ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2549 : 23-25) เกี่ยวกับหลักการสำคัญของการสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้สมาชิกมีส่วนร่วม ผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการระดมความคิด การแลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การวางแผน และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังมีการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินการเพื่อทำให้เกิดการพัฒนา หรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ตลอดจนการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางสังคม กระบวนการร่วมกันค้นหาแนวทางและ

ตัดสินใจร่วมกันโดยอาศัยพื้นฐานของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม จึงถือเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่การกำหนดนโยบายการพัฒนา ด้วยการสะท้อนเสียงของคนทุกกลุ่มในสังคมและช่วยให้นโยบายเพื่อการพัฒนาต่างๆ ตอบสนองความต้องการของกลุ่มคนเหล่านั้นอย่างเหมาะสม (ชลลดา กิจรินทร์มย์สุข, 2548 ; Shirley A. White, 1993)

การขับเคลื่อนสังคมด้วยแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม นั้น กลุ่มเยาวชนถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญต่อการพัฒนา เนื่องจากว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นวัยที่พร้อมไปด้วยพลังทางกาย ความคิด และสติปัญญา มีพลังสร้างสรรค์ที่จะเข้ามาปรับใช้สังคมส่วนรวมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประเทศชาติในฐานะที่เยาวชนเป็นคนรุ่นใหม่ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางสังคมในด้านต่างๆ มีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของเยาวชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคต อีกทั้งเยาวชน ถือเป็นวัยที่มีพัฒนาการความสามารถทางสติปัญญาถึงขีดสูงสุด รู้จักคิด รู้จักรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง รู้จักความเป็นไปในสังคม และมีการพัฒนาอย่างมากทางด้านจิตใจ สามารถตัดสินใจเลือกค่านิยมเพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิต ดังนั้นเยาวชนจึงเป็นวัยที่เหมาะสมแก่การพัฒนาสังคมอย่างมาก เนื่องจากความสำคัญของการมีส่วนร่วมของเยาวชนได้รับรองให้เป็นหนึ่งในสิทธิขั้นพื้นฐานที่เยาวชนพึงได้รับตามการประชุมอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ในปี 1989 โดยระบุให้เด็กและเยาวชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่มกันอย่างสันติ เพื่อเรียกร้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตของตนเอง รวมถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในกิจกรรมทางสังคมเพื่อกำหนดนโยบาย (ถวิล ธาราโกชน, 2532: 109 ; สุชา จันทน์เอม, 2542: 59 ; คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2562)

เมื่อเยาวชนมีบทบาทกับการพัฒนาสังคมมากขึ้น มีส่วนร่วมในการนำเสนอ กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคม รวมถึงการปฏิบัติที่ช่วยลดปัญหาหรือส่งเสริมให้สังคมเกิดการพัฒนา สิ่งสำคัญที่จะทำให้กระบวนการนี้มีประสิทธิภาพมากขึ้น คือเยาวชนแกนนำที่เข้ามามีบทบาทดังกล่าว จำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ มีทักษะทางความคิดและการกระทำที่สมควรแก่การเป็นแกนนำเพื่อขับเคลื่อน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่ตนเข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นหากจะส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้เยาวชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ

ต่างๆที่ทำให้ประเทศเกิดการพัฒนาและสังคมได้รับการแก้ไขปัญหา เยาวชนนั้นจะต้องได้รับการพัฒนาก่อน เพราะเมื่อเยาวชนได้รับการพัฒนาทั้งทางความคิด ทักษะ มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจที่สอดคล้องกับเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้อง ก็ย่อมจะทำให้กระบวนการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาคือต่อจากนั้นเกิดประสิทธิภาพไปด้วย

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชนนั้น เป็นรูปแบบการสื่อสารสองทางที่มุ่งเน้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยทุกฝ่าย สามารถสลับบทบาทเป็น “ผู้ส่งสาร” และ “ผู้รับสาร” หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “คู่สื่อสาร” ผ่านเวทีการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ ดำเนินการโดยใช้เครื่องมือต่างๆ เป็นตัวกลางในการสื่อสาร ได้แก่ สื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ที่ถูกนำมาใช้อยู่บ่อยครั้ง ถือเป็นกระบวนการที่ทำให้เยาวชนได้ดึงศักยภาพของตนเองออกมาใช้ในกระบวนการดังกล่าว ความสัมพันธ์ของแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเยาวชน ทำให้เกิดการศึกษาก็เกี่ยวกับการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไปใช้กับกลุ่มเยาวชนเพื่อแก้ไขปัญหและพัฒนาสังคม

ท่ามกลางการศึกษาเกี่ยวกับการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไปใช้กับกลุ่มเยาวชนดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายชิ้น พบว่า ส่วนใหญ่มักมุ่งเน้นไปที่ผลลัพธ์ในการพัฒนาและการแก้ไขปัญหามากกว่า ยังไม่มีการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของผู้ร่วมกระบวนการจากแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมากนัก ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ากลุ่มเยาวชนซึ่งถือเป็นผู้ร่วมกระบวนการ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมด้วยหรือไม่ หรือเป็นเพียงแค่เครื่องมือในการแก้ไขปัญหและพัฒนาเท่านั้น

จากช่องว่างการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าข้อมูลขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในระดับสังคม พบว่า ภาพรวมส่วนใหญ่ สังคมเริ่มมีการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มเยาวชนให้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาสังคมและประเทศมากขึ้น หรือแม้กระทั่งในการส่งเสริมพัฒนา และแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับเยาวชนด้วยตนเอง โดยองค์กรหนึ่งที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่งในการสร้างมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชน ที่เป็นพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและขับเคลื่อนงานที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนเพื่อการพัฒนาประเทศ และมีโครงสร้างของการบริหารแบบครอบคลุมทุกพื้นที่ คือ องค์กรสภาเด็กและเยาวชน ที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน

พ.ศ. 2551 มีทั้งหมด 3 ระดับ คือ สภาเด็กและเยาวชนระดับอำเภอ สภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด สภาเด็กและเยาวชนระดับชาติ โดยกำหนดให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ในขณะนั้น) และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นผู้ดูแลและดำเนินการจัดตั้ง ในปี พ.ศ. 2553 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในขณะนั้น ได้เสนอให้มีการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนในระดับตำบลขึ้น โดยให้ขอความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นต่อที่ประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ และที่ประชุมมีมติให้ขอความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบลขึ้น ปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายเพิ่มเติมและได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ.2560 ทำให้เกิดสภาเด็กและเยาวชนตำบลและเทศบาลขึ้นทั่วประเทศไทย โดยได้กำหนดจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบล/เทศบาลพร้อมกันทั่วประเทศ ในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2560 ผ่านการขับเคลื่อนงานจากส่วนกลางระดับชาติ คือ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

บทบาทการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่ถูกสนับสนุนให้มีการจัดตั้งขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา แก้ไขปัญหา และร่วมกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับประชาชนในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน ภายใต้วิสัยทัศน์ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย คือการเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนด้านวิชาการและส่งเสริมกิจกรรมในการพัฒนาป้องกัน และแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน สร้างสรรค์สังคม บริหารงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพมีวินัย โปร่งใส เป็นที่ยอมรับ สร้างผู้นำสู่ความเป็นสากลแห่งอาเซียน

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย จึงเป็นองค์กรด้านเยาวชนที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในมุมมองของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากว่าการดำเนินงานขององค์กรตามแนวคิด “เด็กคิด เด็กทำ เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน” ที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรดังกล่าวนี้ เยาวชนถือเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนงาน โดยมีผู้ใหญ่คอยสนับสนุนให้สิ่งที่เยาวชนคิดนั้น สามารถเกิดขึ้นจริงตามความตั้งใจได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังมีโครงสร้างการบริหารที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศ จากการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนให้มีในทุกระดับ ได้แก่ ระดับตำบล/เทศบาล ระดับอำเภอ/เขต ระดับ

จังหวัด เขตปกครองพิเศษกรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น 8,780 แห่ง ภายใต้การดูแลขับเคลื่อนงานจากส่วนกลาง คือ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โดยเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่สนใจสามารถสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกในแต่ละระดับได้ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในระเบียบขององค์กร แสดงถึงการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่เกิดขึ้นในหลากหลายมิติทั้งในกระบวนการทำงานภายในองค์กรและการนำไปใช้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนคนอื่นๆ

สภาเด็กและเยาวชนได้กำหนดประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนจะได้รับในการเข้ามาเป็นสมาชิก คือ 1) การสร้างความเป็นผู้นำและความเสียสละเพื่อส่วนรวม 2) มีความรอบรู้และการใช้ทักษะในการดำรงชีวิตรวมทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม เนื่องจากจะมีการจัดอบรมให้ความรู้กับเด็กและเยาวชนในประเด็นต่างๆ และช่วยเป็นกระบอกเสียงในการสะท้อนปัญหาจากระดับท้องถิ่นสู่ระดับนโยบาย และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศชาติ และ 3) เรียนรู้ทักษะสำคัญในการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีคุณลักษณะที่สามารถใช้ชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความรับผิดชอบ มีทักษะการเรียนรู้ที่เป็นระบบและสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการพัฒนา โดยสามารถใช้ประเมิณผล และวิเคราะห์เทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งสื่อต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังจะสังเกตได้จากกิจกรรมต่างๆ ที่ทางสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้จัดขึ้นผ่านสื่อต่างๆ ทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเยาวชนทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า จากบทบาทการขับเคลื่อนและพัฒนาขององค์กร ผ่านการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน กับประโยชน์ที่เยาวชนจะได้รับในการเข้ามาเป็นสมาชิกขององค์กร อาจมีความเชื่อมโยงกันที่แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารแบบมีส่วนนั้น มีผลต่อการพัฒนาของเยาวชนผู้ร่วมกระบวนการด้วย (สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย, 2561)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ภายใต้โครงสร้างการบริหารที่ต้องเชื่อมโยงกับสภาเด็กและเยาวชนในระดับจังหวัด ไปจนถึงระดับท้องถิ่น รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว เนื่องจากงานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม จะมุ่งเน้นไปที่การศึกษาผลลัพธ์และการแก้ไขปัญหา มากกว่า แต่งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการเติมช่องว่างการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวในมิติของการพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมกระบวนการด้วย และหวังว่างานวิจัยนี้จะมีประโยชน์ในการเป็นแนวทางให้กับองค์กรที่เกี่ยวข้อง

กับการพัฒนาเด็กและเยาวชน สามารถนำรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้เยาวชนได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติได้อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอย่างไร

1.2.2 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาการดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

1.3.2 เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ทำให้ทราบถึงการดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

1.4.2 ทำให้ทราบถึงผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

1.4.3 สามารถนำแนวทางการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการสร้างการเรียนรู้ต่างๆ ให้เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนได้

1.5 ขอบเขตการศึกษา

เป็นการเก็บข้อมูลจากเยาวชนแกนนำของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่อยู่ในสมัยวาระ พ.ศ.2563-2565 และกลุ่มเยาวชนทั่วไปที่เข้าร่วมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563

1.6 นิยามศัพท์

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการสื่อสารแบบสองทางในลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยเยาวชนแกนนำของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และเยาวชนทั่วไปที่เข้าร่วมกิจกรรมกับสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สามารถสลับบทบาทเป็น “ผู้ส่งสาร” และ “ผู้รับสาร” หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “คู่สื่อสาร” ผ่านเวทีการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน ความเท่าเทียมกันและการทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดการระดมความคิด การแลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การวางแผน เพื่อนำข้อสรุปจากการสื่อสารไปสู่การตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ทำให้เกิดการพัฒนา ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งการวิเคราะห์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ 4 หัวข้อ เพื่อทำการศึกษา ดังนี้

- 1) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานขององค์กร
- 2) รูปแบบและกลวิธีในการสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- 3) การใช้สื่อเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลเพื่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- 4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กร

ศักยภาพ หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถด้านต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในแต่ละบุคคล สามารถพัฒนาและนำมาใช้กำหนดวิธีการวางแผนสร้างแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนางานด้านต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งเน้นศึกษาศักยภาพของเยาวชนตามองค์ประกอบที่สอดคล้องกับแผนนโยบายการพัฒนาของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ดังนี้ 1) ด้านรอบรู้ 2) ด้านพลุดินนิสัย และ 3) ด้านทักษะ

สภาเด็กและเยาวชน หมายถึง องค์กรเยาวชนที่เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 มีโครงสร้างองค์กรในทุกระดับ (ตำบล/เทศบาล/อำเภอ/เขต/จังหวัด/กรุงเทพมหานคร/แห่งประเทศไทย) เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา แก้ไขปัญหา และร่วมกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยระดับของสภาเด็กและเยาวชนที่เป็นหน่วยงานกลาง ในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างรัฐ

กับเยาวชน เป็นศูนย์กลางรับข้อมูลจากจังหวัดต่างๆ ประสานการทำงานกับสภาเด็กและเยาวชน
ระดับต่างๆทั่วประเทศ เพื่อนำมาสะท้อนไปสู่ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในระดับนโยบายแล้วขยายผล
ต่อไป คือ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย กับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่มุ่งศึกษากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กรดังกล่าว ในการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ของเยาวชนไทยตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ตั้งแต่แนวคิด การวางแผน การดำเนินงาน ตลอดจน การประเมินผลกิจกรรมขององค์กร โดยมีแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิจัย ดังนี้

2.1 แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

- 2.1.1 ความหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- 2.1.2 ความสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- 2.1.3 ขั้นตอนของแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- 2.1.4 แบบจำลองการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
- 2.1.5 การบริหารจัดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

- 2.2.1 สื่อดั้งเดิม (Traditional Media)
- 2.2.2 สื่อใหม่ (New Media)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชน

- 2.3.1 แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาเยาวชน
- 2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ
- 2.3.3 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้
- 2.3.4 แนวคิดที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม
- 2.3.5 ขั้นตอนและกระบวนการของการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม
- 2.3.6 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเยาวชน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5 กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

2.1 แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย จึงจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการพิจารณากระบวนการสื่อสารของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนที่ใช้การสื่อสารได้อย่างน่าสนใจ แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์การสื่อสารขององค์กรดังกล่าวได้จากองค์ประกอบต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย

2.1.1 ความหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดการมีส่วนร่วมและแนวคิดการสื่อสาร การมีส่วนร่วมตาม คำนิยามของสหประชาชาติ (1983) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วม (Participation) คือ กิจกรรมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นวางแผนซึ่งประชาชนต้องระบุปัญหาและความต้องการ ขั้นปฏิบัติการ ขั้นประเมินผล ตลอดจนขั้นบำรุงรักษา ในส่วนของคำว่า การสื่อสาร (Communication) คือกระบวนการการแลกเปลี่ยนข่าวสาร เกิดขึ้นโดยการถ่ายทอดจากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่ส่งสารผ่านสื่อหรือช่องทางต่าง ๆ ไปยังผู้รับสารเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

Ascroft (1987 : 135-136) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นการสื่อสารที่คำนึงถึงกระบวนการในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการที่กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีความตั้งใจและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหนึ่ง ๆ ได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการแลกเปลี่ยน ความรู้และการสร้างความเข้าใจร่วมกัน

Nair and White (1993 : 237) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการออกแบบกระบวนการสื่อสาร โดยมุ่งเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถสื่อสารกันได้ ในลักษณะของการสนทนา (Dialogue) ร่วมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในขณะที่เดียวกันยังมองว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการร่วมกันระบุความ

จำเป็นและสภาพปัญหาในการพัฒนา การร่วมกันคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนา ตลอดจนการลงมือปฏิบัติการพัฒนาภายใต้สถานการณ์ของความร่วมมือกัน

Bordenave (1994 : 35-36) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยคำนึงถึงหลักการเชิงปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารที่สะท้อนความเป็นอิสระและความเท่าเทียมที่สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีที่บุคคลมีโอกาเข้าถึงช่องทาง การสื่อสารชุมชน และมีโอกาสได้แสดงมุมมอง ความรู้สึกและประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนเองอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะสิ่งดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะสนับสนุนให้บุคคลกลุ่มต่าง ๆ สามารถตัดสินใจลงมือ กระทำสิ่งที่ตนเองสนใจและร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นได้

Jacobson (1994 : 267) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเข้าร่วม (Involvement) ของประชาชนในโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นพื้นฐานเกี่ยวข้องกับการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารผ่านสื่อมวลชน หรือการสื่อสารผ่านสื่อประเพณีใดก็ตาม โดยมีความไว้วางใจกันเป็นสิ่งสำคัญที่อยู่เบื้องหลังกระบวนการสื่อสารและการพัฒนาต่าง ๆ

Narula (1994 : 69) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การใช้การสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีลักษณะเป็นกระบวนการของการสนทนา ระหว่างบุคคล กลุ่ม และสถาบันที่เป็นพลวัตร ปฏิสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงได้ ช่วยให้ผู้คนตระหนักถึงศักยภาพของตนและเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อสวัสดิการของตนเอง เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนระยะยาว ซึ่งเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ชุมชนในการตัดสินใจด้วยตนเองโดยมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น

Melkote and Leslie (2001 : 115) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่วางแผนไว้แล้วตามกระบวนการมีส่วนร่วม การสื่อสารระหว่าง บุคคล และสื่อ ซึ่งอำนวยความสะดวกในการสนทนา ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แตกต่างกันในด้านปัญหาหรือเป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์ ของการพัฒนา และการนำกิจกรรมไปใช้เพื่อแก้ปัญหา หรือสนับสนุนและดำเนินไปพร้อมกับความคิดริเริ่ม

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2542 : 17) อธิบายว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการฝึกสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันฟังและเคารพในความคิดของผู้อื่นตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของตน ร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางสังคม แลกเปลี่ยน

ข้อมูลข่าวสารกัน ตลอดจนร่วมกันค้นหาแนวทางและตัดสินใจร่วมกันบนพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์

Shirley A. White (1993) กล่าวว่า หลักสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Process) คือ กระบวนการร่วมกันคิด ฟัง และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ร่วมสังคัม วิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางสังคัม แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ตลอดจนกระบวนการร่วมกันค้นหาแนวทางและตัดสินใจร่วมกันโดยอาศัยพื้นฐานของข้อมูล การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคัม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางสังคัมที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคัม

ชลลดา กิจรัตน์ภรณ์ (2548) กล่าวว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม หมายถึงแนวคิดที่มุ่งเน้นให้สมาชิกมีส่วนร่วม โดยผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการระดมความคิด การแลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การวางแผน และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังมีการตรวจสอบหรือประเมินผลการดำเนินการเพื่อทำให้เกิดการพัฒนา หรือเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

กรรณิการ์ เฟื่องปรารถและกาญจนา แก้วเทพ (2548 : 63) อธิบายความหมาย “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” นั้นมีอยู่ 2 นัยยะ คือ

นัยยะแรก หมายความว่า การใช้การสื่อสารประเภทต่างๆ เป็นหนทาง หรือเป็นเครื่องมือไปสู่การมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ เช่น การเขียนจดหมายเปิดผนึกถึงสื่อมวลชนเพื่อร้องเรียนการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาในที่ประชุมหมู่บ้าน

นัยยะที่สอง หมายความว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาส เข้ามามีส่วนร่วมในตัวการสื่อสารเอง โดยรูปแบบของการเข้าถึงการสื่อสารนั้น มีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

1) การเข้าถึงในฐานะผู้บริโภค หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาใช้สื่อในฐานะ “ผู้รับ สาร/ผู้ดู/ผู้ชม/ผู้อ่าน” โดยสามารถที่จะเลือกบริโภคสื่อได้จากรูปแบบของรายการที่หลากหลายและมีช่องทางในการสะท้อนปฏิกิริยาของตน ผู้ผลิต ที่เรียกว่าเป็น “ผู้รับสารที่เอาการเอางาน” (Active Audience)

2) การเข้าถึงในฐานะผู้ผลิต หมายถึง การที่บุคคลมีโอกาเข้าร่วมในเชิงกระบวนการผลิต เช่น การเข้าร่วมเป็นแขกรับเชิญในรายการวิทยุการเข้าร่วมเป็นแหล่งข่าว การมีส่วนร่วมในการเลือกประเด็นนำเสนอ เป็นต้น

3) การเข้าถึงสื่อในฐานะผู้บริหารสื่อ หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวกับระบบการตัดสินใจต่างๆ ในองค์กรสื่อ เช่น การกำหนดเนื้อหา และรูปแบบที่เหมาะสม การกำหนดช่วงเวลา การวางระบบบริหารงาน/ระบบงบประมาณ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแผนงานและนโยบายต่างๆ การพิจารณาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2543) ได้อธิบายไว้ว่า สามารถพิจารณาได้จากการมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร ดังนี้

- 1) เป้าหมายของการสื่อสาร
- 2) ลักษณะของการสื่อสาร
- 3) ใครคือผู้ส่งสาร
- 4) ประเภทของเนื้อหาสาร
- 5) ประเภทของช่องทางสื่อ
- 6) ผู้รับสารและการมีปฏิกิริยาป้อนกลับ

ทั้งนี้ ยังแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร สามารถกระทำได้หลายระดับโดยหลักๆมี 3 ระดับ เรียงจากระดับน้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

ระดับของการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

- 1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร
- 2) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร / ผู้ผลิต / ผู้ร่วมผลิต / ผู้แสดง
- 3) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

นอกจากนี้ ยังได้อธิบายคุณลักษณะกระบวนการสื่อสารในแต่ละรูปแบบไว้ ดังนี้

คุณลักษณะกระบวนการสื่อสาร

- 1) การสื่อสารจำแนกตามทิศทางของการสื่อสาร
- 2) การสื่อสารจำแนกตามการไหลของข่าวสาร
- 3) การสื่อสารจำแนกตามระดับกิจกรรมทางการสื่อสาร
- 4) การสื่อสารจำแนกตามลักษณะการใช้งาน
- 5) การสื่อสารจำแนกตามสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการสื่อสารแบบสองทางในลักษณะของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยทุกฝ่าย สามารถสลับบทบาทเป็น “ผู้

ส่งสาร” และ “ผู้รับสาร” หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “คู่สื่อสาร” ผ่านเวทีการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน ความเท่าเทียมกันและการทำงานร่วมกัน ก่อให้เกิดการระดมความคิด การแลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การวางแผน เพื่อนำข้อสรุปจากการสื่อสารไปสู่การตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ทำให้เกิดการพัฒนา

2.1.2 ความสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การสื่อสารมีบทบาทสำคัญในกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมอย่างชัดเจน และที่สำคัญบุคคลในวงการด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนาได้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของการสื่อสารจากเดิม ซึ่งได้แก่ การสื่อสารภายใต้กระบวนการหลัก แห่งความทันสมัยนิยม ซึ่งเน้นการสื่อสารจากบนลงล่างหรือการสื่อสารจากผู้มีอำนาจในสังคม ลงไปยังประชาชน ไปสู่การสื่อสารแบบใหม่ภายใต้กระบวนการที่เน้นแบบทางเลือก ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในการสนทนาได้ต่อกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกในสังคมได้หันหน้าเข้าหากัน พูดยา เจริญจากกัน เพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสารเบื้องต้น หลักการและแนวทางที่หลากหลายสำหรับการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับสังคมของตน

แนวคิดการสื่อสารแบบการมีส่วนร่วม มีสาระสำคัญดังปรากฏในประชุมขององค์การยูเนสโก ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ปี ค.ศ. 1977 ได้กำหนด สาระสำคัญของไว้ 3 ประการ ดังนี้ (Servaes, Jacobson and White, 1996 : 18)

1. การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง สิทธิในการเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ผู้รับสาร หรือการมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่ตน อีกทั้งต้องมีช่องทางให้ผู้รับสารได้แสดงความคิดเห็นต่อสื่อต่างๆ โดย กาญจนา แก้วเทพและคณะ (2549 : 144) ได้กล่าวถึงการเข้าถึงสื่อ (Accessibilty) ที่สามารถจำแนกได้เป็นหลายมิติ ดังนี้

1.1 การเข้าถึงในด้านกายภาพ (Physical Accessibility) ผู้รับสารที่เป็นชาวบ้าน ไม่มีโอกาสได้พบปะกับผู้ผลิตสื่อ เพราะระยะทางที่ห่างไกล อาจทำให้สื่อต่างๆ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ แจกไปไม่ถึง เป็นต้น

1.2 การเข้าถึงในด้านเศรษฐกิจ (Economic Accessibility) สื่อต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น หนังสือพิมพ์ที่จะเข้าไปถึงหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านไม่มีเงินที่จะซื้อมาหาอ่านได้ เป็นต้น

1.3 การเข้าถึงด้านวัฒนธรรม – สังคม (Social-Culture Accessibility) ได้แก่ เครื่องมือสื่อสารทางวัฒนธรรม และสังคมที่ปิดกั้นโอกาสในการเข้าถึงสื่อของประชาชน ที่เห็นได้ชัดคือ ช่องว่างทางภาษา ช่องว่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น

2. การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารในทุกกระดับ คือ ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งในกระบวนการผลิต การบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารต่างๆ

3. การจัดการด้วยตนเอง (Self-Management) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจของประชาชนในชุมชนที่มีอำนาจและสิทธิในการตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มคิด กำหนดนโยบาย การวางแผน การลงทุน การกำหนดและการจัดสรรงบประมาณ เป็นต้น ซึ่งการจัดการด้วยตนเองเป็นการมีส่วนร่วมที่สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด ยูเนสโกยอมรับการจัดการด้วยตนเองว่าจะต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ส่วนการเข้าถึงสื่อและการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร มีความเป็นไปได้มากและสามารถทำได้ง่ายกว่า

จากความสำคัญดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ปาริชาติ สถาปัตตานนท์ (2549 : 23-25) เกี่ยวกับหลักการสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหลากหลายของผู้เข้าร่วม (Various Participants) ยิ่งบุคคลมีความหลากหลายในด้านต่างๆ มากเท่าไร ไม่ว่าจะเป็นอายุ ประสบการณ์ หน้าที่การงาน เป็นต้น ความหลากหลายดังกล่าวจะส่งผลให้เสียงของผู้เข้าร่วมมีความหลากหลายมากขึ้น และสะท้อนความต้องการต่างๆ ร่วมกันได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาต่างๆ เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม และในขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ เช่น ความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมของตน ตลอดจนการอุทิศแรงกายแรงใจในการดำเนินการต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ

2. การเข้าถึงสื่อ (Media Accessibility) โอกาสของบุคคลในการเข้าถึงสื่อหรือช่องทางสื่อสารต่างๆ แสดงให้เห็นว่าบุคคลมีสิทธิเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสื่อประเภทต่าง ๆ และมีจะนำไปสู่การที่ผู้เกี่ยวข้องได้พัฒนาความรู้สึกผูกพันกับประเด็นปัญหา เกิดความตระหนักร่วม ความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ และเป็นการถ่วงดุลอำนาจกับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการเพิ่มอำนาจและความเสมอภาคให้กับประชาชน

3. ความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ (Human Potential) โดยเฉพาะความเชื่อมั่นเกี่ยวกับศักยภาพของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อมั่นว่าทุกคนมีความสามารถเชิงสติปัญญา และความสามารถในการสื่อสารจัดการวิถีชีวิตของตนอย่างอิสระ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะไม่เกิดขึ้นหากบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ ในทางกลับกัน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะสามารถเริ่มต้นได้อย่างดี หากบุคคลที่เกี่ยวข้องคำนึงเสมอว่าทุกคนมีสิทธิหน้าที่ในการกำกับดูแลและติดตามกระบวนการตัดสินใจประเด็นสาธารณะต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด ตลอดจนร่วมรับผลต่าง ๆ ที่สืบเนื่องจากการตัดสินใจนั้น

4. ความโดดเด่นของสาร (Salient Messages) ประเด็นที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ประเด็นที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือการเป็นประเด็นที่เยาวชนสามารถนำเสนอหาสารดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้

5. การปรึกษาหารือ (Dialogue) เป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้องพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดำเนินการปรึกษาหารือร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบสองทาง ในทิศทางแบบแนวระนาบ ซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนข้อมูล มุมมอง ทักษะต่าง ๆ อย่างสมดุล และการดำเนินการดังกล่าว ยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพความคิดของทุกฝ่าย และความเชื่อที่ว่าทุกฝ่ายต่างมีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่ลึกซึ้งต่อประเด็นปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น

6. การสนับสนุน (Facilitation) จำเป็นต้องเกิดขึ้นภายใต้การออกแบบระบบสนับสนุนต่าง ๆ และกำหนดบทบาทให้บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วม ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ทุกคนมีบทบาทต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งบทบาทของกลุ่มผู้สนับสนุนออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มผู้สนับสนุนในเชิงเวทีประชุมแบบเห็นหน้าเห็นตา กัน กลุ่มผู้สนับสนุนผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และกลุ่มผู้สนับสนุนเชิงโครงสร้างของระบบสังคม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถก่อให้เกิดการเคลื่อนความคิดไปสู่การลงมือกระทำต่าง ๆ ร่วมกันอย่างเต็มที่

7. กระบวนการเชิงประชาธิปไตย (Democratic Process) การสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการประชาธิปไตย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนอุดมการณ์ การปรึกษาหารือร่วมกัน การพัฒนาความเข้าใจซึ่งกันและกัน การใช้วาทกรรม และการแสวงหาทางออกต่าง ๆ ร่วมกัน

หลักการสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมีความสำคัญกับการสนทนาโต้ตอบกัน ในลักษณะของการปรึกษาหารือกัน เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้หันหน้าเข้าหากัน พูดยา เจรจากัน เพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลข่าวสารและนำไปสู่การตัดสินใจ โดยคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้ 1) การเข้าถึงสื่อในมิติต่าง ๆ 2) การมีส่วนร่วมในการสื่อสารทุกระดับ 3) การตัดสินใจทุกเรื่องด้วยตนเอง 4) ความแตกต่างระหว่างผู้มีส่วนร่วม 5) ความเชื่อมั่นในศักยภาพของบุคคล 6) ความสอดคล้องของเนื้อหาสาระในสารกับองค์กร 7) การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 8) ระบบการสนับสนุนการมีส่วนร่วม และ 9) การสร้างประชาธิปไตยด้วยการแลกเปลี่ยนอุดมการณ์และแสวงหาทางออกร่วมกัน

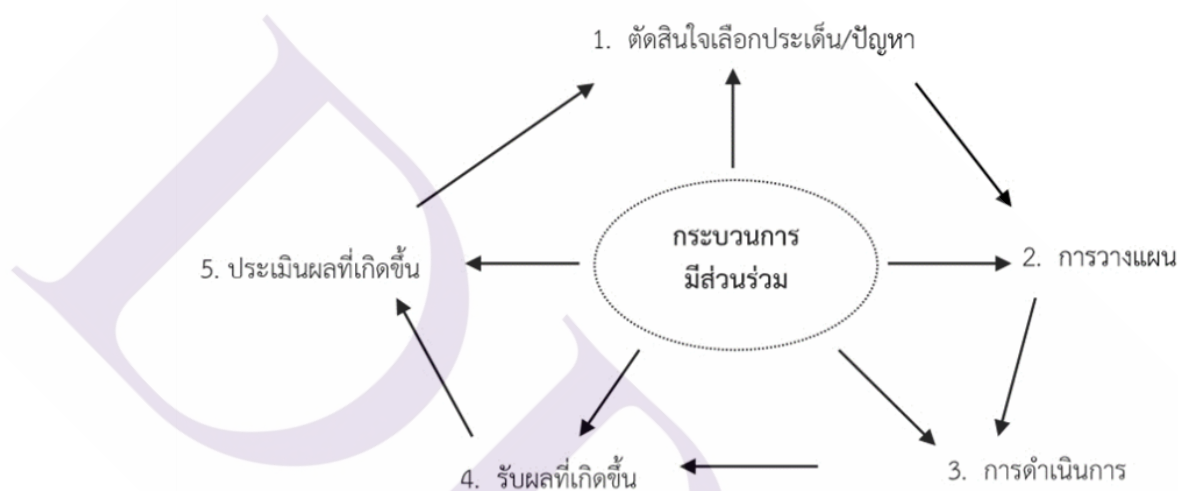
2.1.3 ขั้นตอนของแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

แนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นจะมี 2 มิติซ้อนทับ คือ มิติกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร และมิติกระบวนการประสานความรู้ของทุกคนเข้าด้วยกัน ซึ่งการดำเนินตามกระบวนการนั้นได้จำเป็นต้องใช้รูปแบบการหารือ/แบบการสนทนา (Dialogue) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารอยู่ตลอดเวลา การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะมีการสลับบทบาทให้ผู้รับสารเปลี่ยนมาแสดงเป็นผู้ส่งสาร ทำให้เกิดรูปแบบการสื่อสารในลักษณะเวทีการสนทนา แต่เพียงแต่เวทีการสนทนามักจะไม่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาได้ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการอื่น ๆ เข้ามาเสริม เช่น การสร้างคณะทำงาน การประชุมเฉพาะกลุ่มอย่างต่อเนื่อง การศึกษาดูงาน การฝึกอบรม การทดลองปฏิบัติ อย่างไรก็ตามในทุกกระบวนการจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มด้วย

นอกจากนี้ หัวใจสำคัญของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมคือ การร่วมกันคิด ร่วมกันรับฟัง และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก ร่วมวิเคราะห์ปัญหา แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนกระบวนการค้นหาแนวทางและตัดสินใจร่วมกัน โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่สมบูรณ์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกจะนำไปสู่สำนึกเชิงสาธารณะ (Public Conscientization) และกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ระหว่างสมาชิกเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของสมาชิก (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2549 : 39)

การออกแบบกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Process) จึงควรจัดช่องทางและรูปแบบการมีส่วนร่วมให้หลากหลาย เพื่อเกื้อหนุนให้คนกลุ่มต่าง ๆ

หรือทุกๆ คนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร จะต้องให้การสื่อสารนั้นนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาอีกด้วย นั่นคือการมีส่วนร่วมมิใช่เป็นเพียงการเข้ามา เป็นผู้ส่งสารหรือผู้รับสารเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกับประเด็นการสื่อสารนั้นด้วย กาญจนา แก้วเทพและคณะ (2547 : 5-26) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมแบบครบวงจรว่า มี 5 ขั้นตอน ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ที่มา : กาญจนา แก้วเทพและคณะ. 2547 : 12.

จากภาพ อธิบายได้ว่า ในขั้นตอนแรก ผู้ที่เป็นเจ้าของกระบวนการจะเป็นผู้ริเริ่มเลือกประเด็น/ ปัญหา หลังจากนั้นในขั้นตอนที่ 2 ก็วางแผนวิธีการดำเนินการหรือแก้ไขปัญหา จากนั้นในขั้นตอนที่ 3 คือข้้นลงมือดำเนินการ ก็จะไปให้ผู้สื่อสารเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ในขั้นตอนที่ 4 และ 5 ก็จะกลับมาเป็นหน้าที่ของเจ้าของกระบวนการอีกครั้งหนึ่ง

แนวคิดของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสรุปได้ว่า ขั้นตอนของ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สามารถแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ตัดสินใจเลือกประเด็น/ปัญหา 2) วางแผนแก้ปัญหา 3) ดำเนินการแก้ปัญหา 4) รับผลที่ได้จากการดำเนินการ และ 5) ประเมินผลการดำเนินการ

2.1.4 แบบจำลองการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

แบบจำลอง (Models) เป็นเสมือนแนวทางพื้นฐานสำหรับการทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด/ทฤษฎีต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม แบบจำลองมักนำมาเสนอองค์ประกอบหลัก (Main Element) ของโครงสร้าง (Structure) และกระบวนการ (Process) ตลอดจนชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ (Relationship) ขององค์ประกอบต่างๆ ในลักษณะที่ชัดเจนและสามารถรับรู้ภาพรวมต่างๆ ได้ร่วมกัน

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม นักวิชาการหลายท่านได้พัฒนาและนำเสนอแบบจำลองต่างๆ เพื่ออธิบายองค์ประกอบของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2549 : 43-56) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

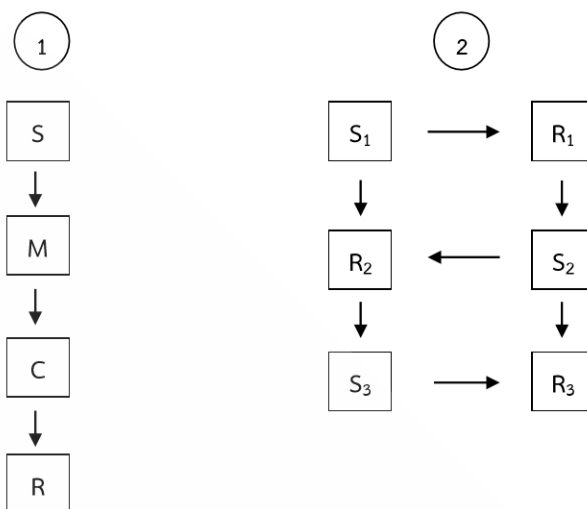
1. Transmission and Ritualistic Models (แบบจำลองเชิงถ่ายทอดและเชิงพิธีกรรม)

ในปี ค.ศ. 1975 James Carey นักวิชาการด้านการสื่อสารและวัฒนธรรมได้นำเสนอแนวทางการทำความเข้าใจกับกระบวนการสื่อสารในสังคม โดยกระบวนการสื่อสารในสังคมดำเนินไปใน 2 ลักษณะ คือ

1.1 Transmission Approach (แนวคิดเชิงถ่ายทอด) แนวทางดังกล่าว เชื่อว่าการสื่อสาร คือ การถ่ายทอดสัญญาณ (Signal) และสาร (Message) จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งซึ่งอยู่ห่างไกลกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการควบคุม (control)

1.2 Ritual Approach (แนวคิดเชิงพิธีกรรม) การสื่อสารไม่ได้ มีวัตถุประสงค์เพียงแค่การขยายขอบเขตของสารให้ครอบคลุมพื้นที่ต่างๆ อย่างกว้างขวาง หรือเป็นแค่ความพยายามในการส่งข้อมูลข่าวสารในเผยแพร่กระจายออกไปในวงกว้าง แต่การสื่อสารมีความสำคัญในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการดำรงรักษาสังคมให้คงอยู่ (Maintenance) ภายใต้วงระยะเวลาหนึ่งๆ ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมมีร่วมกัน (Share Beliefs)

กาญจนา แก้วเทพ (2552 : 22-23) ได้อธิบายแนวคิดดังกล่าวข้างต้นผ่านแบบจำลอง การสื่อสารเชิงการถ่ายทอด หรือที่เรียกว่า Transmission Model และแบบจำลองเชิงพิธีกรรม หรือ Ritualistic Model ดังภาพที่ 2.2

แบบจำลองเชิงการถ่ายทอดข่าวสาร

แบบจำลองเชิงพิธีกรรม

ภาพที่ 2.2 แบบจำลองเชิงถ่ายทอดและแบบจำลองเชิงพิธีกรรม

ที่มา : กาญจนา แก้วเทพ. 2552 : 22.

จากภาพที่ 2.2 สามารถอธิบายแบบจำลองทั้ง 2 แบบ ดังนี้

1. แบบจำลองเชิงถ่ายทอด (Transmission Model)

แบบจำลองเชิงการถ่ายทอดเน้นทางการสื่อสารทางเดียวจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยบทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสารมีความ “ตายตัว” กล่าวคือ ภายหลังจากการรับสารแล้ว ผู้รับสารก็จะรับรู้ หรือ คิดตามที่ผู้ส่งสารต้องการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ส่งสารทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมกระบวนการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่ในขณะที่ผู้รับสารมีบทบาทและมีส่วนร่วมเป็นเพียงผู้รับรองข่าวสาร ที่ถูกถ่ายทอดเท่านั้น

2. แบบจำลองเชิงพิธีกรรม (Ritualistic Model)

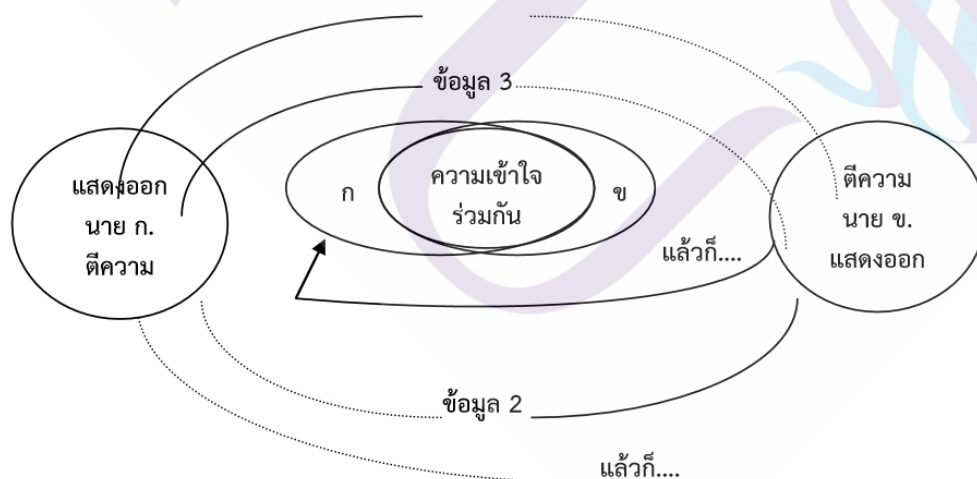
แบบจำลองเชิงพิธีกรรมเน้นการสื่อสารสองทาง โดยผู้ส่งสารสามารถสลับบทบาทไปมา ดังเช่นการสนทนาและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ร่วมกัน และมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเนื่องจากการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นการสื่อสารที่ต้องการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ส่งและผู้รับสาร ซึ่งการที่ผู้สื่อสารจะสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันได้นั้น จำเป็นที่ผู้สื่อสารจะต้องมีการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น/อารมณ์ ความรู้สึก/ ประสบการณ์ ผ่านการสื่อสารแบบสองทาง ที่ไม่มีใครผูกขาดบทบาทการเป็นผู้ส่งสารหรือผู้รับสารอย่างตายตัวหากแต่จะ

มีการสลับบทบาทเป็นผู้ส่ง/และผู้รับหมุนเวียนไป (Role Shifting) เป็นการเปิดโอกาสให้คู่การสื่อสารทั้งสองฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร

หากประยุกต์แบบจำลองทั้งสอง ไปสู่การต่อยอดเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กาญจนา แก้วเทพ (2552 : 24) อธิบายว่า “การสื่อสารตามแบบจำลองทั้งสองนั้น เป็นการสื่อสารที่สำคัญ ประคองหัวใจของการพัฒนาและการสื่อสารในแบบจำลองเชิงพิธีกรรมเป็นต้นแบบที่จะผลิตการสื่อสารที่เรียกว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication)”

2. Transmission and Convergence Models (แบบจำลองเชิงถ่ายทอดและผนึกพลัง)

ในขณะที่เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ได้ปรับเปลี่ยนสภาพจากการสื่อสารแบบทางเดียวที่มี ผู้ส่งสาร-ผู้รับสารชัดเจน ไปสู่สภาพของเทคโนโลยีการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interactive Communication Technology) ระหว่างบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระบบการสื่อสารผ่านโทรศัพท์ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือการเชื่อมต่อระหว่างระบบโทรศัพท์กับโทรทัศน์/วิทยุ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ความยากลำบากในการวิเคราะห์ข้อมูล และการบ่งชี้ให้เห็นว่า ใครคือ “แหล่งสาร” (Source) และใครคือ “ผู้รับสาร” (Receiver) ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลฝ่ายต่างๆ ได้มีบทบาทเป็น “ผู้มีส่วนร่วม” (Participants) ในกระบวนการสื่อสารร่วมกัน (Rogers and Kincaid, 1981) ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 การสื่อสารและความเข้าใจร่วมกัน

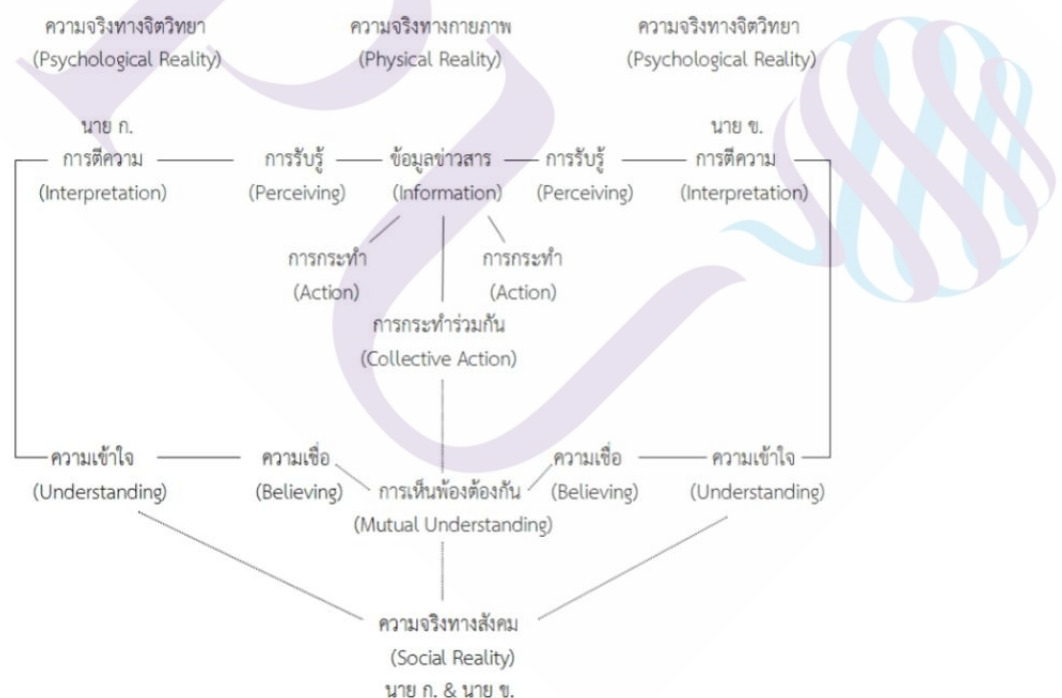
ที่มา : ปารีชาติ สถาปิตานนท์. 2549 : 46.

จากภาพที่ 2.3 เป็นแบบจำลองที่สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารมิใช่เกี่ยวข้องกับ “การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร” หรือกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งสาร (Source) – สาร (Message) – ช่องทางการสื่อสาร (Channel) – ผู้รับสาร (receiver) เท่านั้น

ในโลกแห่งเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ การสื่อสารเป็นกระบวนการเกี่ยวข้องกับการแสดงออก (Expression) และการตีความระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Participants) ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Understanding)

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเชิงองค์รวมแล้ว ความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Understanding) เป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งของกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Participants) ทั้งนี้เนื่องจากการสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง “ความจริงทางสังคม” (Social Reality) ซึ่งเชื่อมโยงกับบทบาทของข้อมูลข่าวสาร (Information) การเห็นพ้องต้องกัน (Mutual Understanding) และการกระทำร่วมกัน (Collective Action)

สำหรับ Convergence Model เป็นแนวคิดตามรูปแบบของแบบจำลองว่าด้วย “การผนึกพลัง” มีรายละเอียดดังภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 แบบจำลองการผนึกพลัง (Convergence Model)

ที่มา : ปารีชาติ สถาปิตานนท์. 2549 : 47.

จากภาพที่ 2.4 สะท้อนให้เห็นถึงการสื่อสารของ “คู่สื่อสาร” สมมุติว่า นาย ก. และ นาย ข. เป็นคู่สื่อสาร กระบวนการสื่อสารเกิดขึ้นเมื่อ นาย ก. และ นาย ข. ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information) ในสถานการณ์หนึ่งๆ (A Communication Situation)

โดยในกระบวนการสื่อสาร ทั้ง นาย ก. และ นาย ข. ซึ่งเป็นคู่สื่อสารกัน ต่างรับรู้ (Perceive) ตีความ (Interpret) และทำความเข้าใจ (Understand) กับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลต่อความเชื่อ (Belief) และการกระทำ (Action)

กระบวนการสื่อสารยังเกี่ยวข้องกับการพิจารณาความจริงทางกายภาพ (Physical Reality) จากการใช้มุมมองใช้เชิงจิตวิทยา เช่น บุคลิกภาพ (Personality) และภูมิหลัง (Background) ของคู่สื่อสาร หรือการกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือบุคคลมักมีการรับรู้ความจริงเชิงจิตวิทยา (Psychological Reality) มากกว่าความจริงในเชิงกายภาพที่ปรากฏจริงๆ ซึ่งบริบทดังกล่าวส่งผลต่อระดับความแม่นยำในการรับรู้ (Perception) การตีความ (Interpretation) ความเข้าใจ (Understanding) หรือความเชื่อ (Belief) เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ไปในทิศที่ถูกต้องหรือบิดเบือนไปได้

นอกจากนั้น กระบวนการดังกล่าวยังนำไปสู่การที่คู่ข่าวสารอาจเกิดความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Understanding) และความเห็นพ้องกัน (Mutual Agreement) ตลอดจนการตัดสินใจ กระทำร่วมกัน (Collective Action) ได้ในอนาคต

อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวไม่ได้รับประกันว่าการสื่อสารจะนำไปสู่ความเข้าใจร่วมกันการเห็นพ้องต่างกัน หรือการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆ ร่วมกันเสมอไป เนื่องจากการสื่อสารเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (Information Exchange) และการให้ความหมาย (Meaning) กับข้อมูลข่าวสารต่างๆ

ดังนั้น คู่สื่อสารอาจยุติกระบวนการดังกล่าวได้ทุกจังหวะเวลา หากมีการรับรู้ หรือตีความหมายต่างๆ คลาดเคลื่อนไปจากเจตจำนงอีกฝ่าย หรือเกิดความไม่ไว้วางใจคู่สื่อสารขึ้นในระหว่างที่สื่อสารกันถึงแม้ว่าแบบจำลองเชิงผนึกพลัง (Convergence Model) ดังกล่าวไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวคิดของ “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” โดยตรง แต่แบบจำลองดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการสื่อสารที่เชื่อมโยงกับกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคคลในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมร่วมกัน (Collective Action) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของตัวแปรต่างๆ ที่อาจส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม หรือยุติการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสังคมไม่

ว่าจะเป็นในเชิงการรับรู้ การตีความ การทำความเข้าใจ และความเชื่อที่ต่อข้อมูลข่าวสาร และบริบทแวดล้อมต่างๆ

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้น หากกิจกรรมที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ทำความเข้าใจร่วมกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ในแนวระนาบอย่างรอบคอบ รอบด้าน และอิสระ โดยปราศจากการผูกขาด บทบาทของผู้ส่งสารไว้ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตลอดจนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่สำคัญ นั่นก็คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการร่วมกันบนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกันนั่นเอง

2.1.5 การบริหารจัดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารจัดการการสื่อสารเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมนั้นบรรลุปเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ซึ่ง Mercado (1991 : 13 - 25) ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการการสื่อสารเพื่อการพัฒนาที่ได้ทดสอบแล้วในหลายประเทศในทวีปเอเชียว่าสามารถทำให้การสื่อสารสามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาได้ว่าประกอบไปด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. การวิจัย (Research) เป็นกระบวนการของการรวบรวมจัดระบบ การตีความข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา ความรู้ดั้งเดิม ทักษะ ทักษะ การกระทำที่จะถูกพัฒนา
2. การวางแผน (Planning) เป็นกระบวนการในการตัดสินใจที่จะจัดทำโครงการเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนา โดยทำการกำหนดกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย ช่องทาง การสื่อสารที่เหมาะสมบนพื้นฐานของผลการวิจัย
3. การจัดหาคนทำงาน (Staffing) เป็นการมอบหมายงาน จัดระบบ และทิศทางการทำงาน รวมถึงการฝึกอบรมผู้ที่จะมารับผิดชอบในการทำงาน
4. การกำหนดทิศทาง (Directing) เป็นกระบวนการที่ผู้จัดการหรือหัวหน้าโครงการจะได้อำนาจกำหนดแนวทางปฏิบัติงานให้กับคนทำงาน ซึ่งแนวทางในการปฏิบัตินั้นมักจะต้องร่วมมือหรือประสานกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย
5. การตรวจสอบ (Monitoring) เป็นกระบวนการตรวจสอบถึงผลหรือปัจจัยที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จที่ตั้งไว้ในแผนของการดำเนินโครงการ

6. การประเมิน (Evaluation) เป็นกระบวนการตัดสินว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือมีผลกระทบตรงตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่

นอกจากนี้การบริหารจัดการการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีพลังในการขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนาในกระบวนการพัฒนาแบบทางเลือกไปสู่การปฏิบัติได้จริง

ดังนั้นในการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องมีการออกแบบ/วางแผนการสื่อสาร เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มีการวางแผนให้เกิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสและกระตุ้นให้สมาชิก ได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ และสนับสนุนให้มีการกำหนดการจัดประชุมเพื่อ ระดมความคิดเห็นในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้บรรยากาศในที่ประชุมนั้นเป็นไปตามแนวทางของประชาธิปไตย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม

สื่อเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการสื่อสาร ที่จะทำให้นโยบายหรือข่าวสารถูกส่งไปยังผู้รับสารได้ ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการนำสื่อมาใช้ในกระบวนการค่อนข้างมาก โดยคุณลักษณะของสื่อแต่ละประเภทยังมีความแตกต่างกัน บางสื่อมีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะที่ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถเป็นตัวแปรที่ทำให้ผู้รับสารสะท้อนความคิดเห็นกลับมายังผู้ส่งสารได้อย่างรวดเร็ว และมีปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง

สื่อ (Media) เป็นช่องทางการสื่อสารที่นำเสนอเนื้อหาของสารไม่ว่าจะเป็นข่าว ข้อมูลบันเทิงหรือโฆษณาไปสู่ผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลงระบบเทคโนโลยี นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสื่อที่พัฒนาให้ดีขึ้น นับจากสื่อบุคคลที่เปลี่ยนแปลงเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อสิ่งพิมพ์พัฒนาเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ คือ สื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ โดยในปัจจุบันการพัฒนาระบบเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สื่ออินเทอร์เน็ตได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อการติดต่อสื่อสารเพิ่มขึ้น และถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างหลากหลายในองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารให้เกิดการพัฒนาและเรียนรู้ บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์กร (พรจิต สมบัติพานิช, 2547: 4) โดยสื่อที่องค์กรสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยนำมาใช้ในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย ผู้วิจัยสนใจศึกษาสื่อ 2 ประเภท ได้แก่ สื่อดั้งเดิม สื่อสมัยใหม่

2.2.1 สื่อดั้งเดิม (Print Media)

สื่อดั้งเดิม (Traditional Media) หมายถึง สื่อที่ผู้ส่งสารทำหน้าที่ส่งสารไปยังผู้รับสารได้ทางเดียวที่ผู้รับสารไม่สามารถติดต่อกลับทางตรงไปยังผู้ส่งสารได้ ได้แก่ สื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารเพียงอย่างเดียว หมายถึง สื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารตัวหนังสือหรือเสียง หรือภาพ ไปอย่างเดียว เช่น หนังสือพิมพ์ สื่อโทรเลข และสื่อวิทยุ เป็นต้น และสื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารสองอย่าง คือ ส่งทั้งภาพและเสียงพร้อมกัน เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์ เป็นต้น

จากการสังเกต สื่อดั้งเดิมที่องค์กรภาครัฐและเอกชนแห่งประเทศไทย นำมาใช้เป็นหลักในกระบวนการทำงานต่างๆ คือ สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม และสื่อบุคคล เนื่องจากว่าการขับเคลื่อนงานขององค์กร จำเป็นต้องมีเอกสารประกอบเสมอ ทั้งในด้านของการจัดการประชุม การประชาสัมพันธ์ การจัดโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ร่วมกับสื่อกิจกรรมผ่านการนำโดยสื่อบุคคล เพื่อเป็นหลักฐานในการสรุปรายงานขององค์กร ซึ่งมีรายละเอียดของสื่อประเภทสิ่งพิมพ์และสื่อกิจกรรม ดังนี้

- สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ (The Printed Words)

นลินี เสาวภาคย์ (2542: 141) ได้ให้ความหมายของสื่อสิ่งพิมพ์ คือ สิ่งที่ใช้ติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจกันด้วยการเขียน โดยใช้การเขียนหรือพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมาก เพื่อแจกจ่ายให้ผู้อ่านโดยทั่วถึงกัน ซึ่งอาจจัดทำออกมาในรูปแบบต่างๆ

สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ (The Printed Words) แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1) สื่อเพื่อการสัมพันธ์ภายในหน่วยงาน (House or Home Journal) เป็นหนังสือวารสารสิ่งพิมพ์ที่ใช้สื่อสัมพันธ์ในหน่วยงานให้รู้หรือเข้าใจและแจกจ่ายกันเฉพาะภายในหน่วยงาน

2) สื่อสัมพันธ์ภายนอกหน่วยงาน (External Publication) เป็นวารสารสิ่งพิมพ์ที่ใช้เพื่อสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับบุคคลภายนอกหน่วยงาน จัดทำรูปเล่ม ประณีต ใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษา เป็นทางการ การระมัดระวังมากกว่าหนังสือสัมพันธ์ภายใน

3) สื่อสัมพันธ์แบบผสม (Combination) เป็นการจัดทำสิ่งพิมพ์ สื่อสัมพันธ์ในลักษณะผสมให้อ่านได้ ทั้งคนภายในและภายนอกหน่วยงานในเล่มเดียวกัน

การเตรียมสิ่งพิมพ์เพื่อการประชาสัมพันธ์ (Preparation for Publication) ก่อนจะทำสิ่งพิมพ์ควรมีการวางแผนให้เรียบร้อย การวางแผนที่ดีต้องคำนึงถึงสิ่ง 3 ประการด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์ (Purpose) ผู้อ่าน (Reader) และรูปแบบ (Format) ในขณะเดียวกันจะต้องพิจารณาปัจจัยทั้ง 3 ประการนี้ร่วมกัน

1) วัตถุประสงค์ (Purpose) ก่อนที่จะทำหนังสือควรที่จะวางวัตถุประสงค์อย่างรอบคอบ เขียนวัตถุประสงค์และให้ผู้อ่านมีอำนาจอนุมัติและทำงานให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

2) ผู้อ่าน (Reader) งานสำคัญอันดับแรกคือ ทำงานให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้และงานนั้นจะเป็นจริงได้ต้องคำนึงถึงผู้อ่านเป็นหลัก ผู้อ่านจะเป็นผู้ตัดสินผลงาน ถ้าเขารู้สึกซาบซึ้งกับหนังสือก็ประสบความสำเร็จ แต่ถ้าเขาไม่อ่านหนังสือเขาก็จะไม่ซาบซึ้ง ดังนั้น เราต้องตอบให้ได้ว่านิสัยในการอ่านหนังสือของเขาเป็นอย่างไร ตัวอย่างประเภทไหนที่จะดึงดูดความสนใจของเขา จะวางเค้าโครงเรื่องอย่างไรจึงจะเอาชนะใจเขาได้ ควรจะเป็นส่วนไหน เป็นต้น

3) รูปแบบ (Format) มีสิ่งพิมพ์ที่ไม่คำนึงถึงผู้อ่าน แล้วก็ไม่ว่าจะวางรูปแบบ ควรกำหนดขนาดของหน้า จำนวนหน้า รูปภาพ มีการ์ตูนหรือไม่ และอื่น ๆ อีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยในการกำหนดรูปแบบ คือ หากจุลสารที่มีวัตถุประสงค์เหมือนกัน และกลุ่มผู้อ่านเดียวกัน ลองอ่านและวิเคราะห์และลองวางรูปแบบซึ่งในการวางรูปแบบนั้นควรคำนึงถึงงบประมาณและเนื้อหาที่จะให้

โดยลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กรเพื่อการประชาสัมพันธ์ รวมถึงการพัฒนาและการเรียนรู้ มีดังนี้

1. วารสาร (Journal) จัดทำเพื่อผู้อ่านเฉพาะกลุ่ม อาจเป็นภายในหรือภายนอกองค์กรก็ได้ จัดทำเป็นรูปเล่ม มีระยะเวลาออกที่แน่นอน และมีความต่อเนื่อง

2. หนังสือรายงานประจำปี มักจัดทำเป็นรูปเล่ม และมีขนาดต่าง ๆ ตามความเหมาะสม มีเรื่องราวสำคัญและ น่าสนใจขององค์กร เรียกว่า Annual Report

3. หนังสือรายงานประจำงวด (Imperium Report) ทำเป็นรูปเล่มคล้ายกับหนังสือรายงานประจำปี โดยออกเป็นงวด ๆ เช่น 3 เดือน หรือ 6 เดือนต่อครั้ง เพื่อรายงานผลการดำเนินงานขององค์กรประจำงวด หรือรายงานผลโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้ว

4. จดหมาย (News Letter) มีลักษณะเป็นแผ่นปลิวชนิดหนึ่ง เพื่อส่งให้กับกลุ่มลูกค้าที่เป็นเป้าหมาย หรือคาดคะเนว่าจะเป็นลูกค้าได้ในอนาคตมีหัวข้อจดหมายที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนหรือองค์กร

5. ป้ายประกาศและโปสเตอร์ เป็นสื่อที่ใช้เพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชนที่มีความเด่นและสะดุดตา จัดทำด้วยสีสดใสสวยงาม มีภาพและตัวอักษรชัดเจน อ่านง่าย แม้อยู่ไกล

6. แผ่นพับ (Folder) เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ข่าวเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการขององค์กร

7. เอกสารแจก มักทำเป็นเอกสารที่รวมเป็นเล่ม เพื่อเผยแพร่หรือแจกให้อ่าน

8. จุลสาร (Booklet and Bulletin) เป็นเอกสารเชิงความรู้ทางวิชาการ มีลักษณะคล้ายแผ่นพับแต่เย็บเป็นเล่ม

9. ใบปลิว (Leaflet) มีลักษณะเป็นกระดาษแผ่นเดียว บรรจุข่าวสาร เรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้องการจะประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมายทราบอย่างทั่วถึงในกลุ่มเป้าหมายได้อย่างกว้างขวาง

ทั้งนี้ ลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือการสื่อสารในกิจกรรมต่างๆขององค์กรที่ต้องการพัฒนาเยาวชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

- สื่อกิจกรรม

สื่อกิจกรรม คือ สื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่ง ที่เป็นสื่อกลางช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ไม่รู้หรืออยากจะเรียนรู้ ทำให้เกิดความคิด ความอ่านและเกิดความงอกงามทางสติปัญญา ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายได้เรียนรู้เนื้อหาและได้รับประสบการณ์ผ่านการดู การฟัง การสังเกต การทดลอง การสัมผัส การร่วมแสดงความคิดเห็น การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม กีฬา การแข่งขันต่างๆ ตลอดจนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำให้ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่ด้วยความเพลิดเพลิน ซึ่งบางกิจกรรมอาจใช้สื่อวัสดุหรืออุปกรณ์เข้ามาช่วยในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้เนื้อหาสาระในกิจกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น (ทศนา แคมมณี, 2550: 10)

คุณค่าและความสำคัญของสื่อกิจกรรม

- 1) คือเครื่องมือส่งเสริมให้ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายนั้น กล้าแสดงออกและเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ ค่านิยม หรือทักษะของผู้ถ่ายทอดไปยังกลุ่มเป้าหมาย
- 3) เป็นเครื่องมือสร้างความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย ให้ติดตามสาระความรู้จากการถ่ายทอดด้วยความสนใจและไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นการเรียน
- 4) เป็นเครื่องมือที่สร้างนามธรรมให้เป็นรูปธรรมและกลุ่มเป้าหมายจะได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้จดจำได้นาน
- 5) ช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมายกับผู้ร่วมกิจกรรมอื่นๆ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ประเภทของสื่อกิจกรรม

สื่อกิจกรรมที่นำมาใช้กับการเรียนการสอนมีหลายประเภท ดังนี้

- 1) การสาธิต (Demonstration) คือการสอนโดยวิธีอธิบายข้อเท็จจริง ความคิด และ ขบวนการต่าง ๆ พร้อมกับการใช้วัสดุหรือเครื่องมือแสดงให้ผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายได้สังเกตไปด้วยการสาธิตจะใช้ได้ดีกับเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นลำดับขั้นตอนและกระบวนการ
- 2) การจัดนิทรรศการ (Exhibition) คือการจัดแสดงสิ่งของวัสดุ อุปกรณ์ที่มีความสัมพันธ์กันในแต่ละเรื่อง เพื่อสร้างความสนใจให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้ด้วยการดู ฟัง สังเกต จับต้อง และทดลองภายใต้จุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือจุดมุ่งหมาย โดยใช้สื่อหลายชนิด เช่น แผนภาพ หุ่นจำลอง นอกจากนี้ยังสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ประกอบเพื่อให้เกิดความ สะดวก และรวดเร็วในการสื่อความหมายกับกลุ่มเป้าหมายได้
- 3) นาฏการ (Dramatization) คือการแสดงต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อถ่ายทอดความเข้าใจ ระหว่างผู้แสดงกับผู้ชมการแสดง นาฏการเป็นการเสนอสิ่งเร้าที่เป็นของจริง หรือเสมือนของจริง ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสนใจ และเอื้อประโยชน์ให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก สามารถ

จัดลำดับการเสนอเป็นเรื่องราวให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเสมือนว่าตัวเองได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย

4) การใช้ชุมชนเพื่อการศึกษา (Community Study) คือการใช้แหล่งวิชาการและสภาพแวดล้อมของชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ เพื่อขยายประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางขึ้น มีโอกาสได้สัมผัสใกล้ชิดกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้นและช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ประสบการณ์ไปใช้แก้ปัญหาในการดำรงชีวิตต่อไปได้เป็นอย่างดี

5) สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจัดสภาพแวดล้อมเลียนแบบให้ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกแก้ปัญหาและตัดสินใจจากสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ การจัดสถานการณ์จำลอง เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับคนที่ออกไปเผชิญกับปัญหาจริง ๆ

6) การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) คือกิจกรรมที่พาผู้เรียนออกไปหาประสบการณ์นอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การไปทัศนศึกษาต่างจากการทัศนจรตรงที่การทัศนจรมุ่งความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นสำคัญ ส่วนการศึกษานอกสถานที่เน้นการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยการวางแผนและการดำเนินการอย่างมีขั้นตอนเป็นสำคัญ

ลักษณะของสื่อกิจกรรมที่ดี

1) กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้เรียน ควรมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ การทำกิจกรรมและการประเมินผลกิจกรรม

2) กลุ่มเป้าหมายได้ฝึกฝนพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ เจตคติและทักษะ บูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบ

3) มีการกำหนดเงื่อนไขสำหรับประกอบกิจกรรมไว้อย่างชัดเจน สามารถวัดผล และสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายได้

4) มีเกณฑ์หรือมาตรฐานในการดำเนินกิจกรรม กำหนดพฤติกรรมระดับต่ำสุดที่พึงพอใจ

5) ใช้เวลาเหมาะสมที่กลุ่มเป้าหมายจะสามารถดำเนินกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจได้

- 6) มีการใช้แนวทางหรือนำทางในการดำเนินกิจกรรมได้อย่างเด่นชัด
- 7) กิจกรรมต้องตรงกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
- 8) กิจกรรมต้องไม่มีความยุ่งยากสลับซับซ้อน ควรมีความง่ายเหมาะสมกับวัยของกลุ่มเป้าหมาย
- 9) เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

การใช้สื่อกิจกรรม มักจะมีวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ดังนี้

- 1) เพื่อให้การศึกษาทางอ้อมในวิชาการสาขาต่าง ๆ และเหตุการณ์ต่าง ๆ แก่กลุ่มเป้าหมาย
- 2) เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ข้อมูล กิจกรรมขององค์กรต่อกลุ่มเป้าหมาย
- 3) เพื่อกระตุ้นแรงเร้ากลุ่มเป้าหมายให้ร่วมมือกับสถาบันหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อองค์กรไปในทางที่พึงประสงค์
- 4) เพื่อสร้างความบันเทิง สนุกสนานความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย

หลักในการจัดกิจกรรม

- 1) การจัดแต่ละครั้งควรมีศูนย์รวมแนวความคิดเพียงอย่างเดียว
- 2) ควรเลือกสถานที่ที่เหมาะสมและสะดวกในการเข้าชม
- 3) ต้องให้ผู้ชมเข้าใจง่าย และเสียเวลาน้อยที่สุด คือ จะต้องใช้ทัศนวัสดุประเภท ภาพของจริง ของจำลองและวัสดุสามมิติอื่น ๆ ให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ เพราะเป็นการดูมากกว่าการอ่าน
- 4) ใช้คำอธิบายสั้น ๆ ข้อความโต ๆ มองเห็นชัดแต่ไกล
- 5) แสงก็มีบทบาทในการจัดนิทรรศการ
- 6) สีที่สะดุดตาจะช่วยเร้าความสนใจและน่าติดตาม
- 7) ควรพยายามให้ผู้เยี่ยมชมได้มีส่วนร่วมตามความเหมาะสม
- 8) ควรจัดเรื่องราวหรือกลุ่มวัสดุที่แสดงให้เห็นหมวดหมู่ และต่อเนื่องสัมพันธ์กัน

ทั้งนี้ สื่อกิจกรรมจะประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารได้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า สื่อบุคคลเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการสื่อสารที่จะคอยเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับกลุ่มเป้าหมาย สร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายนั้นได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสื่อบุคคลมีรายละเอียดที่ควรศึกษาไว้สำหรับประกอบการวิเคราะห์ดังนี้

- สื่อบุคคล (Personal Media)

สื่อบุคคลเป็นวิธีการสื่อสารที่เก่าแก่ที่สุด ใช้กันตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์ขึ้นในโลก เป็นสื่อที่ใช้กันมากในกลุ่มประชาชนทั่วไป เครื่องมือของสื่อบุคคลมีทั้งที่เป็นคำพูด กริยาท่าทาง การแสดงออกทางอวัจนภาษา วิธีการสื่อสารด้วยบุคคลจะเป็นการใช้คำพูดเป็นหลัก ด้วยวิธีการสนทนา อภิปราย บรรยาย สาธิต ประชุม คำพูด (Spoken Word) เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทุกคนคุ้นเคยกันดีอยู่แล้ว และทุกคนต้องใช้คำพูดในชีวิตประจำวัน ในงานอาชีพ ในชีวิตส่วนตัว สื่อคำพูดจึงเป็นสื่อที่เก่าแก่ที่สุดชนิดหนึ่ง นอกจากนี้หากคำพูดนั้นพูดโดยบุคคลที่มีชื่อเสียงที่สังคมยกย่องนับถือก็จะยิ่งเพิ่มน้ำหนักในคำพูดนั้นมากขึ้นเป็นเงาตามตัว การพูดจึงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดชักนำความรู้สึนึกคิดของมนุษย์ออกมาให้ผู้อื่นได้ทราบและเข้าใจ คำพูดจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์เกิดความร่วมมือร่วมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สื่อบุคคล เป็นเสมือนบุคคลที่นำพาสารไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ก่อให้เกิดการสื่อสารระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล สื่อบุคคลอาจเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับแก่กลุ่มเป้าหมายขององค์กร เช่น กลุ่มผู้นำความคิด ที่มีความคุ้นเคยและเป็นที่น่าเชื่อถือของสมาชิก ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการสื่อสารให้กลุ่มเป้าหมายมีทัศนคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร (Rogers & Svenning, 1969)

สื่อบุคคลหรือการสื่อสารด้วยคำพูดนั้น มี 2 แบบ คือ

- แบบที่เป็นทางการ (Formal oral communication) เช่น การอภิปราย การบรรยาย การประชุม การประกาศข่าว การให้สัมภาษณ์ การสัมมนา
- แบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal oral communication) คือ การพูดจา สนทนาปราศรัยต่าง ๆ ในการพูดที่เป็นทางการนั้น ผู้พูดจะต้องพูดให้ผู้ฟังสนใจ เข้าใจ ประทับใจ เกิดศรัทธา แล้วจึง

อาจจะมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ ในทางการพูดด้วย เช่น เพื่อให้ข่าวสารความรู้ เพื่อชักจูงใจ เพื่อกระตุ้นเร้าอารมณ์ เพื่อก่อให้เกิดการปฏิบัติการหรือทำให้รู้สึกซาบซึ้ง ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายจะมี 2 ลักษณะ คือ จุดมุ่งหมายที่เปิดเผย หรือจุดมุ่งหมายที่ปกปิด

ลักษณะของสื่อบุคคล

1) การพูดสนทนา เป็นการสื่อสารของบุคคลโดยทั่วไปในวงสนทนา ซึ่งเป็นการสื่อสารกันใน ชีวิตประจำวันทั่วไป

2) การอภิปราย เป็นการสื่อความโดยกลุ่มคนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ซึ่งเป็นการให้ความรู้ ความคิดเห็น และ ข้อเสนอแนะที่มีแนวโน้มไปในทางเดียวกัน

3) การบรรยาย เป็นการสื่อความเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจต่อเนื่องในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยผู้ฟังเป็นผู้รับสาร และผู้บรรยายเป็นผู้ให้สาร

4) การประชุม เป็นการร่วมกันปรึกษาหารือกันในกลุ่มหรือทีมงานอย่างมีระบบและระเบียบวิธีทางการ ประชุม เช่นการยกมือก่อนพูดแสดงความคิดเห็น มีการจดบันทึกรายงานการประชุม และมีประธานการประชุม

5) การฝึกอบรม เป็นการให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคคล เพื่อให้มีความรู้เพิ่มขึ้น และมีความสามารถขึ้นในเรื่องที่ได้รับการฝึกและอบรมมา

6) การสัมมนา เป็นกระบวนการสื่อสารสองทาง ทั้งให้และรับความรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างวิทยากรและผู้เข้าร่วมสัมมนา

7) การพูดในที่ชุมชน เป็นการพูดในที่สาธารณะหรือชุมชนในวาระหรือโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจ ยกย่อง และยินดี ตลอดจนความเห็นอกเห็นใจในเรื่องราวต่าง ๆ

ข้อดีของสื่อบุคคล

- เป็นสื่อที่ทุกคนมีอยู่แล้ว ไม่ต้องสิ้นเปลืองในการซื้อสื่อแบบสื่ออื่น ๆ
- ทำให้ผู้พูดและฟังเห็นหน้าตา บุคลิก ลีลา ท่าทาง น้ำเสียงประกอบการพูดซึ่งมีอิทธิพลในการชักจูงและเร้าความสนใจได้มากกว่า
- เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งผู้พูดและผู้ฟังสามารถโต้ตอบกันได้ทันที

- ผู้พูดสามารถปรับเนื้อหาให้เหมาะกับผู้ฟังได้ทันที
- เหมาะกับการเผยแพร่เรื่องราวที่ไม่สลับซับซ้อนหรือติดต่อสัมพันธ์กันเป็นการส่วนตัว
ข้อจำกัดของสื่อบุคคล
- ไม่มีความคงทนถาวร พูดแล้วก็ผ่านไป
- ไม่สามารถครอบคลุมผู้ฟังจำนวนมาก ๆ ได้
- หากผู้พูดขาดความสามารถในการพูดจูงใจ ก็จะทำให้การพูดล้มเหลวได้
- เนื้อหาสาระที่นำมาพูดหากสลับซับซ้อนเกินไป ทำให้ผู้ฟังไม่เข้าใจ ต้องมีอุปกรณ์ประกอบการพูด เช่น ภาพถ่าย ภาพสไลด์ ภาพยนตร์
- เป็นสื่อที่ไม่มีหลักฐานอ้างอิงที่ชัดเจน

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า สื่อกิจกรรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายได้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆ ด้วยตัวเอง สื่อกิจกรรมมีคุณค่าในด้านการส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายกล้าแสดงออกและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ค้นพบความรู้จากการปฏิบัติ นอกจากนี้สื่อกิจกรรมส่วนใหญ่จะให้ความเพลิดเพลิน สนุกสนาน สื่อกิจกรรมที่ดีควรให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม กำหนดขอบข่ายเนื้อหา วัตถุประสงค์ เข้าร่วมกิจกรรมและประเมินผล ควรเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะอย่างบูรณาการ ที่สำคัญต้องตรงกับเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของวัตถุประสงค์ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยอาศัยสื่อบุคคลมาเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการสื่อสารเพื่อเชื่อมโยงองค์ความรู้ไปยังกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้มีการนำแนวทางต่างๆ ของสื่อกิจกรรม ไปบูรณาการร่วมกับการทำกิจกรรมต่างๆ มีการเลือกเยาวชนซึ่งเป็นคณะบริหารขององค์กรหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในองค์ความรู้ที่ต้องการสื่อสารมาเป็นผู้นำกิจกรรม ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนาเยาวชนตามนโยบายขององค์กร

2.2.2 สื่อใหม่ (New Media)

Marshall McLuhan (1987) นักคิดด้านการสื่อสารคนสำคัญของสำนักโทรนอนโต (Toronto School) ผู้ได้รับการขนานนามว่าเป็นบิดาของการสื่อสารมวลชน (Mass Media) ได้เสนอแนวคิดสำคัญที่ว่าสื่อทุกชนิด (Media) ล้วนมีส่วนช่วยขยายประสบการณ์ด้านการรับรู้ของมนุษย์ (Extension of Experience) สืบเนื่องตั้งแต่ในอดีต ที่มีการใช้จดหมายเป็นสื่อกลางทำให้มนุษย์สามารถสื่อสารกับผู้ที่อยู่ห่างไกลในรูปแบบอักษรได้ จนกระทั่งมีการใช้โทรศัพท์เป็นสื่อทำให้สามารถสนทนาในรูปแบบของเสียงรวมไปถึงสื่อโทรทัศน์ที่ทำให้ผู้ชมสามารถมองเห็นและได้ยินในรูปแบบภาพและเสียงพร้อมกัน และในปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศที่ได้รับการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง จึงก่อให้เกิดสื่อรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า อินเทอร์เน็ต (Internet) ที่สามารถเชื่อมต่อการสื่อสารผ่านทางอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือ ทำให้ทุกคนสามารถสื่อสารและรับรู้เรื่องราวต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านสถานที่และเวลา เทคโนโลยีและนวัตกรรมของสื่อได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารของมนุษย์ให้ก้าวเข้าสู่โลกที่ไร้พรมแดน

สื่อใหม่ (New Media) กาญจนา แก้วเทพ (2555) ได้ให้คำอธิบายถึงสื่อใหม่ไว้ว่า คือสื่อในรูปแบบดิจิทัล ที่มีความหลากหลายในตัวเอง และมีความสามารถในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ใช้ได้เพื่อใช้ส่งข้อมูลข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมายทั้งเฉพาะบุคคลและเครือข่ายอื่นๆ ทั้งนี้สื่อใหม่มีคุณลักษณะหลายประการที่แตกต่างไปจากสื่อในรูปแบบเดิมจึงเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สื่อใหม่ปรับฐานะเป็น “วัตถุแห่งการศึกษา” สื่อใหม่จึงนับว่าเป็นนวัตกรรม (Innovation) สอดคล้องกับที่ Rogers (1983, 11) ให้ความหมายของนวัตกรรมที่หมายถึง “ความคิด การปฏิบัติ หรือวัตถุที่ผู้นำไปใช้คิดว่าเป็นสิ่งใหม่” โดยคุณลักษณะสำคัญของสื่อใหม่คือ การมีปฏิสัมพันธ์ได้ง่าย (Interactivity) เนื่องจากเป็นรูปแบบของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-ways communication) สามารถเคลื่อนที่ได้สะดวก (Mobility) ทำให้สะดวกต่อการพกพาไปในที่ต่างๆ (Compactable) สามารถดัดแปลงเปลี่ยนรูปได้ (Convertibility) ตลอดจนสามารถเชื่อมต่อกันโดยง่าย (Connectivity) ทั้งยังสามารถหาได้หรือใช้ประโยชน์ได้ในทุกที่ (Ubiquity) มีความรวดเร็วในการสื่อสาร (Speed of Communication) มีลักษณะที่ไร้พรมแดน (Absence of Boundaries) และมีความเป็นดิจิทัล (Digitalization)

ทั้งนี้ สื่อใหม่เป็นสื่อดิจิทัลที่มีความหลากหลาย ช่วยในการขยายรสสัมผัสของมนุษยชาติให้กว้างขวางและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสื่อใหม่สามารถนำไปใช้ในอาณาจักรของสื่อ

เดิมได้ อาทิ การใช้ e-mail แทนสื่อบุคคล ใช้ video conference แทนการสื่อสารในกลุ่ม (Rice, 1985) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สื่อใหม่สามารถจะเข้ามาทำงานในทุกบริบทที่สื่ออื่นๆได้ปฏิบัติการอยู่แล้ว

นอกจากนี้ Rogers (1995) ได้นิยามความหมายของ “สื่อใหม่” ว่าเป็นเทคโนโลยีหรือสื่อที่เอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารบนฐานของคนจำนวนมากผ่านระบบการสื่อสารที่มีคอมพิวเตอร์เป็นศูนย์กลาง จะเห็นได้ชัดเจนว่า จากยุคดั้งเดิมมนุษย์สื่อสารตัวต่อตัวโดยใช้คำพูดและการใช้สัญลักษณ์ต่อมาการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีส่งผลให้เกิดการพัฒนาการทางการสื่อสารมากขึ้น ทำให้เกิดการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน (Mass Media) มากขึ้น จึงเกิดสื่อมวลชนขึ้นมาหลายประเภท เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่แล้วในปัจจุบัน การสื่อสารได้เน้นแบบเฉพาะเจาะจงที่ตัวบุคคลมากขึ้น แต่ก็มีหลากหลายในเวลาเดียวกันจึงสามารถเรียกการสื่อสารรูปแบบนี้ว่า “สื่อสังคมออนไลน์”

พิชิต วิจิตรบุญรักษ์ (2554 : 99-100) ได้กล่าวถึงในบทความวิชาการ สื่อสังคมออนไลน์คืออะไร โดยมีเนื้อหาว่ามนุษย์เป็นสังคมที่ต้องมีการสื่อสารข้อมูลถึงกันและกันซึ่งในสมัยโบราณมนุษย์สื่อสารข้อมูลด้วยวิธีการที่ไม่ซับซ้อนนัก เช่น ปากเปล่า ม้าเร็ว และนกพิราบสื่อสาร ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนการสื่อสารข้อมูลเป็นจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์วิทยุจากนั้น เมื่อเข้าสู่ยุคที่มีเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเข้ามาเกี่ยวข้อง การสื่อสารข้อมูลของมนุษย์มีการปรับเปลี่ยนเป็นสื่อที่เกี่ยวข้องกับอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เช่น บริการ IRC (Internet Relay Chat) โปรแกรมพูดคุย (Chatprograms) จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Electronicmail หรือ Email) และเว็บบอร์ด (Webboard) จวบจนปัจจุบัน มนุษย์เริ่มมีการสื่อสารข้อมูลในชีวิตประจำวันถึงกันและกันด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์

จากเหตุผลดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) คือ สื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสาร ซึ่งอยู่ในรูปแบบต่างๆ ไปยังผู้รับสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ โดยสามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร หรือผู้รับสารด้วยตนเอง โดยรายละเอียดของสื่อสังคมออนไลน์ที่องค์กรสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้นำมาใช้เพื่อการสื่อสาร มีรายละเอียดของสื่อโดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะตามการใช้งาน ดังนี้

1. ใช้เพื่อการสื่อสารภายใน

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารภายในองค์กรกับคณะบริหาร เพื่อพูดคุย ประชุม ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน โดยแอปพลิเคชันที่องค์กรได้นำมาใช้ ได้แก่

- ไลน์ (Line)

ไลน์ คือ แอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสารรูปแบบหนึ่งซึ่งสามารถใช้งานได้บนมือถือ, แท็บเล็ต (Tablet) และ คอมพิวเตอร์ เป็นแอปพลิเคชันยอดนิยมในเมืองไทย สามารถพูดคุย สื่อสารกันได้ตลอดเวลา ผู้ใช้งาน สามารถเลือกได้ว่าจะสื่อสารหรือบล็อก ข้อความ, ข้อความเสียง หรือวิดีโอที่ส่งเข้ามาหาผู้ใช้งานได้ นอกจากนั้นผู้ใช้งานยังสามารถโพสต์ข้อความ, รูปภาพ, สตีกเกอร์, วิดีโอ, ลิงก์ต่างๆ ไปยัง Timeline ของตัวเอง และสามารถแชร์ไฟล์ได้หลายแบบ เช่น .jpeg, .pdf, .ppt, .doc. (Kuljitjuawong, 2013) อย่างไรก็ตาม แอปพลิเคชันไลน์นั้น ก็มีทั้งข้อดีและข้อจำกัดที่แตกต่างกันออกไป (ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจิววงศ์, 2556) ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ใช้รูปแบบของไลน์กลุ่มเป็นช่องทางการสื่อสารและการดำเนินงาน

ข้อดีของไลน์

1) ไลน์มีอุปกรณ์รองรับที่หลากหลาย ได้แก่ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ แมคอินทอช (Macintosh) และแท็บเล็ตต่างๆ ทำให้ผู้ใช้สามารถซื้อและเลือกได้ตามขนาด ระบบปฏิบัติการ และความชอบส่วนตัว

2) มีความเป็นส่วนตัว เมื่อผู้ใช้งานเพื่อนในไลน์มากขึ้น ผู้ใช้สามารถเลือกรับหรือ ปฏิเสธข้อความด้วยการไม่โต้ตอบ โดยไลน์จะแจ้งเตือนเพื่อให้ผู้ใช้ทราบว่าข้อความส่งมา เมื่อผู้ใช้ไม่โต้ตอบก็จะไม่มีผลใดๆ นอกจากจำนวนการแจ้งเตือนที่เพิ่มขึ้น โดยผู้ใช้สามารถเลือกการปิดกั้นหรือ ยกเลิกการปิดกั้นได้ตามต้องการ

3) สามารถสนับสนุนทางด้านธุรกิจ เจ้าของสินค้าหรือบริการ สามารถประยุกต์ใช้ สตีกเกอร์ของไลน์กับ Official Line ของบุคคล หรือองค์กรที่มีชื่อเสียงที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้กับไลน์ ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งของตราสินค้าในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้เมื่อตราสินค้าที่ลงทะเบียนไว้กับ Official Line ทำให้การสื่อสารจะถูกส่งไปยังสมาชิกที่ติดตามด้วย โดยมีเงื่อนไขสำคัญ คือ ผู้ใช้รายอื่นต้องตอบรับการเป็นเพื่อนเจ้าของบัญชีจึงมักใช้วิธีการการสร้างรูปแบบสตีกเกอร์ของตรา

สินค้าแล้ว เปิดให้ผู้บริโภคดาวน์โหลดมาใช้ได้ฟรี โดยมีเงื่อนไขที่ผู้บริโภคต้องยอมรับการเป็นเพื่อนกับตราสินค้านั้น ซึ่งเป็นการสร้างการจดจำในตราสินค้า และเจ้าของสินค้ายังสามารถส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สินค้าไปยังผู้บริโภคได้อีกด้วย

4) ช่วยเพิ่มสีสันและควมมีชีวิตชีวาให้กับการสนทนา ด้วยลักษณะเฉพาะของไลน์ที่สามารถสื่อสารได้หลากหลายรูปแบบ เช่น ข้อความ คลิปวิดีโอ คลิปเสียง ไปสเตอร์ รูปภาพ เกม ตราสินค้า สติกเกอร์ ฯลฯ อีกทั้งผู้ส่งสารยังสามารถเลือกรูปแบบของสารให้เหมาะสมกับรูปแบบของการสื่อสารในลักษณะต่างๆ เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5) มีความใหม่และทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องด้วยแอปพลิเคชันไลน์ต้องเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตตลอดเวลา โดยในระบบจะมีการตั้งค่าการแจ้งเตือนให้แอปพลิเคชันมีรุ่น (Version) ที่ทันสมัยอยู่เสมอ ผู้ใช้จึงสามารถตั้งค่าติดตามการแจ้งเตือนแอปพลิเคชัน (Update) ตามการพัฒนาของระบบของผู้ผลิตได้ตลอดเวลา

6) ประหยัดค่าใช้จ่ายในการสนทนาทางโทรศัพท์ โดยเฉพาะการสนทนาข้ามประเทศที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายด้วยระบบของ Voice Call หรือการสนทนาด้วยเสียงผ่านไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูง ทำให้ไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากค่าบริการอินเทอร์เน็ต ซึ่งเมื่อเทียบกับค่าบริการ การสนทนาข้ามประเทศ (Roaming) ในรูปแบบปกติแล้ว ถือว่ามีราคาที่ถูกกว่ามาก

7) สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงาน ด้วยประสิทธิภาพของไลน์ที่สามารถรองรับแฟ้มงานที่หลากหลายนามสกุล ทำให้ผู้ใช้สามารถประยุกต์ใช้กับการทำงานโดยการรับ-ส่งแฟ้มงานที่มีนามสกุลต่างๆ ตามที่ไลน์รองรับ (มีลักษณะคล้ายการรับ-ส่งอีเมล จากนั้นผู้รับสามารถเปิดอ่าน ส่งต่อหรือพิมพ์ออกมาได้ทันที ช่วยสร้างความสะดวกสบายและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานมากขึ้น

8) เปิดโอกาสให้ผู้ใช้ได้สร้างสรรค์งานจากการบันทึกภาพและวิดีโอ พร้อมกับการนำเสนอและร่วมแบ่งปัน (Share) ให้กับกลุ่มเพื่อน ด้วยวิธีการสร้างอัลบั้มภาพ (Create Album) สำหรับภาพนิ่ง และการตัดต่อวิดีโอ (Snap Movie) สำหรับภาพเคลื่อนไหว ซึ่งสามารถใช้ได้ในโอกาสต่างๆ เช่น ขำว อวยพรวันเกิด และเทศกาลต่างๆ เป็นต้น และสามารถรวบรวมภาพที่บันทึกไว้เป็น อัลบั้มตามแนวความคิดของผู้ใช้เอง และสามารถร่วมแบ่งปันให้เพื่อนแบบส่วนตัวหรือแบบกลุ่มได้ทันที

ข้อจำกัดของไลน์

1) ต้องอาศัยการเชื่อมต่อของระบบอินเทอร์เน็ตที่มีประสิทธิภาพเป็นตัวกลางในการรับ-ส่งข้อมูล โดยเฉพาะในรูปแบบของ Voice Call ที่ต้องใช้อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงจึงจะสามารถทำงานได้อย่างไม่ติดขัด ข้อจำกัดในเรื่องนี้ทำให้ไลน์สามารถเข้าถึงผู้ใช้ได้เฉพาะบางพื้นที่ที่มีระบบอินเทอร์เน็ตเท่านั้น

2) ลินเปลืองพลังงานแบตเตอรี่ (Battery Consuming) ด้วยความสามารถที่หลากหลายบนไลน์ เช่น การเปิดคลิปวิดีโอการเชื่อมต่อจากลิงค์ภายนอก หรือการสนทนาโดยผ่าน Voice Call ทำให้สูญเสียพลังงานแบตเตอรี่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหากเปิดทิ้งไว้นานจะทำให้พลังงานแบตเตอรี่ลดลง อย่างรวดเร็ว

3) มีข้อจำกัดในเรื่องของการลงทะเบียน ที่แอปพลิเคชันได้กำหนดให้ผู้ใช้สามารถลงทะเบียนโดยผ่านสมาร์ตโฟนเท่านั้น กล่าวคือ สมาร์ตโฟน 1 เครื่อง จะมีไอดีไลน์สำหรับการเข้าใช้ (Log in) เพียง 1 ไอดี และไม่สามารถลงทะเบียนได้ด้วยวิธีอื่น ซึ่งต่างจากโปรแกรมสนทนาอื่นๆ ในรูปแบบเดียวกันอย่างเฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ (Facebook Messenger) หรือ อินสตาแกรม (Instagram) ที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถลงทะเบียนผ่านเว็บไซต์ได้

- เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ (Facebook Messenger)

เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ เป็นหนึ่งในแอปพลิเคชันส่งข้อความที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ใช้ในการติดต่อสื่อสารได้สะดวกและรวดเร็ว สามารถเชื่อมต่อกับผู้ใช้ได้ทั่วโลก แล้วแอปพลิเคชันนี้ยังถูกพัฒนาให้มีฟีเจอร์เสริมมากมาย เช่น โทรหรือคุยผ่านวิดีโอแชท แชทกลุ่ม แชร์รูปภาพ วิดีโอ ไฟล์ต่างๆ ได้ มีการสร้างสรรค์การจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้เกิดความสะดวกในการติดต่อสื่อสารมากขึ้นด้วย (mdsiglobal, 2561) อีกทั้งยังสามารถมองเห็นบัญชีผู้ใช้ที่อ่านข้อความในแชทกลุ่มได้ จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยเลือกใช้แอปพลิเคชันดังกล่าว เพื่อสังเกตการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของสมาชิก

ประโยชน์ของเฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์

1) เมื่อข้อมูลย้ายออกจากเฟซบุ๊ก ไปอยู่ที่แอปพลิเคชันสนทนา จะทำให้คนที่ติดต่อด้วย ตอบกลับเร็วขึ้น

2) ค่าใช้จ่ายการติดต่อสื่อสารผ่านแอปพลิเคชันนี้ ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์ ส่งข้อความรวมอยู่ในแพ็คเกจอินเทอร์เน็ตอยู่แล้ว

- 3) ติดต่อผ่านโทรศัพท์ได้เลย ไม่ต้องรอเปิดเฟซบุ๊ก
- 4) ทันทีที่เปิดใช้งานแอปพลิเคชัน ก็เห็นข้อความได้ทันที
- 5) สามารถรับการแจ้งเตือนได้ฟรี
- 6) เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ ไม่ได้ผูกขาดกับเฟซบุ๊กแบบถาวร เพราะแม้ว่าจะมีการปิดเฟซบุ๊กไปแล้ว ก็ยังสามารถใช้เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ได้

- กูเกิล มีท (Google Meet)

Google Meet คือ แอปพลิเคชันจาก Google สำหรับการประชุมทางวิดีโอที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยนำมาประยุกต์ใช้ในการประชุมสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับองค์กร เพราะสมาชิกส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ การใช้แอปพลิเคชันนี้จึงสร้างความสะดวกเป็นอย่างมาก ประหยัดงบประมาณ ใช้งานไม่มีสะดุด สามารถช่วยให้ทำงานร่วมกันและพัฒนาความสัมพันธ์กับทีมได้จากทุกที่บนโลก โดยมีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังนี้ (Bru Personnel, 2563)

- 1) สามารถประชุมทางวิดีโอด้วยความละเอียดสูง และรองรับผู้เข้าร่วมได้สูงสุด 100 คน
- 2) เข้าถึงระบบได้ง่าย เพียงแค่แชร์ลิงก์ให้สมาชิกทุกคนกดเข้าร่วม
- 3) รองรับการใช้งานที่หลากหลายบน Desktop, IOS และ Android
- 4) สามารถแชร์หน้าจอ รูปภาพ ไฟล์ และข้อความได้

- ซูม (Zoom)

Zoom คือ บริการสำหรับการประชุมโดยเฉพาะ สามารถสร้างการประชุมแบบเสียงหรือวิดีโอได้ในความละเอียดระดับ HD รองรับการประชุมหลายหน้าจอพร้อมกัน อีกทั้งยังมีระบบสลับภาพไปหาผู้พูดอัตโนมัติ รองรับการประชุมแบบวีดิโอได้ ซึ่งผู้ร่วมประชุมสามารถเข้าร่วมประชุมได้ทันที แม้ไม่มีบัญชีของ Zoom (สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563) ถือเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เลื่อนนำมาใช้ในการประชุมกับสมาชิกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ตามความเหมาะสมและความสะดวกของสมาชิก

2. ใช้เพื่อการสื่อสารภายนอก

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสื่อสารภายนอกองค์กร เนื่องจากเป็นสื่อที่นิยมใช้กันเป็นจำนวนมาก สามารถเข้าถึงได้สะดวก โดยสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารสำหรับผู้ที่ต้องการติดต่อกับองค์กร ประชาสัมพันธ์กิจกรรมขององค์กร สร้างเครือข่ายเยาวชนทั่วไปผ่านกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมทางออนไลน์ โดยสื่อสังคมออนไลน์ที่ใช้ มีดังนี้

- เฟซบุ๊กแฟนเพจ (Facebook Fanpage)

เฟซบุ๊กแฟนเพจ เป็นพื้นที่ในการนำเสนอธุรกิจ สินค้า บุคคล หรือองค์กร มีลักษณะเป็นสังคมเปิดมากกว่าประเภทอื่นๆ ไม่มีข้อจำกัดในการเข้าร่วม แต่ต้องทำตามเงื่อนไขของการร่วมเพจ คือ การกดไลค์หรือกดติดตามเพจ ตามที่ผู้ใช้สนใจ ก็จะทำให้สามารถติดตามข่าวสารจากเพจได้ ซึ่งเฟซบุ๊กแฟนเพจสามารถรับผู้ติดตามได้มากกว่าเฟซบุ๊กประเภทบัญชีส่วนตัว สามารถปรับแต่งคำสั่งโดยการเพิ่มแอปพลิเคชันมาเพื่อใช้ต่อยอดในการวิเคราะห์เชิงสถิติที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีส่วนร่วมกับเพจได้ (Carter & Levy, 2012) โดยสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ใช้แฟนเพจเป็นสื่อหลักในการสื่อสาร และมีการเคลื่อนไหวบนเพจอย่างต่อเนื่อง ใช้ชื่อว่า “สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย - The Children and Youth Council of Thailand” ซึ่งมียอดผู้ติดตามจำนวน 18,984 บัญชีผู้ใช้ (ข้อมูล ณ วันที่ 17 พฤศจิกายน 2563)

- เว็บไซต์ (Website)

เว็บไซต์ เป็นแหล่งข้อมูลเว็บเพจ แล้วรวบรวมข้อมูลต่างๆเข้าด้วยกันเพื่อจัดตั้งเป็นเว็บไซต์ โดยจะต้องมีรหัสหรือชื่อโดเมน (Domain Name) ที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารเพื่อการเชื่อมโยงบนอินเทอร์เน็ต

ปิยวิทย์ เจริญกิจจาไพบูลย์ (2540 :4) ได้กล่าวว่า เว็บไซต์ถูกเรียกเป็นตำแหน่งที่อยู่ของผู้ที่มีเว็บเพจเป็นของตัวเองบนระบบบนอินเทอร์เน็ต ซึ่งได้จากการลงทะเบียนกับผู้ให้บริการเช่าพื้นที่บนระบบบนอินเทอร์เน็ต เมื่อลงทะเบียนในชื่อที่ต้องการแล้วจึงสามารถจัดทำเว็บเพจและส่งให้ศูนย์บริการนำขึ้นไปไว้บนอินเทอร์เน็ตซึ่งถือว่ามิเว็บไซต์เป็นของตนเองแล้วและเว็บไซต์ก็คือแหล่งที่รวบรวมเว็บเพจเรื่องเดียวกันจำนวนมากมาหลายหน้ามารวมอยู่ด้วยกัน ทั้งนี้ เรายังสามารถเปลี่ยนแปลงและเพิ่มสารสนเทศบนเว็บไซต์ได้ตลอดเวลา แต่ละเว็บเพจจะมีการเชื่อมโยงกันภายใน

เว็บไซต์หรือเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่นๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถอ่านได้ในเวลาอันรวดเร็ว (จักรพงษ์ เจือจันทร์ 2543 :24) ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ใช้เว็บไซต์ที่มีชื่อโดเมนคือ www.cyct.dcy.go.th ในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นทางการขององค์กร เช่น ประวัติความเป็นมา โครงสร้างการบริหาร วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย เป็นต้น รวมทั้งยังสามารถเชื่อมโยงไปช่องทาง การติดต่ออื่นๆขององค์กรอีกด้วย

- ยูทูป (Youtube)

ยูทูป เป็นเว็บไซต์ที่ให้ผู้ใช้งานสามารถอัปโหลดและแลกเปลี่ยนเนื้อหาประเภทคลิป วิดีโอผ่านทางเว็บไซต์ ซึ่งยูทูปมีนโยบายไม่ให้อัปโหลดคลิปที่มีภาพโป๊เปลือย และคลิปที่มีลิขสิทธิ์ นอกเสียจากเจ้าของลิขสิทธิ์ได้อัปโหลดเอง โดยผู้ใช้งานสามารถทำการแจ้งลบได้ ผู้ใช้ยูทูปสามารถสมัครสมาชิกเพื่ออัปโหลดไฟล์วิดีโอ แสดงความคิดเห็น หรือไม่สมัครสมาชิกก็สามารถเข้าชมคลิป วิดีโอต่างๆได้ ยูทูปมีการสร้างรูปแบบเป็น Channel ต่างๆ ที่ผู้ใช้อื่น ๆ สามารถกดติดตาม เพื่อรับข่าวสารเฉพาะที่ตนสนใจจากช่องนั้นได้ มีการเก็บข้อมูลของการคลิกเข้าชมคลิปต่างๆเอาไว้ด้วย เพื่อเก็บเป็นประวัติการชมคลิป เอื้อประโยชน์ต่อการเข้าชมในครั้งถัดไปของผู้ใช้งาน (เมธชนัน สุขประเสริฐ, 2558: 10) ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้ใช้งานยูทูปในการแชร์ข้อมูลเพื่อ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมในรูปแบบคลิปวิดีโอเป็นหลัก

- อินสตาแกรม (Instagram)

อินสตาแกรม เป็นแอปพลิเคชันบนเครือข่ายสังคมออนไลน์สำหรับการแชร์รูปภาพ ที่กำลังได้รับความนิยมในยุคปัจจุบันอย่างมาก โดยผู้ใช้งานสามารถแชร์รูปภาพ ข้อความ และคลิปวิดีโอ เพื่อที่จะสื่อสารไปยังผู้ที่กำลังติดตามได้ มีจุดเด่นในเรื่องการมีฟิลเตอร์สำหรับการตกแต่งรูปที่ สวยงามและหลากหลาย สามารถเชื่อมโยงการโพสต์ภาพผ่านไปยังแอปพลิเคชันอื่นๆได้ (วรวิสุทธิ ภิทยโยธียง, 2556) ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ก็ได้เริ่มใช้สื่อดังกล่าว ในการ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมขององค์กร โดยมีชื่อบัญชีผู้ใช้งานว่า cyc.thailand

สื่อใหม่ดังกล่าว คือสื่อที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้นำมาใช้ในการ สื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ ซึ่งจะส่งผลให้เนื้อหาที่ต้องการสื่อสารนั้นไปสู่ กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากลักษณะของสื่อประเภทต่างๆดังกล่าว ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนไทย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสื่อเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมนี้ จึงจำเป็นที่ต้องศึกษารายละเอียดของสื่อต่างๆให้เข้าใจ เพื่อนำมาวิเคราะห์สื่อที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ภายใต้การดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชน

การพัฒนาเยาวชน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนประเทศชาติ เนื่องจากเยาวชนจะเป็นพลังสำคัญของประเทศในอนาคต เป็นวัยที่กำลังเปลี่ยนจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ มีการพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญาเจริญเต็มที่ และเป็นช่วงของการเก็บสะสมประสบการณ์ของชีวิต หากได้รับการสนับสนุนด้วยแนวทางที่ดี ย่อมทำให้เยาวชนนั้น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติได้ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการพัฒนาเยาวชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในมิติต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เพื่อนำมาเป็นกรอบในการศึกษาและวิเคราะห์ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้กิจกรรมต่างๆ เป็นสื่อกลางเพื่อพัฒนาเยาวชนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ตั้งไว้ โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.3.1 แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาเยาวชน

ปพาณี วิติวัฒนา (2535: 37-45) ได้สรุปแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาเยาวชน 6 ประการ ประกอบด้วย

- 1) เยาวชนมีเกียรติ สิทธิ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- 2) การพัฒนาคนนั้นเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต ในช่วงชีวิตหนึ่ง ๆ ต่างก็มีจุดวิกฤต และจุดเด่น อันเกิด จากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระ การรับรู้ โดยเฉพาะด้านการปรับตัว และการปรับบทบาท อันเนื่องมาจากประสบการณ์ และอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม
- 3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ปრაกฏชัดเจนกล่าวคือความยากจน สภาพทุโภชนาการ การมีโรคภัยไข้เจ็บ ความด้อยโอกาสในการศึกษา ความไม่รู้ การขาดทักษะเชิงอาชีพ การไม่มีงานทำ การเพิ่มประชากร การไม่ได้รับการ บริการพื้นฐานที่ทั่วถึง และบริการที่ขาดคุณภาพ

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นมีความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาเยาวชน โดยทั้งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและสร้างเสริมให้มีสภาพเศรษฐกิจที่สร้างปัญหาให้แก่เยาวชนเอง อันมีผลทำให้เยาวชนบางกลุ่มกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด

4) เยาวชนควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

5) จำเป็นต้องสร้างโอกาสให้เยาวชนทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยเฉพาะเยาวชนที่มีโอกาสมากกว่า จะต้องช่วยพัฒนาผู้ด้อยโอกาส

6) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อนและต้องลงทุนสูงจึงต้องควรระวังมิให้เกิดการสูญเปล่า โดยใช้วิธีการป้องกันมากกว่าการแก้ไข

ดังนั้น แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาเยาวชนจะเป็นกรอบเพื่อกำหนดนโยบายและวิธีการหลักในการวางแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ซึ่งเด็กและเยาวชนจะเป็นพลังสำคัญของประเทศ เป็นวัยที่มีการพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญาเจริญเต็มที่ และเป็นช่วงของการเก็บสะสมประสบการณ์ของชีวิต ดังนั้น จึงเป็นช่วงที่เหมาะสมที่จะปลูกฝังอุดมการณ์ค่านิยมการเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่า เป็นผู้ใหญ่ในแบบฉบับที่ต้องการได้

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพ

ความหมายของศักยภาพ

ศักยภาพ (potential) หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติแฝงที่มีอยู่ในเรื่องต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2539: 980) และหมายถึงขีดความสามารถในการพัฒนา เช่น ระดับบุคคล ศักยภาพของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน สามารถดึงเอาพลังคุณลักษณะอันซ่อนเร้นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองได้ จึงสามารถสรุปได้ว่าเป็น ความสามารถในด้านต่าง ๆ ของแต่ละบุคคลที่ได้แสดงออกมาตามความเป็นจริง ศักยภาพสามารถปลูกฝังพัฒนาให้เกิดขึ้นตามขีดความสามารถของแต่ละบุคคลได้ ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ (สมนึก ปัญญาสิงห์, 2536: 62-65) นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของศักยภาพว่า ความสามารถหรือพลังอำนาจที่มีอยู่ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ (จินตนา แยกแก้ว, 2545: 29) ซึ่งสามารถนำ ออกมาใช้เพื่อการกระทำใด ๆ ก็ตามเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย

นำมาใช้กำหนดวิธีการ วางแผน สร้างแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงที่ยืดการพัฒนา
 อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

David C. McClelland กล่าวว่า Competency คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายใต้ปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ในงานที่ตนรับผิดชอบ ศักยภาพ คือ คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ทำให้บุคคลสร้างผลงานโดดเด่นในองค์กร ศักยภาพ คือ ความสามารถสูงสุดที่คนคนหนึ่งสามารถทำได้ และศักยภาพหมายถึง ความสามารถสูงสุดที่เป็นไปได้ของบุคคล ถ้าหากบุคคลนั้นได้รับการบำรุงส่งเสริมอย่างเต็มที่และถูกทางทั้งทางกายและทางจิต (พีรญา ตั้งสกุล, 2553: 6) ซึ่งตามแนวคิดของ Mc Clelland ศักยภาพมีองค์ประกอบ 5 ส่วนดังนี้

- 1) ความรู้ (Knowledge) คือสาระสำคัญที่ต้องรู้ เช่น ความรู้ด้านเครื่องยนต์ เป็นต้น
- 2) ทักษะ (Skill) คือสิ่งที่ได้จากความรู้และสามารถปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วว่องไว
- 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self – Concept) คือ เจตคติ ค่านิยม ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตนหรือสิ่งที่เชื่อว่าตนเองเป็น เช่นความมั่นใจในตนเอง
- 4) บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (Traits) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น คนที่มีลักษณะเป็นผู้นำ
- 5) แรงจูงใจ/เจตคติ (Motive / Attitude) เป็นแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จ (จรรยา สิริมัย, ม.ป.ป.: 1-4)

- หลักการและแนวทางวัดศักยภาพ

ศักยภาพมีลักษณะที่เป็นนามธรรม มีความซับซ้อน ไม่สามารถมองเห็นหรือสังเกตได้โดยตรง จึงต้องอาศัยแนวทางในการวัดศักยภาพหรือความสามารถของผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมาย โดยทั่วไปมี 2 แนวทาง คือ หลักการวัดคุณลักษณะภายใน (psychometric measurement) และการวัดจากการปฏิบัติจริง (authentic performance measurement)

- การวัดคุณลักษณะภายใน เป็นการศึกษาโครงสร้างทางสมองของบุคคลด้วยความเชื่อว่ามีลักษณะเป็นองค์ประกอบและมีระดับความสามารถที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถวัดได้โดยการใช้แบบวัดมาตรฐานซึ่งมีผู้สร้างไว้หรือแบบวัดที่ผู้วัดสร้างขึ้นใช้เอง

- การวัดจากการปฏิบัติจริง เป็นกระบวนการตัดสินความรู้ ความสามารถ และทักษะต่าง ๆ ในสภาพที่สอดคล้องกับชีวิตจริง โดยวัดจากกระบวนการทำงานและผลงาน ซึ่งสามารถวัดได้ โดยการสังเกตสภาพงานที่ปฏิบัติ หรือการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง

จากหลักการและแนวทางวัดศักยภาพดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถนำแนวทางการวัดจากการปฏิบัติจริงมาใช้ได้ โดยการสังเกตสภาพงานที่ปฏิบัติ กระบวนการทำงาน หรือการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง เพื่อวัดความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ใช้ ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงขีดความสามารถของศักยภาพที่ได้รับการพัฒนา จากการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

จากแนวคิดดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า ศักยภาพ คือ คุณลักษณะและความสามารถด้านต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในแต่ละบุคคล สามารถพัฒนาและนำมาใช้กำหนดวิธีการวางแผนสร้างแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนางานด้านต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะช่วยทำให้ผู้วิจัย สามารถกำหนดกรอบเกี่ยวกับศักยภาพของเยาวชนเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมได้

2.3.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้

ทฤษฎีหรือหลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้มีขอบข่ายกว้างขวางและมีข้อจำกัด เพราะแต่ละทฤษฎีมักจะให้คำอธิบายในแง่มุมที่ทฤษฎีนั้นสนใจเท่านั้น ไม่มีทฤษฎีใดสามารถอธิบายปรากฏการณ์การเรียนรู้ได้อย่างครอบคลุมทุกด้าน ดังนั้นการอ้างอิงทฤษฎีหรือหลักการเกี่ยวกับการเรียนรู้จึงควรศึกษาทฤษฎีหลาย ๆ ทฤษฎี เพื่อผสมผสานและประยุกต์ใช้ให้เกิดความเหมาะสม ดังนั้นการพัฒนาเยาวชนให้ได้ผลดีจึงมีความจำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมอย่างไรจึงจะช่วยให้เยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ดีได้ ซึ่งมีองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ ความหมายของการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน

- ความหมายของการเรียนรู้

นักการศึกษา และนักสังคมวิทยา ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ (learning) ไว้ ดังนี้ การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรซึ่งเกิดมาจากประสบการณ์ การ

เปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางอวัยวะ ทางสติปัญญา ทางสังคม หรือทางอารมณ์ มนุษย์อาจเรียนรู้จากครอบครัว สื่อมวลชน เพื่อน บุคคลทั่วไป หรือพฤติกรรมในสังคม (กันยา สุวรรณแสง, 2540: 153)

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรเกิดจากประสบการณ์ การเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางอวัยวะ ทางสติปัญญา ทางสังคม หรือทางอารมณ์ก็ได้ ซึ่งมีความหมายลึกซึ้งกว่าการสอน บอกเล่าให้เข้าใจและจำได้ ไม่ใช่เรื่องของการทำตามแบบ ไม่ได้มีความหมายแต่เพียงการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ เท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม อันเป็นผลมาจากการสังเกตพิจารณา ไตร่ตรอง แก้ปัญหาทั้งปวง และไม่ชี้ชัดว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปในทางที่สังคมยอมรับเท่านั้น การเรียนรู้คือการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นการเรียนรู้ต้องเนื่องมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกหัด และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นควรจะต้องมีความคงทนถาวรเหมาะสมแก่เหตุ (permanent change) เมื่อมีพฤติกรรมดั้งเดิม (pre-learned behavior) เปลี่ยนไปสู่พฤติกรรมที่มุ่งหวัง (expected behavior) ก็แสดงว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้นแล้ว นอกจากนี้การเรียนรู้ ยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงนิสัย ความรู้ และเจตคติ ซึ่งจะทำให้บุคคลสามารถปรับปรุงตนเอง และสังคมได้โดยการเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงของบุคคลอันเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการและทำให้บุคคลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

สมบูรณี ศาလာชีวิน (2526: 123) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเกิดจากฝึกหัดหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล หรือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากการที่ผู้เรียนปรับตนเองเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ครอบคลุมถึงระบบการทำงานต่าง ๆ ของร่างกายรวมถึงด้านอารมณ์ทัศนคติการปรับตัวด้านสังคม

สุชา จันทน์อม (2542: 12) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ว่าเป็นขบวนการเจริญงอกงามของอินทรีย์ หรือพัฒนาการของอินทรีย์ทำให้อินทรีย์สามารถแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ได้ดีขึ้นหรือปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ผลดี

เนาวรัตน์ พลายน้อย (2546: 1 อ้างใน กันยา สุวรรณแสง, 2540: 154) กล่าวว่า การเรียนรู้มีความหมายลึกซึ้งมาก เพราะมิได้หมายความว่าเพียงการรับรู้ (reception) เอาจากข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายหรือมีความหมายเพียงความ

เข้าใจ (comprehension) ที่คนมองเห็นความหมายและความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้มาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในระดับที่สามารถอธิบายเชิงเหตุผลได้เท่านั้น การเรียนรู้ที่แท้จริงหมายถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (transformation) วิธีคิดและระบบคุณค่าตามที่โครงการมุ่งหวัง ซึ่งหมายความว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลอันได้แก่การเปลี่ยนแปลงด้านวิธีคิด (conceptualization) การเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่า (values) และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (behavior) ในสิ่งที่รับรู้และมีความเข้าใจแล้วเป็นอย่างดีอันเป็นผลมาจากการดำเนินโครงการพัฒนา

Gagne (1970: 3-4) ให้ความหมาย และอธิบายลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพ หรือความสามารถของบุคคลอันเนื่องมาจากการกระทำที่กำหนดขึ้นเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมจะคงอยู่หรือปรากฏให้เห็นได้นานพอสมควร และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการเรียนรู้ นั้นมีลักษณะผิดแผกแตกต่างไปจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากขบวนการวิหังพัฒนาการและความเจริญงอกงาม การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้จะต้องมีการฝึกหัดหรือมีการกำหนดสถานการณ์ขึ้น เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ผลของการเรียนรู้เมื่อเกิดขึ้นแล้วย่อมจะปรากฏให้เห็นเป็นระยะเวลาอันนานหรือมีความคงทนพอสมควรและสามารถจำแนกออกเป็นส่วน ๆ ได้หลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะหรือความสามารถด้านทัศนคติหรือความรู้สึกและด้านความรู้ความเข้าใจ นอกจากนี้ผลของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นหมายถึงการเพิ่มพูนหรือการเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพของบุคคล อันเนื่องมาจากการฝึกหัดหรือจากสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จึงแตกต่างไปจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพราะการพัฒนาการหรือสภาวะทางด้านร่างกาย ซึ่งไม่ใช่ผลการเรียนรู้

จากความหมาย และลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ดังกล่าว สามารถสรุปได้ ว่าการเรียนรู้มีความหมายลึกซึ้งซึ่งมากมิได้หมายความว่าเพียงการรับรู้ ความเข้าใจ และเชื่อมโยงสัมพันธ์กันของสิ่งที่รับรู้กระทั่งสามารถอธิบายเชิงเหตุผลได้เท่านั้น การเรียนรู้ที่แท้จริงหมายถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วิธีคิดและระบบคุณค่า ซึ่งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนี้มีผลจากการฝึกฝน และประสบการณ์ที่ได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม การเรียนอาจเกิดขึ้นเองจากขบวนการทำงานของสมองมนุษย์เมื่อได้รับประสบการณ์ แต่มิใช่เกิดจากสัญชาตญาณ หรืออุบัติเหตุ หรือการเปลี่ยนแปลงตามระยะพัฒนาการของมนุษย์ทั้งทางร่างกาย ปัญญา อารมณ์และสังคมเพียงอย่างเดียว ดังนั้นในการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์กิจกรรมโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนไทย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงลักษณะทั่วไปของการเรียนรู้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ของเยาวชน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายขององค์กรเยาวชนที่ผู้วิจัยนำมาเป็นกรณีศึกษา

- **ลักษณะของการเรียนรู้ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้**

การเรียนรู้ มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2541: 136)

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกหรือทางลบ คือในด้านดีหรือด้านไม่ดีก็ได้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลจากการเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ความคิด และความเข้าใจ ด้านจิตใจและด้านการกระทำ

2. การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความคิดและความเข้าใจ (cognitive) คือ การเปลี่ยนแปลงทางปัญญา คือมีความรู้ความเข้าใจดีขึ้น มีความรู้กว้างขึ้น

3. การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ (affective) เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเจตคติ ความเชื่อ ค่านิยม การจูงใจ แนวความคิด เป็นต้น

4. การเปลี่ยนแปลงด้านการกระทำ (psychomotor) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางทักษะ หรือ ความชำนาญ

Lewin (1935: 240) กล่าวว่า เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมรวมกัน ไม่ใช่จากตัวบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งจากคำกล่าวนี้ การเรียนรู้เกิดได้ดังต่อไปนี้

- การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้โดยได้ร่วมกระทำวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือได้ลงมือกระทำสิ่งที่เรียนรู้นั้นจริง

- การเรียนรู้ที่แท้จริงจะมีได้เมื่อผู้เรียนได้บรรลุจุดประสงค์ หรือได้รับสิ่งที่ตนต้องการ ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าการเรียนรู้จะเริ่มเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีความสนใจ หรือมีความต้องการในบางสิ่งบางอย่าง ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรมอย่างตั้งอกตั้งใจ เพราะมีความสนใจในสิ่งนั้นหรือได้รับสิ่งที่ตนต้องการ

- การเรียนรู้เก่าหรือประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วจะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ขึ้น โดยเฉพาะกับประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้วนั้น เป็นสิ่งที่สมปรารถนาและน่าตื่นเต้น การเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่สะสมขึ้นเนื่องจากประสบการณ์ก่อน ๆ หรือที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ก่อน ๆ นี้ เป็นหลักสำคัญของการเรียนรู้ทุกชนิด

- การเรียนรู้ทักษะและทัศนคติใหม่ ๆ เป็นเรื่องของแต่ละบุคคลจะต้องเรียนรู้เอง

- คนเราอาจเรียนรู้เป็นกลุ่มได้ แต่การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิดเห็น เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล

- การสอนเป็นการแนะแนวที่จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักช่วยตัวเอง เป็นการแนะแนวทางให้การเรียนดำเนินไปด้วยดี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ (variables influencing learning) (กันยา สุวรรณแสง, 2542: 187-190) สามารถจำแนกได้เป็น ปัจจัยที่ภายในและปัจจัยภายนอก ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

1.1 ตัวผู้เรียน (learner) หรือตัวแปรที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียน (individual variables) ตัวผู้เรียน หมายถึงตัวผู้อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ ไม่ได้หมายถึงเฉพาะนักเรียน นักศึกษาในสถาบันการศึกษาเท่านั้น เพราะแท้จริงแล้วกระบวนการเรียนรู้มีได้จำกัดอยู่เฉพาะในสถาบันศึกษา ในลักษณะเป็นระเบียบแบบแผนเท่านั้น หากแต่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิดจนตาย ตัวแปรที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียนหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวกับตัวผู้เรียน มีดังนี้

1.2 วุฒิภาวะและความพร้อม (maturation and readiness) วุฒิภาวะ หมายถึงกระบวนการเจริญเติบโตตามลำดับขั้น คือ การเจริญเติบโตโดยธรรมชาติเป็นระดับความเจริญสูงสุดในด้านใดด้านหนึ่ง ที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ในระยะหนึ่ง ความสามารถที่จะทำอะไรได้เองตามธรรมชาติอันเหมาะสมกับวัยของตน ไม่ใช่ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้หรือฝึกฝน ตัวอย่างเช่น วุฒิภาวะทางเพศ วุฒิภาวะทางอารมณ์ วุฒิภาวะทางสังคม วุฒิภาวะทางร่างกาย

1.3 อายุ (age) นักจิตวิทยาพบว่า บุคคลที่พ้นจากวัยผู้ใหญ่ไปแล้ว ยิ่งอายุมากขึ้น ความสามารถในการเรียนจะยิ่งลดลง ความจำไม่ดีเท่าวัยรุ่น แต่จะมีประสบการณ์ การใช้เหตุผล

การควบคุมอารมณ์ดีขึ้น โดยทั่วไปความสามารถในการเรียนรู้ตั้งแต่ยังเป็นเด็กถึงวัยรุ่นจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่จะคงที่จากวัยผู้ใหญ่ถึงวัยชราจะลดลง

1.4 เพศ (sex) ความแตกต่างเรื่องเพศเป็นสาเหตุให้มนุษย์แตกต่างกันในเรื่องการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติ ความสนใจ การแสดงพฤติกรรม ฯลฯ จากการค้นคว้าปรากฏว่า เพศชายหรือเพศหญิงก็สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ทัดเทียมกัน แต่การที่ชายและหญิงมีเจตคติหรือความสนใจในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกันนั้น เป็นเพราะขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม

1.5 ประสบการณ์เดิม (experience) มีความสำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ การถ่ายโอนการเรียนรู้ (transfer of learning) เป็นกระบวนการที่ผลของการเรียนรู้หนึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนบทเรียนใหม่ มีทั้งการถ่ายโอนที่ทำให้การเรียนรู้สิ่งใหม่ดีขึ้นเร็วขึ้น ที่เรียกกันว่า Positive Transfer และการถ่ายโอนที่ทำให้การเรียนรู้สิ่งใหม่ช้าลง ที่เรียกกันว่า Negative Transfer ซึ่งการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ล้วนต้องอาศัยประสบการณ์

1.6 สมรรถวิสัย (capacity) คือ ขีดจำกัดสูงสุดของความสามารถของแต่ละบุคคล ผู้ที่มีสมรรถวิสัยสูงผลการเรียนก็น่าจะดีกว่าผู้ที่มีสมรรถวิสัยต่ำ

1.7 ความบกพร่องทางร่างกายบางประการ (physical handicaps) โดยเฉพาะ หู ตา ประสาท สัมผัสกล้ามเนื้อ ทุกส่วนล้วนมีผลต่อการเรียนรู้ ยิ่งมีความบกพร่องมากเท่าใดความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ก็ยิ่งน้อยลงเท่านั้น

1.8 สติปัญญา (intelligence) จากการศึกษาของวูดโรว์ (Woodrow, 1946 อ้างใน กันยา สุวรรณแสง, 2542: 188) พบว่า คน IQ สูงจะเรียนรู้ได้เร็วกว่าคน IQ ต่ำ ถึงแม้ว่าคน IQ สูงไม่จำเป็นต้องเรียนดีทุกคน แต่คนเรียนดีทุกคนก็จำเป็นต้องอาศัยสติปัญญาที่สูงด้วย

1.9 อารมณ์และการปราศจากความวิตกกังวล (anxiety) เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ที่ดี จากการทดลองของสไปเอลเบอร์เกอร์ (Spielberger, 1962 อ้างใน กันยา สุวรรณแสง, 2542: 188) พบว่า เด็กที่มีความวิตกกังวลน้อยย่อมเรียนได้ดีกว่าเด็กที่มีความวิตกกังวลมาก

2. ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย

การจูงใจ (motivation) เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมายแน่นอน การจูงใจเกิดจากเครื่องล่อใจต่าง ๆ ที่จะช่วยให้เกิดความปรารถนาที่จะเรียน (desire to learn) รากฐาน

ทางเจตคติต่อสิ่งที่จะเรียนรู้ก่อให้เกิดความสนใจอยากเรียน ความต้องการ ความสนใจ การ ใฝ่เรียน (intention to learn) เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้ สุพัตรา ชาติบัญชาชัย (ม.ป.ป.: 60-65) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้มีหลายประการ ได้แก่

1. สิ่งที่มาเร้า คือสิ่งที่สามารถมากระตุ้นให้เกิดความสนใจและเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ สิ่งใดที่สามารถทำให้รู้ถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการได้รับความรู้ได้มากก็เป็นสิ่งเร้าที่แรง ความสนใจที่จะเรียนรู้ก็จะมากตาม สิ่งใดที่เร้าได้มากได้น้อยขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ของผู้เรียนโดยนำความรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมาประกอบ สิ่งเร้าที่มีความแรงมากจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้มากและสิ่งเร้าต่างชนิดกันก็ส่งผลต่อการรับรู้ต่างกัน

2. ภูมิหลังหรือศักยภาพของผู้เรียน (ปัจเจก) ได้แก่ ประสบการณ์ ความพร้อม และพื้นฐานของผู้เรียนแต่ละบุคคลที่มีมากน้อยต่างกัน ผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรมองเห็นความแตกต่างดังกล่าว ก่อนดำเนินกิจกรรมและต้องพิจารณาวางแผนก่อนการดำเนินกิจกรรมทุกครั้ง ตลอดจนสังเกตและประเมินไปด้วยทุก ๆ ครั้งหลังดำเนินกิจกรรม ซึ่งความแตกต่างในปัจเจกบุคคลนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันซึ่งนำไปสู่การนึกคิดที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ลักษณะของบุคคลซึ่งประกอบด้วยตัวแปรมากมายที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการรับรู้ที่นอกเหนือจากคุณสมบัติทางสรีระของร่างกาย

3. ศักยภาพของผู้ถ่ายทอด กล่าวคือ ผู้นำกิจกรรมต้องมีความเข้าใจในประเด็นของกิจกรรมอย่างแจ่มชัด มีความตั้งใจจริงที่จะทำให้ผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งความสำเร็จที่แท้จริงคือผู้เรียนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ และสามารถตอบคำถามที่เกิดขึ้นได้ แม้ว่าการปฏิบัติจะไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากมีเงื่อนไขบางประการ ผู้นำกิจกรรมจะต้องร่วมวางแผนกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดความสำเร็จเป็นขั้นตอนจากง่ายไปสู่ความซับซ้อนมากขึ้น Gagne and Briggs (อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2543: 88-94) ได้แบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้เป็น 2 ประเภทคือ

1. ปัจจัยภายนอก (external factors) เป็นปัจจัยเดิมของการเรียนรู้ ได้แก่

- การทำต่อเนื่อง (contiguity) การให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยการให้สิ่งเร้าพร้อม กับให้ผู้เรียนตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ

- การทำซ้ำ (repetition) คือการให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้สิ่งเร้าแล้วตอบสนองหลาย ๆ ครั้งจนเรียนรู้ได้

- การเสริมแรง (reinforcement) คือการเสริมกำลังใจให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้

2. ปัจจัยภายใน (internal factors) เป็นสิ่งที่มีอยู่ภายในผู้เรียนต้องมีเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้แก่

- ข้อเท็จจริง (factual information) เป็นข้อเท็จจริงในขณะนั้นหรือระลึกจากที่เคยเรียนมาแล้ว

- ทักษะทางปัญญา (intellectual skills) หมายถึงความสามารถในการใช้สมองเพื่อการเรียนรู้โดยระลึกจากประสบการณ์เรียนรู้ที่ผ่านมา

- ยุทธศาสตร์ (strategies) หมายถึงสมรรถภาพที่ควบคุมการเรียนรู้ ความตั้งใจ การจำและพฤติกรรมความคิดของมนุษย์ เป็นกระบวนการทำงานภายในสมองของมนุษย์ ผู้เรียนอาจได้รับแนวทางในขณะเรียนหรือกระตุ้นตนเองจากที่เคยฝึกมาก่อน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 43) กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่ทำให้บรรยากาศและสถานการณ์ที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างพึงพอใจและเหมาะสมกับผู้เรียนจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

- ธรรมชาติของผู้เรียน ผู้เรียนจะมีองค์ประกอบที่มีความแตกต่างกันไป หากมองเชิงปรัชญาผู้เรียนจะแตกต่างกันไปตามสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา วิธีคิดและค่านิยม หากมองในแง่จิตวิทยาและพัฒนาการในแต่ละช่วงอายุของการเรียนรู้ของผู้เรียนก็จะมี ความแตกต่างกันรวมทั้งสังคมผู้เรียนจะแตกต่างกันด้วย

- ประสบการณ์และพื้นฐานความรู้เดิม แต่ละคนจะมีความรู้หรือประสบการณ์ที่ผ่านมามีไม่เหมือนกัน แม้จะผ่านกระบวนการในสถานการณ์เดียวกันทั้งนี้เพราะได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว มีศักยภาพในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เป็นพื้นฐานที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ใหม่

จากการทบทวนเอกสารข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ที่ นอกเหนือไปจากสภาพร่างกาย คือ สิ่งเร้าที่มากระตุ้น ลักษณะของบุคคล ประสบการณ์เดิมของแต่ละคน สติปัญญาและยุทธวิธีในการเรียนรู้ของคน ซึ่งจะมียุทธศาสตร์ที่มีความแตกต่างกันออกไป หากมองเชิงปรัชญาผู้เรียนจะแตกต่างกันไปตามสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา วิธีคิด

และค่านิยมหากมองในแง่จิตวิทยาและพัฒนาการในแต่ละช่วงอายุของการเรียนรู้ของผู้เรียนก็จะมี ความแตกต่างกันรวมทั้งสังคมผู้เรียนจะแตกต่างกันด้วย ดังนั้น การจะให้กระบวนการพัฒนา ความสามารถหรือคุณลักษณะของคน ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้คือเยาวชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับวัยและกลุ่มของเยาวชน จึงจำเป็นจะต้องวิเคราะห์เยาวชนออกเป็นกลุ่มหรือ รายบุคคลก่อนที่จะดำเนินการศึกษาถึงการพัฒนาที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นเพื่อให้การวิเคราะห์ธรรมชาติ ของผู้เรียนครอบคลุมทั้งด้านปรัชญาและจิตวิทยาพัฒนาการทั้ง ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม จะต้องพิจารณาให้ครบทุกด้าน นอกจากนี้ พิจารณาถึงธรรมชาติของเยาวชนแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงวิธีการเรียนรู้ของเยาวชนภายใต้การสื่อสาร แบบมีส่วนร่วมเพื่อจะให้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์กิจกรรมขององค์กรให้ตอบโจทย์ตาม นโยบายต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ได้วิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อกระบวนการพัฒนาเยาวชน ผ่านการ ใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน ทั้งปัจจัยภายในคือ ธรรมชาติของปัจเจกบุคคล ได้แก่สภาพร่างกาย ลักษณะของบุคคล ประสบการณ์เดิม สติปัญญา ยุทธวิธีในการเรียนรู้ และปัจจัยภายนอก ได้แก่สิ่งเร้าที่มากกระตุ้นศักยภาพของผู้เอื้อกระบวนการ การทำซ้ำ การกระทำอย่างต่อเนื่อง และสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการพัฒนาเยาวชนอีกประการหนึ่ง ก็คือ กระบวนการที่จะใช้ในการพัฒนาเยาวชน ซึ่งจะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มีหลายรูปแบบ โดยยึดหลักแนวคิดของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของ องค์กรที่นำมาเป็นกรณีศึกษา ได้พัฒนาตนเองอย่างเหมาะสมตามความสามารถและคุณลักษณะของ ปัจเจกบุคคล ดังนั้นจึงจำเป็นจะต้องศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการเรียนรู้ เพื่อที่จะได้แนวทาง ในการวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในการพัฒนาเยาวชนขององค์กรเยาวชนที่นำมาเป็น กรณีศึกษา

2.3.4 แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

อลิสรา ชูชาติ (2545: 148-150) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ อย่างมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ

ผู้นำกิจกรรมต้องตระหนักตลอดเวลาว่า ผู้เรียนหรือกลุ่มเป้าหมายของการจัดกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นระดับใด หรือมีภูมิหลังอย่างไร ต่างก็ไม่ใช่ภาชนะที่ว่างเปล่า แท้ที่จริงแล้ว ผู้เรียนทุกคนมีพื้นความรู้และประสบการณ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะตน ผู้เรียนแต่ละคนมีความหลากหลายทั้งในเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ แนวคิด การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันจะช่วยขยายแนวคิด ประสบการณ์และความรู้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

2. ทุกคนเป็นผู้สอน ทุกคนเป็นผู้เรียน

สืบเนื่องจากแนวคิดในข้อแรก นอกจากผู้เรียนแต่ละคนจะมีความรู้และประสบการณ์ที่ต่างกันแล้ว ผู้เรียนแต่ละคนยังมีศักยภาพในการคิด มีความสามารถในการเรียนรู้ มีแนวคิด ค่านิยมและความเชื่อที่เป็นของตนเอง การเรียนรู้ซึ่งกันและกันจะช่วยขยายโลกทัศน์ของทุกคนได้เป็นอย่างดี ผู้นำกิจกรรมอาจไม่ใช่ผู้ที่มีความสำคัญที่สุดและมีบทบาทมากที่สุด แต่จะต้องเป็นผู้ที่วางกระบวนการของกิจกรรม ให้การสื่อสารที่เกิดขึ้นนั้นมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน และตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดี มีการสื่อสารที่แท้จริง มีความเคารพ นับถือ และศรัทธาต่อกัน โดยยอมรับความรู้สึก และความคิดเห็นซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความรัก ความอาทร และความหวังดี

3. การมีส่วนร่วมและการเป็นหุ้นส่วนในกระบวนการเรียนรู้

ผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายขององค์กร ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ตามที่กำหนดให้เท่านั้น แต่ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วม มีบทบาทในกระบวนการจัดการกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ด้วย เริ่มจากร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ โดยผู้นำกิจกรรมต้องส่งเสริมและสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการแสดงออกของผู้เรียน โดยพยายามลด หลีกเลี่ยงการครอบงำหรือเปิดโอกาสให้มีบุคคลใดครอบครองการพูด หรือการแสดงออกมากกว่าคนอื่น ๆ

4. การเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและเชื่อมโยงสัมพันธ์ทุกระดับท้องถิ่น

ผู้นำกิจกรรมจะต้องพยายามสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิต โดยการให้ผู้เรียนค้นหาความต้องการ ความสนใจความคิดของตนเอง และการเรียนรู้เริ่มจากแนวคิดปัญหาที่สนใจหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตนเอง จากนั้นจึงช่วยในการเชื่อมโยงประสบการณ์ของบุคคลกับ

สภาพการณ์ และสถานการณ์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งการกำหนดบทบาทของตนเองในการแก้ไขปัญหา

5. การเรียนรู้โดยการปฏิบัติ

เนื่องจากการฟัง การอ่าน การอภิปราย ไม่สามารถให้ประสบการณ์การเรียนรู้ เท่ากับการลงมือกระทำด้วยตนเอง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงเป็นไปในลักษณะกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ภายใต้บรรยากาศที่ส่งเสริมให้ทุกคนได้ร่วมกิจกรรมทุกรูปแบบ ทุกขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ประทับใจ

6. การเรียนรู้ร่วมกัน

การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และการเรียนรู้จากผู้อื่นจะช่วยก่อให้เกิดความเข้าใจ สภาพการณ์ที่เป็นจริง การนำแนวคิด ความรู้ ประสบการณ์ของทุกฝ่ายมาประสานพินิจกำลังเพื่อร่วมกันกำหนดเป้าหมายแนวทางในการแก้ปัญหา ร่วมรับผิดชอบในการดำเนินการร่วมกันผู้เรียนจะรู้สึกได้ถึงพลังที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ ความสามัคคีและกำลังใจและความมั่นใจกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

7. การพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์

สิ่งที่สำคัญของการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมประการหนึ่งคือ การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ปกติบุคคลมักจะยอมรับและทำตามสิ่งต่าง ๆ ง่ายเกินไปแทนที่จะพิจารณาเหตุผลก่อน การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นจริง รวมทั้งตระหนักในความสัมพันธ์ของปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์จากระดับบุคคลสู่ระดับสังคม ประเทศชาติและนานาชาติ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง

2.3.5 ขั้นตอนและกระบวนการของการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมมีความเชื่อในเรื่องของการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคลและเป็นการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด กระบวนการที่ควรจะให้กับผู้เรียนนั้น อลิศรา ชูชาติ (2545: 150-151) ได้เสนอขั้นตอนไว้ ดังนี้

1. ขั้นการได้รับประสบการณ์ กระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วมเชื่อว่า ประสบการณ์ของบุคคลเป็นหัวใจของกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วม ขั้นตอนนี้ต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดใคร่ครวญ ตรวจสอบ พิจารณาประสบการณ์ที่ผ่านไปในอดีต และประสบการณ์ในสถานการณ์จำลองที่จัดให้คำว่า “ประสบการณ์” นี้ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้เรียนได้รับ ไม่ว่าจะ เป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ หรือได้เห็น หรือได้ยิน ประสบการณ์นี้อาจเป็นประสบการณ์จริง หรือประสบการณ์จำลองก็ได้

2. ขั้นการพิจารณาประสบการณ์ เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้พิจารณาประสบการณ์ว่า เกิดอะไรขึ้น บุคคลได้กระทำอะไรพูดอะไร คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร ต่อประสบการณ์ รู้สึกอย่างไร ต่อบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์คนอื่น ทำอะไร อย่างไร พูดอย่างไร รู้สึกอย่างไร และเหตุการณ์นี้มีความสำคัญอย่างไร มีอะไรบ้างที่ยังไม่เข้าใจในเหตุการณ์นั้น การอธิบายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

3. ขั้นการวิเคราะห์ประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนพยายามทำความเข้าใจกับ ประสบการณ์ นั้นอย่างลึกซึ้งเพื่อให้เกิดความหยั่งรู้และเข้าใจสถานการณ์อย่างแท้จริง

4. ขั้นสรุปบทเรียน เป็นการประมวลประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วเปรียบเทียบกับ ประสบการณ์อื่น ๆ และสรุปเป็นบทเรียนที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

5. ขั้นวางแผน เป็นขั้นที่นำบทเรียนที่ได้จากขั้นที่ 4 มาประยุกต์ใช้ในการกำหนด แนวทางการปฏิบัติงาน

6. ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นการนำแผนที่กำหนดให้ไปปฏิบัติจริง รวมทั้งการติดตามผล ของการปฏิบัติซึ่งเป็นประสบการณ์ใหม่ที่ผู้เรียนจะได้ปรับ เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรของการเรียนรู้ใน ขั้นต่อไปที่สะท้อนถึงการไม่สิ้นสุดของกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือกระบวนการกลุ่ม ซึ่ง คนแรกที่ใช้คำว่า group dynamic คือ Lewin ได้ทดลองเพื่อหาวิธีการฝึกทักษะส่วนบุคคลและทักษะ ในการรวมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ โดยนำเอาวิธีการฝึกที่เรียกว่า Training Group (T- Group) ซึ่ง เป็น การฝึกทักษะมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นผู้นำ และกระบวนการ ของกลุ่มในการอบรมผู้นำ (กาญจนา ไชยพันธ์, 2549: 2)

นอกจากนี้กระบวนการกลุ่ม จึงเป็นวิธีหนึ่งที่ใช้ในการปรับสภาพกลุ่มคน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกันภายใต้อิทธิพลของกลุ่ม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรม เพื่อให้กลุ่มแสดงศักยภาพ ออกมาในทิศทางเดียวกันและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ในระยะเวลาสั้น โดยได้ทั้งความสนิทสนม ความสนุกสนาน ความพร้อมที่จะร่วมมือกันในการทำงานต่อไป

ขั้นตอนของกระบวนการกลุ่มมีดังนี้

1. Ice Breaking - สลายพฤติกรรม ปกติมนุษย์เมื่อเข้าสู่สังคมใหม่จะมีความรู้สึกไม่คุ้นเคย ไม่ปลอดภัย ระวัง รู้สึกเหมือนถูกจับตามองจากคนที่ไม่รู้จัก จึงเกิดพฤติกรรมที่ปิดกั้นตัวเอง ไม่กล้าพูดคุยกับใคร เหมือนกับมีกรอบน้ำแข็งล้อมรอบตัวเองอยู่ เพราะฉะนั้นขั้นแรกจึงเป็นการละลายน้ำแข็งเพื่อให้รู้สึกว่ทุกคนก็เหมือนกัน

2. Humanication – การสร้างมนุษยสัมพันธ์เพื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์ให้ทุกคนในกลุ่มมีความรู้สึกว่ ทุกคนเป็นพวกเดียวกันทำให้ไม่รู้สึกเขินอาย กล้าแสดงออกและเป็นกันเอง

3. Creation – การสร้างสรรค์ ก่อเกิดความคิดริเริ่ม ขั้นตอนนี้ เป็นการจัดเงื่อนไขเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กล้าแสดงออกต่อเพื่อน ๆ ในกลุ่ม และสาธารณชนมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็นให้เพื่อน ๆ รับฟัง ทั้งนี้อาจจะช้าหรือเร็วไม่เท่ากัน กิจกรรมจะเป็นรูปแบบการกระตุ้น ให้คิดภายในกลุ่ม

4. Brain Storming การระดมความคิด ปลูกฝังการทำงานร่วมกันในกลุ่ม ให้รู้จักคิดพูดและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ เปิดใจให้กว้าง ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกันอาจมีการเชื่อมความคิดของกลุ่ม ระหว่างกลุ่ม นำเสนอความคิดกลุ่มตนต่อกลุ่มอื่น ๆ

การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมถือเป็นแนวทางหนึ่งที่เกิดขึ้น ภายใต้การใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สามารถนำมาศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้ขององค์กรที่นำมาเป็นกรณีศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเยาวชนว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนต่อไป

2.3.6 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาเยาวชน

ศศิสอพส จิตรวานิชกุล (2560) ได้เขียนบทความที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ศึกษาแนวคิด แนวทาง ขั้นตอน และกระบวนการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพราะเด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในงานสื่อสารเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม เนื่องจากว่ากลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะที่แตกต่างจากกลุ่มคนวัยอื่นๆ เช่น เป็นวัยที่มีการเจริญเติบโต มีพัฒนาการตามวัย มีการสื่อสารที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ เป็นต้น โดยจะลำดับเนื้อหาตามขั้นตอนการดำเนินการเป็น 3 ช่วงจังหวะใหญ่ๆ คือ

- 1) ขั้นการวางแผนงาน/เตรียมงาน ประกอบด้วย การวางแผนเป้าหมาย/วัตถุประสงค์โครงการ การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การเตรียมงาน การเลือกใช้สื่อ และการออกแบบกิจกรรม
- 2) ขั้นการดำเนินการ ประกอบด้วย ช่วงการเตรียมความพร้อมและพัฒนาความสัมพันธ์ (breaking the ice, knowing together) และช่วงการดำเนินการ
- 3) ขั้นการประเมินผล ประกอบด้วย ช่วงก่อนจัดกิจกรรม ช่วงระหว่างดำเนินกิจกรรม และช่วงหลังการจัดกิจกรรม

หลักการ/แนวคิดสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการทำงานเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ

- 1) หลัก 3 H : ความรู้ (head) ทักษะ (hand) และความรู้สึก (heart)
- 2) หลักการ “เล่นให้เกิดการเรียนรู้” (playing is learning) หรือวิธีการแบบ “สาระบันเทิง” (edutainment)
- 3) หลักการทำงานบนพื้นฐานที่ยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย
- 4) กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (participatory communication)
- 5) กระบวนการแสดงความคิดเห็น/วิพากษ์วิจารณ์

บทความทางวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนข้างต้น ทำให้เห็นแนวทางการวิเคราะห์กระบวนการสื่อสาร ที่จะมีผลต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนไทย ซึ่งจะสอดคล้องกับสิ่งที่ผู้วิจัยศึกษา

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4.1 การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงานเด็กข้ามชาติในชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร

กุลฤดี นุ่มทอง (2557) ได้ศึกษาการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงานเด็กข้ามชาติในชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยสร้างช่องทางการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมให้กับชุมชน แรงงานข้ามชาติอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนแรงงานข้ามชาติมากที่สุด เป็นพื้นที่เสี่ยงและมีปัญหาการใช้แรงงานเด็กข้ามชาติ

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของแรงงาน เด็กข้ามชาติในชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร ก่อนที่ผู้วิจัยจะเสริมศักยภาพการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม พบว่า มีรูปแบบการสื่อสารที่มีทิศทางการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) มีการไหลของข้อมูลข่าวสารแบบบนลงล่าง (Top-down Communication) ที่เป็นการสื่อสารแบบแนวตั้ง (Vertical Communication) โดยที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่จากมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงานจะมีบทบาทเป็นผู้ส่งสาร (Sender) ทำให้ส่วนใหญ่มีการไหลของข้อมูลข่าวสารจากภายนอกสู่ภายในชุมชน และคนในชุมชนส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นผู้รับสาร (Receiver) ซึ่งเป็นระดับต่ำสุดของการมีส่วนร่วมแบบรับ (Passive) มีเพียงส่วนน้อยที่ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร ซึ่งชาวบ้านที่ เป็นผู้ส่งสารนั้น มักจะได้รับการมอบหมายจากผู้นำชุมชนมาอีกทีเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมภายในชุมชน โดยนิยมสื่อสารด้วยวาจา

2. จากการศึกษาพบว่าแรงงานข้ามชาติในชุมชนจังหวัดสมุทรสาครมีปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยอุปสรรค ดังนี้ (1) ปัจจัยด้านลักษณะทางเศรษฐกิจ พบว่าคนในชุมชนมีอุปสรรคด้านงานที่ทำ เวลา และรายได้ของครอบครัว (2) ปัจจัยด้านการสื่อสาร พบว่าจุดเด่นของคนในชุมชนคือ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเปิดใจรับตัวกลางภายนอกเข้าไปร่วมพัฒนา แต่อุปสรรคคือ ปัญหาการสื่อสารที่ไม่เข้าใจ ขาดช่องทางการสื่อสาร และคนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการสื่อสาร (3) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมและสังคม พบว่าในสภาพชุมชนแออัด แต่คนในชุมชนกลับมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ประกอบกับผู้นำชุมชนเข้มแข็ง แต่ในทางกลับกันยังคงมีช่องว่างของ

ทัศนคติระหว่างคนไทยและแรงงานข้ามชาติอยู่ (4) ปัจจัยด้านนโยบาย นายจ้าง และรัฐบาล พบปัจจัยสนับสนุนคือ ความต้องการรับรู้สิทธิขั้นพื้นฐาน แต่ยังคงมีอุปสรรคคือความเกรงกลัวนายจ้าง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3. ในการเสริมศักยภาพการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมให้กับชุมชน ได้มุ่งการเปลี่ยนแปลงบทบาททางการสื่อสาร จากผู้รับสารแบบรับ (Passive) เป็นผู้รับสารแบบรุก (Active) เปลี่ยนจาก “ผู้รับสาร” เป็น “ผู้ส่งสาร” การปรับเปลี่ยนทิศทางการสื่อสาร “แบบทางเดียว” เป็น “แบบสองทาง” การปรับเปลี่ยนการไหลข้อมูลข่าวสารจาก “บนลงล่าง” เป็น “ล่างขึ้นบน” ปรับเปลี่ยนการไหลข้อมูลข่าวสารจาก “แนวตั้ง” เป็น “แนวนอน” โดยได้เลือกกลยุทธ์การสื่อสาร ได้แก่การจัด ประชุม การจัดอบรมสิทธิของแรงงานเด็กข้ามชาติ การสร้างสื่อชุมชน และการมอบสื่อ

4. ผลจากการเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วม แล้วทำให้รูปแบบการสื่อสารของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่การมีส่วนร่วม ทั้งในด้านบทบาท การสื่อสาร ทิศทางการสื่อสาร การไหลของข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจากการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมภายในชุมชน ส่งผลให้นายจ้างและองค์กรต่าง ๆ มีปฏิกิริยาตอบกลับ เช่น การส่งเสริมให้เด็กข้ามชาติได้มีโอกาสเรียนหนังสือ และได้สร้างศูนย์การเรียนรู้ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กข้ามชาติได้เข้ามา ศึกษา ร่วมกับนักเรียนไทย รวมถึงเป็นการลดช่องว่างความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติไปในทางที่ดีขึ้นอีกด้วย

2.4.2 รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีป่าชุมชน ตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

บุษบา หินเขาว์ (2554) ได้ศึกษารูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านและเพื่อส่งเสริมศักยภาพการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ตลอดจนเพื่อศึกษาผลที่เกิดจากการส่งเสริมศักยภาพการสื่อสารในชุมชน ด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้าน เพื่อการจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าครอบครัวหรือสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าอิบุญ อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ หมู่ที่ 10 และ 12 จำนวน 286 คน และแกนนำคณะทำงานรักษาพื้นที่ป่าชุมชน จำนวน 12 โดยใช้เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม แบบ

สัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มแบบมีส่วนร่วมและแบบทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ได้แก่ 1) การสื่อสารจากล่างขึ้นบน ซึ่งเป็นการสื่อสารผ่านกระบวนการทบทวนปัญหาของชาวบ้านที่มีต่อป่าชุมชนทำอิบุญ เพื่อนำเสนอต่อแกนนำคณะทำงานรักษาพื้นที่ป่าชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลทำอิบุญ และ 2) การสื่อสาร ในแนวระนาบ เป็นการสื่อสารผ่านทางกิจกรรมเพื่อสังคม พบว่าชาวบ้านมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการเสริมศักยภาพการสื่อสารของชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมทั้ง 4 รูปแบบ คือ การมอบสื่อการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดรายการกระจายข่าว การสร้างสื่อเฉพาะกิจ และการจัดค่ายเยาวชนเพื่อป่าชุมชน โดยรูปแบบการสื่อสารที่ดีที่สุดในการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วม คือ สื่อเฉพาะกิจ ในกิจกรรมสร้างฝายชะลอน้ำ ส่วนผลของการเสริมศักยภาพการสื่อสารชุมชนด้วยกลยุทธ์การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านนั้น ทำให้ชาวบ้านมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนเพิ่มขึ้น เห็นความสำคัญของป่าไม้ และให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเพิ่มขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมทั้ง 2 เรื่องข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางการวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการพิจารณากระบวนการสื่อสารของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา

2.4.3 การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในโครงการ 4ม. ขอคืนพื้นที่เขาใหญ่ของกลุ่มเยาวชนต้นกล้า จังหวัดนครนายก

ฉัฐกฤตา มัชยมสุข (2559) ได้ศึกษาการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชนต้นกล้า จังหวัดนครนายก รูปแบบลักษณะการมีส่วนร่วมของเยาวชน รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในโครงการ 4ม. ขอคืนพื้นที่เขาใหญ่ โดยได้นำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษา

ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า แนวคิด “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” จะมีส่วนในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน โดยการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมักถูกนำมาใช้สำหรับงานเพื่อการพัฒนา จากกรณีศึกษางานวิจัย เรื่อง การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในโครงการ 4 ม. ของคีนพื้นที่เขาใหญ่ ของกลุ่มเยาวชนต้นกล้า จังหวัดนครนายก ซึ่งถือว่ามีความชัดเจนในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเยาวชนกับชุมชน เนื่องจากการจัดการปัญหาที่ภาครัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาเพียงลำพัง มีเพียงมาตรการ กฎระเบียบและกฎหมายควบคุมดูแล ขาดการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันกับชุมชนโดยรอบ ด้วยเหตุนี้จึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการและให้ความสำคัญในการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเข้ามาช่วยจัดการปัญหา ซึ่งพบว่า มีการพัฒนาที่ดีขึ้นในหลากหลายมิติ สำหรับการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงผลการพัฒนาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม

จากเดิมก่อนที่จะมีการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ เด็กและเยาวชนจะมีช่องว่างหรือระยะห่างกับผู้ใหญ่ เนื่องจากความแตกต่างทางด้านประสบการณ์ การตีความหมายในสิ่งที่สื่อสาร การแสดงความคิดเห็นหรือร่วมวางแผน จึงเห็นคล้อยตามรุ่นพี่หรือผู้มีประสบการณ์มากกว่า ทำให้เด็กและเยาวชนนั้นไม่กล้าที่จะตัดสินใจ ขาดความมั่นใจในตนเอง ถือเป็นกีดกันโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพในด้านพฤติกรรมส่วนบุคคล แต่เมื่อมีการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในกระบวนการ ทำให้กลุ่มเยาวชนต้นกล้า จังหวัดนครนายก ได้แสดงศักยภาพภายในกลุ่มเยาวชนให้ผู้ใหญ่ได้เกิดการยอมรับว่า พวกเขาสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือและทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ได้ โดยสาเหตุที่ทำให้กลุ่มเยาวชนต้นกล้าเกิดความมั่นใจในพลังความสามารถของตนเองนั้น คือ การได้สื่อสารพูดคุยกัน เกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน โดยมีผู้ใหญ่เปิดโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนได้เข้าถึงและรับรู้ข่าวสารต่างๆ ซึ่งการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจะต้องมาจากการสร้างความรู้สึกร่วมกันเพื่อเป็นการช่วยเสริมพลังความมั่นใจให้แก่ผู้สื่อสารได้ และสามารถนำความรู้มาพัฒนาตนเองไปสู่ขั้นการมีส่วนร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นถึงคามมีอิสระทางความคิดของเยาวชน ผลประโยชน์ที่เยาวชนจะได้รับ คือ การพัฒนาศักยภาพของตัวเองและภายในกลุ่มเยาวชน

นอกจากนี้ การได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมรณรงค์ในโครงการ 4ม. ร่วมกับผู้ใหญ่ภาคีเครือข่าย ได้มีประสบการณ์ร่วมกัน พบและเผชิญกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกัน

แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่เยาวชนต้องพบและเผชิญ กับสถานการณ์จริง ส่งผลให้เยาวชนเกิดกระบวนการพัฒนาทางความคิด สามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้อย่างดีและเป็น การสร้างประสบการณ์ให้กับเยาวชนได้ การเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ ในการทำโครงการพัฒนาต่างๆ เด็กและเยาวชนจะเกิดประสบการณ์การมีส่วนร่วมจากพื้นฐาน ประสบการณ์ร่วมกับผู้ใหญ่ ขณะที่เยาวชนได้รับโอกาสให้แสดงความคิดเห็นกับชุมชน มากขึ้นตาม แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ทำให้เสียงของเยาวชนเป็นที่ยอมรับและก้าวขึ้นสู่กระบวนการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชนระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชน ภายใต้อริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่ดี

จากงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้ค้นพบถึงผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากการใช้การ สื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 2.5 การพัฒนา ศักยภาพจากโครงการ 4ม. ขอคืนพื้นที่เขาใหญ่ของกลุ่มเยาวชนต้นกล้า

ภาพที่ 2.5 การพัฒนาศักยภาพจากโครงการ 4ม. ขอคืนพื้นที่เขาใหญ่ของกลุ่มเยาวชนต้นกล้า

2.4.4 แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถ ขององค์กรเด็กและเยาวชนของชุมชน จังหวัด เชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ปีที่ 2

สุวินัย น่วมเจริญ (2559) ได้ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบด้านเด็กและเยาวชนของชุมชน และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการสร้างแผนเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรเด็กและเยาวชนใน ชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและสนับสนุน ด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิของชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้น 2,064 ชุมชน อาศัยวิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบ ข้อเสนอแนะ และ แนวทางเตรียมความพร้อมของชุมชนในด้านเด็กและเยาวชน กรณีวิเคราะห์เชิงปริมาณอภิปรายผล ด้วยสถิติอย่างง่าย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน กรณีวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จะ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา มาประมวลเพื่อยืนยันหรือเสริมข้อมูลเชิงปริมาณให้มีความสมบูรณ์ขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรเด็กและเยาวชนในชุมชน จังหวัด เชียงใหม่ ในด้านผลกระทบเชิงบวก มีทั้งหมด 14 ประเด็น ส่วนผลกระทบเชิงลบ มีทั้งหมด 11 ประเด็น ผลการวิเคราะห์การเตรียมความพร้อมของชุมชนด้านเด็กและเยาวชนเมื่อเปิดประชาคม อาเซียน มีทั้งหมด 14 ประเด็น โดยเฉพาะการสนับสนุนการศึกษา การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาคม อาเซียน ทั้งด้านภาษา ด้านวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี โดยมีบุคลากรหรือหน่วยงานที่เข้ามา ช่วยเหลือ มีทั้งสิ้น 21 หน่วยงาน ผลการวิเคราะห์ในกระบวนการกำหนดกลยุทธ์แผนเพิ่มขีด ความสามารถขององค์กรเด็กและเยาวชนในชุมชน สามารถกำหนดกลยุทธ์ ได้ 2 กลยุทธ์ ได้แก่

1) กลยุทธ์พลิกฟื้น คือ อปท.สร้างเด็กและเยาวชนให้สามารถปฏิบัติหน้าที่แทน เจ้าหน้าที่ได้ การจัดหางบประมาณภายนอกมาสนับสนุน การจัดหางบประมาณโดยการทำกิจกรรม ให้เกิดรายได้ในกลุ่มเด็กและเยาวชน มีการจัดกิจกรรมให้สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี ส่วนร่วม โดยอปท.ร่วมมือกับสถานศึกษาในการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอกับการดำเนินงาน

2) กลยุทธ์เชิงรุก คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนโดยการ สนับสนุนจาก อปท. และขยายความร่วมมือด้านเด็กและเยาวชนไปยังสถานศึกษาต่าง ๆ ในพื้นที่ ครอบคลุมถึงชุมชนอย่างทั่วถึง

หลังจากที่ชุมชนทราบกลยุทธ์ทั้ง 2 ประเภทข้างต้น ชุมชนได้จัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานตามกลยุทธ์ที่ได้สร้างไว้ เป็นการนำแผนไปสู่การดำเนินงาน ซึ่งโครงการที่

ได้จัดทำ คือ “โครงการอาเซียนสัมพันธ์” เพื่อให้เด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจและได้เรียนรู้เกี่ยวกับเพื่อนบ้านในกลุ่มของประชาคมอาเซียน โดยโครงการดังกล่าวได้ผ่านการจัดทำแผนงานและโครงการผ่านเทศบัญญัติขององค์กรชุมชน และได้รับงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2560 ซึ่งโครงการวิจัยในระยะต่อไปจะได้ดำเนินการปฏิบัติการและติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนด้านเด็กและเยาวชน ในกรอบประชาคมอาเซียนซึ่งจะเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นต่อไป

2.4.5 กลยุทธ์การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ชัยภัทร เกษมณี (2549) ได้ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะกลยุทธ์การบริหาร ผลลัพธ์ของการดำเนินกลยุทธ์และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์กลยุทธ์การบริหารของมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแผนการดำเนินงานและรายงานการดำเนินงานประจำปี 2548 ของมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก บทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และระบบออนไลน์ นอกจากนี้ได้จัดเก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้การสัมภาษณ์และสอบถามประชากร จำนวน 63 คน ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 11 คน และเจ้าหน้าที่ จำนวน 52 คนและแบบประเมินผลสำหรับผู้ประเมินภายในและภายนอกซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 คน ได้แก่ ตัวแทนองค์กรและผู้วิจัย จำนวน 2 คน และตัวแทนองค์กรเครือข่ายที่ทำงานร่วมกับมูลนิธิฯ จำนวน 6 คน ประกอบกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของมูลนิธิฯ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษารูปได้ดังนี้

1) กลยุทธ์การบริหารของมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก มีลักษณะดังนี้

1.1) กลยุทธ์การบริหารโอกาส พบว่า มูลนิธิฯ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ที่เน้นความชำนาญขององค์กรและโอกาสในการพัฒนาเครือข่ายในการดำเนินงานตามเป้าหมายมีการกำหนดภารกิจอย่างชัดเจน ใช้กลยุทธ์รวมขององค์กรที่เน้นการผสมผสานในการทำงานเพื่อให้เกิดโครงสร้างและระบบการคุ้มครองเด็ก นอกจากนี้ มูลนิธิฯ ยังมีการจัดทำแผนปฏิบัติงาน 5 ปี เพื่อวางกรอบการทำงานขององค์กรในระยะยาว

2.1) กลยุทธ์การบริหารงาน พบว่า มูลนิธิฯ มีการจัดโครงสร้างองค์กรแบบหน้าที่ และบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการ ซึ่งทำให้เกิดการกระจายอำนาจการบริหารและความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน

3.1) กลยุทธ์การบริหารคน พบว่า มูลนิธิฯ มีแนวทางในการจูงใจบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน โดยเน้นสวัสดิการและกิจกรรมสร้างขวัญและกำลังใจ ส่วนการพัฒนาบุคลากรดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องโดยใช้ทีมที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางวิชาชีพของบุคลากรในการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะการควบคุมการดำเนินงานมีการจัดทำอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านโครงสร้างการบริหาร ขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการควบคุมจากภายนอก ส่งผลให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ผลลัพธ์ของการดำเนินกลยุทธ์การบริหารของมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง ซึ่งพิจารณาจากการดำเนินงานตามแผนงานประจำปี 2548 ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1) ความสามารถในการผลิต ได้แก่ เด็กได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก การพัฒนาเครือข่ายในการดำเนินงาน และความสามารถในการระดมทุน

2.2) ด้านประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถของเด็กในการใช้ชีวิตได้เป็นปกติในสังคมหลังการบำบัด และความสามารถในการป้องกันเด็กถูกละเมิดซ้ำเมื่อกลับคืนสู่สังคมไปแล้ว

2.3) ความสามารถในการปรับตัว ได้แก่ สัดส่วนของนักวิชาชีพที่ทำหน้าที่บำบัดและฟื้นฟูเด็ก การใช้รูปแบบทีมสหวิชาชีพในการทำงาน และความรู้ของบุคลากรเกี่ยวกับ พ.ร.บ.

คุ้มครองเด็ก

2.4) ความสามารถในการพัฒนา ได้แก่ ความพร้อมของเครื่องมือและกิจกรรมในการให้บริการเด็กที่ถูกละเมิดสิทธิและครอบครัว การมีห้องสมุดให้บริการแก่ผู้ประกอบวิชาชีพ ด้านการบริการเด็กและครอบครัว และความพร้อมของมูลนิธิฯ ในการเป็นศูนย์ศึกษาดูงานของหน่วยงานสถานแรกรับ อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจต่อการบริหารงานของมูลนิธิฯ ในระดับปานกลาง ขณะที่มีความรู้สึกผูกพันต่อองค์กรในระดับสูง

3. ปัจจัยด้านการบริหารที่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์กลยุทธ์การบริหารของมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก พบว่า ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่การติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและวัฒนธรรมองค์กร มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ของกลยุทธ์การบริหารในทุกด้าน ยกเว้นปัจจัยด้านภาวะผู้นำเท่านั้น ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ของกลยุทธ์การบริหารด้านประสิทธิภาพ

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้ง 2 เรื่องข้างต้น ทำให้เห็นแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนในมิติต่างๆ ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงร่วมกับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทยได้

2.4.6 บทบาทของสภาเด็กและเยาวชนในการขับเคลื่อนกิจกรรม เทศบาลนครราชสีมา

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์ (2559) ได้ศึกษาบทบาทของสภาเด็กและเยาวชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมเทศบาลนครราชสีมา โดยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มเป้าหมายคือสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลนครราชสีมา และเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลรับผิดชอบ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview Schedule) จำนวน 5 คน และเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 21 คน ระหว่างเดือนพฤษภาคม - ตุลาคม พ.ศ.2559 วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ด้วยการหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการประเมินค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัยพบว่า สภาเด็กและเยาวชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมเทศบาลนครราชสีมา มีบทบาทในการมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ในระดับที่สูงกว่าด้านอื่น ๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.53 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินกิจกรรมทำให้เด็กและเยาวชนเห็นบทบาทของสภาเด็กและเยาวชน ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 รองลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน และตัดสินใจมีค่าเฉลี่ย 3.24 และการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย 3.19 ตามลำดับ โดยสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์

งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของสภาเด็กและเยาวชน เทศบาลนครราชสีมา ในการขับเคลื่อนกิจกรรมข้างต้น ทำให้เห็นถึงโครงสร้างการบริหารงาน บทบาทในการทำงานของสภาเด็ก

และเยาวชน ซึ่งถือเป็นแนวทางพื้นฐานที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์โครงสร้างขององค์กรที่ขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา

2.4.7 การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง การสื่อสารเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าการสื่อสารมีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการจัดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยพัฒนางานด้านต่างๆ ให้ดำเนินไปอย่างลุล่วง เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการนำแนวคิดการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมมาใช้ คือ ปัญหาทางด้านระบบนิเวศน์ที่เสียสมดุล ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับประมงได้รับผลกระทบ เนื่องจากไม่มีความรู้และประสบการณ์ที่เพียงพอในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงเกิดเป็นปัญหาสังคมตามมา

จากกรณีศึกษาดังกล่าว พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ไม่มีความรู้และความเข้าใจในการแก้ไขปัญหา ไม่ยอมรับนวัตกรรม มีความลังเลและไม่มั่นใจที่จะใช้ หรือแม้กระทั่งมีความท้อแท้ใจ เนื่องจากการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่าย ทั้งยังต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวอีกด้วย ผู้นำทางความคิดที่มีความรู้และประสบการณ์ จึงเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมได้ เนื่องจากการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ชาวบ้านจะต้องยอมรับการนำนวัตกรรมมาช่วยแก้ไขปัญหาให้ได้ และจะต้องมีรายได้ควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหา นั่นคือการทำให้พื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยกระบวนการสื่อสารดังกล่าว งานวิจัยชิ้นนี้ ได้อธิบายไว้ตามหลัก SMCR ดังนี้ (S) ก็คือ ผู้นำทางความคิดหรือแกนนำในชุมชน ที่จะทำหน้าที่ในการแพร่กระจายนวัตกรรม แนวทางการแก้ไขปัญหา (M) ผ่านสื่อต่างๆ ที่ใช้ (C) ประกอบด้วย สื่อบุคคล , สื่อการประชุม , เสียงตามสาย และสื่อกิจกรรม ไปยังผู้รับสาร (R) คือชาวบ้านในชุมชนคลองโคน โดยเน้นการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เป็นการพูดคุย แลกเปลี่ยนแนวคิด และปรึกษาปัญหากันระหว่างกลุ่ม ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบการสื่อสารนี้ จะทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ชาวบ้านส่วนใหญ่ยอมรับนวัตกรรมที่ผู้นำทางความคิดแนะนำ ปฏิบัติจนเกิดผลสำเร็จ มีการชักชวนแบบปากต่อปาก ทำให้ชาวบ้านที่ไม่ยอมรับหรือยังลังเลอยู่เกิดความมั่นใจมากขึ้นและเปิดรับนวัตกรรมในที่สุด จนกระทั่งชุมชนคลองโคนได้รับการยอมรับในฐานะ

ชุมชนต้นแบบในการอนุรักษ์พื้นฟูป่าชายเลน ซึ่งถือเป็นการผลักดันการฟื้นฟูป่าชายเลนผ่านความร่วมมือของนักท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นรายได้เสริมให้กับชุมชนอีกด้วย

จากงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นถึงผลการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านในชุมชนคลองโคน จากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 2.6 การพัฒนาศักยภาพจากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์พื้นที่ชุมชนคลองโคก

2.4.8 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเขาสมอคอน อ.ท่าม่วง ต.เขาสมอคอน จ.ลพบุรี

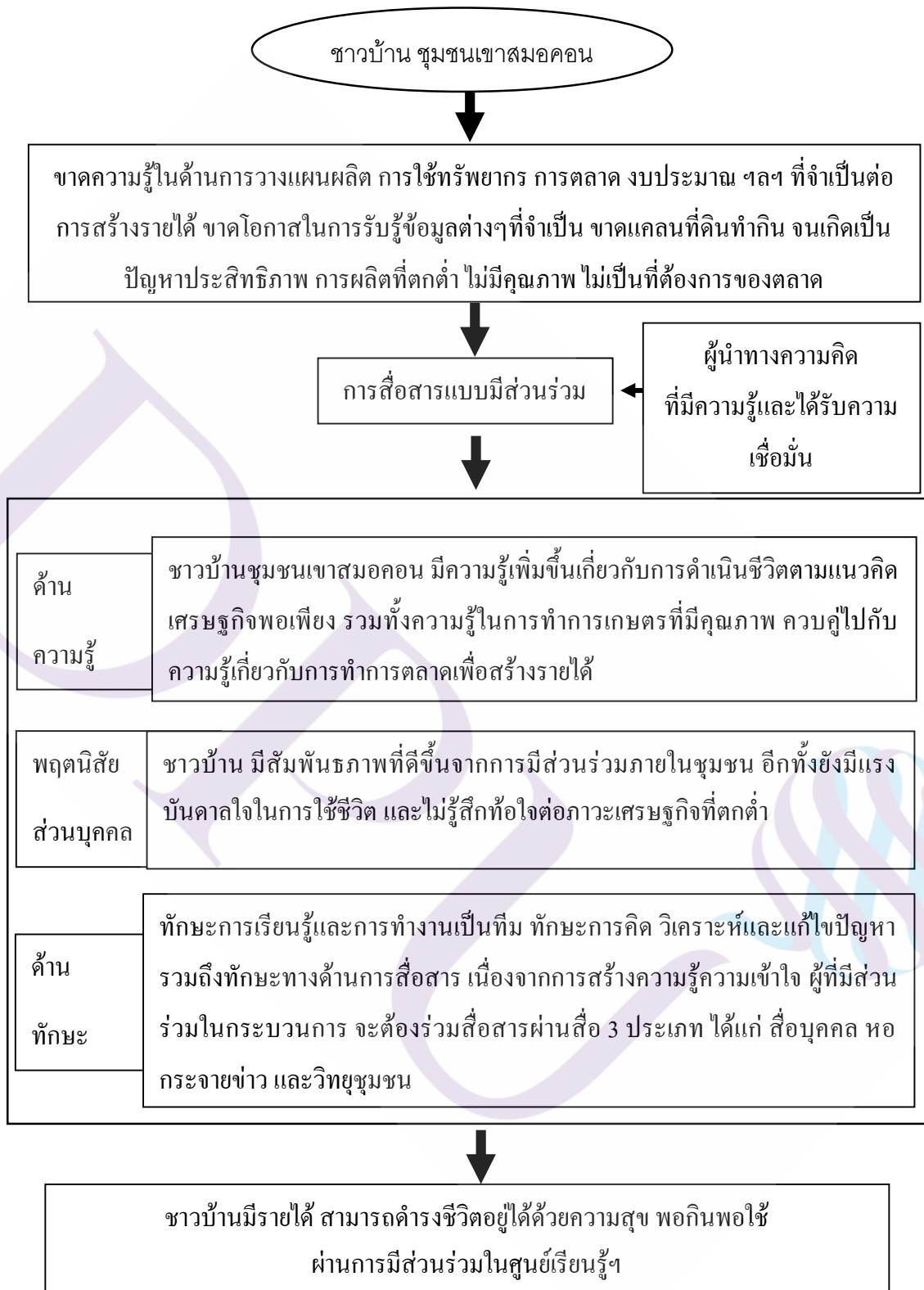
จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเขาสมอคอน อ.ท่าม่วง ต.เขาสมอคอน จ.ลพบุรี พบว่า จากปัญหาความยากจนของชาวบ้านที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในมุมมองของเกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินทำกิน ผู้นำชุมชนจึงมีแนวคิดที่จะทำให้ชาวบ้านในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ท่ามกลางเศรษฐกิจที่ตกต่ำ โดยการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้ชาวบ้านมีความรู้ทางการเกษตรเพื่อการดำรงชีพและทำมาหากินผ่านศูนย์เรียนรู้ เพื่อเรียนรู้ควบคู่กับการเลี้ยงชีพ โดยคัดเลือกเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินที่มีความตั้งใจในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีความสมัครใจจะเข้าร่วมโครงการเพื่อแสวงหาความรู้และความชำนาญ รวมทั้งรื้อการจัดที่ดินทำกินจากภาครัฐ โดยอุปสรรคเบื้องต้นที่ทำให้เกษตรกรอยู่กับความยากจน คือ การขาดความรู้ในทุกๆด้าน การขาดโอกาสในการแข่งขันการเข้าถึงแหล่งเงินทุน การขาดแคลนที่ดินทำกิน รวมถึงปัญหาด้านประสิทธิภาพการผลิตที่ตกต่ำ ไม่มีคุณภาพ ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด

โครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเป็นแนวคิดที่ใช้เปลี่ยนแนวทางการดำรงชีวิตของผู้เข้าร่วมศูนย์เรียนรู้ ให้รู้หลักในการดำรงชีวิตทางสายกลางไม่ฟุ้งเฟ้อเพื่อให้อยู่ได้ท่ามกลางยุคที่ทันสมัยขึ้น ซึ่งชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ตลอด เนื่องจากศูนย์เรียนรู้ถือเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของความยากจน โดยเริ่มจากการรับฟังความคิดเห็นที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลผ่านการสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ เพื่อให้ชาวบ้านประชุมประชาคมว่าเห็นด้วยหรือไม่ว่าจะให้มีการก่อตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นภายในหมู่บ้าน และเมื่อชาวบ้านเห็นประโยชน์ร่วมกัน ก็จะมีการปรึกษาหารือต่อไปเกี่ยวกับการจัดตั้ง ถือเป็น การสร้างทักษะการเรียนรู้และการทำงานเป็นทีมไปในตัว รวมถึงใครมีไอเดียในเรื่องการเกษตรต่างๆ ก็สามารถแชร์ความรู้ซึ่งกันและกันได้ ทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของคนในศูนย์เรียนรู้ รวบรวมข้อมูล รู้วิธีตั้งคำถาม เพื่อหาความรู้ใหม่ๆ รู้วิธีคิดแก้ปัญหา วิเคราะห์หาคำตอบโดยตนเองร่วมกับคนอื่นๆ หรือการจัดสรรให้เจ้าหน้าที่มาให้ความรู้ผ่านการอบรมได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าว งานวิจัยชิ้นนี้ได้อธิบายไว้ตามหลักการของแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการดังกล่าว ยังได้มีการอธิบายเพิ่มเติมถึงบทบาทของผู้นำชุมชน ที่มีผลต่อการตัดสินใจของชาวบ้านในการเข้าร่วมศูนย์เรียนรู้ เนื่องจากชาวบ้านไม่มีพื้นฐานความรู้ที่เพียงพอต่อการตัดสินใจ จึงต้องปรึกษากับผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์และความรู้ก่อน แสดงให้เห็นว่าผู้นำทางความคิดมีบทบาทต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในการที่จะเริ่มปรับความรู้และประสบการณ์ให้เท่ากันก่อนที่จะไปสู่ขั้นตอนต่างๆ

จากงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นถึงผลการพัฒนาศักยภาพของชาวบ้านในชุมชนเขาสมอคอน จากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา และสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 2.7 การพัฒนาศักยภาพจากการมีส่วนร่วม ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเขาสมอคอน

2.4.9 การพัฒนารูปแบบตำบล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชน

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบตำบล ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชน พบว่า การจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบลขึ้นอย่างเป็นทางการ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2560 ประกอบกับได้มีแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2564 ที่มีหลักการสำคัญคือ “เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” แต่การดำเนินงานและการปฏิบัติการในท้องถิ่นยังพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลซึ่งการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ซึ่งได้อธิบายไว้เป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) ประเด็นเชิงวิีคิด เนื่องจากความแตกต่างทางช่วงอายุและประสบการณ์ต่างๆระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่ ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจกันในการดำเนินงาน อีกทั้งยังมีผู้ใหญ่บางส่วนที่ยังเห็นว่า “เด็กและเยาวชนเป็นเพียงไม้ประดับ” เพราะทุกครั้งที่พวกเขาแสดงความคิดเห็นที่ขัดต่อแนวความคิดของผู้ใหญ่หรือการวางแผนการดำเนินงานที่ถูกวางไว้ ความคิดเห็นจะถูกเพิกเฉยหรือไม่ได้ถูกตอบรับ

2) ประเด็นเชิงกฎหมายและนโยบาย พบว่าพระราชบัญญัติการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ไม่ได้ กำหนดกลุ่มงานและบทบาทผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมสภาเด็กและเยาวชนที่ชัดเจน รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน เนื่องจากภารกิจด้านสภาเด็กและเยาวชนไม่ได้ระบุในกฎหมายหรือข้อบังคับ หรือคำสั่งที่ออกโดยกระทรวงมหาดไทยโดยตรง ดังนั้นเมื่อมีการอุดหนุนและใช้จ่ายงบประมาณในด้านดังกล่าว จึงเกิดการตรวจสอบจากสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ในประเด็น “การเบิกจ่ายไม่ถูกต้อง ตามระเบียบกฎหมาย” ซึ่งเป็นการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินของท้องถิ่นที่ท้องถิ่นใช้จ่ายเงินไม่เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย

3) ประเด็นเชิงโครงสร้างและระบบ เนื่องจากผลกระทบจากกฎหมายที่ไม่ได้ระบุการกำกับดูแลสภาเด็กและเยาวชนแต่ละระดับอย่างชัดเจน ทำให้โครงสร้างที่เลี้ยงสภาเด็กและเยาวชนในแต่ละระดับมีความคลุมเครือ ทำให้เกิดการผลัดภาระงาน ไปยังกองงานต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่มีระเบียบปฏิบัติงานตาม พระราชบัญญัติที่เกิดจากการบูรณาการข้ามกระทรวงทำให้ไม่มีการระบุแนวทางที่ชัดเจนในการส่งต่องาน และติดตามงานจากระดับตำบลไปจนถึงระดับประเทศ

4) ประเด็นเชิงเทคนิคและวิธีการ พบว่ามีจุดอ่อนหลายอย่างที่เกิดขึ้นในระหว่างการค้าเงินงาน กล่าวคือสภาเด็กและเยาวชนและกลุ่มปฏิบัติการ “เจ้าหน้าที่ภาครัฐ” โดยทั้ง 2 กลุ่มยังคงขาดส่วนเติมเต็มบางอย่างที่จะทำให้การค้าเงินงานในระดับพื้นที่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

จากปัญหาและอุปสรรคที่พบ จึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนารูปแบบที่จะทำให้การมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น พบว่า มีจำนวน 5 รูปแบบ ดังนี้

1) รูปแบบแกนกลางการพัฒนาเด็กและเยาวชน เป็นรูปแบบที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนกับภาคีเครือข่าย ในท้องถิ่นได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน โดยกำหนดให้ ท้องถิ่นต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับตำบล (กดยต.) ขึ้น

2) รูปแบบหลักสูตรท้องถิ่นห้องเรียนชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาทักษะของเด็กและเยาวชนและสร้างองค์ความรู้ในพื้นที่ สร้างความตระหนักในการสำนึกกรักบ้านเกิด การเรียนรู้ นอกห้องเรียนแบบหนึ่งที่จะสามารถนำมาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ห้องเรียนชุมชนได้ โดยการนำกิจกรรมมาสังเคราะห์เพื่อให้เกิดแนวคิดและนำมาออกแบบเป็นหลักสูตรได้

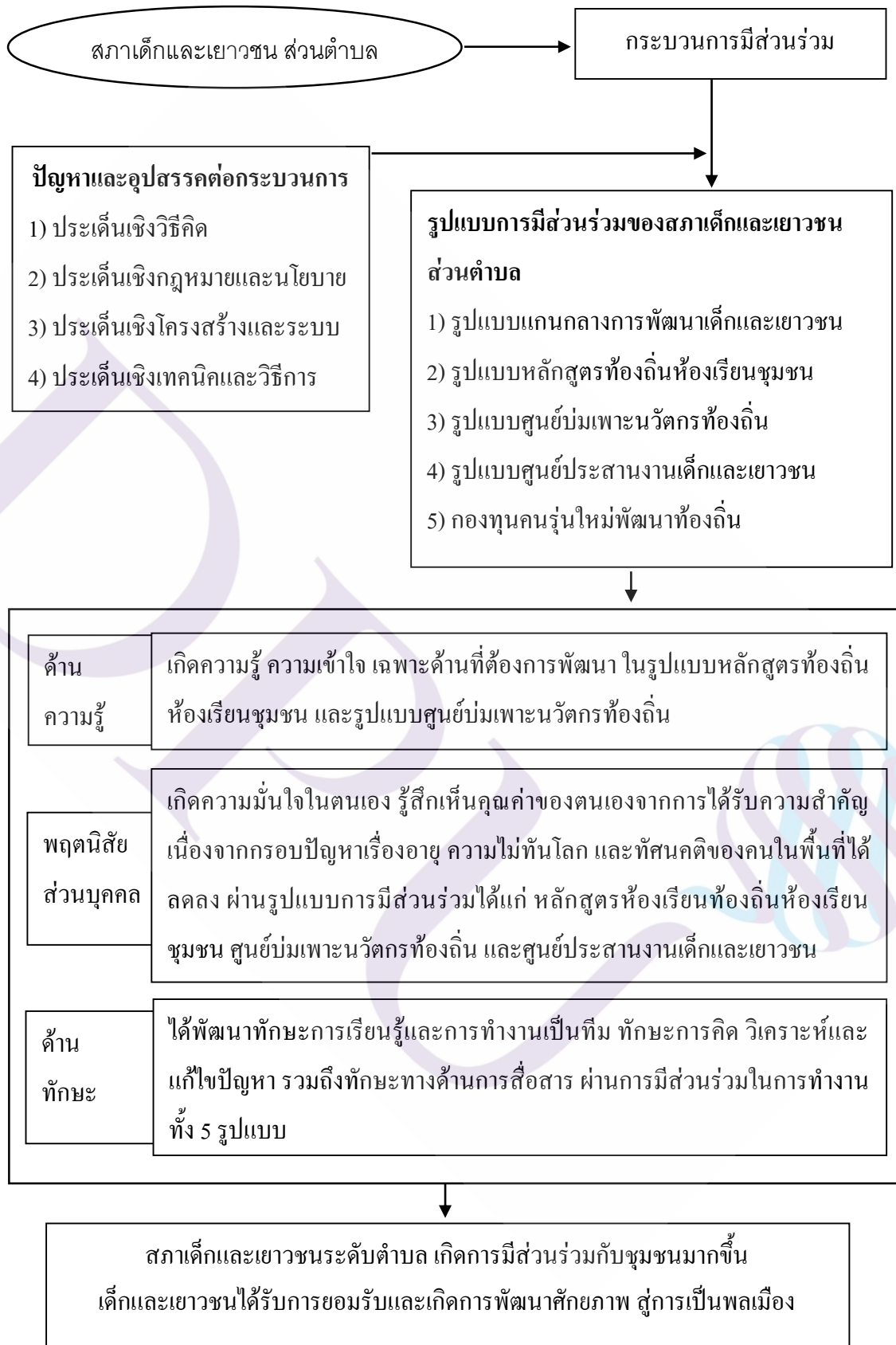
3) รูปแบบศูนย์บ่มเพาะนวัตกรรมท้องถิ่น คือ พื้นที่การเรียนรู้รูปแบบหนึ่งในการเรียนรู้ในพื้นที่เพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเป็นนวัตกรรมท้องถิ่น ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ร่วมกันสร้างศูนย์บ่มเพาะนวัตกรรมท้องถิ่น ภายใต้แนวคิด “พื้นที่ของคนรุ่นใหม่ สร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”

4) รูปแบบศูนย์ประสานงานเด็กและเยาวชน คือ พื้นที่กลางทางกายภาพและทางความคิด สำหรับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ เพื่อให้กลุ่มเด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่ในการรวมตัวดำเนินงานหรือพื้นที่กลางในการเสนอข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และปัญหาของตนเองที่มีอยู่ ให้เกิดเป็นนโยบายด้านเด็กและเยาวชนระดับท้องถิ่น ผ่าน คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับตำบล (กดยต.)

5) กองทุนคนรุ่นใหม่พัฒนาท้องถิ่น คือ กองทุนที่สนับสนุนงบประมาณให้เด็กและเยาวชนในลักษณะให้เปล่า กองทุนนี้ถูกออกแบบมาให้เป็นกองทุนที่เป็นมิตรกับเด็กและเยาวชน ผู้ทำงานด้านเด็กและเยาวชน และผู้ประกอบการด้านสังคม เป็นกองทุนที่เข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้ผู้ที่สนใจขอรับการสนับสนุนไปใช้ในการดำเนินกิจกรรมตามความต้องการ ผ่านคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับตำบล (กดยต.)

ทั้ง 5 รูปแบบ ถือเป็นกลไกที่มีความสำคัญในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่น เป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสและสร้างการมีส่วนร่วมให้กับเด็กและเยาวชน และภาคีเครือข่ายได้ทำงาน ร่วมกันอย่างแท้จริง ภายใต้กลไกของภาครัฐ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่อยู่ในพื้นที่เป็นส่วน สำคัญที่สุด ในการสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ยังพบว่ารูปแบบที่ค้นพบนั้น สามารถเสริมพลังแก่เด็กและเยาวชนได้ โดยเฉพาะในเรื่องกรอบปัญหาเรื่องอายุ ความไม่ทันโลก และทัศนคติของคนในพื้นที่ ได้ลดลงจนแทบไม่เหลือแนวคิดเก่า หรือแม้กระทั่งการที่เด็กและ เยาวชนก้าวมาเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ตัดสินใจ และการบริหารหน่วยงานของตนเองอย่างมีเอกภาพและ อิศระ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภาวะของคนจากปัจเจกสู่การเป็นพลเมือง โดยการสร้างให้เขา เรียนรู้ในการเป็นพลเมือง มีสิทธิมีเสียงในการออกแบบและเรียกร้องสิ่งที่พวกเขาควรได้รับการ พัฒนา เพื่อนำไปสู่การเป็นผู้นำเด็กและเยาวชนในพื้นที่ในการก้าวเข้ามาสร้างการเปลี่ยนแปลงหรือ แก้ไขปัญหาในชุมชน สามารถใช้ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการสร้างความเข้าใจ และเป็นตัวแทนเด็กและเยาวชนในการเรียกร้อง และร่วมแก้ไขปัญหาที่พวกเขาได้รับ เพื่อให้พร้อม ในการเป็นพลเมืองอย่างแท้จริง

จากงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้เห็นถึงปัจจัยทั้ง 5 รูปแบบ ที่สนับสนุนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล แม้ในบางพื้นที่อาจจะยังอยู่ในระหว่างการพัฒนา แต่ก็มี หลายพื้นที่ที่ได้ดำเนินการจนประสบความสำเร็จ และเห็นถึงผลการพัฒนาเยาวชนจากการใช้การ สื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการ สามารถสรุปได้ดังนี้

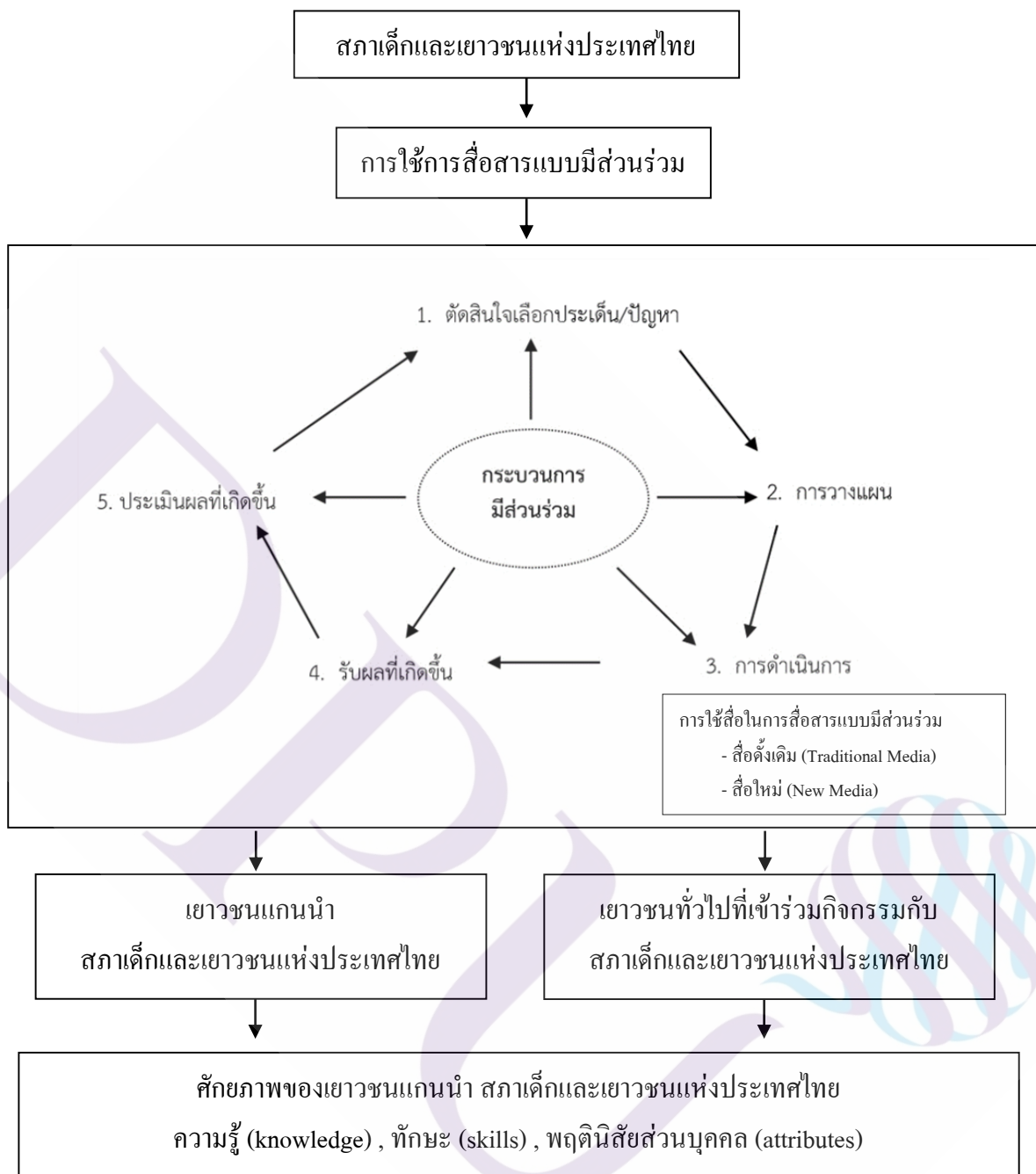
ภาพที่ 2.8 การพัฒนาศักยภาพจากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชน ระดับตำบล

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม มักถูกนำมาใช้ในงานพัฒนาเป็นส่วนใหญ่ และถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กระบวนการพัฒนานั้นประสบความสำเร็จ นอกจากโครงการที่ได้รับการพัฒนาแล้ว ในขณะเดียวกัน คนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในโครงการก็มักจะได้รับการพัฒนาไปด้วย โดยงานวิจัยดังกล่าวได้มีการอธิบายถึงผลการพัฒนาของคนที่เป็กลุ่มเป้าหมายในโครงการ พบว่า มีความสอดคล้องกับแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของศักยภาพ ประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) พฤตินิสัยส่วนบุคคล และ 3) ทักษะ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า องค์ประกอบของศักยภาพดังกล่าว สามารถนำมาใช้ประกอบการอธิบายในงานวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศัภยภาพเยาวชนไทย กรณีศึกษา สภาคเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้

2.5 กรอบแนวคิดของการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการทบทวนแนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน แนวคิดเกี่ยวกับสื่อเพื่อการพัฒนาและการเรียนรู้ รวมถึงการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.5

แผนภาพที่ 2.9 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยกับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยกับการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆของเยาวชน ทั้งในมุมเยาวชนแกนนำขององค์กร ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสารขององค์กร ร่วมกับการศึกษาเอกสาร สื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชน และในมุมของเยาวชนทั่วไปที่เข้าร่วมกิจกรรมกับทางองค์กร ผ่านการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม (Questionnaire) แล้วจึงนำผลจากแบบสอบถามมาร่วมวิเคราะห์กับคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยอีกครั้งในลักษณะการสนทนากลุ่ม (Focus group โดยมีแหล่งข้อมูล วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล ดังต่อไปนี้

- 3.1 แหล่งข้อมูล
- 3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.4 การนำเสนอข้อมูล

3.1 แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) บุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ กลุ่มเยาวชนแกนนำที่เป็นผู้บริหารส่วนกลางของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย คัดเลือกจากการเป็นตัวแทนบริหารขององค์กรในสัดส่วนต่างๆอย่างครอบคลุม จำนวน 11 คน ซึ่งจะให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการวางแผนการทำงานขององค์กร ตั้งแต่แนวคิดและกลวิธีในการสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การใช้สื่อ ปัจจัย

ที่ส่งผลต่อกระบวนการ ตลอดจนผลการพัฒนาศักยภาพ ผ่านการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มประกอบด้วย

- สุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์ ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
- โยธิน ทองพะวา ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
- ธนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (กลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาและสวัสดิการ)
- บุรินทร์ เรือนแก้ว รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และแผนงาน)
- ธวัชชัย กุลหลัก รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (กลุ่มงานคุ้มครองเด็กและเยาวชน)
- ยศวดี ดิสสระ เลขานุการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
- วรรณัญ วอทอง ผู้บริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (สัดส่วนภาคกลาง)
- จินณา ผลดี ผู้บริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (สัดส่วนภาคเหนือ)
- อิทธิพล ทองแดง ผู้บริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (สัดส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
- วีรกรรม สามแก้ว ผู้บริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (สัดส่วนภาคใต้)
- นवलนภวรรณ ภูริภักย์เรืองกุล ผู้บริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (สัดส่วนกลุ่มเด็กและเยาวชน NGO)

2) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ กลุ่มเยาวชนทั่วไปที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563 ที่จัดขึ้นทุกจังหวัดทั่วประเทศ จำนวน 4,300 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการหาประชากรกลุ่มตัวอย่างจากสูตรการคำนวณของ ยามานะ (Yamane) ที่ความคลาดเคลื่อน 5%

สูตรการคำนวณ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนหน่วยประชากร

$$e = \text{ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้}$$

$$\text{แทนค่า } n = \frac{4,300}{1 + (4,300)(0.05)^2}$$

$$n = 365.96 \approx 366 \text{ คน}$$

ดังนั้นจะใช้การสุ่มตัวอย่างต้องไม่น้อยกว่า 366 คน ผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 400 คน เพื่อความแน่นอนและความเชื่อมั่นในแบบสอบถาม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างจะให้ข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วม โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563

3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยติดต่อตรงเพื่อขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้บริหารส่วนกลางของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการทำงานขององค์กร โดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนตามโครงสร้างการบริหาร จากนั้นจึงนัดหมายวัน เวลา สถานที่ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการติดต่อสัมภาษณ์ เลขานุการขององค์กรได้แนะนำว่า เนื่องจากที่มคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยจะมีการรวมตัวกัน ในงานพัฒนาศักยภาพคณะบริหาร วันที่ 13 มีนาคม 2564 ณ โรงแรม เดอะควอเตอร์ หัวลำโพง จึงแนะนำให้มาสัมภาษณ์เชิงลึกในวันดังกล่าวเพื่อความสะดวก โดยระหว่างการทำกิจกรรมของคณะบริหาร เลขานุการจะดำเนินการแบ่งคิวมาให้สัมภาษณ์จนครบ ตั้งแต่เวลา 13.00 – 22.00 น. ดังนี้

เวลา 13.00 – 14.00 น. สัมภาษณ์โยธิน ทองพะวา

เวลา 14.00 – 15.00 น. สัมภาษณ์นวลนภวรรณ ภูริภาคย์เรืองกุล

เวลา 15.00 – 16.00 น. สัมภาษณ์ยศวี ดิสสระ

เวลา 16.00 – 17.00 น. สัมภาษณ์รัชชัช กุลหลัก

เวลา 17.00 – 18.00 น. สัมภาษณ์วรัญญา วอทอง

เวลา 18.00 – 19.00 น. สัมภาษณ์บุรินทร์ เรือนแก้ว

เวลา 19.00 – 20.00 น. สัมภาษณ์จิณณา ผลดี

เวลา 20.00 – 21.00 น. สัมภาษณ์วีรกรรม สามแก้ว

เวลา 21.00 – 22.00 น. สัมภาษณ์อิทธิพล ทองแดง

ทั้งนี้ มีคณะกรรมการบางส่วนที่ติดภารกิจและไม่ได้มาร่วมงาน ผู้วิจัยจึงนัดสัมภาษณ์ล่วงหน้าผ่านทางระบบออนไลน์ Google meet ในวันที่ 3 มีนาคม 2564 ช่วงเวลา 20.00 – 22.00 น. ดังนี้

เวลา 20.00 – 21.00 น. สัมภาษณ์สุภาพิษฐ์ ไชยดิษฐ์

เวลา 21.00 – 22.00 น. สัมภาษณ์ธนวัฒน์ พรหมโชติ

ผู้วิจัยอาศัยแนวคำถามในการสัมภาษณ์จากแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน และแนวคิดเกี่ยวกับสื่อเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม เชื่อมโยงกับกระบวนการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนขององค์กร โดยเก็บข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงพร้อมจดประเด็นสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำไฟล์เสียงมาถอดเทปโดยละเอียดภายหลัง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) โดยแบ่งประเด็นคำถามออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

คำถามกลุ่มที่ 1 คือคำถามที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด การวางแผน การดำเนินงาน ตลอดจนปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อกระบวนการทำงานขององค์กร ที่มีการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน โดยจะถามผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานดังกล่าว ซึ่งมีประเด็นคำถาม ประกอบด้วย

- สภาพเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมีแนวคิดในพัฒนาเยาวชนอย่างไร
- สภาพเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมีกระบวนการทำงานอย่างไร
- ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน คืออะไร
- มีแนวทางแก้ปัญหาคือพบในกระบวนการทำงานอย่างไร
- รูปแบบการจัดโครงการต่างๆเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับเยาวชนขององค์กรเป็นอย่างไร
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของเยาวชนเป็นอย่างไร
- เยาวชนที่เป็นคณะกรรมการขององค์กร ได้รับการพัฒนาจากกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างไร

คำถามกลุ่มที่ 2 คือคำถามที่เกี่ยวข้องกับวิธีการใช้สื่อขององค์กร เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน โดยจะถามผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องกับการทำงานขององค์กรที่ใช้การสื่อสารดังกล่าว ซึ่งมีประเด็นคำถาม ประกอบด้วย

- สภาพเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมีการใช้สื่ออะไรบ้าง
- เหตุผลที่เลือกใช้สื่อประเภทต่างๆดังกล่าว คืออะไร
- มีแนวคิดในการใช้สื่อ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนอย่างไร
- ขั้นตอนในการทำงานด้านการสื่อสารขององค์กรเป็นอย่างไร
- มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างสื่ออย่างไร
- อุปสรรคในการใช้สื่อ และวิธีการแก้ไขปัญหาเป็นอย่างไร

2) ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม โดยนำเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเป็นแนวทางในการออกแบบ พร้อมทั้งส่งให้อาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง และนำคำแนะนำมาปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ จากนั้นจึงเผยแพร่แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ โดยใช้ช่องทางเฟซบุ๊ก (Facebook) ของผู้วิจัยและสมาชิกสภาเด็กและเยาวชนที่รู้จัก รวมถึงกลุ่มไลน์ (Line Group) ที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยใช้สื่อสารกับผู้เข้าร่วมโครงการ เก็บข้อมูลในรูปแบบ Google form เมื่อครบ 400 ชุด จึงปิดระบบในการรับคำตอบ โดยแบบสอบถามจะเน้นการศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โครงการประชุมเชิงปฏิบัติสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563 เนื่องจากเป็นโครงการที่มีการดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจน ซึ่งแบบสอบถามที่ใช่จะมีทั้งหมด 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมาชิกสภาเด็กและเยาวชน

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม

3) ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว จึงนำผลจากแบบสอบถามมาร่วมวิเคราะห์กับคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่ง

ประเทศไทยอีกครั้งในลักษณะการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาเหตุและผล ระหว่างการพัฒนาศักยภาพกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการ เชื่อมโยงจากมุมมองเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการกับเยาวชนแกนนำผู้จัดโครงการ โดยติดต่อตรงเพื่อขออนัดสนทนากลุ่มคณะบริหารขององค์กรที่ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก ในวันที่ 10 มิถุนายน 2564 เวลา 20.00 น. เป็นต้นไป ผ่านโปรแกรม Google meet เพื่อความปลอดภัยจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ระหว่างสนทนาจะเก็บข้อมูลผ่านการบันทึกวีดีโอจากโปรแกรม พร้อมมีผู้ช่วยจดประเด็นสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำไฟล์ที่บันทึกมาถอดเทปโดยละเอียดภายหลัง

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม การตอบแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ถึงการดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยและผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ทั้งเยาวชนแกนนำและเยาวชนทั่วไป ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย จากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ตามหัวข้อต่อไปนี้

1) การดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้บริหารส่วนกลางขององค์กร รวมถึงผลการพัฒนาศักยภาพในมุมมองของเยาวชนแกนนำ ด้วยแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชน เชื่อมโยงให้เห็นถึงการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานขององค์กรเพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย

2) ผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนทั่วไป ที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำแบบสอบถาม ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชน เชื่อมโยงให้เห็นถึงผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กร ผ่านสถิติที่ใช้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (SPSS) ที่ใช้วิเคราะห์ทางสถิติแบ่งออกเป็น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) นำเสนอค่าร้อยละ (Percentage)

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ
 สมัชชาเด็กและเยาวชน และ ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วม
 กิจกรรม มีข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณ (Interval Scale) มีคำตอบให้เลือก 5 ระดับ โดยมีลักษณะ
 เกณฑ์การให้คะแนน 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มากที่สุด

4 หมายถึง มาก

3 หมายถึง ปานกลาง

2 หมายถึง น้อย

1 หมายถึง น้อยที่สุด

คำตอบที่ได้จากเครื่องมือในส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 มีเกณฑ์การให้คะแนน โดยกำหนด
 ระดับความคิดเห็น จากการจัดชั้นของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ (\text{ช่วงชั้น}) & \\ &= \frac{5 - 1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

ซึ่งได้นำมากำหนดเป็นเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.20 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.19 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ย 2.60 – 3.39 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.80 – 2.59 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.79 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

นอกจากนี้ ในส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 จะมีคำถามที่สามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ผู้วิจัย
 ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) นำเสนอค่าร้อยละ (Percentage) ตามราย
 ตัวเลือก

3.4 การนำเสนอข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) พร้อมแผนภาพ ภาพประกอบ ในบทที่ 4 โดยแบ่งการนำเสนอข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 4.1 จะเป็นการนำเสนอแนวคิดและกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กร ด้วยแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ในลักษณะภาพรวม

ส่วนที่ 4.2 จะเป็นการนำเสนอผลการพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย : มุมมองจากเยาวชนแกนนำ ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชน โดยนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะภาพรวม

ส่วนที่ 4.3 จะเป็นการนำเสนอผลการพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย : มุมมองจากเยาวชนทั่วไป ที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563 ด้วยแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชน โดยนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะภาพรวมและตารางสรุปผลจากแบบสอบถาม

จากนั้นในบทที่ 5 ผู้วิจัยจึงทำการสรุปและอภิปรายผลข้อค้นพบสำคัญที่ได้จากการศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยกับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย และเสนอแนะแนวทางในแง่ของการนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเยาวชนรวมทั้งหัวข้อที่น่าสนใจในการทำวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย กับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย มีวัตถุประสงค์ทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่ 1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และ 2. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์โดยพิจารณาจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยร่วมกับผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้

เนื้อหาในบทนี้แบ่งเป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ 4.1 แนวคิดและกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย 4.2 การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม : มุมมองจากเยาวชนแกนนำ และ 4.3 การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สมัชชาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563

4.1 แนวคิดและกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย คือองค์กรส่วนกลางที่ขับเคลื่อนงานสภาเด็กและเยาวชนทุกระดับทั่วประเทศ มีบทบาทในการเป็นกลไกสำคัญเพื่อพัฒนา แก้ไขปัญหา และร่วมกำหนดนโยบายด้านเด็กและเยาวชน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับประชาชนเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน ภายใต้วิสัยทัศน์ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย คือการเป็นศูนย์กลางการขับเคลื่อนด้านวิชาการและส่งเสริมกิจกรรมในการพัฒนาป้องกัน และแก้ไขปัญหาคเด็กและเยาวชน สร้างสรรค์สังคม บริหารงานได้อย่างเต็มประสิทธิภาพมีวินัย โปร่งใส เป็นที่ยอมรับ สร้างผู้นำสู่ความเป็นสากลแห่งอาเซียน โดยผู้วิจัยสังเกตว่าสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในกระบวนการทำงานขององค์กรเพื่อพัฒนา

เยาวชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนในองค์กรสามารถทำงาน ใช้ความรู้และความสามารถที่มีได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองผ่านประสบการณ์การทำงานด้วย

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

1) ความเป็นมาขององค์กร

องค์กรสภาเด็กและเยาวชน เกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2551 มีทั้งหมด 3 ระดับ คือ สภาเด็กและเยาวชนระดับอำเภอ สภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัด สภาเด็กและเยาวชนระดับชาติ โดยกำหนดให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ในขณะนั้น) และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เป็นผู้ดูแลและดำเนินการจัดตั้ง ในปี พ.ศ. 2553 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในขณะนั้น ได้เสนอให้มีการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนในระดับตำบลขึ้น โดยให้ขอความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการจัดตั้งขึ้นต่อที่ประชุมคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ และที่ประชุมมีมติให้ขอความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบลขึ้น ปัจจุบันได้มีการแก้ไขกฎหมายเพิ่มเติมและได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ.2560 ทำให้เกิดสภาเด็กและเยาวชนตำบลและเทศบาลขึ้นทั่วประเทศ โดยได้กำหนดจัดตั้งสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบล/เทศบาลพร้อมกันทั่วประเทศ ในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2560 ผ่านการขับเคลื่อนงานจากส่วนกลางระดับชาติ คือ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย, 2563)

2) แนวคิดการทำงานขององค์กร

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมีแนวคิดในการทำงานเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นหลัก ซึ่งแนวคิดในการทำงานจะมีปรับเปลี่ยนบ้างเล็กน้อยตามวาระสมัยของคณะบริหารชุดนั้นๆ โดยสุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์ ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และเป็นอดีตประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (ดำรงตำแหน่ง ปี พ.ศ.2562-2563) ได้ให้สัมภาษณ์ถึง

แนวคิดในการทำงานสมัยที่ตนเองเป็นประธาน ที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานมากกว่าผลลัพธ์ เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพัฒนาจากการมีส่วนร่วมในการทำงาน

เรามองว่าเด็กและเยาวชนเป็นหุ้นส่วนร่วมในการทำงาน คือทุกคนที่เกี่ยวข้องสามารถที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันได้ เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพราะเราเชื่อว่าศักยภาพในวัยเด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ โดยอาศัยกระบวนการลงมือทำ และการให้โอกาสในการทำงานเพื่อลองผิดลองถูก โดยที่ไม่คาดหวังความสำเร็จจากผลลัพธ์ แต่นำผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อการพัฒนาต่อไป. (สุภาพิษฐ์ ไชยดิษฐ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

จากแนวคิดในการทำงานดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาเด็กและเยาวชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าความสมบูรณ์ของผลลัพธ์ในโครงการ เพราะการพบเจอปัญหาหรือความบกพร่องในการทำงานนั้น จะทำให้เห็นถึงจุดที่ต้องแก้ไขและพัฒนาได้อย่างชัดเจนมากขึ้น จึงสอดคล้องกับแนวคิดหลักในการทำงานขององค์กรที่ว่า “เด็กคิด เด็กทำ เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน” โดยมีรายละเอียด ดังนี้

“เด็กคิด” คือการที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการขับเคลื่อนโดยการให้เด็กเป็นต้นน้ำในการคิด วางแผน และออกแบบกระบวนการ เพื่อตอบสนองความต้องการที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างทันสมัย เหมาะสมกับวัย

“เด็กทำ” คือการปฏิบัติที่ต่อเนื่องมาจากความคิดสู่การออกแบบและลงมือทำ ซึ่งสมาชิกในองค์กรจะได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้ทั้งหมด

“เด็กนำ” คือการที่เด็กๆจะมีโอกาสได้ฝึกทักษะการเป็นผู้นำจากการทำงาน

“ผู้ใหญ่หนุน” คือการที่เด็กคิด เด็กทำ เด็กนำ จะประสบความสำเร็จได้ ย่อมมีการสนับสนุนที่ดีจากผู้ใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นพลังกาย พลังใจ หรือแม้กระทั่งพลังทรัพย์ เนื่องจากหน้าที่หลักของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่คือการศึกษาเล่าเรียน องค์กรสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย คือพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพื่อเรียนรู้ พัฒนาและส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาไปกับผู้ใหญ่ แต่ด้วยเด็กและเยาวชนไม่ได้มีรายได้ที่มากพอจะนำมาทำงานในระดับประเทศ ผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นส่วนสำคัญที่คอยจะสนับสนุนให้กิจกรรมต่างๆประสบความสำเร็จ

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า สภาคเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยคือองค์กรที่ขับเคลื่อนงานด้วยเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ อีกทั้งแนวคิดการทำงานของผู้นำในองค์กรเองยังคงมองเด็กและเยาวชนคนอื่นๆที่มีส่วนเกี่ยวข้องว่าทุกคนสามารถขับเคลื่อน พัฒนา และแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้ จากแนวคิดหลักดังกล่าว จึงได้ต่อยอดมาสู่แนวคิดในการดำเนินงานของโยธิน ทองพะวา ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สมัย พ.ศ.2563-2565 ซึ่งได้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารขององค์กรว่าแม้จะมีการแบ่งตำแหน่งและลำดับชั้นการบริหาร แต่แนวคิดที่เป็นพื้นฐานในการทำงานก็คือความเท่าเทียมและเสรีภาพ

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เรามีโครงสร้างการบริหารที่เป็นเด็กและเยาวชน จึงมีแนวทางการทำงานที่เน้นในเรื่องของความเท่าเทียมและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เรามองทุกคนเท่ากัน ส่วนตำแหน่งที่มีตามโครงสร้างนั้นก็เพื่อให้มีขอบเขตการทำงานที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เราสามารถขับเคลื่อนงานได้ในมุมมองของเราและต้องศึกษา ทำความเข้าใจกับปัญหาต่างๆให้แน่นจริงๆ เพื่อที่เวลาเราไปสื่อสารกับผู้ใหญ่ ข้อมูลของเราจะมีน้ำหนักและนำไปสู่การสนับสนุนเพื่อแก้ไข พัฒนาเด็กและเยาวชนต่อไป. (โยธิน ทองพะวา, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

นอกจากนี้ ในมุมมองของยศวดี ดิสสระ เลขาธิการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สมัยวาระ พ.ศ.2563-2565 ได้ให้สัมภาษณ์ถึงมุมมองของตนจากประสบการณ์การทำงานว่าผู้ใหญ่กับเด็กยังคงต้องทำงานร่วมกันอยู่

ส่วนตัวหมอมองว่าเด็กกับผู้ใหญ่ยังคงต้องทำงานร่วมกันอยู่ เพียงแต่จะต้องเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นไปด้วยกัน เพราะเด็กและเยาวชนเองก็ก็ต้องเรียนหนังสือเป็นหลัก แม้เสียงของเด็กและเยาวชนจะเป็นเสียงที่สำคัญของชาติก็จริง แต่ด้วยบริบทและความพร้อมของเราอาจจะยังไม่สามารถบริหารจัดการตรงนี้ได้เต็มที่ การทำงานตรงนี้ถือเป็นกิจกรรมเสริมที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ที่ดูแลด้านนี้โดยตรง. (ยศวดี ดิสสระ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าว ทำให้เห็นว่าในกระบวนการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชน นั้น กระบวนการคิด การทำ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปของนโยบายที่จะผลักดันสู่ภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องนั้น จะเกิดขึ้นโดยเด็กและเยาวชน ซึ่งผู้ใหญ่จะคอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ทั้งในเรื่องของงบประมาณ การรับฟังข้อเสนอ และเป็นสื่อกลางในการสื่อสารถึงผู้ใหญ่ด้วยกัน เพื่อให้นโยบายนั้น ถูกผลักดันไปสู่การแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงสอดคล้องกับแนวคิดการทำงานขององค์กรที่ว่า “เด็กคิด เด็กทำ เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน” ที่กล่าวไปข้างต้นนั่นเอง

4.1.2 การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กร เกิดขึ้นในหลากหลายมิติ เนื่องจากว่าเป็นองค์กรระดับประเทศที่มีขอบเขตการทำงานค่อนข้างกว้าง ผู้วิจัยจึงแบ่งผลการวิจัยออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานขององค์กร

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานขององค์กร สามารถอธิบายได้จากโครงสร้างการบริหารของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเห็นว่าการกำหนดโครงสร้างจะทำให้การสื่อสารมีแนวโน้มไปในลักษณะแนวตั้งที่มีการสื่อสารจากบนลงล่าง ด้วยรูปแบบการสั่งการ แต่ในส่วนโครงสร้างการบริหารของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย จะให้ความสำคัญกับการสื่อสารในแนวระนาบ คือทุกคนสามารถสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน จากข้อบังคับ ที่ได้กำหนดให้มีประธานจำนวนหนึ่งคนและผู้บริหารอีกไม่เกิน 25 คน ซึ่งผู้บริหารดังกล่าว ได้มีการคัดเลือกตามสัดส่วนต่างๆ โดยคำนึงถึงขนาดของพื้นที่และจำนวนเด็กและเยาวชนในพื้นที่นั้นๆ ได้แก่

- ผู้บริหารจากสัดส่วนสภาเด็กและเยาวชนภาคเหนือ จำนวน 4 คน
- ผู้บริหารจากสัดส่วนสภาเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 คน
- ผู้บริหารจากสัดส่วนสภาเด็กและเยาวชนภาคกลาง จำนวน 6 คน
- ผู้บริหารจากสัดส่วนสภาเด็กและเยาวชนภาคใต้ จำนวน 3 คน
- ผู้บริหารจากสัดส่วนกลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 8 คน

จากจำนวนผู้บริหารดังกล่าว สมาชิกจะทำการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

- รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยส่วนกลาง จำนวน 3 คน (กลุ่มงาน ยุทธศาสตร์และแผนงาน กลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาและสวัสดิการ และกลุ่มงานคุ้มครองเด็กและเยาวชน)

- รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยส่วนภูมิภาค จำนวน 4 คน (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้)

- รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย กลุ่มเด็กและเยาวชน (NGO) จำนวน 1 คน

- เลขานุการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย จำนวน 1 คน

จากสัดส่วนของคณะกรรมการจะสังเกตเห็นว่า มีการแบ่งการบริหารออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยมีโยธิน ทองพะวา ดำรงตำแหน่งประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยสมัย พ.ศ.2563-2565 สำหรับรองประธานส่วนภูมิภาค จะรับผิดชอบงานสภาเด็กและเยาวชนแต่ละจังหวัดในภูมิภาคนั้นๆ และรองประธานส่วนกลาง จะรับผิดชอบงานจากส่วนกลาง โดยแบ่งการทำงานออกเป็น 4 กลุ่มงานตามภารกิจ ดังนี้

(1) กลุ่มงานยุทธศาสตร์และแผนงาน (กยผ.)

กลุ่มงานนี้ บริหารงานโดย นายบูรินทร์ เรือนแก้ว รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สมัยวาระ พ.ศ.2563-2565 มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านวิชาการขององค์กร ประกอบด้วย งานนโยบายและยุทธศาสตร์ งานแผนงานและงบประมาณ งานติดตามและประเมินผล

(2) กลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาและสวัสดิการ (กสส.)

กลุ่มงานนี้ บริหารงานโดย นายธนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สมัยวาระ พ.ศ.2563-2565 มีหน้าที่รับผิดชอบงานเกี่ยวกับการสื่อสารองค์กร ประกอบด้วย งานส่งเสริมและพัฒนา งานสื่อสารสาธารณะ งานเครือข่ายเด็กและเยาวชน

(3) กลุ่มงานคุ้มครองเด็กและเยาวชน (กคค.)

กลุ่มงานนี้ บริหารงานโดย นายรัชชัย กุลหลัก รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สมัยวาระ พ.ศ.2563-2565 มีหน้าที่รับผิดชอบงานคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ งานป้องกันปัญหาปัจจัยเสี่ยง และงานกลุ่มเป้าหมายพิเศษ

(4) สำนักเลขาธิการ

กลุ่มงานนี้ บริหารงานโดย นางสาวศวดี ดิสสระ เลขาธิการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สมัยวาระ พ.ศ.2563-2565 มีหน้าที่รับผิดชอบในส่วนงานกฎหมาย งานการต่างประเทศ งานเลขานุการกลุ่ม และงานเลขานุการในประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

แต่ละกลุ่มงาน จะดูแลรับผิดชอบโดยรองประธาน และมีทีมผู้บริหารจากส่วนกลางคอยสนับสนุนร่วมกันทุกกลุ่มงาน ซึ่งโครงสร้างการบริหารของส่วนกลางดังกล่าว จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างประธาน รองประธาน เลขาธิการ และคณะผู้บริหาร เพื่อประสานงานจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาค คือ ประธานสภาเด็กและเยาวชนแต่ละจังหวัด ตามแผนภาพโครงสร้างการบริหารส่วนกลาง ดังนี้

ภาพที่ 4.1 โครงสร้างการบริหารส่วนกลางสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

ที่มา : เอกสารการประชุมคณะกรรมการบริหารสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 2/2563

จากโครงสร้างการบริหารของสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สมัยวาระ พ.ศ.2563-2565 มีรายชื่อของคณะกรรมการที่รับผิดชอบตามตำแหน่ง ดังนี้

1) คณะบริหารส่วนกลาง

นายโยชิน ทองพะวา	ประธานสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
นายธนวัฒน์ พรหมโชติ	รองประธานสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (กสส.)
นายบูรินทร์ เรือนแก้ว	รองประธานสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (กยผ.)
นายรัชชัย กุลหลัก	รองประธานสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (กคค.)
นางสาวอลิษา อังศารา	รองประธานสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (NGO)
นางสาวยศวีดี ดิสสระ	เลขานุการสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

นายฉัฐพงศ์ บุญชากร รองเลขาธิการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
 นายวีรยุทธ วอทอง รองเลขาธิการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
 นายอิทธิพล ทองแดง รองเลขาธิการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

2) คณะบริหารส่วนภูมิภาค

นายวชิรกานต์ ศรีพงษ์ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (ภาคกลาง)
 นายธนวัตร ศรีภา รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
 (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)
 นายวีรกรณ์ สามแก้ว รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (ภาคใต้)
 นางสาวอัมชา ลิเกษม รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (ภาคเหนือ)

โดยมีผู้บริหาร คอยสนับสนุนการดำเนินงานทุกส่วนงาน ดังนี้

นางสาวจิณณา ผลดี
 นางสาวนवलนภวรรณ ภูริภาคย์เรืองกุล
 นางสาวไพลิน ไตต่อผล
 นางสาวนันทน์ สุธงษ์
 นางสาวศรัณยา ทีฆายุทศกุล
 นายเฉลิมพล ทองพา
 นายฉัฐกานต์ สังขดี
 นายชนกกาญจน์ อ่วมจินดา
 นายพรชัย แก้วอุดม
 นายวัชรพงษ์ ราชบุรี
 นายวันอิรฟาน อีแต
 นายสุรเชษฐ บุรณะ
 นายเอกสิทธิ์ จ้อยสองศรี

โดยสรุปจากข้อสังเกตของผู้วิจัยพบว่า โครงสร้างการบริหารดังกล่าว สะท้อนการมีส่วนร่วมในการทำงานของสมาชิก 3 ประเด็น ดังนี้

(1) องค์กรกระจายโครงสร้างการบริหารอย่างครอบคลุมทุกภูมิภาค ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ถือเป็น การสร้างความเท่าเทียมให้ตัวแทนเยาวชนแกนนำทุกภูมิภาค ได้เข้ามามีบทบาทในการประสานงานร่วมกับส่วนกลางมากขึ้น

(2) องค์กรเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กและเยาวชนอื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสภาเด็กและเยาวชนโดยตรง เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาร่วมกันอย่างเท่าเทียมกับคณะบริหารที่มาจากสภาเด็กและเยาวชน

(3) องค์กรไม่ได้แบ่งผู้บริหารแยกตามฝ่าย จะมีเพียงรองประธานเท่านั้นที่รับผิดชอบตามกลุ่มงาน และเลขาธิการที่จะรับผิดชอบงานเฉพาะด้าน นอกนั้นผู้บริหารทุกคนสามารถมีส่วนร่วม กับทุกกลุ่มงานได้ตามความถนัดผ่านมติที่ประชุม ถือเป็น การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ทำงานร่วมกันอย่างอิสระ

2) รูปแบบและกลวิธีในการสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

แนวคิดของผู้นำองค์กรที่อยู่ในวัยเยาวชน มีแนวการปฏิบัติที่เน้นความเท่าเทียมกันของสมาชิกผู้เข้าร่วม นอกจากการจัดกิจกรรมหรือโครงการเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนในด้านต่างๆ แล้ว สิ่งที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยกำลังมุ่งเน้นพัฒนามากที่สุด ก็คือการขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย โดยการจัดโครงการต่างๆ ที่จะได้มาซึ่งความคิดเห็นสะท้อนปัญหาที่เด็กและเยาวชนพบเจอจริงๆ ผลักดันไปยังกระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมและดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยก่อนที่จะได้มาซึ่งความคิดเห็นดังกล่าว สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยในฐานะผู้จัดโครงการ จะต้องสร้างสรรค์กิจกรรมที่ทำให้ผู้เข้าร่วมเปิดใจและให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา โดยการให้เกียรติทุกคนในการปฏิบัติ พร้อมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพูดคุยต่างๆ ทำให้องค์กรได้ข้อมูลที่มีคุณภาพจากความจริงที่เกิดขึ้น สามารถนำไปสื่อสารกับผู้ใหญ่ได้อย่างมีน้ำหนัก และนำไปสู่การแก้ไข พัฒนาเด็กและเยาวชนในองค์กรประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้อง ในขณะเดียวกัน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ให้ข้อมูล ก็จะได้รับพัฒนาตนเองจากการเปิดใจเรียนรู้ผ่านกิจกรรมนั้นๆเช่นกัน ดังการให้สัมภาษณ์ของโยธิน ทองพะวา ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

เราพยายามมุ่งเน้นการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายเป็นหลัก ในฐานะสภาเด็กของเราสามารถช่วยกันพัฒนาได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งผู้ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการครั้งนี้โดยตรง จะต้องรับทราบข้อมูลและช่วยพัฒนาอย่างเต็มที่เช่นกัน ทางสภาเด็กฯของเราจึงพยายามใช้วิธีการรวบรวมความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ให้ครอบคลุมที่สุด สะท้อนปัญหา ความต้องการต่างๆจากเด็กและเยาวชนโดยตรง เพื่อนำความคิดเห็นดังกล่าว สะท้อนไปยังหน่วยงานของผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้อง โดยเราจะต้องสร้างสรรค์วิธีการเพื่อจะให้ได้อีกข้อมูลต่างๆมาแบบมีคุณภาพ คือพยายามทำให้ทุกคนกล้าที่จะพูด กล้าที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นออกมา ผ่านกระบวนการสื่อสารที่เราจัดขึ้น.

(โยธิน ทองพะวา, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลดังกล่าว จึงชี้ให้เห็นว่าการนำการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในมุมของการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือการสร้างการมีส่วนร่วมผ่านการสื่อสารเพื่อให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นสะท้อนถึงปัญหาและความต้องการของเด็กและเยาวชน เพื่อนำความคิดเห็นดังกล่าวไปนำเสนอต่อผู้ใหญ่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยก่อนที่จะได้มาซึ่งความคิดเห็น เด็กและเยาวชนผู้เข้าร่วม จะต้องผ่านกระบวนการต่างๆ เพื่อให้ทุกคนเปิดใจ กล้าที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็นออกมา โดยธนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย กลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาและสวัสดิการ (กสส.) ได้อธิบายไว้ถึงกระบวนการดังกล่าว ดังนี้

การรวบรวมความคิดเห็นจากเด็กและเยาวชนกลุ่มต่างๆ แน่นนอนเบื้องต้นมีทั้งคนที่เรารู้จัก และคนที่เราไม่รู้จัก หลายคนไม่รู้จักกัน จึงเป็นการยากที่จะทำให้พวกเขากล้าแสดงความคิดเห็นออกมา ทุกครั้งที่จัดกิจกรรม เราจึงต้องเริ่มต้นจากกิจกรรมสันตนาการ ละลายพฤติกรรม เพื่อให้ทุกคนรู้สึกผ่อนคลาย เริ่มรู้จักกันมากขึ้น กล้าที่จะพูดจะคุยกันมากขึ้น จากนั้นเราจึงมีการปูความรู้ทุกคนให้เท่ากันเกี่ยวกับเรื่องที่เราจะต้องพูดคุย โดยมีการเชิญวิทยากรที่มีประสบการณ์มาบรรยายถึงข้อมูลต่างๆที่ควรทราบ จากนั้นจึงค่อยๆเริ่มสื่อสาร โดยเราจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อยก่อนเพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และมีรูปแบบการสื่อสารที่เป็นกันเอง สบายๆ รวมทั้งมีพี่เลี้ยงจากสภาเด็กฯ คอยให้คำแนะนำ และควบคุมกระบวนการสื่อสารให้ทุกคนได้มีโอกาสนำเสนอความคิดเห็น

จากนั้นจึงนำความคิดเห็นแต่ละกลุ่มมานำเสนอกันในกลุ่มใหญ่เพื่อวิเคราะห์ และพูดคุยร่วมกันอีกที. (ธนวัฒน์ พรหมโชติ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

ข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่ากระบวนการสื่อสารที่ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการต่างๆขององค์กรมีส่วนร่วมในการสื่อสาร เพื่อสะท้อนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย จะเริ่มจากการสร้างความสนิทสนมของผู้เข้าร่วมที่มาจากต่างที่ต่างถิ่นให้รู้สึกผ่อนคลายและสร้างความเป็นกันเอง จากนั้นจึงมีการปรับพื้นฐานความรู้ให้ทุกคนได้มีความรู้สึกร่วมกับประเด็นที่จะพูดคุยกันโดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆมาบรรยายก่อนที่จะเข้าสู่ช่วงของการพูดคุยกัน โดยเริ่มพูดคุยจากกลุ่มย่อยก่อนแล้วจึงนำมาเสนอเพื่อวิเคราะห์ห้กันอีกครั้งในที่ประชุมกลุ่มใหญ่

3) การใช้สื่อเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลเพื่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย คือองค์กรที่บริหารโดยเด็กและเยาวชน ซึ่งข้อดีของการที่มีผู้บริหารเป็นเด็กและเยาวชน คือการได้นำความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับวัยมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน นั่นก็คือทักษะทางการใช้สื่อเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่มีการประกาศล็อกดาวน์ งดเว้นการจัดกิจกรรมที่เป็นกรรวมกลุ่มของคนจำนวนมาก ทำให้คณะกรรมการต้องมีการนำสื่อออนไลน์มาปรับใช้เพื่อการสื่อสารกับสมาชิกองค์กรในการขับเคลื่อนงาน หรือการจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนทางออนไลน์ โดยแบ่งเป็นประเภทสื่อต่างๆ ได้ดังนี้

(1) สื่อที่ใช้ในการสื่อสารภายในองค์กร

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย นอกจากจะมีการประชุม พูดคุย หรือปรึกษาหารือกันแบบเห็นหน้าแล้ว ยังมีการนำสื่อออนไลน์มาเป็นตัวช่วยอีกด้วย เพื่อเอื้อต่อมาตรการในการป้องกันไวรัสโควิด-19 หรือคณะกรรมการที่อยู่ห่างไกล แล้วไม่สะดวกเดินทางมาเข้าร่วมประชุม โดยสื่อออนไลน์ที่ถูกลำมาใช้ ได้แก่

- Google Meet & Zoom

โปรแกรมสำหรับการประชุมออนไลน์ ที่ค่อนข้างใช้งานได้อย่างสะดวก สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม สามารถเห็นหน้า อากัปกิริยาของทุกคนได้ อีกทั้งยังสามารถใช้สื่อเพื่อเปิดประกอบการประชุมได้ ประโยชน์ของโปรแกรมหดงกล่าวเหมือนกับการประชุมปกติ เพียงแต่อยู่ในรูปแบบของออนไลน์ ทั้งนี้ก็เพื่อประหยัดงบประมาณในการเดินทางมาเข้าร่วมประชุมและป้องกันไวรัสโควิด-19 ที่กำลังระบาดอยู่ ซึ่งองค์กรจะใช้ Google meet เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีความสะดวกและง่ายในการเข้าใช้งาน ไม่จำกัดเวลา แต่ในบางกรณีก็อาจมีการใช้ Zoom บ้างถ้าในการประชุมกลุ่มย่อยผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ถนัด เนื่องจากรูปแบบการจัดหน้า การใช้พื้นหลังที่ค่อนข้างเนียนกว่า แต่ด้วยเวลาที่จำกัดสำหรับการใช้งานฟรี ไม่เกิน 40 นาที จึงไม่ค่อยนิยมใช้ การสื่อสารในโปรแกรมหดงกล่าว คณะบริหารจะได้เรียนรู้รูปแบบการใช้โปรแกรมนี้ร่วมกันและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ต่อยอดการทำงานส่วนอื่นๆได้อีกด้วย

- Line

แอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสารรูปแบบหนึ่ง และถูกใช้เป็นอย่างมากในสังคม เนื่องจากใช้งานได้สะดวก ติดต่อสื่อสารได้ตลอดเวลา สภาดเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยเลยเลือกใช้ไลน์เป็นช่องทางการสื่อสารในลักษณะที่ไม่เป็นทางการมากนัก เพื่อการขับเคลื่อน ดำเนินงาน หรือติดตามงาน โดยสื่อสารทั้งในรูปแบบบุคคล การจัดตั้งเป็นกลุ่มไลน์สำหรับองค์กร หรือกลุ่มไลน์เพื่อการดำเนินการเฉพาะกิจ เพราะนอกจากจะใช้พูดคุยในลักษณะข้อความ วิดีโอคอลได้แล้ว ยังสามารถส่งไฟล์เอกสารต่างๆได้อีกด้วย

- Facebook Messenger

แอปพลิเคชันในการส่งข้อความที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของเฟซบุ๊กที่ได้รับความนิยมจากทั่วโลกอยู่แล้ว และมักจะใช้การพูดคุยระหว่างผู้ใช้กับคู่สนทนา รายบุคคลมากกว่า แต่สภาดเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้ใช้ช่องทางนี้ในการสื่อสารเป็นงานเฉพาะกิจ เนื่องจากช่องทางดังกล่าว เมื่อมีการส่งข้อความ จะสามารถเห็นได้ว่าบุคคลใดในกลุ่มที่เห็นข้อความแล้วบ้าง เพื่อง่ายต่อการตรวจสอบว่าใครที่ยังไม่ได้รับทราบข้อมูลภายในกลุ่ม คณะบริหารที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินการส่งข้อมูลให้ทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นการตรวจสอบตัวตนของสมาชิกในกลุ่มได้จากโปรไฟล์เฟซบุ๊กที่เชื่อมต่อกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์บนโลกออนไลน์ที่ทำให้รู้จักตัวตน

รูปแบบการใช้ชีวิตของสมาชิกแต่ละคนมากขึ้น อีกทั้งไฟล์เอกสาร รูปภาพ และวิดีโอต่างๆ ที่ถูกส่งในช่องทางดังกล่าว จะสามารถอยู่ได้อย่างถาวรไม่มีหมดอายุ ซึ่งต่างจากไลน์ที่มีระยะเวลา กำหนดการหมดอายุของไฟล์ที่ถูกส่งไป

สื่อออนไลน์เป็นสื่อที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการสื่อสารภายในองค์กรของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีความสะดวก สามารถสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ไร้ข้อจำกัดในเรื่องของพื้นที่ สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย แต่ในขณะเดียวกัน สื่อออนไลน์ยังมีข้อจำกัดในหลายๆด้านที่แตกต่างจากการได้มาพบเจอกัน ดังการให้สัมภาษณ์ของ ธนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

องค์กรเรามีสมาชิกที่หลากหลายและครอบคลุมทุกพื้นที่ทั่วประเทศ ประโยชน์ของสื่อออนไลน์เลยทำให้สมาชิกของเราที่อยู่กระจัดกระจาย สามารถสื่อสารกันได้ โดยไม่ต้องเดินทางมาพบกัน ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง แต่ในส่วนของข้อจำกัดก็มีบ้าง ส่วนตัวรู้สึกว่าการสื่อสารที่เกิดขึ้นในช่องทางออนไลน์นั้น บางครั้งมันไม่เท่ากับการมาเจอหน้ากัน เพราะรูปแบบออนไลน์มันค่อนข้างเป็นอิสระที่ทุกคนสามารถทำสิ่งอื่นๆไปพร้อมกันได้ อาจจะทำให้หลุดโฟกัสในการสื่อสาร สัมผัสความรู้สึกของกันและกันไม่ค่อยได้ รวมทั้งในบางพื้นที่อาจจะมีสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ไม่ค่อยดี ก็ทำให้การสื่อสารนั้นติดขัดได้เช่นกัน. (ธนวัฒน์ พรหมโชติ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

(2) สื่อที่ใช้เพื่อการสื่อสารภายนอกองค์กร

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ถือเป็นองค์กรหลักที่ขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนที่ใหญ่ในสังคมให้ความสำคัญและยังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในแวดวงเยาวชนทั่วประเทศที่ทำกิจกรรม การสื่อสารภายนอกองค์กรจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการสร้างตัวตนขององค์กรให้เป็นที่รู้จักเพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานผ่านทางสื่อต่างๆ ทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ ซึ่งจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในปี 2563 ทำให้องค์กรไม่สามารถจัดกิจกรรมได้ตามมาตรการป้องกัน จึงส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรเป็นอย่างมาก คณะบริหารจึงได้ประชุมเพื่อ

วิเคราะห์และวางแผนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม จึงได้ใช้สื่อต่างๆในช่องทางออนไลน์มาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรม โดยสื่อออนไลน์ที่ถูกนำมาใช้เป็นหลัก คือ เฟซบุ๊กแฟนเพจ (Facebook Fanpage) ที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ใช้เป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์และดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ชื่อว่า “สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย - The Children and Youth Council of Thailand” มียอดผู้ติดตามเพจดังกล่าวจำนวน 19,653 บัญชีผู้ใช้ (ข้อมูลวันที่ 1 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.2 หน้าเฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

เหตุผลที่องค์กรใช้สื่อดังกล่าวเป็นสื่อหลัก เนื่องจากเฟซบุ๊กเป็นสื่อใหม่ที่คนส่วนใหญ่ใช้งาน อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงกับสื่ออื่นๆได้ในการผลิตเนื้อหาเพื่อสร้างการมีส่วนร่วม ซึ่งในปี 2563 จากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 คณะบริหารได้ปรับหรือถึงแผนกิจกรรม ที่จะสามารถทำให้เยาวชนได้มีโอกาสใช้ช่วงเวลาที่เก็บตัวอยู่บ้านพัฒนาตนเอง โดยจัดทำรายการ “อยู่นิ่งไม่ได้แล้ว Season 1” เป็นรูปแบบการเสวนาทางออนไลน์ ที่ใช้ระบบถ่ายทอดสดในเฟซบุ๊ก มีการเชิญผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มาให้ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชน โดยในภายหลัง ได้มีการปรับรูปแบบกิจกรรมทางออนไลน์ที่สร้างการมีส่วนร่วมกับเยาวชนมากขึ้น

ภาพที่ 4.3 ข้อมูลการเข้าถึงเพจ กับรายการอยู่ไม่ได้อแล้ว Season 1
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

เมื่อรายการดังกล่าวมีผลตอบรับที่ดี ทางคณะบริหารจึงได้พัฒนารายการให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมที่มากขึ้น คือการจัดรายการ “อยู่ไม่ได้อแล้ว Season 2” ในรูปแบบการแข่งขันได้วาที โดยเยาวชนที่สนใจ สามารถรวมทีมกันมาสมัครเพื่อแข่งขันได้ ผู้ชมสามารถร่วมเสนอญัตติในการแข่งขันได้วาทีได้ หรือแม้กระทั่งการตัดสินการแข่งขัน ผู้ชมรายการจะเป็นผู้ให้คะแนนผ่านการโหวตในระบบออนไลน์ ทำให้รายการดังกล่าวได้รับความสนใจจากกลุ่มเยาวชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเยาวชนที่สมัครเข้าแข่งขัน ก็ได้ใช้ประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ ผ่านกระบวนการทำงานเป็นทีม ถือเป็นอีกมิติหนึ่งในการสร้างสรรคกิจกรรมผ่านระบบออนไลน์ที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี และมีโอกาสที่จะพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

ภาพที่ 4.4 โต้วาทีออนไลน์ ตอนที่ 1 ในรายการอยู่นิ่งไม่ได้แล้ว Season 2
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

จากการจัดทำรายการดังกล่าว คณะบริหารได้คิดค้นและนำความรู้ความสามารถทางด้านสื่อที่มี มาบูรณาการใช้ร่วมกัน เรียนรู้ แลกเปลี่ยนมุมมองจากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญแต่ละด้าน ปรึกษาหารือ และวางแผนในการสร้างสรรค์รายการให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เช่น การใช้ระบบ Google meet ร่วมกับ OBS และความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตสื่อให้มีความน่าสนใจ เพื่อถ่ายทอดสดผ่านทาง Facebook โดยมีการพูดคุยและปรึกษาวิธีการผลิตรายการกับบุคคลที่มีความชำนาญในด้านนั้นๆ เพื่อเป็นแนวทาง ซึ่งการสร้างสรรค์รายการดังกล่าวถือเป็นการริเริ่มใหม่ๆ ดังการให้สัมภาษณ์ของสุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์ ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารเป็นอย่างมาก

สภาเด็กฯ เชื่อเสมอว่าการสื่อสารที่ดี ต้องมีการสื่อสารจากทั้งตัวผู้ส่งสาร และผู้รับสาร จึงพยายามออกแบบรูปแบบการทำงานที่มุ่งเน้นเรื่องการฟังเสียงสะท้อนของเพื่อนร่วมงานที่เราทำด้วยอย่างสม่ำเสมอ เช่น การจัดเวทีการรับฟังความคิดเห็น หรือการสื่อสารผ่านแฟนเพจ จะไม่ใช่เพียงการนำเสนอข้อมูลที่สภาเด็กฯ ต้องการนำเสนอเพียงอย่างเดียว แต่จะพยายามให้ผู้ติดตามเพจได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ออกแบบรูปแบบกิจกรรม เช่น รายการ

ออนไลน์ อยู่ไม่ได้แล้ว ซึ่งชั้น 2 ที่มีการจัดการแข่งขันได้วาทิ ก็จะทำให้ผู้ติดตามแฟนเพจเป็นผู้เสนอญัตติที่จะได้วาทิกันในแต่ละสัปดาห์ หรือแม้แต่การเปิดให้มีการโหวตคะแนน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่แฟนเพจต้องการสื่อสารออกไป. (สุภาพิษฐ์ ชาญดิษฐ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเฟซบุ๊กแฟนเพจถือเป็นสื่อหลักที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยเลือกใช้ในการสื่อสารภายนอกองค์กรเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับเด็กและเยาวชน โดยสร้างสรรค์รูปแบบและเนื้อหาที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการสื่อสาร ทั้งยังมีการประยุกต์ใช้เครื่องมือสื่อสารต่างๆ ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบรายการที่มีความน่าสนใจและเป็นต้นแบบให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มอื่นๆ ทั่วประเทศได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19

4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กร

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในองค์กรเพื่อการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชน ในขณะเดียวกันก็มีปัจจัยหลายๆอย่าง ที่ส่งผลต่อกระบวนการทั้งในมุมที่เป็นประโยชน์และอุปสรรค จากประสบการณ์การทำงานของคณะบริหารที่พยายามนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ พบว่า การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง แต่ทั้งนี้ยังคงมีปัจจัยบางอย่างที่เป็นข้อจำกัดและส่งผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ดังนี้

(1) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์

การขับเคลื่อนงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ถือเป็นส่วนกลางที่คอยประสานงานกับสภาเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ มีที่ตั้งขององค์กรอยู่ที่กรุงเทพมหานคร คือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งจะมีผู้ใหญ่ในองค์กรที่เป็นที่ปรึกษาและดูแลด้านนี้โดยตรง ทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน คณะบริหารที่ใกล้ชิดจะมีความรู้ความเข้าใจที่มากกว่าพื้นที่อื่นๆ อีกทั้งการดำเนินงานบางครั้ง จำเป็นต้องเร่งด่วนในการตัดสินใจ ทำให้คณะบริหารที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีความสะดวกในการเดินทาง

มาประชุมเพื่อแสดงความคิดเห็นมากกว่า ตามที่ยศวดี ดิสสระ เลขาธิการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้แสดงความคิดเห็นว่า

แม้ตามโครงสร้างการบริหารที่ต้องแบ่งสัดส่วนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทุกคนจะมีสิทธิในการออกเสียงและแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน แต่ปัจจัยด้านพื้นที่ที่ทำให้การเข้าถึงหน่วยงานส่วนกลาง หรือการมีส่วนร่วมในการสื่อสารและการทำงานที่ไม่เท่ากัน ประกอบกับบางงานที่มีภาวะเร่งด่วนต้องรีบตัดสินใจ เราก็ต้องพยายามให้งานนั้นขับเคลื่อนต่อไปได้ โดยยึดเอาคนที่สะดวกในการเดินทางมาพูดคุยและทำงานด้วยกัน ซึ่งส่วนมากจะอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ก็เลยทำให้หลายๆครั้งในงานย่อยต่างๆ ยังคงเป็นการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ชิดมากกว่า. (ยศวดี ดิสสระ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

นอกจากนี้ปัจจัยด้านพื้นที่ ยังมีอีกมุมมองหนึ่งที่รัชชัช ภูลหลัก รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้พูดถึงในแง่ของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่เข้ามาดูแลงานสภาเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้มีสภาเด็กและเยาวชนระดับตำบลขึ้น ซึ่งความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่เท่ากัน บางพื้นที่มีผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์การทำงานกับเด็กและเยาวชนที่มาก แต่บางพื้นที่ก็ขาดผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์การทำงานในด้านดังกล่าว จึงทำให้กระบวนการสื่อสารและการทำงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับเด็กและเยาวชนขาดประสิทธิภาพ

ผมมองว่าปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์มีผลอย่างมาก เนื่องจากสภาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่น ไม่ได้มีเจ้าหน้าที่ที่ดูแลหลักเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง แต่จะเป็นการขอความร่วมมือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในฝ่ายที่มีบทบาทสอดคล้องเข้ามาดูแลแทน ความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับสภาเด็กและเยาวชนของเจ้าหน้าที่ที่ไม่เพียงพอ ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อสื่อสารไปยังเด็กในพื้นที่ได้ ยอมรับว่าสมัยที่ผมทำงานในระดับท้องถิ่น ก็ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาเด็กเท่าไร จนมีโอกาสได้มาทำงานใกล้ชิดกับสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้พูดคุยและเรียนรู้กับทีม อยู่ใกล้ชิดกับองค์กรต้นสังกัดที่ดูแลสภาเด็กและเยาวชนโดยตรง คือ กรมกิจการเด็กและเยาวชน ข้อมูลศัพท์พอร์ตที่มีมากกว่ากลุ่มอื่น ทำ

*ให้ผมรู้สึกว่าการได้เข้ามาทำงานตรงนี้ ทำให้มีความรู้และประสบการณ์โดยตรง
ที่มากกว่าพื้นที่อื่นๆ. (ชัชชัย ภูหล็ก, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13
มีนาคม 2564)*

โดยสรุป จากความคิดเห็นดังกล่าว ทำให้ทราบว่าปัจจัยด้านภูมิศาสตร์นั้นค่อนข้างส่งผลต่อกระบวนการสื่อสารอย่างมาก แม้ว่าตามโครงสร้างการบริหารจะมีการแบ่งสัดส่วนให้มีผู้บริหารประจำภูมิภาคต่างๆในขณะบริหารก็ตาม แต่ด้วยความสะดวกในการรับข้อมูลข่าวสาร หรือการเดินทางมาที่ตั้งขององค์กรเพื่อประชุม และทำงานร่วมกัน ยังคงเป็นอุปสรรคของผู้บริหารที่อยู่ต่างจังหวัดและห่างไกลจากกรุงเทพมหานคร จึงสามารถมาร่วมได้เฉพาะบางโครงการเท่านั้น ทำให้ผู้บริหารที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับผู้บริหารส่วนกลาง เจ้าหน้าที่ที่ดูแลองค์กรโดยตรง ได้รับทราบข้อมูลต่างๆ และมีส่วนร่วมในการทำงานที่มากกว่าผู้บริหารที่อยู่ต่างจังหวัด

(2) ปัจจัยด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ต้องสื่อสารกับผู้คนจำนวนมากในหลากหลายองค์กร เนื่องจากการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนจะต้องใช้ความร่วมมือกับหลายภาคส่วน เพราะการพัฒนาในแต่ละด้าน เช่น ด้านความเป็นผู้นำ ด้านสาธารณสุข ด้านเทคโนโลยี เป็นต้น จำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ ถึงจะขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้มีผู้คนหลากหลายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ จากการสัมภาษณ์คณะบริหารของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ส่วนใหญ่ค่อนข้างมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าปัจจัยด้านวัยวุฒิและคุณวุฒิ หรือที่อาจจะเรียกกันว่า “ระบบอาวุโส” นั้นค่อนข้างที่จะมีผลต่อกระบวนการสื่อสารขององค์กร ทั้งในมุมที่เป็นประโยชน์และอุปสรรค โดยโยธิน ทองพะวา ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงปัจจัยด้านวัยวุฒิที่ส่งผลว่า

สำหรับประเทศไทย ผมมองว่าเสียงของเด็กและเยาวชนกับเสียงของผู้ใหญ่มีน้ำหนักที่ไม่เท่ากัน แม้บางครั้งจะพูดเรื่องเดียวกันก็ตาม แต่ด้วยวัยวุฒิหรืออายุที่มากกว่า ทำให้ความน่าเชื่อถือมันมีไม่เท่ากัน บางครั้งเราก็ต้องมีความเห็นที่คล้อยตามผู้ใหญ่อยู่บ้าง ยกตัวอย่าง เช่น กรมกิจการเด็กและเยาวชนที่เป็นเสมือนพี่เลี้ยงให้กับองค์กร ในบางครั้งต้องมีความคิดเห็นที่คล้อยตามไป เพราะ

องค์กรเองจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอยู่ ในเรื่องของงบประมาณในการจัดกิจกรรม โดยสภาเด็กเอง เราก็กำลังต่อสู้กับระบบนี้อยู่ เพื่อให้เสียงของเด็กและเยาวชนไม่ถูกรบงาบจนเกินไป ในการจัดกิจกรรมบางครั้ง ก็ได้มีการดึงองค์กรอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนแทน เช่น ยูนิเซฟฯ สสส. เพื่อแสดงให้เห็นว่า ยังมีองค์กรเอกชนหลายองค์กรที่สนับสนุนพลังของเด็กอยู่ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลองค์กรโดยตรงด้วย. (โยธิน ทองพะวา, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

ในขณะเดียวกันประเด็นของปัจจัยด้านคุณวุฒิที่แตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ว่าเป็นสิ่งที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสาร แม้สภาเด็กและเยาวชนจะมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นก็ตาม แต่ในบริบทของสังคมไทย ผู้นำของความน่าเชื่อถือยังคงเป็นผู้ใหญ่ ยิ่งผู้ใหญ่ที่มีตำแหน่งในหน้าที่การงานสูง การศึกษาสูง ก็จะมีน้ำหนักมาก การแสดงความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนในบางครั้งจึงต้องคล้อยตามผู้ใหญ่อยู่เสมอ เพื่อให้งานนั้นขับเคลื่อนต่อไปได้ แต่ปัจจัยด้านคุณวุฒิยังถูกพูดถึงในอีกมุมมองหนึ่งว่า มีส่วนในการสร้างประโยชน์ร่วมกัน ถ้าหากว่าผู้ใหญ่ท่านนั้น มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการขับเคลื่อนจริงๆ โดยยศวดี ดิสสระ เลขธิการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวว่า

ปฏิเสธไม่ได้เลยว่างานที่ทำในองค์กรนี้ต้องใช้ความรู้ แต่ความรู้อย่างเดียวมันไม่เพียงพอ ต้องอาศัยประสบการณ์ควบคู่ไปด้วย การที่เราได้เจอกับคนที่อาวุโสกว่าซึ่งพร้อมด้วยความรู้และประสบการณ์ ก็อาจทำให้จุดยืนของตนเองไขว้เขวไปได้ เมื่อได้รับข้อมูลจากเขา แต่หากเขาใช้ความอาวุโสที่พร้อมด้วยความรู้และประสบการณ์อย่างถูกวิธี หนุมองว่าแบบนี้สามารถยอมรับได้และอาจจะเกิดผลดีกับองค์กรด้วยซ้ำ เพราะในมุมมองส่วนตัวของหนุเองยังมีความเชื่อที่ว่า เด็กกับผู้ใหญ่ยังคงต้องทำงานร่วมกันอยู่ เพียงแต่เราต้องเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นไปด้วยกัน เพราะเด็กและเยาวชนเองก็ยังคงเรียนหนังสือเป็นหลัก แม้เสียงของเด็กและเยาวชนจะเป็นเสียงที่สำคัญของชาติก็จริง แต่ด้วยบริบทและความพร้อมของเราอาจจะยังไม่สามารถบริหารจัดการตรงนี้ได้เต็มที่ การทำงานตรงนี้ถือเป็นกิจกรรมเสริมที่ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ที่ดูแล

ด้านนี้โดยตรง. (ยศวดี คิสสระ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

บทสัมภาษณ์ดังกล่าว ทำให้ทราบถึงอีกมุมมองหนึ่งของเด็กและเยาวชนที่มีต่อผู้ใหญ่ แม้ว่าเสียงของเด็กและเยาวชนจะสำคัญต่อการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศก็จริง แต่ในบริบทของสังคมไทย ทั้งสองช่วงวัยยังคงต้องทำงานร่วมกันอยู่ เพราะต่างฝ่ายต่างเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย จึงจำเป็นต้องมีผู้ใหญ่ที่มีความเข้าใจในรูปแบบการสื่อสารและการทำงานร่วมกับเด็ก ประกอบกับความรู้ ประสบการณ์ที่สอดคล้องโดยตรงกับเรื่องที่ต้องการจะพัฒนา โดยสิ่งสำคัญก็คือการสร้างกระบวนการที่จะทำให้เด็กกับผู้ใหญ่สามารถสื่อสารและทำงานร่วมกันให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

โดยสรุป ความคิดเห็นของคณะบริหาร แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านวิวุฒิและคุณวุฒิมีผลต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กรค่อนข้างมาก แต่จะเป็นประโยชน์มากกว่าถ้าให้ความสำคัญในด้านคุณวุฒิ เพราะผู้ใหญ่ที่มากด้วยความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะพัฒนา มีความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารและการทำงานร่วมกับเด็กย่อมจะเป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับขององค์กรได้ แต่หากผู้ใหญ่ที่มีความรู้และประสบการณ์ไม่สอดคล้องกับการทำงาน แล้วเด็กต้องสื่อสารกับผู้ใหญ่ด้วยความเกรงใจตามวิวุฒิ มีความคิดเห็นที่คล้อยตามอยู่เสมอ ก็จะทำให้เด็กเป็นเพียงเครื่องมือในการทำงานของผู้ใหญ่เท่านั้น ขาดประสิทธิภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

(3) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย คือองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยเด็กและเยาวชน ซึ่งในการทำงานตรงนี้ ส่วนใหญ่เป็นงานอาสาโดยจะมีค่าตอบแทนเป็นเบี้ยเลี้ยงในบางโครงการเท่านั้น จึงต้องอาศัยความตั้งใจจริงที่อยากจะทำงานดังกล่าว ทำให้กลุ่มคนที่ได้มาทำงานร่วมกัน มักจะมีความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกันเป็นพิเศษ ถือเป็นข้อดีของการทำงานในมุมที่องค์กรจะมีคนเข้ามาช่วยงานต่างๆด้วยความร่วมมือร่วมใจที่แข็งแกร่ง แต่ในขณะเดียวกันในมุมของการสื่อสารความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกันเป็นพิเศษนี้อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารได้ เนื่องจากเมื่อมีความสนิทมาก ความเกรงใจก็จะมากขึ้นไปด้วย ทำให้เวลาประชุมกัน หากมีความคิดเห็นบางอย่างที่ไม่ตรงกัน จะมีบางคนที่ไม่สามารถสื่อสารได้อย่างเต็มที่ เพราะกลัวจะกระทบกับความรู้สึกของคู่

สนทนา เลขเลือกที่จะไม่สื่อสารในมุมมองที่เห็นต่างออกมา ดังการให้สัมภาษณ์ของนวลนภวรรณ ฐิริภาคย์เรืองกุล คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (สัดส่วน กลุ่มเด็กและเยาวชน NGO)

พอมาเป็นคณะบริหาร ด้วยความที่เราสนิทกันมาก ต่างคนต่างให้เกียรติและห่วงใยความรู้สึกของกันและกัน ในมุมมองส่วนตัวมองว่ามีประมาณ 90% ในลักษณะที่สนิทกัน ก็จะสามารทำให้พูดคุยกันได้เต็มที่เลย แต่บางส่วนอีก 10% ก็จะมีอาการเกรงใจกัน บางอย่างอาจจะมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน แต่เลือกที่จะเก็บเอาไว้และไม่สื่อสารออกไป เพราะไม่อยากขัดหรือต้องผิดใจกัน เลยเลือกที่จะไม่พูดดีกว่า. (นวลนภวรรณ ฐิริภาคย์เรืองกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

จากการสัมภาษณ์ จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ส่วนตัวมีผลต่อกระบวนการสื่อสาร แม้จะเป็นส่วนน้อยก็ตาม แต่ถ้าความคิดเห็นที่ไม่ถูกสื่อสารออกไป เป็นความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานขององค์กรก็จะทำให้พลาดโอกาสดีๆไปได้

(4) ปัจจัยด้านความรู้และประสบการณ์

การทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน จำเป็นต้องมีความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องในด้านนี้ ยิ่งมีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนมาก ประกอบกับการสะสมประสบการณ์มาเป็นระยะเวลาาน ก็จะทำให้มีความมั่นใจและกล้าที่จะสื่อสารออกไป ซึ่งในกระบวนการสื่อสารต่างๆขององค์กร ผู้ที่มีส่วนร่วมในการสื่อสารอย่างมาก จะเป็นผู้ที่ทำงานสภาเด็กและเยาวชนมาเป็นระยะเวลาาน ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานขององค์กรที่มากกว่าคนอื่นๆ จากการสัมภาษณ์นวลนภวรรณ ฐิริภาคย์เรืองกุล คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย แม้จะอยู่ในตำแหน่งที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่กับกระบวนการทำงาน แต่ตนเองนั้นเข้ามาอยู่ในตำแหน่งคณะบริหารด้วยสัดส่วนของกลุ่มเด็กและเยาวชน NGO คือกลุ่มที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนอื่นๆ ที่ไม่ได้ทำงานด้านสภาเด็กและเยาวชนมาโดยตรง ทำให้ไม่มีความมั่นใจหรือกล้าที่จะสื่อสารออกไป ดังการให้สัมภาษณ์ว่า

ในฐานะตัวแทน NGO ที่เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน มองว่า ตามโครงสร้าง เรามีสิทธิมีเสียงที่เท่าเทียมกับคนอื่น ๆ ในคณะบริหารก็จริง แต่ถ้าเทียบกันจริงๆ จากการทำงาน คณะบริหารที่มาจากสภาเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับตำบล จนถึงระดับประเทศจะมีประสบการณ์สายตรงที่มากกว่า ทำให้เราเองไม่กล้าที่จะสื่อสารออกไปในบางเรื่อง. (นวนลภวรรณ ฐิติภาคย์เรืองกุล, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

ประเด็นด้านความรู้และประสบการณ์ดังกล่าว จึงถือเป็นอุปสรรคที่ทำให้คณะบริหารบางส่วนในองค์กร ไม่สามารถสื่อสารออกมาได้อย่างเต็มที่ แต่ในขณะเดียวกันทางองค์กรเองก็ได้พยายามจัดโครงการพัฒนาศักยภาพของคณะบริหารในหลายๆ ครั้ง เนื่องจากมีแนวคิดที่ว่าถ้าทุกคนในคณะบริหารเราได้ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเพื่อเป็นการปรับความรู้และประสบการณ์ให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันก็จะทำให้ทุกคนกล้าที่จะสื่อสารกันมากขึ้น

4.2 การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม : มุมมองจากเยาวชนแกนนำ

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีกระบวนการสื่อสารในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและมีองค์ประกอบในหลากหลายมิติ ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 4.1.2 ซึ่งเยาวชนที่เป็นคณะบริหารขององค์กร ถือเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการสื่อสารดังกล่าว จากการสัมภาษณ์คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่สอดคล้องกันว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในองค์กร เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คณะบริหารได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ดีขึ้น โดยกระบวนการทำงานที่เปิดโอกาสให้ทีมงานทุกคนได้ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ ไม่เพียงแต่เป็นผู้รับมอบหมายการดำเนินงานจากประธานเท่านั้น แต่ทุกคนสามารถมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานได้ทุกมิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ไม่ได้เป็นการสื่อสารทางเดียว ยิ่งถ้าหากคณะบริหารที่ได้อยู่ในกระบวนการดังกล่าวซ้ำๆ เป็นเวลานาน ก็จะทำให้ความรู้ความสามารถ ได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างมากขึ้นไปด้วย การพัฒนาศักยภาพของคณะบริหารที่เกิดขึ้น สามารถแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1) ด้านความรู้ (knowledge)

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เป็นรูปแบบการสื่อสารในลักษณะการสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) คือการสื่อสารที่ผู้ส่งและผู้รับข่าวสาร สามารถโต้ตอบกันได้ทั้งสองกลางเดียวกัน ทำให้ทุกๆ การประชุมขององค์กรทั้งทางออฟไลน์หรือออนไลน์ ประชานการประชุมนจะรักษาบรรยากาศการประชุมที่ทำให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือซักถามในที่ประชุมได้อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการประชุมที่อาจมีการเชิญผู้ใหญ่หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางเข้าร่วมประชุมด้วย เพื่อนำเสนอแนวทางในการทำงานที่สอดคล้องกับวาระการประชุม ทำให้เยาวชนแกนนำดังกล่าวได้ซักถามถึงสิ่งที่ตนเองสงสัย เพื่อนำไปวิเคราะห์และประยุกต์กับการทำงาน หรือแม้กระทั่งการค้นคว้าหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานในเรื่องนั้นๆ ผ่านการพูดคุยและปรึกษากันภายในทีม ส่งผลให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

จากการสัมภาษณ์คณะบริหารขององค์กร ส่วนใหญ่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าความรู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด คือความรู้ในข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน โดยโยธิน ทองพะวา ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า

การมีส่วนร่วมในการสื่อสารของสภาเด็กฯ ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัดที่สุด คือ ความรู้ในข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพราะการขับเคลื่อนงาน จำเป็นต้องศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะนำมาวิเคราะห์ได้ว่าตอบโจทย์กับการแก้ไขปัญหาหรือไม่ และนำไปสื่อสารกับเด็กและเยาวชนคนอื่นๆ เพื่อการมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อคิดเห็นที่มีต่อกฎหมาย นโยบาย รวมถึงการแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ไปยังองค์กรที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีน้ำหนัก. (โยธิน ทองพะวา, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

ความรู้ในข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการทำงานขององค์กร เนื่องจากมีแนวคิดการทำงานที่จะขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย คณะบริหารทุกคนจึงต้องได้รับการพัฒนาความรู้ในด้านนี้ทั้งทางตรงที่มีการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ หรือทางอ้อมจากการพูดคุยและปรึกษาร่วมกันกับคณะบริหารอยู่เสมอ ซึ่งยศวดี ดิสสระ เลขานุการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ยังได้ให้ความเห็นว่า การที่ตนได้เข้ามาทำงานในองค์กร ทำให้มีความรู้ในเรื่องสิทธิเด็กอีกด้วย

ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัดที่สุดและทุกคนก็น่าจะรู้สึกแบบเดียวกัน คือ ความรู้ในข้อกำหนดและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน รวมถึงสิทธิที่เด็กและเยาวชนควรได้รับ ซึ่งเป็นข้อมูลที่เด็กและเยาวชนทุกคนควรรู้ แต่ในความเป็นจริงไม่ใช่ทุกคนจะรู้ข้อมูลตรงนี้ รวมถึงตัวหนุเองถ้าไม่ได้เข้ามีส่วนร่วม ได้พูดคุย ปรึกษาหารือกับทุกๆคนในองค์กร ก็อาจทำให้ไม่ได้รับทราบข้อมูลเช่นกัน. (ยศวดี ดิสระ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

นอกจากความรู้ในเรื่องของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ซึ่งถือเป็นความรู้ที่คณะบริหารส่วนใหญ่ควรรู้เพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนงานอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นตามสายงานต่างๆในองค์กร ยังทำให้มีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสายงานอีกด้วย ตามที่วรัญญู วอทอง คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นคณะบริหารในสำนักงานเลขาธิการขององค์กร ได้กล่าวว่า

ผมเองเป็นคณะบริหารที่ทำงานในสำนักงานเลขาธิการของสภาเด็กฯ ซึ่งต้องทำหน้าที่เหมือนกับเลขานุการ คือการจัดเตรียมเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการจัดประชุม การจัดโครงการต่างๆ อะไรก็ตามที่เกี่ยวข้องกับเอกสารและการประสานงาน เราต้องมีความรู้ในเรื่องนี้ ในส่วนไหนที่ยังไม่รู้ เช่น ระบบสารบรรณ การทำเอกสารในงานราชการต่างๆ เราก็ต้องปรึกษา หรือพูดคุยกับคนที่เขาทำเป็น ทำให้ได้รับความรู้ในเรื่องตรงนี้ด้วย. (วรัญญู วอทอง, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าความรู้ที่คณะบริหารขององค์กรได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ (1) ความรู้หลักที่เกี่ยวข้องกับองค์กรในการทำงาน คือความรู้ในเรื่องของข้อกำหนดและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และ (2) ความรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานในสายงาน

2) ด้านทักษะ (skills)

ทักษะคือความสามารถของบุคคลที่จะดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างชำนาญ ซึ่งความสามารถนั้นเกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้ โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้น แบ่งเป็นด้านๆดังนี้

(1) ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม

การที่คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยช่วยกันทำงานให้เกิดการพัฒนาในทางปฏิบัติถือเป็นเรื่องยากที่จะให้ทุกคนที่ทำงานร่วมกันมีแนวคิดที่ไปด้วยกัน เพราะทุกคนมีพื้นฐานความคิด ประสบการณ์ ความรู้ ความเข้าใจในการทำงานที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจทำให้งานสะดุด ไม่ก้าวหน้า ดังนั้นการพัฒนารองค์กรที่สำคัญ คือการพัฒนาให้มีแนวคิดในการทำงานเป็นทีม มีความเข้าใจที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ทุกคนต้องการที่จะช่วยเหลือกันและกัน บนพื้นฐานความคิดที่แตกต่างกันออกไป

การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันดังกล่าวจะอยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาสมาชิกให้มี ความรู้ ความเข้าใจร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดทักษะ ความชำนาญและทัศนคติที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่นำมาปรับใช้ในการทำงาน มุ่งเน้นให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถสื่อสารกันได้ในลักษณะของการสนทนาร่วมกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของการมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ตลอดจนการลงมือปฏิบัติภายใต้สถานการณ์ของความร่วมมือกัน เมื่อคณะบริหารได้รับความเท่าเทียมจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้ ทำให้ทุกคนรู้สึกว่ามีตัวตนและมีคุณค่าในองค์กร จึงทำให้เปิดใจในการทำงานเป็นทีม เรียนรู้การทำงานร่วมกันกับทีมในมิติต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสร้างผลสำเร็จของตนเอง ทีมงาน และองค์กร ดังที่สุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์ ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า

องค์กรของเรา คือความหลากหลายของเยาวชนที่มาทำงานร่วมกัน ซึ่งความแตกต่างของแต่ละคนทั้งในเรื่องของความรู้และประสบการณ์ต่างๆ อาจเป็นอุปสรรคในการทำงานได้ แต่เมื่อเราทุกคนได้พูดคุยกันอยู่เสมอ สื่อสารกันบ่อยๆ หรือการสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันให้ทุกคนรู้สึกได้ว่า ไม่ว่าใครจะอยู่ในตำแหน่งไหนก็ตาม เราทุกคนเท่าเทียมกัน มันทำให้เราต่างเปิดใจให้กัน และมี

ความเป็นที่มามากขึ้นในการทำงาน. (สุภาพิชญ์ ไซคิชฐ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

(2) ทักษะด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ

ทักษะด้านการวางแผนและการบริหารจัดการเป็นทักษะที่สำคัญมากในการขับเคลื่อนงานให้ประสบความสำเร็จ หากสามารถวางแผนงานและจัดลำดับความสำคัญของสิ่งต่างๆ ได้ดี รู้ว่าอะไรควรทำก่อนหรือหลัง ก็จะสามารถทำงานเสร็จตรงตามเวลา และมีประสิทธิภาพ ซึ่งการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยที่ปรากฏอยู่ในกระบวนการทำงาน จะเห็นได้ว่าการสื่อสารที่ทุกคนมีโอกาสได้ทำความเข้าใจรายละเอียดงานร่วมกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ในแนวระนาบอย่างรอบคอบ รอบด้าน โดยปราศจากการผูกขาดบทบาทของผู้ส่งสารไว้ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จนนำไปสู่เป้าหมายที่สำคัญ จะทำให้การวางแผนงานและการบริหารจัดการมีความชัดเจนมากขึ้น ยิ่งทำบ่อยครั้ง คณะบริหารก็จะได้รับการฝึกฝนมากขึ้นเท่านั้น เพราะได้เรียนรู้ทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการร่วมกับคนอื่น เมื่อเกิดข้อสงสัยก็สามารถสอบถามได้กับผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ แต่ถ้าหากมีการสื่อสารที่เป็นรูปแบบการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา โดยคณะบริหารคนอื่นๆ ไม่มีโอกาสได้พูดคุยหรือสอบถามแลกเปลี่ยนเพื่อทำความเข้าใจเท่าที่ควร ก็ทำให้กระบวนการทำงานไม่มีความชัดเจน ทำงานตามคำสั่งเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บังคับบัญชา ขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง และอาจส่งผลเสียต่อคุณภาพของงานได้ ดังที่วรัญญู วอทอง คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า

การทำงานของสภาเด็กฯ ไม่ได้มีการผูกขาดอำนาจไว้ที่ใครคนใดคนหนึ่ง ทุกคนสามารถพูดคุยกันได้เสมอ เราไม่ได้ทำงานตามคำสั่งของใครเหมือนกับหุ่นยนต์ ทุกคนจะปรึกษากันหรือกันอยู่ตลอด มันทำให้เราได้รู้จักการวางแผน การบริหารจัดการงานในส่วนของเราเอง บางครั้งทีอาจจะทำอะไรไม่ถูกเมื่อต้องรับผิดชอบงานๆหนึ่ง แต่เพราะการพูดคุย ปรึกษากับคนอื่นๆ มันก็ทำให้เรามีแนวทางในการจัดการงานๆนั้นให้ผ่านไป (วรัญญู วอทอง, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

(3) ทักษะด้านการสื่อสาร

ทักษะด้านการสื่อสาร ถือเป็นทักษะที่ได้รับการพัฒนาค่อนข้างมาก เนื่องจากกระบวนการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมีการใช้การสื่อสารอยู่ตลอด ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารผ่านคำพูดในที่ประชุม เมื่อทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ทุกๆ คำพูด การแสดงออก ย่อมต้องผ่านการคิด วิเคราะห์เป็นอย่างดีก่อนที่จะสื่อสารออกไป อีกทั้งยังสามารถนำสื่อประเภทต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกระบวนการดังกล่าว ทำให้คณะบริหารได้รับการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสารทั้งในมุมของการพูดคุยหรือการประยุกต์ใช้เครื่องมือสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในรูปแบบออนไลน์ที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากขึ้นจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ทำให้คณะบริหารต้องนำสื่อออนไลน์มาปรับใช้เพื่อการสื่อสารกับสมาชิกองค์กรในการขับเคลื่อนงาน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะการใช้สื่อออนไลน์ที่ดีขึ้น ดังที่ชนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า

ในส่วนตัวผมเองรู้สึกที่ได้รับการพัฒนาทางด้านการสื่อสารด้วย ยิ่งในช่วงของโควิด 19 มันทำให้เราเห็นโอกาสในการใช้เครื่องมือออนไลน์เพื่อการสื่อสาร ทั้งในมุมของการพูดคุยกันเองในองค์กร ก็ต้องใช้ระบบ Zoom มากขึ้น เราก็เลยได้เรียนรู้วิธีการใช้ Zoom หรือแม้กระทั่งการจัดกิจกรรมทางออนไลน์ บางอย่างเราทำไม่เป็นมาก่อน ก็ต้องปรึกษารื้อกับคนในทีมว่าใครสามารถทำได้บ้าง แล้วก็เรียนรู้ร่วมกัน จนในที่สุดก็ออกมาเป็นรายการอยู่นิ่งไม่ได้แล้ว ที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก และเป็นต้นแบบ เป็นแนวทางให้กับเยาวชนกลุ่มอื่นๆ ได้ลองทำด้วย. (ชนวัฒน์ พรหมโชติ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

(4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา

ทักษะนี้มีความสำคัญมากในการทำงาน เพราะไม่ว่าจะอยู่ตำแหน่งใด ย่อมต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ อยู่เสมอ หากมีทักษะในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา ก็จะสามารถเอาตัวรอด และรับมือกับอุปสรรคต่างๆ ได้ ซึ่งกระบวนการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มักเป็นโครงการใหญ่ ที่ทำงานร่วมกับหลายภาคส่วน มีคณะทำงานเป็นจำนวนมาก ทำให้มีรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน จึงมีโอกาสที่จะเกิดปัญหาในระหว่างทำงานได้ แต่

การพูดคุยและปรึกษาภายในคณะบริหารอยู่เสมอ จะทำให้ทุกคน ได้รับทราบถึงปัญหาร่วมกัน ไม่ปล่อยให้เนิ่นนานจนเกินไป เพราะยิ่งรู้ปัญหาเร็ว พูดคุยและปรึกษากับทีมงานอยู่เสมอ จะทำให้เห็นแนวทางการแก้ไขได้อย่างชัดเจนมากขึ้น การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะทำให้คณะบริหาร ได้พัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา ดังที่รวิชัย กุลหลัก รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า

*การทำงานสภาเด็กฯ ทำให้รู้จักวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา เนื่องจากว่าองค์กรเรา
งานที่รับผิดชอบนั้นเป็นงานใหญ่แน่นอนว่าต้องพบเจอกับปัญหาในการทำงาน
อยู่เสมอ เมื่อปัญหาเกิดเราก็ต้องแก้ไข โดยการพูดคุย ปรึกษาหาวิธีแก้ไขปัญหา
กับคนอื่น ๆ ร่วมกัน เพราะถ้าพึ่งเราคิดคนเดียวมันจะไม่ดีเท่ากับทุกคนในทีม
ช่วยกันคิด นั่นก็ทำให้เราได้เรียนรู้แนวทางการแก้ไขปัญหาจากคนอื่น ๆ ไปด้วย.
(รวิชัย กุลหลัก, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)*

(5) ทักษะด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

การทำงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีแนวคิดการทำงานที่ขับเคลื่อนเชิงนโยบายเป็นหลัก ถือเป็นการทำงานในเชิงวิชาการค่อนข้างมาก แต่ด้วยวัยที่เป็นเด็กและเยาวชน การทำงานเหล่านี้จึงควบคู่ไปกับการคิดสร้างสรรค์ ที่ทำให้งานเชิงวิชาการนั้นมีความน่าสนใจ สนุกสนาน และเหมาะสมกับวัย อย่างเช่นการรวบรวมความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนเพื่อนำเสนอต่อองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนา การที่จะรวบรวมความคิดเห็นเหล่านั้นได้ ไม่เพียงแต่ไปสอบถามหรือพูดคุยเท่านั้น แต่จะต้องมีกระบวนการสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถให้ข้อมูลได้อย่างเปิดเผย จริงใจ และตรงไปตรงมา ซึ่งการสร้างสรรค์กิจกรรมดังกล่าว ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์มาประกอบผ่านการพูดคุยและปรึกษากับทีมงานอยู่เสมอ เพื่อวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรมให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด ดังที่สุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์ ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า

*ความคิดสร้างสรรค์ ก็เป็นอีกหนึ่งอย่างที่เราได้รู้สึกรับการพัฒนา เพราะสภาเด็ก
เป็นศูนย์รวมของความหลากหลาย การที่เราจะจัดกิจกรรมใดๆก็ตาม ถ้าทำให้
มันเป็นเชิงวิชาการอย่างเดียวก็อาจจะน่าเบื่อ เราจึงต้องปรึกษากับคนในทีมอยู่
เสมอว่าจะทำอย่างไรให้งานวิชาการแบบนี้ มันดูสนุก และได้รับความสนใจ
หรือแม้กระทั่งการจัดรายการออนไลน์ที่เราทำ มันก็เกิดขึ้นจากการที่เราคุยกัน*

ไป คอยกันมา ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี ใครมีความคิดเห็นอย่างไร ก็ แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้เราต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์จนสุดท้ายก็ตก ผลึกออกมาเป็นงานที่ดี. (สุภาพิษณู ไชยคิษฐ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

ทักษะต่างๆดังกล่าว คือทักษะที่คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยรู้สึกว่าจะได้รับการพัฒนาจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงาน เพราะการพูดคุย ปรึกษาหารือร่วมกันภายใต้กรอบการทำงานขององค์กรที่เป็นศูนย์รวม ของเด็กและเยาวชนผู้นำที่มีความสามารถหลากหลายและแตกต่างกัน ทำให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในหลากหลายมิติ

3) ด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (attributes)

คุณลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่เกิดการพัฒนาขึ้นจากภาวะการทำงาน โดยมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเข้าไปเป็นส่วนประกอบ จากการสัมภาษณ์คณะบริหาร พบว่า ส่วนใหญ่มีพฤติกรรม ลักษณะนิสัยที่ดีขึ้นในมิติ ต่างๆ รวมไปถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองที่พัฒนาไปในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น โดยแบ่งเป็นประเด็น ต่างๆได้ ดังนี้

(1) ความฉลาดทางอารมณ์

การพัฒนาในด้านของความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งหมายถึงความสามารถในการควบคุม อารมณ์และจิตใจของตนเอง การมองโลกในแง่ดี รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความมุ่งมั่น แน่วแน่ มี เหตุผล มีสติ สามารถควบคุมตนเองได้ มีความสามารถในการรับรู้ถึงความต้องการของคนอื่น และ รู้จักมารยาททางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยส่วนใหญ่ ได้ กล่าวจากความรู้สึกของตนเอง ว่าภายใต้การทำงานที่มีแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาเป็น ส่วนประกอบ จะทำให้ตนมีพัฒนาการในด้านนี้ที่ดีขึ้น ดังที่รัชชัช กุลหลัก รองประธานสภาเด็ก และเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า

ส่วนตัวรู้สึกว่าจะ สิ่งที่ได้รับการพัฒนาจากการทำงานตรงนี้ ก็คือ การเข้าสังคม เพราะการทำงานที่เราต้องสื่อสาร พูดคุยกับคนอื่นๆอยู่เสมอ ทั้งในองค์กร นอก

องค์กร ผู้ใหญ่ เด็ก เราต้องรู้จักวิธีการสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มคนเหล่านั้น รู้จักการวางตัว การแต่งตัว ลักษณะของการพูด เพื่อให้การสื่อสารในครั้งนั้น ประสบความสำเร็จได้ เพราะเราต้องผ่านการประชุมในหลายๆครั้ง แต่ทุกครั้งก็มี บริบทที่ต่างกัน สังคมต่างกัน เราก็จะได้เรียนรู้ทักษะการเข้าสังคมไปในตัวด้วย. (ธวัชชัย กุลหลัก, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

ในขณะที่วิรัชญู วอทอง คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ยังได้กล่าวถึง ประเด็นการพัฒนาของตนที่สอดคล้องกับด้านความฉลาดทางอารมณ์ว่า

การที่เราต้องสื่อสารกับคนอื่น ๆ อยู่เสมอในการทำงาน ยิ่งเรามีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นมากเท่าไร เราก็ต้องพูดให้มีสติมากขึ้นเท่านั้น รู้จักรับฟังคนอื่น ก่อน เพื่อวิเคราะห์ก่อนที่จะพูดอะไรออกไป ยิ่งการแสดงความคิดเห็นในที่ ประชุมใหญ่ๆ ที่อาจมีผู้ใหญ่เข้าร่วมประชุมด้วยนั้น เราก็ต้องมีทักษะการสื่อสาร แบบมีชั้นเชิงหน่อย ซึ่งมันจะประกอบด้วย การรับฟังคนอื่น คำนี้เสมอว่าสิ่งที่ เราจะพูดออกไปจะกระทบใครหรือไม่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ มันคือความสามารถในการ ควบคุมตนเองที่เกิดการพัฒนาขึ้น (วิรัชญู วอทอง, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

นอกจากนี้ ทางด้านสุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์ ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ กล่าวถึงการพัฒนาทางด้านความฉลาดทางอารมณ์ในอีกประเด็นหนึ่งว่า

การทำงานในองค์กรนี้ มันทำให้เราได้พบเจอกับผู้คนจำนวนมาก ต่างคน ต่างที่ ต่างถิ่น ต่างความคิด แต่เราไม่เคยมองความแตกต่างเหล่านั้นเป็นอุปสรรคในการทำงานเลย เรามองว่ามันเป็นสิ่งที่เราต้องเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หลายคนส่วนใหญ่ ก็เป็นผู้นำเยาวชนมาด้วยกันทั้งนั้น การได้พูดคุยกันในการทำงาน มันทำให้เราได้ เรียนรู้ความคิดของพวกเขาไปด้วย ซึ่งหลายๆความคิด มันช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้เรา ทำให้เรามองโลกด้วยภาวะที่โตขึ้น มันคือการพัฒนาตนเอง ผ่านการ เรียนรู้จากผู้อื่น. (สุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

จากประเด็นดังกล่าว ทำให้เห็นว่า ความฉลาดทางอารมณ์ สามารถพัฒนาขึ้นได้ จากกระบวนการทำงาน ที่ต้องสื่อสารกับผู้คนจำนวนมาก ยิ่งผู้คนกลุ่มนั้นมีความหลากหลายมากเท่าใด ก็จะทำให้ตนเองได้เรียนรู้ในมุมมองที่กว้างมากขึ้นเท่านั้น และสามารถนำมุมมองเหล่านั้นมาพัฒนาตนเองได้เสมอ

(2) ภาวะการเป็นผู้นำและผู้ตาม

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในมิติของการทำงานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เนื่องจากเป็นองค์กรที่เป็นศูนย์รวมของเด็กและเยาวชนผู้นำจากทั่วทั้งประเทศ แต่เมื่อต้องมาทำงานร่วมกันในพื้นที่แห่งนี้ ด้วยความที่ทุกคนสามารถสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน ทำให้ทุกคนสามารถสลับบทบาทการเป็นผู้นำและผู้ตามได้เสมอ ตามที่วรัญญู วอทอง คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาในประเด็นดังกล่าวว่า

อีกหนึ่งสิ่งที่ผมรู้สึกว่าได้รับการพัฒนา ก็คือ การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี เพราะการสื่อสารที่เขาให้เราสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ก็จริง แต่ในการสื่อสารครั้งนั้น มันต้องมีข้อสรุปจากมติที่ประชุมด้วย ซึ่งถ้ามองตามมารยาทของที่ประชุม การจัดการตรงนั้น เราก็จะต้องให้เกียรติคนที่ เป็นผู้นำตามตำแหน่งในการบริหารจัดการ และการทำงานร่วมกันผ่านการสื่อสารในพื้นที่ตรงนี้ ไม่ใช่ทุกคนจะเป็นผู้นำทั้งหมด และในบางครั้งเราก็ต้องผันตัวเองไปเป็นผู้ตามด้วย ถ้าหากว่าการพูดคุยในองค์กร กำหนดให้ใครที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในงานๆนั้น เราก็ต้องให้เกียรติเขาได้นำโครงการนั้นจนสำเร็จ. (วรัญญู วอทอง, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

ในขณะที่ธนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงประเด็นของการพัฒนาด้านการเป็นผู้นำและผู้ตาม โดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่า

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกัน ผมมองว่าตรงนั้นเป็นข้อดีที่เราจะได้ฝึกฝนตนเองผ่านการสื่อสารด้วยวิธีการต่างๆ การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี บางทีเราก็แสดงออกมาผ่านทางคำพูดได้ นอกจากนี้ การที่ทุกคนแสดงความคิดเห็นกันในการทำงาน ทำให้เราได้เรียนรู้ภาวะความคิดของแต่ละคนว่าเป็นอย่างไร หากความคิดเห็นของคนๆหนึ่งที่เรารู้สึกว่า

ความคิดเขาคีมาก เราก็จะเกิดการยอมรับ ในความคิดของเขา และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกเห็นชอบ แต่หากวันหนึ่งความคิดของเราได้รับการยอมรับจากที่ประชุม ในเวลานั้นเราอาจจะกลายเป็นผู้นำที่ต้องนำทางความคิดที่เสนอไป เพื่อปฏิบัติให้สำเร็จ. (ชนวัฒน์ พรหมโชติ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

ความคิดเห็นดังกล่าว ได้แสดงถึงผลการพัฒนาในด้านของภาวะผู้นำและผู้ตามที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพราะทุกการสื่อสารกันภายใต้กระบวนการทำงาน จะต้องมีส่วนผู้รับผิดชอบดำเนินการปฏิบัติในสิ่งที่ได้เสนอผ่านที่ประชุมและมีมติเห็นชอบ ทำให้คณะบริหารนั้นจะได้เรียนรู้การเป็นผู้นำและผู้ตามไปด้วย

(3) ความมั่นใจในตนเอง

ความมั่นใจในตนเอง ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ความรู้และความสามารถของแต่ละบุคคลได้พัฒนาไปด้วย เพราะถ้าหากขาดความมั่นใจในตนเอง จะส่งผลให้ตนเองเป็นคนที่ไม่กล้าแสดงออก และความรู้ความสามารถต่างๆ ก็จะถูกปิดกั้น แต่ภายใต้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่สามารถสร้างความมั่นใจให้กับเยาวชนได้เป็นอย่างดี ดังการให้สัมภาษณ์ของโยธิน ทองพะวา ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่กล่าวถึงความ เป็นมาของตนเอง ก่อนจะก้าวสู่ตำแหน่งประธานว่า

ผมเองเป็นเด็กต่างจังหวัดที่ชื่นชอบในการทำกิจกรรม เริ่มต้นการทำงานกับสภาเด็กและเยาวชนมาตั้งแต่ระดับตำบล ในปี พ.ศ.2556 ต่อเนื่องมาในระดับอำเภอ จนได้เป็นประธานสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดนครศรีธรรมราช มีโอกาสได้เข้ามาสู่การประชุมในระดับประเทศ ได้รับการคัดเลือกเป็นเลขาธิการของสภาประเทศ และในปัจจุบันก็ได้รับความไว้วางใจให้ทำหน้าที่ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากการที่เราพัฒนาตนเองมาเรื่อยๆ ตอนแรกเรายังพูดติดตลกแดงด้วยซ้ำ แต่พื้นที่ตรงนี้นั้นมันคือความหลากหลาย ไม่มีใครมานั่งฆ่าเราให้เสียความมั่นใจ การที่เรามีส่วนร่วมในการทำงานมาตลอด ได้พูด ได้คุย ได้แลกเปลี่ยนกับคนอื่นๆ มาตลอด และพอมีคนรับฟังเรา มันทำให้เรามีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ยิ่งเมื่อได้ทำงานร่วมกับคน

จำนวนมาก เราต้องมองสิ่งต่างๆรอบตัวที่เกิดขึ้นในบทบาทของผู้นำ สิ่งที่ได้รับ การพัฒนาในด้านนี้ ก็คือ ความมั่นใจ ความกล้าแสดงออก ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อ ความเชื่อมั่นของคนในทีม เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะต่อยอดไปสู่การทำงานในด้าน อื่นๆด้วย. (โยธิน ทองพะวา, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

นอกจากนี้ ในมุมมองของนวนลนภวรรณ ฐริภาคย์เรืองกุล คณะบริหารสภาเด็กและ เยาวชนแห่งประเทศไทย ที่มาจากสัดส่วนกลุ่มเด็กและเยาวชน (NGO) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ใน ประเด็นที่สอดคล้องกันว่า

หนูเป็นคนหนึ่ง ที่ไม่ค่อยกล้าสื่อสารมากในที่ประชุม เนื่องจากองค์กรนี้เป็น องค์กรใหญ่ ที่มีคนหลากหลาย มีทั้งที่เรารู้จักและไม่รู้จัก เลยทำให้เราไม่กล้า สื่อสารอะไรออกไป แต่ถ้าสมมติว่าเราได้มีการปรับความรู้ ประสบการณ์ให้ เท่ากับคนอื่นๆ หรือในบางครั้งที่เราจำเป็นต้องพูด ต้องนำเสนอ และมีคนรับฟัง เรอย่างตั้งใจ ให้เกียรติในการที่เราเป็นผู้พูด ไม่มีการพูดแทรกขึ้นมา ก็อาจจะทำ ให้เราเกิดความมั่นใจมากขึ้นก็ได้. (นวนลนภวรรณ ฐริภาคย์เรืองกุล, การสื่อสาร ระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

ความคิดเห็นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างความ มั่นใจได้เมื่อทุกคนมีโอกาสได้สื่อสารกันอย่างเต็มที่ แต่อาจจะต้องใช้เวลาอยู่ในกระบวนการ พอสมควรเพื่อสั่งสมความรู้และประสบการณ์ จนเกิดความมั่นใจในตนเอง

พุดตินิสัยที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ ทั้งเรื่องของความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะการเป็น ผู้นำและผู้ตาม รวมถึงความมั่นใจในตนเอง คือความรู้สึทักของคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่ง ประเทศไทย ที่ได้สะท้อนออกมาว่าการพัฒนาดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากกระบวนการสื่อสารแบบมี ส่วนร่วมที่ช่วยส่งเสริมให้ตนเองได้มีพื้นที่ในการเรียนรู้และแสดงออกมาได้อย่างเหมาะสม

ข้อมูลทั้งหมดนี้ คือข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกคณะบริหารสภาเด็กและ เยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเยาวชนแกนนำขององค์กร โดยได้แสดงถึงกระบวนการสื่อสาร แบบมีส่วนร่วมขององค์กรในมิติต่างๆ รวมถึงผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดจากการใช้กระบวนการ สื่อสารแบบมีส่วนร่วม

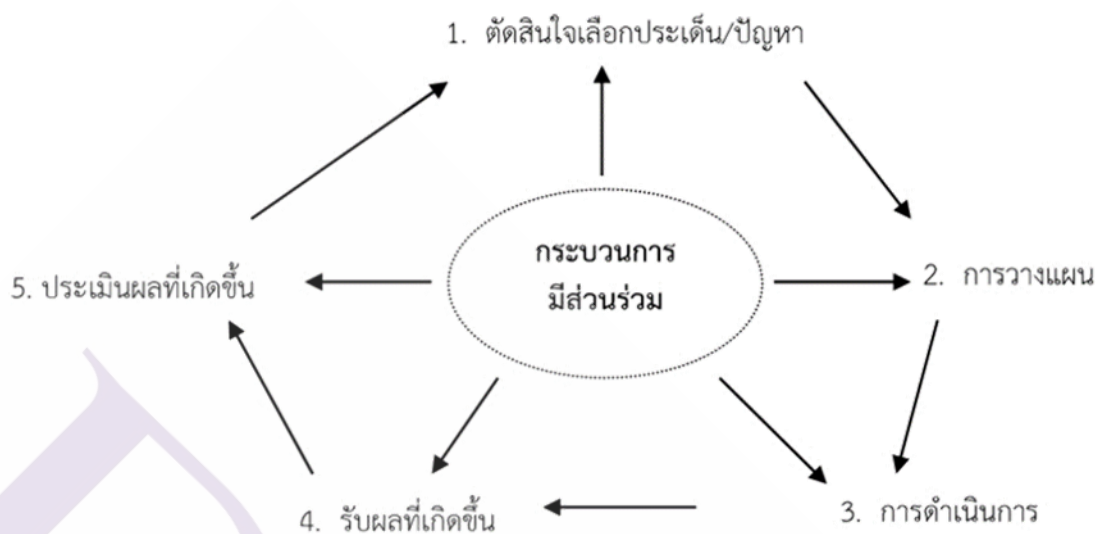
สำหรับในส่วนต่อไป เพื่อให้เห็นภาพในเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้นของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และผลของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมต่อเด็กและเยาวชนที่นอกเหนือจากแกนนำขององค์กร ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ที่หยิบยกงานสัมมนาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563 สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มาเป็นกรณีศึกษา

4.3 การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563

จากข้อมูลในข้อ 4.1 และ 4.2 คือกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นภายในองค์กร ในมุมมองของคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งถือเป็นเยาวชนแกนนำขององค์กร แต่อีกด้านหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา คือในมุมมองของเยาวชนทั่วไปที่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น โดยผู้วิจัยได้นำโครงการที่คณะบริหารมองว่ามีการนำกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ได้อย่างชัดเจนขึ้นมาศึกษา และเก็บข้อมูลผ่านการทำแบบสอบถามผู้เข้าร่วมโครงการ จากนั้นจึงนำมาวิเคราะห์ร่วมกับคณะบริหารขององค์กรอีกครั้งหนึ่ง โดยได้สรุปข้อมูลมาเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

4.3.1 ขั้นตอนการดำเนินโครงการตามแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563 เป็นเวทีในการติดตามผลการดำเนินงาน การขับเคลื่อนงานและกิจกรรมในพื้นที่ รวมไปถึงการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติตามมติสมัชชาเด็กและเยาวชนในช่วงปี พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2562 พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งขั้นตอนการดำเนินโครงการสะท้อนแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอย่างมาก เนื่องจากว่ามีความสอดคล้องและสามารถอธิบายในรายละเอียดได้ตามแนวคิดของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. 2547 : 12.) ดังนี้

ภาพที่ 4.5 กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
ที่มา : กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2547 : 12.

ขั้นตอนของ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

(1) ตัดสินใจเลือกประเด็น/ปัญหา

การทำงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนแรกของ คณะบริหาร ก่อนที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์เป็นโครงการหรือกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเยาวชนต่อไป โดยจะมีการกำหนดประชุมสามัญและวิสามัญอยู่เสมอ เพื่อปรึกษาหารือกันถึง ประเด็นที่จะขับเคลื่อนงานในด้านเด็กและเยาวชน โดยในการประชุมนั้น คณะบริหารทุกคนจะมี สิทธิในการเสนอความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีประธานการประชุมเป็นผู้ควบคุมการประชุม ให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย และใช้มติจากที่ประชุมเป็นการตกลงเลือกประเด็นและปัญหา เพื่อ ดำเนินการต่อไป

จากขั้นตอนนี้ดังกล่าว องค์กรได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการเข้าถึงปัญหาด้านเด็กและ เยาวชนเชิงลึกที่ต้องเร่งแก้ไข รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีทักษะการรู้เท่าทันปัญหา สามารถเอา ตัวรอดได้โดยไม่ต้องเป็นเหยื่อของปัญหาต่าง ๆ ในสังคม และสามารถจัดระบบความคิดของตนเอง สู่การเป็นเด็กและเยาวชนที่ได้อย่างยั่งยืน เป็นทรัพยากรที่สำคัญของสังคม จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทุก หน่วยงานต้องให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ในการมีพื้นที่ที่สร้างสรรค์

สามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะ แก้ไขปัญหาด้วยตนเองต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีบทบาทในสังคมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเรื่องมิติการสื่อสารต่อสังคมถึงความสำคัญบทบาทในการแก้ไขปัญหาของชุมชนและประเทศชาติ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้มีมติจัดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สมัชชาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563

(2) การวางแผน

หลังจากที่ประชุมคณะกรรมการบริหารของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ตัดสินใจเลือกประเด็นหรือปัญหาแล้ว กระบวนการต่อไปคือการวางแผนโครงการหรือกิจกรรมที่จะทำให้ประเด็นนั้นๆ ได้รับการขับเคลื่อน แก้ไขและพัฒนา

เมื่อคณะกรรมการขององค์กรได้มีมติจัดโครงการ จึงต้องดำเนินการในการจัดหางบประมาณ โดยนำเสนอโครงการต่อกรมกิจการเด็กและเยาวชน และองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ เพื่อขออนุมัติการจัดทำโครงการและทุนสนับสนุนโครงการ จากนั้นจึงวางแผนร่างคณะทำงาน สร้างสรรค์กิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย วันเวลาและสถานที่ในการจัดกิจกรรม โดยคณะกรรมการยังคงต้องประชุมกลุ่มย่อยอยู่เรื่อยๆ เพื่อวางแผน เตรียมการต่างๆ ในรายละเอียดเพื่อให้กิจกรรมนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และที่สำคัญคือทุกคน ยังคงมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกันในการประชุม และใช้ความรู้ความสามารถที่ตนเองถนัดในการช่วยกันเตรียมการต่างๆ ให้เรียบร้อย โดยคณะกรรมการได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งหมด 5 ข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ ดังนี้

1) เพื่อเป็นเวทีในการรวบรวมประเด็นปัญหาและติดตามข้อมูลจากสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน

2) เพื่อส่งเสริมให้สภาเด็กและเยาวชน แกนนำเด็กและเยาวชนได้รับทราบ และระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลการสำรวจสถานการณ์ของเด็กและเยาวชน

3) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือของเด็กและเยาวชนในการส่งเสริมและพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติ

4) เพื่อให้หน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ สภาเด็กและเยาวชนทุกระดับ กลุ่มเด็กและเยาวชน และเครือข่ายเด็กและเยาวชนทราบถึงความต้องการ และแนวทางแก้ไขปัญหาลูกหลานเด็กและเยาวชน

5) ผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติตามมติสมัชชาเด็กและเยาวชนในช่วงปี พ.ศ. 2560 – พ.ศ.2562

(3) การดำเนินการ

หลังจากที่วางแผนการทำงานเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ในแผนของโครงการ ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เนื่องจากจะมีกลุ่มบุคคลอื่นนอกเหนือจากคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการด้วย โดยเฉพาะเยาวชนทั่วไป ที่จะมาร่วมแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นรูปแบบค่ายอบรมเชิงปฏิบัติการ มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่ใช้การสื่อสารต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการที่มีผู้เชี่ยวชาญในด้านที่ต้องการพัฒนามาเป็นวิทยากรให้ความรู้เบื้องต้นเพื่อปรับความรู้และประสบการณ์แก่เยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการ ให้มีความรู้สึกร่วมกันก่อนที่จะนำไปสู่กระบวนการสื่อสารต่างๆ จากนั้นจึงมีการแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นในระดับกลุ่มย่อยที่มีรูปแบบการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อนำประเด็นจากกลุ่มย่อยไปวิเคราะห์และลงมติร่วมกันในที่ประชุมกลุ่มใหญ่ โดยมีทีมคณะกรรมการของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เป็นคณะทำงานของโครงการที่จะคอยเป็นผู้ดำเนินกระบวนการต่างๆ ตามกำหนดการให้เรียบร้อยแล้ว และมีผู้ใหญ่ในองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นผู้สังเกตการณ์

โครงการสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563 ถือเป็นโครงการใหญ่ระดับชาติที่ต้องรวบรวมความคิดเห็นให้ครอบคลุมมากที่สุด โดยคณะกรรมการได้วางแผนการจัดโครงการเป็น 3 ระยะ ตามลำดับ ดังนี้

ระยะที่ 1 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับจังหวัด ประจำปี 2563 เพื่อรวบรวมฐานข้อมูลปัญหา สถานการณ์ ความมุ่งหวังจากเด็กและเยาวชน โดยประธานสภาเด็กและเยาวชนทุกจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการในพื้นที่ของตน แล้วนำเสนอผลต่อสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

ระยะที่ 2 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับภาค ประจำปี 2563 โดยมีผู้เข้าร่วม มาจากสภาเด็กและเยาวชนแต่ละจังหวัด กลุ่มเด็กและเยาวชน เครือข่ายเด็กและเยาวชน วิทยากร คณะทำงานเจ้าหน้าที่กรมกิจการเด็กและเยาวชน และผู้สังเกตการณ์ จำนวน 5 ครั้ง ครั้งละ 2 วัน ตามสถานที่ที่กำหนด ดังนี้

ครั้งที่ 1 ระดับภาคเหนือ จัดขึ้น ณ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 4.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมาชิกรวมของเด็กและเยาวชน ระดับภาคเหนือ
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

ครั้งที่ 2 ระดับภาคใต้ จัดขึ้น ณ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 4.7 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมาชิกรวมของเด็กและเยาวชน ระดับภาคใต้
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

ครั้งที่ 3 ระดับภาคกลาง จัดขึ้น ณ จังหวัดนครนายก

ภาพที่ 4.8 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมาชิกร่วมเด็กและเยาวชน ระดับภาคกลาง
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

ครั้งที่ 4 ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จัดขึ้น ณ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 4.9 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมาชิกร่วมเด็กและเยาวชน ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

ครั้งที่ 5 กลุ่มเฉพาะประเด็น ณ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเด็กและเยาวชนพิการ กลุ่มเด็กนอกระบบ กลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ และกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ทั้งนี้ เพื่อให้ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชน มีประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น

ภาพที่ 4.10 การประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน กลุ่มเฉพาะประเด็น
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

โดยรูปแบบกิจกรรมในโครงการแต่ละครั้ง คณะบริหารขององค์กรจะดำเนินการตามร่างกำหนดการที่วางแผนไว้ เพื่อให้เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้สื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

วันที่ 1

13.00 - 20.00 น. ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมประชุมที่แจ้งเข้าพักก่อน/วิทยากร/เจ้าหน้าที่ คย.
20.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่ 2

09.00 - 10.00 น. ผู้เข้าร่วมประชุมเดินทางมาถึงโรงแรมที่จัดงาน/ลงทะเบียน/รับเอกสาร
10.00 - 11.00 น. ชี้แจงวัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม โดย กรมกิจการเด็กและเยาวชน
11.00 - 12.00 น. กิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดย วิทยากรนันทนาการ
12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 18.00 น.	กิจกรรมกลุ่มฐานสมัชชาเด็กและเยาวชนกับความสำเร็จที่ผ่านมา ฐานที่ 1 ความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานตามมติสมัชชาเด็กและเยาวชน ฐานที่ 2 สิ่งที่ขาดหายไประหว่างการเดินทางไปสู่จุดหมาย ฐานที่ 3 ปัญหา/อุปสรรค ระหว่างการเดินทางไปสู่จุดหมาย ฐานที่ 4 ก้าวเดินต่อไปอย่างไร เพื่อไม่ให้เสียงใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง
18.00 - 19.00 น.	รับประทานอาหารเย็น
19.00 - 20.00 น.	กิจกรรมกลุ่มฐานเสริมสร้างทักษะกระบวนการความคิด ฐานที่ 1 คิดอย่างไร ให้เกิดการต่อยอด ? ฐานที่ 2 สร้างสรรค์สังคม ระดมแบบบูรณาการ ฐานที่ 3 บทบาทกระบวนการความคิดที่ดี ฐานที่ 4 เห็นต่าง อย่างสร้างสรรค์
วันที่ 3	
07.00 - 08.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.00 - 09.00 น.	กิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็ง โดย วิทยากรนันทนาการ
09.00 - 12.00 น.	กิจกรรมกลุ่มฐานเสริมสร้างทักษะกระบวนการความคิด (ต่อ) ฐานที่ 1 คิดอย่างไร ให้เกิดการต่อยอด ? ฐานที่ 2 สร้างสรรค์สังคม ระดมแบบบูรณาการ ฐานที่ 3 บทบาทกระบวนการความคิดที่ดี ฐานที่ 4 เห็นต่าง อย่างสร้างสรรค์
12.00 - 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 15.00 น.	กิจกรรมกลุ่มฐานทบทวนสถานการณ์ปัญหา ฐานที่ 1 คิดเป็น เห็นต่าง ภายใต้สิทธิและหน้าที่ ฐานที่ 2 แนวทางแก้ไขปัญหา เชิงปฏิบัติ ฐานที่ 3 แนวทางแก้ไขปัญหา เชิงนโยบาย ฐานที่ 4 การขับเคลื่อนมติสมัชชาเด็กและเยาวชน สู่ผลสัมฤทธิ์แบบ รูปธรรม
15.00 - 18.00 น.	สรุปและอภิปรายสมัชชาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563
18.00 น.	เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ระยะที่ 3 ดำเนินการประชุมถอดบทเรียนการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับภาค ประจำปี 2563 ระยะเวลา 3 วัน ณ กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นการสรุปข้อมูลการดำเนินการต่างๆ และเตรียมพร้อมในการประชุมระดับชาติ

ภาพที่ 4.11 การประชุมถอดบทเรียนการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับภาค
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

(4) รับผลที่ได้จากการดำเนินการ

หลังจากการดำเนินการในขั้นตอนที่ 3 เสร็จสิ้น จึงเป็นหน้าที่ของคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ในฐานะผู้จัดโครงการที่จะต้องนำผลจากการรวบรวมความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนทุกระดับ มาวิเคราะห์ร่วมกันอีกครั้งกับตัวแทนประธานสภาเด็กและเยาวชนทุกจังหวัด และตัวแทนเครือข่ายเด็กและเยาวชนที่ผ่านการเข้าร่วมโครงการในระดับต่างๆ ร่างเป็นมติสมัชชาเด็กและเยาวชน เพื่อนำเสนอต่อตัวแทนผู้ใหญ่ในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อน พัฒนาและแก้ไขปัญหา ผ่านเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ระดับชาติ ประจำปี 2563 ดังการให้สัมภาษณ์ของธนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยว่า

ขั้นตอนนี้ ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญ หลังจากที่เราได้มีการรวบรวมความคิดเห็นของเด็กและเยาวชนทั่วประเทศมาแล้ว เราไม่สามารถสื่อสารทุกความเห็นทั้งหมดได้ จึงต้องมีการจัดโครงการในระดับชาติขึ้นมา เพื่อนำประเด็นต่างๆมาวิเคราะห์ร่วมกันอีกครั้งผ่านตัวแทนของเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มที่ได้จัดโครงการไปก่อนหน้านี้ เพื่อลงมติประเด็นที่สำคัญจริงๆต่อการพัฒนา และนำเสนอไปยังตัวแทนผู้ใหญ่ในองค์กรภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ที่เราได้เชิญมารับฟังเพื่อดำเนินการในการขับเคลื่อนและพัฒนาต่อ. (ชนวัฒน์ พรหมโชติ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

ภาพที่ 4.12 การประชุมสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563
ที่มา : เฟซบุ๊กแฟนเพจ สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

โยชิน ทองพะวา ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงวิธีการสร้างสรรค์กิจกรรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับชาติ เพื่อให้การมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารนั้น สามารถผลักดันไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการสื่อสารถือเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การจัดเวทีรับฟังผลการดำเนินการดังกล่าว เนื่องจากมีการเชิญผู้ใหญ่ที่เกี่ยวข้องมาร่วมรับฟังผลและข้อเสนอ จึงมีวิธีการจัดสถานที่ที่ทำให้ทุกคนทั้งเด็กและผู้ใหญ่มีความรู้สึกเท่าเทียมกันในการสื่อสาร โดยการจัดโต๊ะกลม นั่งในระดับเดียวกันทั้งหมด มีตัวแทนนำเสนอคือเด็กและเยาวชนจากกลุ่มต่างๆ ซึ่งถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการ

ดำเนินการ นั่งรับฟังเนื้อหาที่น่าเสนอเพื่อเป็นสักขีพยานด้วย ถือเป็นส่วนหนึ่งของวิธีการสื่อสารที่ทำให้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นเกิดประสิทธิภาพ

การขับเคลื่อนเชิงนโยบาย เราจะจัดโครงการที่จะทำให้ได้มาซึ่งความคิดเห็นสะท้อนปัญหาที่เด็กและเยาวชนพบเจอจริงๆ และผลักดันไปยังองค์กรกระทรวงที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาก่อนจะได้มาซึ่งความคิดเห็นดังกล่าว สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยในฐานะผู้จัดโครงการ เราต้องใช้วิธีการสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะทำให้ผู้เข้าร่วมเปิดใจและให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา โดยการให้เกียรติทุกคนในการปฏิบัติ และสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพูดคุยต่างๆ วิธีการนี้จะทำให้เราได้ข้อมูลที่มีคุณภาพจากความจริงที่เกิดขึ้น สามารถนำไปสื่อสารกับผู้ใหญ่ได้อย่างมีน้ำหนัก และนำไปสู่การแก้ไขพัฒนาเด็กและเยาวชน. (โยชิน ทองพะวา, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

(5) ประเมินผลการดำเนินการ

ขั้นตอนนี้ ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการ คือการประเมินผลการดำเนินการผ่านที่ประชุมคณะกรรมการสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์โครงการเพื่อพัฒนาเยาวชนต่อไป โดยสุภาพิษญ์ ไชยดิษฐ์ ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ให้สัมภาษณ์ถึงขั้นตอนนี้ดังกล่าวว่า

เมื่อเราได้ข้อมูลหลังการดำเนินงานมาอย่างรอบด้านแล้ว ข้อมูลนี้จะเป็นโจทย์สำคัญของคณะกรรมการ ที่ต้องมาพูดคุยกันเองเพื่อหาเหตุและผลของประเด็นต่างๆที่เกิดขึ้น ส่วนไหนที่เป็นปัญหา ก็ต้องหาวิธีการแก้ไขในครั้งต่อไป ส่วนไหนที่เป็นประโยชน์ ก็ต้องนำมาพัฒนาและใช้งานอย่างต่อเนื่อง เพราะองค์กรเราจัดงานบ่อยครั้งมากในรอบปี ทุกๆโครงการจึงต้องได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ. (สุภาพิษญ์ ไชยดิษฐ์, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

โดยการสื่อสารในขั้นตอนนี้ดังกล่าว คณะบริหารขององค์กรจะต้องประเมินผลการดำเนินการภายใต้ผลที่คาดว่าจะได้รับที่กำหนดไว้ในโครงการ ดังนี้

- 1) เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมเวทีสมัชชา ได้ทราบถึงประเด็นปัญหาและเข้าใจสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่
- 2) เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมเวทีสมัชชา ได้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาและสถานการณ์
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบปัญหาของเด็กและเยาวชนในพื้นที่ เช่น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด บ้านพักเด็กและครอบครัวจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานจังหวัด เป็นต้น
- 4) ข้อมูลปัญหาจากข้อเสนอของเด็กและเยาวชนที่ผ่านทางเวทีสมัชชาเด็กและเยาวชนจะถูกนำไปขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาต่อไป

จากรายละเอียดโครงการ จะเห็นได้ว่าโครงการนี้ถือเป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อรวบรวมประเด็นความคิดเห็นต่างๆของเด็กและเยาวชนในส่วนของภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ นอกจากนี้ยังได้จัดโครงการในส่วนของกลุ่มเฉพาะประเด็นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายของโครงการมีความหลากหลายและครอบคลุมมากที่สุด ซึ่งจะประกอบไปด้วย กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเด็กและเยาวชนพิการ เด็กนอกระบบ เด็กและเยาวชนในสถานพินิจ และกลุ่มความหลากหลายทางเพศ เพื่อนำความคิดเห็นทั้งหมดมาวิเคราะห์ร่วมกันในการประชุมสมัชชาเด็กและเยาวชนระดับชาติ และนำเสนอต่อหน่วยงาน องค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อไป เพื่อสนองต่อการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โดยโยธิน ทองพะวา ประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการจัดโครงการว่า

โครงการนี้แสดงถึงการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจนที่สุด เพราะอย่างที่ทราบ เราพยายามขับเคลื่อนในเชิงนโยบายเป็นหลัก เพราะส่วนตัวมองว่ามันคือการพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาในระดับประเทศ ถ้าพึ่งเด็กและเยาวชนสามารถทำได้ส่วนหนึ่ง แต่หากเราได้รับแรงสนับสนุนที่ดีจากผู้ใหญ่ที่มีอำนาจการตัดสินใจ และแรงสนับสนุนในด้านต่างๆ ก็ย่อมจะทำให้การพัฒนานั้นมีความเป็นไปได้จริงมากขึ้น หากเราให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาตรงนี้ให้มันมีประสิทธิภาพได้ มันก็จะเป็ผลดีต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ และไม่ใช่แค่รุ่นเรา แต่มันหมายถึงเด็กและเยาวชนในรุ่นถัดๆไปด้วย. (โยธิน ทองพะวา, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 13 มีนาคม 2564)

นอกจากการจัดโครงการที่ตอบสนองต่อแนวคิดในการทำงานแล้ว สภาคณะและเยาวชนยังได้ใส่ใจในกระบวนการสื่อสารดังกล่าว ที่จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพดังจะเห็นได้จากร่างกำหนดการที่ใช้ในการจัดงาน ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของชนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ที่ได้กล่าวถึงประเด็นการจัดกิจกรรมว่า

สิ่งที่เราให้ความสำคัญ คือรูปแบบการจัดกิจกรรม มันไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ที่การพูดคุยหลายๆ จะทำให้เราได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์ การวางรูปแบบการสื่อสารในขั้นตอนต่างๆ จึงสำคัญอย่างมาก รวมถึงความรู้ความสามารถของผู้นำกิจกรรมด้วย จะสังเกตได้จากร่างกำหนดการที่เราใช้แบบฟอร์มเดียวกันทุกๆ ครั้ง เนื่องจากว่าร่างกำหนดการนี้ ผ่านการวิเคราะห์ร่วมกันของทีมที่จัดงานมาก่อนว่าจะสามารถช่วยทำให้น้องๆ ผู้เข้าร่วมเปิดใจและแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจริงๆ ได้. (ชนวัฒน์ พรหมโชติ, การสื่อสารระหว่างบุคคล วันที่ 3 มีนาคม 2564)

จากรายละเอียดข้างต้น จะเห็นว่าการมีส่วนร่วมของเยาวชนทั่วไปที่เข้าร่วมโครงการสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563 จะอยู่ในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขั้นตอนที่ 3) การดำเนินการ และขั้นตอนที่ 4) รับผลที่ได้จากการดำเนินการ ในมุมมองของเยาวชนแกนนำที่เป็นคณะกรรมการของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกัน ภายใต้อันตอนดังกล่าว ยังมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่แฝงอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้จากรายละเอียดของแต่ละขั้นที่ได้นำเสนอไป ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สามารถบูรณาการร่วมกันในแต่ละขั้นได้

โครงการดังกล่าว จึงเป็นโครงการที่คณะกรรมการส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่ามี การนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ได้อย่างชัดเจนที่สุดทั้งในมุมมองของการดำเนินการโดยเยาวชนแกนนำและการนำไปใช้กับเยาวชนทั่วไปที่เข้าร่วมโครงการ จึงเหมาะสมที่จะนำมาศึกษาเพื่อวิเคราะห์ผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

4.3.2 ผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563

ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเรื่องการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาโครงการสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563 จำนวน 400 ชุด เพื่อสอบถามไปยังเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ และนำผลจากแบบประเมินมาวิเคราะห์ร่วมกับคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยในรูปแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ศึกษาขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 19-22 ปี ศึกษาในรูปแบบการศึกษาสายสามัญ และได้เข้าร่วมประชุมสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับภาคกลางมากที่สุด ดังรายละเอียดตามตารางที่จะนำเสนอต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	197	49.25
หญิง	130	32.50
LGBTQ	73	18.25
รวม	400	100

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศ ชาย จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25 รองลงมา คือ เพศหญิง จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 คน และเพศทางเลือก LGBTQ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 15 ปี	5	1.25
15-18 ปี	89	22.25
19-22 ปี	270	67.50
23-25 ปี	36	9
รวม	400	100

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 19-22 ปี จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 67.50 รองลงมา คืออายุระหว่าง 15-18 ปี มีจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 22.25 อายุระหว่าง 23-25 ปี มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9 และลำดับสุดท้ายมีอายุต่ำกว่า 15 ปี มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรูปแบบการศึกษา

รูปแบบการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การศึกษาสายสามัญ	239	59.75
การศึกษาสายอาชีพ	144	36
การศึกษานอกโรงเรียน	17	4.25
รูปแบบการศึกษาอื่นๆ	-	-
รวม	400	100

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ศึกษาสายสามัญ จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 59.75 รองลงมา คือการศึกษาสายอาชีพ จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 36 และลำดับสุดท้าย คือการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.25 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามระดับการเข้าร่วมการประชุม สัมมนาฯ (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ระดับการเข้าร่วมประชุมสัมมนาฯ	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ (ของการถูกเลือก)
ระดับ		
ระดับภาคเหนือ	61	15.25
ระดับภาคใต้	77	19.25
ระดับภาคกลาง	146	36.50
ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	86	21.50
ระดับชาติ	125	31.25
กลุ่มเฉพาะประเด็น		
กลุ่มชาติพันธุ์	33	8.25
กลุ่มเด็กและเยาวชนพิการ	36	9

กลุ่มเด็กนอกระบบ	32	8
กลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ	24	6
กลุ่มความหลากหลายทางเพศ	55	13.75

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เข้าร่วมประชุมสัมมนาฯ ในระดับภาคกลาง มีจำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 รองลงมา คือระดับชาติ มีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 21.50 ระดับภาคใต้ มีจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 19.25 ระดับภาคเหนือ มีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25 กลุ่มความหลากหลายทางเพศ มีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 กลุ่มเด็กและเยาวชนพิการ มีจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9 กลุ่มชาติพันธุ์ มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.25 กลุ่มเด็กนอกระบบ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8 และกลุ่มเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 6 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนาการพัฒนาเด็กและเยาวชน

จากแบบสอบถาม ผู้ตอบส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า โครงการดังกล่าวมีกระบวนการที่ทำให้ทุกคนได้ระดมความคิด พุดคุย ปรึกษาหารือกัน และมีโอกาสได้ใช้สิทธิออกเสียง แสดงความคิดเห็นเพื่อลงมติสรุปประเด็นต่างๆตามแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยมองว่าปัจจัยด้านความรู้และความสามารถของวิทยากร/ผู้นำกิจกรรม และการพุดคุย ปรึกษากันในกลุ่มย่อยจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด ในขณะที่ปัจจัยด้านความแตกต่างระหว่างอายุยังคงเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมไม่กล้าแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ดังรายละเอียดตามตารางที่จะนำเสนอต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการ

ความคิดเห็นต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการ	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
1) โครงการเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน	4.60	มากที่สุด
2) โครงการมีกระบวนการที่ทำให้ทุกคนได้ระดมความคิด พุดคุย ปรึกษาหารือกัน	4.69	มากที่สุด
3) ผู้เข้าร่วมมีการให้เกียรติ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน	4.25	มาก

4) รูปแบบการสื่อสาร มีความหลากหลาย ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆได้อย่างเท่าเทียม	4.23	มาก
5) มีการนำเครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม	4.22	มาก
6) ผู้เข้าร่วมมีโอกาสได้ใช้สิทธิออกเสียง แสดงความคิดเห็น เพื่อลงมติสรุปประเด็นต่างๆ	4.69	มากที่สุด
7) ประเด็นต่างๆที่ถูกนำเสนอ มีการต่อยอด เพื่อนำไปสู่การพัฒนา	4.21	มาก
ภาพรวม	4.41	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ความคิดเห็นต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการมีค่าเฉลี่ยภาพรวม 4.41 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามประเด็น พบว่า โครงการมีกระบวนการที่ทำให้ทุกคนได้ระดมความคิด พุดคุย ปรึกษาหารือกัน กับผู้เข้าร่วมมีโอกาสได้ใช้สิทธิออกเสียง แสดงความคิดเห็น เพื่อลงมติสรุปประเด็นต่างๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันสูงสุด คือ 4.69 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ โครงการเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน มีค่าเฉลี่ย 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด ผู้เข้าร่วมมีการให้เกียรติ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีค่าเฉลี่ย 4.25 อยู่ในระดับมาก รูปแบบการสื่อสาร มีความหลากหลาย ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่างๆได้อย่างเท่าเทียม มีค่าเฉลี่ย 4.23 อยู่ในระดับมาก มีการนำเครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ย 4.22 อยู่ในระดับมาก และประเด็นต่างๆที่ถูกนำเสนอ มีการต่อยอด เพื่อนำไปสู่การพัฒนา มีค่าเฉลี่ย 4.21 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ (ของการถูกเลือก)
กิจกรรมสนทนา/การละลายพฤติกรรม สร้างความสนิทสนม	336	84
การปรับความรู้และประสบการณ์ให้เท่ากัน โดยเชิญวิทยากรมาบรรยาย	337	84.25

การพูดคุยและปรึกษากันในกลุ่มย่อย	353	88.25
การใช้เทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสารเข้ามาช่วย	278	63.5
ความรู้และความสามารถของวิทยากร/ผู้นำกิจกรรม	353	88.25
รูปแบบ การจัดสถานที่ในการพูดคุย	186	46.5
อื่นๆ	1	0.25

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การพูดคุยและปรึกษากันในกลุ่มย่อย กับความรู้และความสามารถของวิทยากร/ผู้นำกิจกรรม มีจำนวนผู้ตอบเท่ากันและสูงสุด คือ 353 คน คิดเป็นร้อยละ 88.25 ของการถูกเลือก รองลงมา คือ การปรับความรู้และประสบการณ์ให้เท่ากันโดยเชิญวิทยากรมาบรรยาย มีจำนวนผู้ตอบ 337 คน คิดเป็นร้อยละ 84.25 ของการถูกเลือก กิจกรรมสันตนาการ/การละลายพฤติกรรม สร้างความสนิทสนม มีจำนวนผู้ตอบ 336 คน คิดเป็นร้อยละ 84 ของการถูกเลือก การใช้เทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสารเข้ามาช่วย มีจำนวนผู้ตอบ 278 คน คิดเป็นร้อยละ 63.5 ของการถูกเลือก รูปแบบการจัดสถานที่ในการพูดคุย มีจำนวนผู้ตอบ 186 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5 ของการถูกเลือก และอื่นๆ มีจำนวนผู้ตอบ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25 ของการถูกเลือก ได้แก่ โอกาสในความถนัด ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ (ของการถูกเลือก)
ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุ	356	89
ความแตกต่างทางด้านวุฒิการศึกษา	142	35.5
ความแตกต่างทางประสบการณ์	197	49.25
ความแตกต่างทางด้านภูมิฐานะ	29	7.25
ความแตกต่างระหว่างเพศ	23	5.75
ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่อาจไม่สนิทสนมมากนัก	211	52.75
ตำแหน่งในการทำงาน	140	35
อื่นๆ	2	0.5

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุ มีจำนวนผู้ตอบสูงสุด คือ 356 คน คิดเป็นร้อยละ 89 ของการถูกเลือกรองลงมา คือ ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่อาจไม่สนิทสนมมากนัก มีจำนวนผู้ตอบ 211 คน คิดเป็นร้อยละ 52.75 ของการถูกเลือก ความแตกต่างทางประสบการณ์ มีจำนวนผู้ตอบ 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25 ของการถูกเลือก ความแตกต่างทางด้านวุฒิการศึกษา มีจำนวนผู้ตอบ 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 ของการถูกเลือก ตำแหน่งในการทำงาน มีจำนวนผู้ตอบ 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35 ของการถูกเลือก ความแตกต่างทางด้านภูมิฐานะ จำนวนผู้ตอบ 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.25 ของการถูกเลือก ความแตกต่างระหว่างเพศ มีจำนวนผู้ตอบ 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.75 ของการถูกเลือก และอื่นๆ มีจำนวนผู้ตอบ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ได้แก่นิสัยส่วนตัว เวลาที่ไม่เพียงพอ ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม

จากแบบสอบถามจะเห็นได้ว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่รู้สึกว่าคุณเองได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านพฤติกรรม และด้านทักษะ ดังรายละเอียดตามตารางที่จะนำเสนอต่อไปนี้

1) การพัฒนาด้านความรู้ (Knowledge)

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาด้านความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม

การพัฒนาด้านความรู้ในประเด็นต่างๆ	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
1) มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดประชุมสมัชชา	4.64	มากที่สุด
2) มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก	4.59	มากที่สุด
3) มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ พรบ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ	4.13	มาก
4) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	4.07	มาก
ภาพรวม	4.36	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การพัฒนาด้านความรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามจากการเข้าร่วมกิจกรรม ค่าเฉลี่ยภาพรวมคือ 4.36 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประชุมสมัชชา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.64 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มีค่าเฉลี่ย 4.59 อยู่ในระดับมากที่สุด ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ พรบ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ มีค่าเฉลี่ย 4.13 อยู่ในระดับมาก และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มีค่าเฉลี่ย 4.07 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านความรู้	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ (ของการถูกเลือก)
ผู้บรรยาย/วิทยากร	363	90.75
สื่อ/เอกสารประกอบ	358	89.50
การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ	317	79.25
กิจกรรมสั้นทนาการ	63	15.75
รูปแบบการจัดกิจกรรม	153	32.25
อื่นๆ	-	-

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านความรู้ของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้บรรยาย/วิทยากร มีจำนวนผู้ตอบสูงสุดคือ 363 คน คิดเป็นร้อยละ 90.75 ของการถูกเลือกรองลงมา คือ สื่อ/เอกสารประกอบ มีจำนวนผู้ตอบ 358 คน คิดเป็นร้อยละ 89.50 ของการถูกเลือก การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ มีจำนวนผู้ตอบ คือ 317 คน คิดเป็นร้อยละ 79.25 ของการถูกเลือก รูปแบบการจัดกิจกรรม มีจำนวนผู้ตอบ 153 คน คิดเป็นร้อยละ 32.25 ของการถูกเลือก และกิจกรรมสั้นทนาการ มีจำนวนผู้ตอบ 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.75 ของการถูกเลือก ตามลำดับ

2) การพัฒนาด้านพฤตินิสัย (Attiributes)

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาด้านพฤตินิสัยจากการเข้าร่วมกิจกรรม

การพัฒนาด้านพฤตินิสัยในประเด็นต่างๆ	ค่าเฉลี่ย	ระดับความคิดเห็น
1) มีความมั่นใจในตนเอง	4.15	มาก
2) กล้าแสดงความคิดเห็น	4.52	มากที่สุด
3) มีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้าง	4.66	มากที่สุด
4) กล้าแสดงความเป็นตนเองในที่สาธารณะ	4.05	มาก
5) รู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง	4.02	มาก
6) เห็นคุณค่าของตนเอง	4.24	มากที่สุด
7) รู้จักการปรับตัวเข้าสังคม	4.72	มากที่สุด
ภาพรวม	4.34	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.10 การพัฒนาด้านพฤตินิสัยของผู้ตอบแบบสอบถามจากการเข้าร่วมกิจกรรม ค่าเฉลี่ยภาพรวมคือ 4.34 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า รู้จักการปรับตัวเข้าสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.72 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ มีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้าง มีค่าเฉลี่ย 4.66 อยู่ในระดับมากที่สุด กล้าแสดงความคิดเห็น มีค่าเฉลี่ย 4.52 อยู่ในระดับมากที่สุด เห็นคุณค่าของตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.24 อยู่ในระดับมากที่สุด มีความมั่นใจในตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.15 อยู่ในระดับมาก กล้าแสดงความเป็นตนเองในที่สาธารณะ มีค่าเฉลี่ย 4.05 อยู่ในระดับมาก และรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง มีค่าเฉลี่ย 4.02 อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านพหุคุณจากการเข้าร่วมกิจกรรม (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านพหุคุณ	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ (ของการถูกเลือก)
ผู้บรรยาย/วิทยากร	298	74.5
สื่อ/เอกสารประกอบ	46	11.5
การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ	372	93
กิจกรรมสั้นทางการ	356	89
รูปแบบการจัดกิจกรรม	274	68.5
อื่นๆ	1	0.25

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านพหุคุณของผู้ตอบแบบสอบถาม การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ มีจำนวนผู้ตอบสูงสุด คือ 372 คน คิดเป็นร้อยละ 93 ของการถูกเลือก รองลงมา คือ กิจกรรมสั้นทางการ มีจำนวนผู้ตอบ 356 คน คิดเป็นร้อยละ 89 ของการถูกเลือก ผู้บรรยาย/วิทยากร มีจำนวนผู้ตอบ 298 คน คิดเป็นร้อยละ 74.5 ของการถูกเลือก รูปแบบการจัดกิจกรรม มีจำนวนผู้ตอบ 274 คน คิดเป็นร้อยละ 68.5 ของการถูกเลือก และสื่อ/เอกสารประกอบ มีจำนวนผู้ตอบ 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 ของการถูกเลือก ตามลำดับ

3) การพัฒนาด้านทักษะ (Skills)

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ยและระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับการพัฒนาด้านทักษะจากการเข้าร่วมกิจกรรม

การพัฒนาด้านทักษะด้านต่างๆ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ ความคิดเห็น
1) ทักษะทางด้านการทำงานเป็นทีม	4.25	มากที่สุด
2) ทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการ	4.22	มากที่สุด
3) ทักษะด้านการสื่อสาร	4.68	มากที่สุด
4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา	4.54	มากที่สุด
5) ทักษะด้านการมีความคิดสร้างสรรค์	4.70	มากที่สุด
ภาพรวม	4.48	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า การพัฒนาด้านทักษะของผู้ตอบแบบสอบถามจากการเข้าร่วมกิจกรรม ค่าเฉลี่ยภาพรวมคือ 4.48 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ทักษะด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.70 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ทักษะด้านการสื่อสาร มีค่าเฉลี่ย 4.68 อยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา มีค่าเฉลี่ย 4.54 อยู่ในระดับมากที่สุด ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ย 4.25 อยู่ในระดับมากที่สุด และทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการ มีค่าเฉลี่ย 4.22 อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 4.13 จำนวนและร้อยละของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านทักษะจากการเข้าร่วมกิจกรรม (เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะ	จำนวนผู้ตอบ	ร้อยละ (ของการถูกเลือก)
ผู้บรรยาย/วิทยากร	295	73.75
สื่อ/เอกสารประกอบ	133	33.25
การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ	377	94.25
กิจกรรมสนทนาการ	275	68.75
รูปแบบการจัดกิจกรรม	352	88
อื่นๆ	-	-

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านทักษะของผู้ตอบแบบสอบถาม การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ มีจำนวนผู้ตอบสูงสุด คือ 352 คน คิดเป็นร้อยละ 94.25 ของการถูกเลือก รองลงมา คือ รูปแบบการจัดกิจกรรม มีจำนวนผู้ตอบ 352 คน คิดเป็นร้อยละ 88 ของการถูกเลือก ผู้บรรยาย/วิทยากร มีจำนวนผู้ตอบ 295 คน คิดเป็นร้อยละ 73.75 ของการถูกเลือก กิจกรรมสนทนาการ มีจำนวนผู้ตอบ 275 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 ของการถูกเลือก และสื่อ/เอกสารประกอบ มีจำนวนผู้ตอบ 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 ของการถูกเลือก ตามลำดับ

โดยสรุป ข้อมูลจากตารางที่ 4.1-4.4 ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นผู้ชายที่มีอายุระหว่าง 19-22 ปี ศึกษาสายสามัญ และเข้าร่วมโครงการในระดับภาคกลางมากที่สุด จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยตั้ง

ข้อสังเกตว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นวัยที่เรียนอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งการให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม จึงมีทิศทางไปในเชิงที่เน้นการพูดคุย ระดมความคิดเห็น และปรึกษาหารือกัน รวมไปถึงการใช้สิทธิออกเสียง ลงมติสรุปประเด็นต่างๆ ภายใต้การถ่ายทอดองค์ความรู้หรือการนำกระบวนการโดยวิทยากร ดังตารางที่ 4.5-4.6 ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในวัยดังกล่าว มีความคิดเห็นว่าความแตกต่างระหว่างอายุเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการ ดังตารางที่ 4.7 ซึ่งเป็นไปได้ว่าอาจเป็นวัยที่มีความคิดเป็นของตนเองผ่านประสบการณ์ชีวิตมาพอสมควร การสื่อสารในวัยเดียวจึงอาจทำให้เข้าใจกันได้มากกว่า ข้อมูลดังกล่าวจึงส่งผลไปในตารางที่ 4.8-4.13 ด้านของการพัฒนาศักยภาพ ที่สอดคล้องกับตารางที่ 4.5-4.6 โดยผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า การพัฒนาด้านความรู้เกิดขึ้นจากความสามารถของวิทยากร รวมทั้งการพัฒนาในด้านพฤติกรรม และด้านทักษะที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการ

นอกจากนี้ ในส่วนของข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถาม สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมายของโครงการ

โครงการดังกล่าว มีกลุ่มเป้าหมายที่ถูกจำกัดด้วยงบประมาณ ทำให้ต้องมีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเฉพาะในการเข้าร่วม จากแบบสอบถามจึงมีข้อเสนอแนะในประเด็นดังกล่าวว่า ควรเพิ่มกลุ่มเป้าหมายที่นอกเหนือจากเด็กหรือองค์กรที่รัฐกำกับดูแล คือการนำองค์กรภาคประชาสังคม รวมถึงกลุ่มอิสระอื่นๆเข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้ด้วย

2) ระยะเวลาการจัดโครงการ

เนื่องจากการจัดโครงการในแต่ละครั้ง มีระยะเวลาที่สั้น เลยอาจทำให้สื่อสารได้ไม่เต็มทีมากนัก ถ้าหากว่าสามารถจัดโครงการด้วยระยะเวลาที่นานกว่านี้ได้และมีความต่อเนื่อง อาจทำให้การพัฒนาศักยภาพมีผลที่ดี ทั้งนี้ต้องยึดที่วัตถุประสงค์ของโครงการเป็นหลัก

3) การต่อยอดมติสมัชชา

ในส่วนของโครงการ ความคิดเห็นทั้งหมดที่ถูกถกแถลงมาเป็นมติสมัชชา เพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งต่อให้ผู้ใหญ่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อ เมื่อเยาวชนไทย ทราบว่าความคิดความเห็นของเขาได้รับการเห็นคุณค่าจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง และถูกนำไปพัฒนาให้เกิดผลจริง เด็กและเยาวชนก็จะให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนการจัดเวทีเพื่อให้เยาวชนมาเสนอความคิด แต่ไม่ให้ความสำคัญในการนำไปใช้จริง เสมือนการจัดโครงการพอเป็นพิธีตามปีงบประมาณเท่านั้น เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมงาน ก็จะทำให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมน้อยลง เพราะรู้สึกกว่าทำให้ดีขนาดไหน ท้ายที่สุดผู้ใหญ่ก็คิดไว้อยู่แล้ว จึงเสนอให้มีการนำมติสมัชชาไปต่อยอดอย่างจริงจัง

4) ศักยภาพของเจ้าหน้าที่ที่ดูแลสภาเด็กและเยาวชนในส่วนต่างๆ

ในส่วนของการจัดโครงการต่างๆที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาควรคัดเลือกคนที่จะเข้ามาให้มีศักยภาพที่สอดคล้อง บางโครงการที่จัดขึ้นมีการเอื้อผลประโยชน์กันมาก นอกจากนี้หลังจากผ่านโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับชาติมาแล้ว ผู้แทนที่เข้าร่วมมีแนวทางที่อยากกลับไปบูรณาการในพื้นที่ของตนเอง แต่เมื่อเสนอโครงการไป บางพื้นที่จะถูกเจ้าหน้าที่บ้านพักเด็กและครอบครัว แนะนำให้ทำโครงการที่ง่าย ๆ เพราะเคยทำกันมาแล้ว และไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยาก เหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ปิดกั้นนวัตกรรมการพัฒนาใหม่ๆรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่อาจเกิดขึ้น เพียงเพราะยึดตามความสะดวกในการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาเป็นหลัก

4.3.3 การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในความเห็นของเยาวชนผู้จัดโครงการ

งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ต้องการศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งพบว่าเยาวชนแกนนำได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในมิติการทำงานภายในองค์กรแล้วเกิดการพัฒนาศักยภาพ ในขณะเดียวกัน เยาวชนแกนนำได้นำแนวคิดดังกล่าวไปใช้ในการจัดกิจกรรมกับเยาวชนทั่วไปด้วย เพื่อให้การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพครอบคลุมเยาวชนหลากหลายมุมมอง ผู้วิจัยจึงได้จัดทำแบบสอบถามเรื่องการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สมัชชาพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563 เพื่อศึกษามุมมองการพัฒนาศักยภาพจากเยาวชนผู้เข้าร่วมโครงการ โดยผู้วิจัยได้นำผลสรุปของแบบสอบถามไปรายงานและวิเคราะห์ร่วมกับคณะบริหารขององค์กร เพื่อศึกษาเหตุและผล ระหว่างการพัฒนาศักยภาพกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการ เชื่อมโยงจากมุมมองเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการกับเยาวชนแกนนำผู้จัดโครงการ สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆได้ ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพ

คณะบริหารขององค์กรมีความคิดเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า สิ่งที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ทั้งด้านความรู้ ด้านพหุคุณนิสัย และด้านทักษะ ตัวเลือกที่มีผู้ตอบสูงสุดของแต่ละด้านค่อนข้างสอดคล้องกับความเป็นจริง เช่น วิทยากรและเอกสารประกอบมีผลต่อการพัฒนาความรู้สูงสุด การพูดคุยแลกเปลี่ยนกับผู้เข้าร่วมและกิจกรรมสัมมนาการมีผลต่อการพัฒนาด้านพหุคุณนิสัยและทักษะสูงสุด ซึ่งอันดับของการตอบต่างๆ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยต่างๆ ที่กำหนดยังคงต้องทำงานร่วมกันอยู่ เพื่อให้ผลการพัฒนาศักยภาพเกิดขึ้นได้อย่างรอบด้าน ดังที่ ธนวัฒน์ พรหมโชติ รองประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวว่า

- 1) ในบางครั้ง เราเคยมองว่ากิจกรรมบางอย่างอาจจะไม่จำเป็นต่อการทำโครงการก็จริง จนเกือบจะพยายามตัดออกไปด้วยซ้ำ แต่ผลจากแบบสอบถามดังกล่าว ยังคงช่วยให้เรารู้สึกว่า เราคิดถูกที่ยังคงใช้กิจกรรมนั้นอยู่ เช่น กิจกรรมสัมมนาการ ที่เราเคยมองว่าไร้สาระ จนถูกเกือบตัดออกไปจากกระบวนการ แต่ในขณะเดียวกันกิจกรรมสัมมนาการ ก็ช่วยทำให้ทุกคนมีความสนิทสนมกันมากขึ้น รู้จักการเข้าสังคม และกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น มันเลยทำให้เรารู้สึกว่า ไม่ว่าจะปัจจัยใดก็ตาม มันช่วยพัฒนาในด้านที่แตกต่างกัน มันก็เลยยังคงต้องทำงานร่วมกันอยู่. (ธนวัฒน์ พรหมโชติ, การสนทนากลุ่ม วันที่ 10 มิถุนายน 2564)

2) การยอมรับความแตกต่างกับการพัฒนาศักยภาพ

จากการสนทนากลุ่มดังกล่าว มีการตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นเพศทางเลือก LGBTQ มีถึง 73 คน ถือเป็นตัวเลขที่น่าสนใจ เนื่องจากปัจจัยทางด้านความแตกต่างระหว่างเพศที่แทบไม่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม อีกทั้งปัจจัยด้านการพูดคุยหรือแลกเปลี่ยนระหว่างผู้เข้าร่วมที่ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ ทำให้คณะบริหารส่วนใหญ่รู้สึกมีกำลังใจ เนื่องจากองค์กรมีแนวคิดที่พยายามผลักดันเรื่องความเท่าเทียมทางเพศด้วย จึงทำให้มีความคิดเห็นว่าการกิจกรรมที่โครงการจัด มีแนวโน้มที่ดีที่จะยกกรอบเรื่องเพศออกไปจากกระบวนการ ไม่สร้างความเหลื่อมล้ำและทำให้ทุกคนกล้าแสดงความเป็นตัวเองออกมาอย่างอิสระ และมีใจแก่เรื่องเพศเท่านั้นที่องค์กรพยายามสร้างความเท่าเทียม แต่รวมถึงด้านชาติพันธุ์ ภาษา และเรื่องอื่นๆ ซึ่งการยอมรับความแตกต่างนี้อาจนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันจากกลุ่มคนที่หลากหลาย

เพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยวิทยาลัย วอทอง คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้พูดถึงประเด็นดังกล่าวว่า

การที่ความสัมพันธ์ในเรื่องของความเท่าเทียมทางเพศ มันมีตัวเลขที่มากขึ้น อาจจะเป็นเพราะเรามองว่าเราเป็นพื้นที่ปลอดภัย ที่ทำให้เขากล้าที่จะแสดงความเป็นตัวเองออกมา กล้าบอกว่าเขาเป็นใคร เพราะหนึ่งสิ่งที่เราพยายามปรับ ปรับปรุงคือการทำให้ผู้คนที่แสดงตนว่าเป็นเพศทางเลือก ไม่ถูกตีตรา และได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างด้วยความรู้ความสามารถที่เขามี ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ อาจทำให้เราได้เรียนรู้ซึ่งกันและกันด้วย. (วิทยาลัย วอทอง, การสนทนากลุ่ม วันที่ 10 มิถุนายน 2564)

3) ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

คณะบริหารขององค์กรมองว่า ปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เช่น การพูดคุยและปรึกษากันในกลุ่มย่อย ความรู้และความสามารถของวิทยากร/ผู้นำกิจกรรม ซึ่งถือเป็นตัวเลือกที่มีผู้ตอบสูงสุดว่าปัจจัยดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการสร้างการมีส่วนร่วมนั้น ก่อนข้างสอดคล้องกับสิ่งที่คณะบริหารพยายามให้ความสำคัญ เพราะทุกๆครั้งที่จัดโครงการ การเลือกวิทยากร หรือผู้นำกิจกรรม จะต้องได้รับการคัดสรรมาเป็นอย่างดีที่จะสามารถทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการนั้นเกิดความอุ่นใจ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นต่างๆออกมา ประกอบกับกระบวนการต่างๆที่พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโครงการได้พูดคุย ปรึกษาเรื่องราวต่างๆร่วมกันอยู่เสมอ จะช่วยให้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม นั้น เกิดประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่มีผู้ตอบสูงสุด คือ ความแตกต่างระหว่างอายุนั้น ก่อนข้างสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง ๆ เหตุผลดังกล่าวจึงอาจส่งผลกระทบต่อยังการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนได้ เนื่องจากประสบการณ์ที่สุภาพิชญ์ ไชยดิษฐ์ ที่ปรึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้ทำโครงการดังกล่าวมาได้แสดงความคิดเห็นว่า

เรื่องของอายุนั้น ยังคงเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ ว่าหลายๆครั้ง เราก็ให้เกียรติเพราะเขาอายุมากกว่า ความเกรงอกเกรงใจก็จะเกิดขึ้นตามมาเสมอ นึกถึงเวลาที่มีการแบ่งกลุ่มย่อยเล็กๆ แล้วผู้นำกิจกรรมให้หาหัวหน้ากลุ่ม จังหวะนั้น เหตุผลแรกที่เรานำมาประกอบการตัดสินใจ ก็คือเราพยายามมองหาคนที่ดูโตที่สุดในกลุ่ม

ก่อน เพื่อที่จะเลือกให้เขาเป็นหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งอันที่จริงมันก็อาจจะเป็นสิ่งที่สังคมไทยเราปลูกฝังมาตลอด แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็อาจจะต้องหาองค์ประกอบบางอย่าง เช่น อาจจะต้องพึ่งความรู้ ความสามารถของผู้นำกิจกรรมเองในการสร้างกระบวนการที่จะทำให้กรอบเรื่องอายุนั้น ถูกยกออกไปจากการสื่อสาร ดังนั้นสิ่งที่สำคัญก็คือ เราพยายามจะนำปัจจัยที่เป็นประโยชน์มาแก้ไข้ปัญหาเพื่อลบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคออกไป. (สุภาพิษญ์ ไซคิชฐ์, การสนทนากลุ่ม วันที่ 10 มิถุนายน 2564)

4) ปัญหาและอุปสรรคของการจัดทำโครงการ

ประเด็นหนึ่งที่ถูกนำมาพูดถึงในการสนทนากลุ่ม คือ ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการ ว่าประเด็นต่างๆที่ถูกนำเสนอ มีการต่อยอด เพื่อนำไปสู่การพัฒนา แม้การตอบแบบสอบถามในข้อนี้จะอยู่ที่ระดับความคิดเห็นมากก็ตาม แต่จากการสนทนากลุ่ม คณะบริหารตั้งข้อสังเกตว่าเหตุใด ข้อดังกล่าวจึงจัดอยู่ในอันดับสุดท้าย เพราะถือเป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรพยายามขับเคลื่อนในเชิงนโยบาย แต่ผู้ตอบแบบสอบถามกลับมองว่าประเด็นต่างๆที่ถูกนำเสนอ มีการต่อยอด เพื่อนำไปสู่การพัฒนา เกิดผลน้อยกว่าข้ออื่นๆ ซึ่งสุภาพิษญ์ ไซคิชฐ์ ที่ปรึกษาสถานเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ได้วิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวว่า

ปลายทางของการจัดทำโครงการ เราจะมีการเชิญผู้ใหญ่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องมารับเรื่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อไป ส่วนตัวมองว่า องค์กรผู้ใหญ่ส่งตัวแทนมารับฟังเสียงของเราก็จริง แต่ตัวแทนที่ส่งมานั้น ไม่ได้มีอำนาจในการตัดสินใจที่จะทำให้การขับเคลื่อนนั้น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อาจจะทำหน้าที่แค่รับเรื่องและประสานงานต่อ แต่ไม่ได้มุ่งมั่นเพื่อสร้างการพัฒนาให้เราได้เห็นอย่างชัดเจน มันเลยอาจทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการไม่ค่อยเห็นภาพตรงนี้มากนัก. (สุภาพิษญ์ ไซคิชฐ์, การสนทนากลุ่ม วันที่ 10 มิถุนายน 2564)

จากการวิเคราะห์ผลการพัฒนาศักยภาพในกรณีศึกษาโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ
 สมัชชาเด็กและเยาวชน ตั้งแต่รายละเอียดโครงการไปจนถึงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมที่มีต่อการ
 พัฒนาศักยภาพ ซึ่งให้เห็นว่ากระบวนการต่างๆในโครงการที่สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมี
 ส่วนร่วม ก่อนข้างมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในด้านต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความ
 เหมาะสมของปัจจัยที่นำมาใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพด้วย

โดยสรุป การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เกิดขึ้น
 ในมิติของกระบวนการทำงานภายในองค์กรและการนำไปใช้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนจากการจัด
 โครงการต่างๆ ซึ่งเยาวชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการดังกล่าว มักได้รับการพัฒนาศักยภาพทั้ง
 ในด้านของความรู้ (Knowledge) ด้านพฤติกรรม (Attributes) และด้านทักษะ (Skills) โดยปัจจัย
 สำคัญที่ทำให้การพัฒนาศักยภาพเกิดประสิทธิภาพคือ ความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดองค์
 ความรู้ การนำกระบวนการของวิทยากรหรือผู้นำกิจกรรม รวมถึงการจัดกระบวนการที่เปิดโอกาส
 ให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องได้พูดคุยและปรึกษาหารือกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ

ในขณะเดียวกัน ยังมีอุปสรรคบางประการที่ทำให้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของ
 องค์กรไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะปัจจัยเรื่องระบบอาวุโสในสังคมไทย กล่าวคือ แม้การมี
 ส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนถือเป็นที่ยอมรับในสังคมโลก แต่สำหรับประเทศไทยในทางปฏิบัติจริง
 ยังพบอุปสรรคที่สำคัญ เนื่องจากสังคมไทยมีค่านิยมที่ปฏิบัติกันมายาวนานในระบบอาวุโส คือ การ
 ให้เกียรติผู้ใหญ่ ยึดถือและเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นสำคัญ ยึดติดกับวัฒนธรรมและทัศนคติที่ว่า “เด็กต้อง
 เชื่อฟังผู้ใหญ่” และ “ผู้ใหญ่อาบน้ำร้อนมาก่อน” ทำให้การดำเนินงานขององค์กรยังมีการตัดสินใจที่
 โน้มไปทางความคิดเห็นของผู้ใหญ่บ่อยครั้ง แต่ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของผู้ใหญ่ที่
 จำเป็นต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนด้วย หากคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจริงๆ ก็จะเป็นผลดีต่อ
 กระบวนการและเกิดการยอมรับจากเด็กและเยาวชนได้

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพเยาวชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการเน้น
 กระบวนการที่สร้างให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้สื่อสารกันอย่างเท่าเทียม ภายใต้คุณภาพของปัจจัยสนับสนุนที่
 จะทำให้กระบวนการดังกล่าวเกิดประสิทธิภาพและส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยกับการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. การดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย และ 2. การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ซึ่งถือเป็นเยาวชนแกนนำขององค์กร ในประเด็นการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กร และผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับการทำแบบสอบถามเยาวชนทั่วไปที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย โดยใช้กรณีศึกษาคือโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ในประเด็นผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สำหรับแนวคิดที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชน โดยผลจากการศึกษาสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัย ออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ 1.แนวคิดและกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย 2.การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม : มุมมองจากเยาวชนแกนนำ และ 3.กรณีศึกษา โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2563

1. แนวคิดและกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

องค์กรมีแนวคิดในการทำงานเชิงนโยบายเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเด็กและเยาวชนเป็นหลัก สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกัน เป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างเด็ก เยาวชนกับผู้ใหญ่ สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กรผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานขององค์กร

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีโครงสร้างการบริหารที่เชื่อมโยงกันใน 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เน้นการขับเคลื่อนในเชิงนโยบายควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรม เสริมสร้างศักยภาพต่างๆ ของเยาวชน โดยมีกระบวนการทำงานที่สามารถอธิบายได้ตามกระบวนการมีส่วนร่วมทั้ง 5 ขั้น ดังนี้

(1) ขั้นตัดสินใจเลือกประเด็น/ปัญหา ขั้นตอนนี้ถือเป็นขั้นตอนแรกของการมีส่วนร่วม ที่จะต้องมีการประชุม เสนอความคิดเห็น และปรึกษาหารือร่วมกันกัน เพื่อหาข้อสรุปในการคัดเลือกประเด็นปัญหาที่จะนำมาพัฒนาต่อ

(2) ขั้นวางแผน เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องหลังจากได้ประเด็นปัญหาแล้ว จึงนำมาสู่การวางแผนโครงการร่วมกันผ่านการประชุมและปรึกษาหารือกันอยู่เสมอตตามรายละเอียดของโครงการ ทั้งในเรื่องของงบประมาณ คณะทำงาน สร้างกิจกรรม กลุ่มเป้าหมาย วันเวลาและสถานที่ในการจัดกิจกรรม

(3) ขั้นดำเนินงาน ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญมากในกระบวนการ เพราะจะต้องนำสิ่งที่วางแผนไว้ มาสู่การปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมายให้สมบูรณ์ที่สุด โดยพยายามยึดแนวทางในการจัดกิจกรรมด้วยแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายต่อไปได้

(4) ขั้นรับผลที่ได้จากการดำเนินการ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในบทบาทต่างๆ มาให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม ทั้งในมุมมองของผู้จัดโครงการ ผู้ร่วมโครงการ หรือผู้สนับสนุนโครงการ ผ่านการสื่อสารในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในมุมมองต่างๆ

(5) ขึ้นประเมินผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนสุดท้ายในกระบวนการที่คณะกรรมการในองค์กร จะนำข้อมูลที่ได้ในขั้นที่ 4 มาเข้าที่ประชุมเพื่อวิเคราะห์ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ และนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์โครงการเพื่อพัฒนาเยาวชนต่อไป

2) รูปแบบและกลวิธีในการสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาพบว่า ผู้นำองค์กรมีแนวคิดที่มุ่งเน้นการสร้างความเท่าเทียมกันของสมาชิก โดยการจัดโครงการต่างๆ ที่จะรวบรวมความคิดเห็นจากเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ สะท้อนปัญหาและความต้องการ ผลักดันไปยังกระทรวงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกระตุ้นให้ดำเนินการส่งเสริมและแก้ไขปัญหา ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการกิจกรรมที่จะทำให้ทุกคนเปิดใจ กล้าที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งจะทำให้องค์กรได้ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและนำไปสู่การพัฒนา โดยกระบวนการกิจกรรม ส่วนใหญ่จะเริ่มจากการสร้างความสนิทสนมของผู้เข้าร่วมที่มาจากต่างที่ต่างถิ่นให้รู้สึกผ่อนคลายและสร้างความเป็นกันเองผ่านกิจกรรมสนทนา การนั้นจึงมีการปรับพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ให้ทุกคนได้มีความรู้สึกร่วมกับประเด็นที่จะพูดคุยกันโดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ มาบรรยายก่อนที่จะเข้าสู่ช่วงของการพูดคุยกัน โดยเริ่มพูดคุยจากการแบ่งกลุ่มย่อยก่อนแล้วจึงนำมาเสนอเพื่อวิเคราะห์กันอีกครั้งในที่ประชุมกลุ่มใหญ่ เพื่อลงมติสรุปประเด็นต่างๆ จะเห็นได้ว่าการจัดกิจกรรมจะเน้นที่ผู้เข้าร่วมเป็นสำคัญ ในการเปิดพื้นที่ให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชน

3) การใช้สื่อเทคโนโลยีในยุคดิจิทัลเพื่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการนำความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับวัยมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน นั่นก็คือทักษะทางด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด -19 ทำให้คณะกรรมการต้องมีการนำสื่อออนไลน์มาปรับใช้ โดยแบ่งเป็นประเภทสื่อต่างๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้

(1) สื่อที่ใช้ในการสื่อสารภายในองค์กร

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการนำสื่อออนไลน์มาเป็นตัวช่วยในการประชุมพูดคุย ปรึกษาหารือในการทำงาน เพื่อเชื่อมต่อมาตรการในการป้องกันไวรัสโควิด-19 หรือคณะ

บริหารที่อยู่ห่างไกล แล้วไม่สะดวกเดินทางมาเข้าร่วมประชุม โดยสื่อออนไลน์ที่ถูกนำมาใช้ ได้แก่ Zoom , Google meet , Line , และ Facebook Messenger โดยแต่ละสื่อจะใช้ควบคู่กันไปตามลักษณะของการใช้งาน ประโยชน์ของการใช้สื่อออนไลน์นั้น มีความสะดวกตรงที่ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน สมาชิกทุกคนสามารถพูดคุยกันได้ ไร้ข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ ทั้งยังมีระบบที่เอื้อต่อการส่งเอกสารต่างๆ แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีข้อจำกัดบางประการที่ทำให้ประสิทธิภาพจากการพูดคุยผ่านช่องทางออนไลน์ไม่เท่ากับการได้มาพบหน้ากัน เพราะรูปแบบออนไลน์ค่อนข้างเป็นอิสระที่ทุกคนสามารถทำสิ่งอื่นๆ ไปพร้อมกันได้ ซึ่งอาจจะทำให้หลุดโฟกัสในการสื่อสาร

(2) สื่อที่ใช้เพื่อการสื่อสารภายนอกองค์กร

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรที่ได้รับความสนใจอย่างมากในแวดวงเยาวชนที่เป็นนักกิจกรรม การสื่อสารภายนอกองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างตัวตนให้เป็นที่รู้จักเพื่อประโยชน์ในการขับเคลื่อนงาน จากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในปี 2563 ทำให้องค์กรไม่สามารถจัดกิจกรรมได้เพื่อปฏิบัติตามมาตรการป้องกัน คณะบริหารจึงได้ประชุมเพื่อวิเคราะห์และวางแผนเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วม จึงได้ใช้สื่อต่างๆ ในช่องทางออนไลน์มาปรับใช้ในการดำเนินกิจกรรม โดยสื่อออนไลน์ที่ถูกนำมาใช้เป็นหลักคือ Facebook Fanpage ขององค์กรที่ใช้ชื่อว่า “สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย - The Children and Youth Council of Thailand” โดยจัดทำรายการ “อยู่นิ่งไม่ได้แล้ว Season 1” เป็นรูปแบบการเสวนาทางออนไลน์ ที่ใช้ระบบ Google meet ร่วมกับ OBS และความสร้างสรรค์ในการผลิตสื่อให้มีความน่าสนใจ ถ่ายทอดสดผ่านทาง Facebook มีการเชิญผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มาให้ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์แก่เยาวชน

เมื่อรายการดังกล่าวมีผลตอบรับที่ดี จึงได้พัฒนารายการให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น คือการจัดรายการ “อยู่นิ่งไม่ได้แล้ว Season 2” ในรูปแบบการแข่งขันโต้วาที โดยเยาวชนที่สนใจ สามารถรวมทีมกันมาสมัครเพื่อแข่งขันได้ ผู้ชมสามารถร่วมเสนอญัตติในการแข่งขันโต้วาทีได้ หรือแม้กระทั่งการตัดสินการแข่งขัน ผู้ชมรายการจะเป็นผู้ให้คะแนนผ่านการโหวตในระบบออนไลน์ ทำให้รายการดังกล่าวได้รับความนิยมจากกลุ่มเยาวชนมากยิ่งขึ้น ถือเป็นอีกมิติหนึ่งในการสร้างสรรค์กิจกรรมผ่านระบบออนไลน์ที่ได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี และมีโอกาสที่จะพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

4) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กร

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการทั้งในมุมที่เป็นประโยชน์ที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัจจัยบางอย่างที่เป็นข้อจำกัดและส่งผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ดังนี้

(1) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมีที่ตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร คือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้วยความใกล้ชิดกับหน่วยงานหลักที่ดูแลองค์กร ทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานมีมากกว่าเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่อื่นๆ อีกทั้งตามโครงสร้างการบริหาร แม้จะมีการแบ่งสัดส่วนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ แต่การดำเนินงานในบางครั้งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตัดสินใจ ทำให้สมาชิกที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมีความสะดวกเดินทางมาประชุมมากกว่า ดังนั้นโอกาสในการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก ยังคงเป็นของผู้ที่อยู่ใกล้ชิดมากกว่า

นอกจากนี้ ยังมีอีกมุมมองหนึ่งของปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ คือ ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลสภาเด็กและเยาวชนที่มีไม่เท่ากัน บางพื้นที่มีผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงในการทำงานกับเด็กและเยาวชน แต่บางพื้นที่ก็ขาดผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์การทำงานในด้านนี้ หรือจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ทำให้เกิดการนำเจ้าหน้าที่ส่วนงานอื่นๆเข้ามาดูแลแทน จึงทำให้การสื่อสารและการทำงานเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับเด็กและเยาวชนขาดประสิทธิภาพ

(2) ปัจจัยด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มีการทำงานที่ต้องสื่อสารกับคนจำนวนมาก และใช้ความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ซึ่งคณะบริหารส่วนใหญ่ค่อนข้างมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอย่างมาก เนื่องจากในสังคมไทย ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าจะให้เกียรติและมีความเกรงใจผู้ที่มีอายุมากกว่า ทำให้ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งในอีกมุมมองหนึ่ง แม้เด็กและเยาวชนจะมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆก็ตาม แต่ในภาพรวม ผู้นำนักของความคิดเห็นและความน่าเชื่อถือยังคงเป็นของผู้ใหญ่ โดยเฉพาะผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูง ทำให้เด็กและเยาวชนต้องมีความคิดเห็นที่คล้อยตามผู้ใหญ่เสมอ ทั้งนี้ก็เพื่อเหตุผล

ที่ต้องการได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณเพื่อจัดทำกิจกรรมด้วย ในขณะที่เด็ดยังมีอีกมุมมองหนึ่งจากคณะบริหารบางส่วน ที่มองว่าเด็กและเยาวชนกับผู้ใหญ่ จำเป็นต้องทำงานร่วมกันอยู่ โดยความอาวุโส นั้น จะต้องมีมาพร้อมกับความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับการทำงานในด้านเด็ก และเยาวชนอย่างจริงจัง ก็จะสามารสรสร้างการยอมรับจากเด็กและเยาวชนได้ ทั้งยังอาจเกิดผลดีกับองค์กรด้วยซ้ำ

โดยสรุป ความคิดเห็นของคณะบริหาร ปัจจัยด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิมีผลต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมขององค์กรค่อนข้างมาก หากผู้ใหญ่ที่มากด้วยความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะพัฒนา มีความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารและการทำงานร่วมกับเด็ก ย่อมจะเป็นประโยชน์และเป็นที่ยอมรับขององค์กรได้ แต่หากผู้ใหญ่ที่มีความรู้และประสบการณ์ไม่สอดคล้องกับการทำงาน แล้วเด็กต้องสื่อสารกับผู้ใหญ่ด้วยความเกรงใจ มีความคิดเห็นที่คล้อยตาม อยู่เสมอ ก็จะทำให้เด็กเป็นเพียงเครื่องมือในการทำงานของผู้ใหญ่เท่านั้น ขาดประสิทธิภาพในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

(3) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคล

เนื่องจากความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกันเป็นพิเศษ ถือเป็นข้อดีของการทำงานในมุมที่องค์กรจะมีคนเข้ามาช่วยงานด้วยความร่วมมือร่วมใจที่แข็งแกร่ง แต่ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกันมากๆ อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารได้ เนื่องจากว่าความเกรงใจก็จะมีมากขึ้นไปด้วย เวลาประชุมหรือปรึกษาหารือกัน หากมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ก็จะไม่สามารสรสื่อสารได้อย่างเต็มที่เพราะกลัวจะกระทบต่อความรู้สึก เลยเลือกที่จะเก็บความคิดเห็นหรือความรู้สึกนั้นเอาไว้และไม่สื่อสารออกไป เพราะไม่อยากจะขัดใจหรือต้องผิดใจกัน ซึ่งอาจทำให้องค์กรขาดข้อมูลที่เป็นประโยชน์ก็ได้

(4) ปัจจัยด้านความรู้และประสบการณ์

สมาชิกที่มีความรู้และประสบการณ์มาก จะทำให้มีความมั่นใจและกล้าที่จะสื่อสารมากตามไปด้วย ซึ่งถือเป็นผลดีสำหรับการสื่อสารร่วมกันของผู้ที่ทำงานสภาเด็กและเยาวชนมาเป็นเวลานาน ก็จะมีพื้นที่ในการสื่อสารที่มากกว่าคนอื่น แต่ในขณะเดียวกัน เนื่องจากองค์กรไม่ได้มีแต่ผู้ทำงานสภาเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่ยังมีกรเปิดโอกาสให้กลุ่มเด็กและเยาวชนอื่นๆ (NGO) ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนงานด้วย ซึ่งเยาวชนกลุ่มดังกล่าวไม่ได้ทำงานด้านสภาเด็กและเยาวชน

มาโดยตรง แม้ตามโครงสร้าง จะบ่งบอกว่าทุกคนมีสิทธิมีเสียงที่เท่าเทียมกันทั้งหมดก็ตาม แต่ถ้าเทียบกันจริงๆจากการทำงาน คณะบริหารที่มาจากสภาเด็กและเยาวชนตั้งแต่ระดับตำบล จนถึงระดับประเทศจะมีประสบการณ์สายตรงที่มากกว่า มีข้อมูลสนับสนุนเกี่ยวกับองค์กรที่แน่นกว่า ทำให้คณะบริหารจากกลุ่มเด็กและเยาวชน ไม่กล้าที่จะสื่อสารออกไปในบางเรื่อง

2. การพัฒนาศักยภาพเยาวชนจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม : มุมมองจากเยาวชนแกนนำ

คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่สอดคล้องกันว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในองค์กร เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คณะบริหารได้รับการพัฒนาศักยภาพที่ดีขึ้น ยิ่งถ้าอยู่ในกระบวนการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้ความรู้ความสามารถของตนเองเป็นที่ยอมรับจากคนรอบข้างมากขึ้นไปด้วย ซึ่งการพัฒนาศักยภาพของคณะบริหารที่เกิดขึ้น สามารถแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1) ด้านความรู้ (knowledge)

จากการสัมภาษณ์คณะบริหารขององค์กร ส่วนใหญ่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าความรู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด คือความรู้ในข้อกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เนื่องจากการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนขององค์กร จำเป็นต้องศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้อย่างถ่องแท้ เพื่อนำไปสู่การสร้างกระบวนการสื่อสารกับเยาวชนคนอื่นๆ นอกจากนี้ การเข้ามาทำงานในองค์กรของเยาวชนแกนนำ ทำให้มีความรู้เพิ่มเติมในเรื่องของสิทธิเด็ก ซึ่งถือเป็นเรื่องที่เด็กและเยาวชนทั่วไปควรรู้ เพื่อปกป้องสิทธิของตนเอง แต่กลับกลายเป็นว่าเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่แทบไม่ทราบรายละเอียดที่แท้จริงในเรื่องนี้ นอกจากนี้ เยาวชนแกนนำยังมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสายงานที่เกิดจากการสื่อสารเพื่อทำงานร่วมกันอีกด้วย เช่น การทำเอกสารในงานราชการต่างๆ ระบบสารบรรณ เป็นต้น

2) ด้านทักษะ (Skills)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เยาวชนแกนนำ มีการพัฒนาทักษะที่เกิดขึ้น แบ่งเป็นด้านๆดังนี้

(1) ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม

การที่คณะบริหารได้รับความเท่าเทียมจากกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้ ทำให้ทุกคนรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีตัวตนและมีคุณค่าในองค์กร จึงทำให้เปิดใจในการทำงานเป็นทีม เรียนรู้การทำงานร่วมกันกับทีมในมิติต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสร้างผลสำเร็จ ประกอบกับความหลากหลายของสมาชิกในทีม ทั้งเรื่องของเพศ อายุ ภูมิลำเนา แนวคิด ทักษะ และประสบการณ์ ที่สามารถนำมาเติมเต็มการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างการขับเคลื่อนงานขององค์กรได้

(2) ทักษะด้านการวางแผนและการบริหารจัดการ

การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เป็นการสื่อสารในแนวระนาบอย่างรอบคอบ รอบด้าน โดยปราศจากการผูกขาดบทบาทของผู้ส่งสารไว้ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จึงทำให้การวางแผนงานและการบริหารจัดการมีความชัดเจนมากขึ้น เพราะได้เรียนรู้ทักษะการวางแผนและการบริหารจัดการร่วมกับคนอื่น เพราะถ้าหากการสื่อสารสั่งการจากบนลงล่าง ในรูปแบบของการสั่งการจากผู้บังคับบัญชา โดยคณะบริหารคนอื่นๆ ไม่มีโอกาสได้พูดคุยหรือแลกเปลี่ยนเพื่อทำความเข้าใจ ก็จะทำให้การทำงานไม่มีความชัดเจน ทำงานตามคำสั่งเท่านั้น เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บังคับบัญชา ซึ่งอาจทำให้คณะบริหารขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง และส่งผลเสียต่อคุณภาพของงานได้

(3) ทักษะด้านการสื่อสาร

การทำงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยมีการใช้การสื่อสารอยู่ตลอด ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารผ่านคำพูดในที่ประชุม เมื่อทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคำพูด การแสดงออก ย่อมต้องผ่านการคิด วิเคราะห์เป็นอย่างดีก่อนที่จะสื่อสารออกไป อีกทั้งยังสามารถบูรณาการสื่อประเภทต่างๆ มาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่นำมาสร้างสรรค์ได้อย่างน่าสนใจในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ที่มีการกักตัว งดเดินทาง หรือจัดงานที่มีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก ทำให้องค์กรเห็นโอกาสในการใช้เครื่องมือออนไลน์เพื่อการสื่อสาร ทั้งในมุมของการสื่อสารภายในองค์กร หรือการสื่อสารภายนอกองค์กรอย่างการจัดกิจกรรมทางออนไลน์ ที่คณะบริหารต้องปรึกษาร่วมกับสมาชิกในทีม เรียนรู้ร่วมกัน จนสามารถสร้างเป็นรายการ “อยู่นิ่งไม่ได้แล้ว” ที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก และเป็นต้นแบบในการจัดกิจกรรมทางออนไลน์ของกลุ่มเด็กและเยาวชนอื่นๆ

(4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา

การทำงานของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย มักเป็นโครงการใหญ่ ที่ต้องทำงานร่วมกันกับผู้คนจำนวนมาก มีการประสานงานกับหลายองค์กรที่เป็นภาคีเครือข่าย จึงมีโอกาที่จะเกิดปัญหาในระหว่างการทำงานได้ แต่การพูดคุยและปรึกษาภายในคณะบริหารอยู่เสมอ จะทำให้ทุกคนได้รับทราบถึงปัญหาร่วมกัน ไม่ปล่อยให้เนิ่นนานจนเกินไป เพราะยังรู้ปัญหาเร็ว พูดคุยและปรึกษากับทีมงานอยู่เสมอ จะทำให้เห็นแนวทางการแก้ไขที่ชัดเจนมากขึ้น และสามารถเรียนรู้แนวคิดในการแก้ไขปัญหาจากคณะบริหารคนอื่นๆ ร่วมกัน การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมจึงมีส่วนสำคัญอย่างมากที่จะทำให้คณะบริหาร ได้พัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา

(5) ทักษะด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ค่อนข้างมีเนื้อหาในการทำงานเชิงวิชาการค่อนข้างมาก แต่ด้วยวัยที่เป็นเด็กและเยาวชน การทำงานในเชิงวิชาการจึงควบคู่ไปกับการคิดสร้างสรรค์ ที่ทำให้งานวิชาการนั้นมีความน่าสนใจ และเหมาะสมกับวัย เช่น การรวบรวมความคิดเห็นของเยาวชนเพื่อนำเสนอต่อองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อการแก้ไขปัญหา ไม่เพียงแต่ไปสอบถามหรือพูดคุยเท่านั้น แต่จะต้องมีการสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถให้ข้อมูลได้อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุด เกิดความประทับใจต่อโครงการ ดังนั้นการจัดกิจกรรมใดๆก็ตาม ถ้าจัดในบรรยากาศเชิงวิชาการล้วนก็อาจสร้างความน่าเบื่อให้แก่ผู้เข้าร่วมที่เป็นวัยเยาวชนได้ การสื่อสารร่วมกับคณะบริหารภายใต้ประเด็นดังกล่าว จึงทำให้คณะบริหารได้รับการพัฒนาด้านการมีความคิดสร้างสรรค์จากการกำหนดกระบวนการสื่อสาร

3) ด้านพหุคุณนิสัย (attributes)

การพัฒนาคุณลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แบ่งเป็นประเด็นต่างๆได้ ดังนี้

(1) ความฉลาดทางอารมณ์

การพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และจิตใจของตนเอง การมองโลกในแง่ดี รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความมุ่งมั่น มีเหตุผล มีสติ สามารถควบคุมตนเองได้ และรู้จักมารยาททางสังคม ซึ่งภายใต้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมทำให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น เนื่องจากการทำงานที่คณะบริหารต้องสื่อสารกับผู้คนที่หลากหลาย จึงจำเป็นต้องรู้จักวิธีการที่เหมาะสมในการวางตัว เพื่อให้การสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จได้ จึงทำให้ได้เรียนรู้ทักษะการเข้าสังคมไปด้วย

(2) ภาวะการเป็นผู้นำและผู้ตาม

องค์กรเป็นศูนย์รวมของเยาวชนผู้นำจากทั่วทั้งประเทศ เมื่อต้องมาทำงานร่วมกันในพื้นที่แห่งนี้ ด้วยความที่ทุกคนสามารถสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน ทำให้ทุกคนสามารถสลับบทบาทการเป็นผู้นำและผู้ตามได้เสมอ เนื่องจากการทำงานร่วมกันผ่านการสื่อสาร ไม่ใช่ว่าทุกคนจะเป็นผู้นำทั้งหมด แต่ในบางครั้งตามบทบาทหน้าที่ที่อาจจะต้องผันตนเองไปเป็นผู้ตามด้วย โดยขึ้นอยู่กับการตกลงร่วมกันของที่ประชุมในการมอบหมายผู้รับผิดชอบงานนั้นๆ

(3) ความมั่นใจในตนเอง

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างความมั่นใจได้เมื่อทุกคนมีโอกาสได้สื่อสารกันอย่างเต็มที่ แต่อาจจะต้องใช้ระยะเวลาเพื่อสั่งสมความรู้และประสบการณ์พอสมควร เพราะกิจกรรมต่างๆของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ทำให้สมาชิกมีความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารกันเสมอในกระบวนการทำงาน ประกอบกับบรรยากาศจากคนรอบข้างที่ทำให้เกียติกันและกัน ไม่มีการดูถูกความคิด หรือแสดงออกทางอารมณ์ที่อาจทำให้เสียบรรยากาศ จึงทำให้คณะบริหารนั้นมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะต่อยอดไปสู่การทำงานในด้านอื่นๆด้วย

3. กรณีศึกษางานสมัชชาการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ประจำปี 2563 สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

อีกด้านหนึ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา คือในมุมมองของเยาวชนทั่วไปที่มีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมที่องค์กรจัดขึ้น โดยผู้วิจัยได้นำเอาโครงการที่คณะบริหารมองว่ามีการนำกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ได้อย่างชัดเจนขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา โครงการนี้เป็นความร่วมมือระหว่างสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ร่วมกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน โดยการสนับสนุนจากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ประเทศไทย เพื่อติดตามผลการดำเนินงานและการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมในพื้นที่ รวมไปถึงการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติตามมติสมัชชาเด็กและเยาวชนในช่วงปี พ.ศ. 2560 – 2562 ทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของเด็กและเยาวชนในการส่งเสริมและพัฒนา โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามแบ่งเป็นเพศชายร้อยละ 49.25 เพศหญิงร้อยละ 32.50 และ LGBTQ ร้อยละ 18.25 โดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 19-22 ปี และศึกษาในสายสามัญ โดยผู้ตอบส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า โครงการดังกล่าวมีกระบวนการที่ทำให้ทุกคนได้ระดมความคิด พุดคุย ปรึกษาหารือ

กัน และมีโอกาสได้ใช้สิทธิออกเสียง แสดงความคิดเห็นเพื่อลงมติสรุปประเด็นต่างๆตามแนวความคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยมองว่าปัจจัยด้านความรู้และความสามารถของวิทยากร/ผู้นำกิจกรรม และการพูดคุย ปรึกษากันในกลุ่มย่อยจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมมากที่สุด ในขณะที่ปัจจัยด้านความแตกต่างระหว่างอายุยังคงเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมไม่กล้าแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ในด้านของความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม ภาพรวมถือว่าค่าเฉลี่ยการพัฒนาในด้านต่างๆอยู่ในระดับความคิดเห็น “มาก” โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการประชุมสมัชชาฯ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาความรู้มากที่สุด คือผู้บรรยาย/วิทยากร ในด้านของพฤติกรรม ส่วนใหญ่ได้รู้จักการปรับตัวเข้าสังคม สดท้ายในด้านของทักษะ ส่วนใหญ่มีการพัฒนาด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาด้านพฤติกรรมและทักษะมากที่สุด คือ กระบวนการแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ

ผลสรุปจากแบบสอบถามดังกล่าว คณะบริหารส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัจจัยต่างๆที่อยู่ในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เป็นประโยชน์ในด้านที่แตกต่างกัน เช่น การพัฒนาด้านความรู้ อาจต้องอาศัยความสามารถของวิทยากรเป็นหลัก หรือการพัฒนาด้านพฤติกรรมอาจจะต้องอาศัยกระบวนการที่สร้างให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้พูดคุยกันเป็นหลัก ทุกๆปัจจัยจึงต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้กระบวนการพัฒนานั้นเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด นอกจากนี้ ยังมีอีกหนึ่งประเด็นที่น่าสนใจ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นเพศทางเลือก มีถึง 73 คน ถือเป็นตัวเลขที่น่าสนใจ ประกอบกับปัจจัยทางด้านความแตกต่างระหว่างเพศที่แทบไม่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากองค์กรมีแนวคิดที่พยายามผลักดันเรื่องความเท่าเทียมทางเพศด้วย จึงทำให้ผู้วิจัยเข้าใจได้ว่ากิจกรรมที่องค์กรจัด มีแนวโน้มที่ดีที่จะยกกรอบเรื่องเพศออกไปจากกระบวนการ ไม่สร้างความเหลื่อมล้ำ ไม่ทำให้ผู้เข้าร่วมถูกตีตรา และทำให้ทุกคนกล้าแสดงความเป็นตัวเองออกมาอย่างอิสระ ทั้งนี้ไม่ว่าจะส่งเสริมเพศทางเลือกจนเป็นจุดเด่นในงาน แต่จะต้องอยู่ภายใต้กรอบของความเท่าเทียมกับเพศอื่นๆอย่างเหมาะสมด้วย องค์กรนี้จึงเปรียบเสมือนการเป็นพื้นที่ปลอดภัย ที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกล้าที่จะแสดงความเป็นเพศของตัวเองออกมา และได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างด้วยความรู้ความสามารถที่มี

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

1. การดำเนินงานโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

จากการศึกษาการดำเนินโดยใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย พบว่าองค์กรมีการขับเคลื่อนโดยการให้เด็กเป็นต้นน้ำในการคิด วางแผน และออกแบบกระบวนการ เพื่อตอบสนองความต้องการที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนได้อย่างทันสมัย เหมาะสมกับวัย นำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งสมาชิกในองค์กรจะได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้ทั้งหมด โดยการดำเนินงานขององค์กรสอดคล้องกับขั้นตอนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2547) ทั้ง 5 ขั้น ดังนี้ (1) ขั้นตัดสินใจเลือกประเด็น/ปัญหา องค์กรจะต้องมีการประชุมเสนอความคิดเห็น และปรึกษาหารือร่วมกันกัน เพื่อหาข้อสรุปในการคัดเลือกประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่จะนำมาพัฒนาต่อ (2) ขั้นวางแผน องค์กรมีการวางแผนโครงการร่วมกันผ่านการประชุมและปรึกษาหารือกันอยู่เสมอตามรายละเอียดของการดำเนินการ (3) ขั้นดำเนินงาน คือการที่องค์กรนำสิ่งที่วางแผนไว้ มาสู่การปฏิบัติกับกลุ่มเป้าหมายให้สมบูรณ์ที่สุด (4) ขั้นรับผลที่ได้จากการดำเนินการ โดยองค์กรได้ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในบทบาทต่างๆ มาให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม ทั้งในมุมมองของผู้จัดโครงการ และผู้สนับสนุนโครงการ ผ่านการสื่อสารในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เพื่อสรุปผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในมุมมองต่างๆ และ (5) ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน คือขั้นตอนที่คณะกรรมการในองค์กร จะนำข้อมูลที่ได้ในขั้นที่ 4 มาเข้าที่ประชุมเพื่อวิเคราะห์ถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ และนำมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์โครงการเพื่อพัฒนาเยาวชนต่อไป

มุมมองจากผู้วิจัย พบว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดขั้นของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการ สื่อสารอย่างชัดเจน เพื่อให้การสื่อสารนั้นครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งนี้เยาวชนที่อยู่ในกระบวนการดังกล่าวจะเกิดการพัฒนาศักยภาพในแต่ละขั้น ทั้งการพัฒนาด้านความรู้ผ่านการศึกษานี้อาของประเด็นที่จะนำมาจัดโครงการ การพัฒนาด้านพหุคูณผ่านสื่อสารร่วมกับผู้อื่น และการพัฒนาด้านทักษะจากการสื่อสารที่เกิดขึ้นในการทำงาน ทั้งนี้ก็เพื่อการขับเคลื่อนและพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งขั้นตอนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว จึงสอดคล้องกับที่ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2549) ได้กล่าวว่า หัวใจ

ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันรับฟัง และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก ร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางสังคม แลกเปลี่ยนข่าวสาร ตลอดจนกระบวนการค้นหาแนวทางและตัดสินใจร่วมกัน ความสอดคล้องดังกล่าวจึงเป็นเหตุผลที่ชี้ให้เห็นว่าขั้นตอนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในมิติของการขับเคลื่อน แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาประเด็นทางสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกระบวนการนี้จะทำให้ได้รับรู้ปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาเชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ

ทั้งนี้องค์กรดังกล่าว อยู่ใกล้ชิดกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยกรมกิจการเด็กและเยาวชน รูปแบบและวิธีการดำเนินงานจึงค่อนข้างมีความเป็นแบบแผนที่ชัดเจน ประกอบกับระบบราชการที่ต้องใช้เอกสารต่างๆ เพื่อสรุปโครงการ รวมไปถึงการเบิกจ่ายงบประมาณ ทำให้องค์กรมีความจำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องเพื่อความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรม แต่ด้วยแนวคิดของผู้นำองค์กรที่พยายามผลักดันเรื่องความเท่าเทียมในการทำงาน ประกอบกับช่วงวัยที่เป็นเยาวชนอยู่ ทำให้บรรยากาศในการทำงานไม่ตึงเครียด มีความยืดหยุ่น ทุกคนสามารถสื่อสาร ตัดสินใจเรื่องต่างๆร่วมกัน โดยไม่สนใจของตำแหน่งว่าใครจะอยู่สูงกว่าใคร ทำให้เกิดมิติในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นมิตร อีกทั้งยังมีการสื่อสารร่วมกันผ่านสื่อในรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อสมัยใหม่ในกระบวนการทำงานและการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ก็เพื่อจุดมุ่งหมายร่วมกันในการทำงานเพื่อแก้ไขประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ชวลดา กิจรินทร์มัยสุข (2548) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดการระดมความคิด การแลกเปลี่ยน การตัดสินใจ การวางแผน และการทำงานร่วมกันเพื่อทำให้เกิดการพัฒนา ซึ่งความสอดคล้องดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของรูปแบบการสื่อสารที่จะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ หากองค์กรที่มีความต้องการจะสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา จะต้องให้ความสำคัญกับรูปแบบการสื่อสารที่จะเอื้อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน สามารถรับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและในขณะเดียวกันก็มีโอกาสที่จะเป็นผู้ส่งสารผ่านรูปแบบการสื่อสารที่นำมาใช้ได้ด้วย

ประเด็นในเรื่องของโครงสร้างการบริหาร ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตถึงโครงสร้างการบริหาร ส่วนกลางขององค์กร ที่ปกติเราจะพบเจอในรูปแบบที่มีการแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน แต่สำหรับสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย สมาชิกที่เป็นผู้บริหารส่วนกลาง จะไม่ได้มีฝ่ายหรือตำแหน่งหน้าที่ที่

ถูกกำหนดในโครงสร้าง เสมือนกับเป็นส่วนกลางที่สามารถมีส่วนร่วมได้กับทุกๆกลุ่มงานที่รอง
 ประชานรับผิชอบ ถือว่าเป็นโครงสร้างที่เอื้อต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่เป็นการสื่อสารใน
 แนวระนาบ คือทุกคนสามารถร่วมสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับปาริชาติ สถาปิตานนท์
 (2549) ที่กล่าวถึงหลักการสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่ผู้เกี่ยวข้อง
 พุดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดำเนินการปรึกษาหารือร่วมกันเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ
 โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบสองทาง เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ทำความเข้าใจร่วมกัน ผ่าน
 การแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ในแนวระนาบอย่างรอบคอบ รอบด้าน และอิสระ โดยปราศจากการ
 ผูกขาด บทบาทของผู้ส่งสารไว้ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตลอดจนนำไปสู่ผลลัพธ์ที่สำคัญ นั่นก็คือ การ
 ตัดสินใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการร่วมกันบนพื้นฐานของความเข้าใจร่วมกันนั่นเอง ซึ่งการประมวล
 ข้อมูลดังกล่าวในมุมมองของผู้วิจัย มีความคิดเห็นว่า การกำหนดบทบาทหน้าที่ด้วยโครงสร้างการ
 บริหารตามแนวความคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม สมาชิกทุกคนในโครงสร้างจำเป็นต้องมีความรู้ความ
 เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของฝ่ายตนเองเป็นหลัก แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของ
 ฝ่ายอื่นๆควบคู่ไปด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน และจะทำให้การสื่อสารของทุกคน
 เป็นในทิศทางเดียวกัน โดยยึดคุณภาพของงานเป็นสำคัญ

ในส่วนของรูปแบบและกลวิธีในการสร้างการมีส่วนร่วม เนื่องจากองค์กรมีเป้าหมายที่
 ต้องการรวบรวมความคิดเห็นจากเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ เพื่อผลักดันไปยังกระทรวงหรือ
 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกระตุ้นให้ดำเนินการส่งเสริมและแก้ไขปัญหา จึงจำเป็นต้องให้
 ความสำคัญกับกระบวนการกิจกรรมที่จะทำให้ทุกคนเปิดใจ กล่าวที่จะพูดหรือแสดงความคิดเห็น
 อย่างตรงไปตรงมา ได้แก่ การสร้างความสนิทสนมของผู้เข้าร่วมที่มาจากต่างที่ต่างถิ่นให้รู้สึกผ่อนคลายและสร้างความเป็นกันเองผ่านกิจกรรมสนทนา การปรับพื้นฐานความรู้และ
 ประสบการณ์ให้ทุกคนได้มีความรู้สึกร่วมกับประเด็นที่จะพูดคุยกันโดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้และ
 ประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆมาบรรยายก่อนที่จะเข้าสู่ช่วงของการพูดคุยกัน เพราะปัญหาหลักของการ
 สื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการไม่เปิดใจ ไม่มีความมั่นใจ ไม่กล้าที่
 จะสื่อสาร ด้วยปัจจัยต่างๆที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการ ทั้งในด้านของความแตกต่างระหว่างอายุ
 ประสบการณ์ที่มีไม่เท่ากัน หรือความสนิทสนมที่ไม่เพียงพอ วิธีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมให้
 เกิดผลดีที่สุด จึงควรเริ่มจากการปรับให้ทุกคน มีความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่ง
 กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกฤตา มัชฌิมสุข (2559) ที่พบว่าบรรยากาศในการ
 สื่อสารเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการสร้างการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการ

สร้างความรู้สึกร่วมกันในประเด็นที่หยิบยกขึ้นมาพูดคุย ซึ่งจะทำให้ผู้สื่อสารเปิดใจและมีความกล้าที่จะสื่อสารกันมากขึ้น ดังนั้นข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์สำหรับผู้นำกระบวนการที่จะต้องทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถสื่อสารได้อย่างมีส่วนร่วม โดยจะต้องเริ่มจากการปรับความรู้และประสบการณ์ ให้ทุกคนมีความรู้สึกร่วมกันด้วยบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการมากนัก

นอกจากนี้ การปรับความรู้และประสบการณ์ของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว ยังสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดของ James Carey (1975) นักวิชาการด้านการสื่อสารและวัฒนธรรมที่ได้นำเสนอแนวทางการทำความเข้าใจกับกระบวนการสื่อสารในสังคมว่าดำเนินไปใน 2 ลักษณะ คือ แนวคิดเชิงถ่ายทอด (Transmission Approach) และแนวคิดเชิงพิธีกรรม (Ritual Approach) ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2552) ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาอธิบายเพิ่มเติมผ่านแบบจำลองเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น คือ (1) แบบจำลองเชิงถ่ายทอด ที่บทบาทของผู้สื่อสารและผู้รับสารมีความตายตัว กล่าวคือ ภายหลังจากการรับสารแล้ว ผู้รับสารก็จะรับรู้หรือคิดตามที่ผู้ส่งสารต้องการ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้ส่งสารทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมกระบวนการสื่อสารเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากการที่มีการนำวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาบรรยายเพื่อปรับความรู้ความเข้าใจก่อนที่จะมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม จากนั้นจึงนำไปสู่แบบจำลองที่ (2) แบบจำลองเชิงพิธีกรรม ที่เน้นการสื่อสารสองทาง โดยผู้ส่งสารสามารถสลับบทบาทไปมา ดังเช่นการสนทนาและการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่างๆ ร่วมกัน ซึ่งการที่ผู้สื่อสารจะสามารถสร้างความเข้าใจร่วมกันได้นั้น จำเป็นที่ผู้สื่อสารจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อารมณ์ ความรู้สึก ประสบการณ์ ผ่านการสื่อสารแบบสองทาง ที่ไม่มีใครผูกบทบาทการเป็นผู้ส่งสารหรือผู้รับสารอย่างตายตัว และเมื่อมีการนำแบบจำลองทั้งสองมาประยุกต์เข้าด้วยกัน จึงนำไปสู่การต่อยอดเกี่ยวกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่เป็นหัวใจของงานพัฒนานั้นเอง โดยสามารถนำแบบจำลองดังกล่าวไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมได้

ข้อค้นพบประการหนึ่งที่น่าสนใจจากการศึกษาครั้งนี้คือปัจจัยเรื่องระบบอาวุโสในสังคมไทย กล่าวคือ แม้การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนถือเป็นที่ยอมรับในสังคมโลก แต่สำหรับประเทศไทยในทางปฏิบัติจริง ยังพบอุปสรรคที่สำคัญ เนื่องจากสังคมไทยมีค่านิยมที่ปฏิบัติกันมาช้านานในระบบอาวุโส คือ การให้เกียรติผู้ใหญ่ ยึดถือและเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นสำคัญ ทำให้การดำเนินงานขององค์กรยังมีการตัดสินใจที่โน้มไปทางความคิดเห็นของผู้ใหญ่บ่อยครั้ง ทั้งนี้เป็นเพราะงบประมาณสนับสนุนการจัดโครงการขององค์กร มักมาจากการอนุมัติของผู้ใหญ่ในภาครัฐหรือ

เอกชนที่รับผิดชอบ ทำให้องค์กรต้องรับฟังและปฏิบัติตามผู้ใหญ่ไปในบางส่วน เพื่อให้ได้รับงบประมาณสนับสนุนในการจัดงาน เหตุผลนี้จึงส่งผลกระทบต่อกระบวนการสื่อสารขององค์กรค่อนข้างมากที่อาจเป็นการปิดกั้นความคิดเห็น และทำให้เด็กและเยาวชนถูกมองว่าเป็นเพียงไม้ประดับของผู้ใหญ่ที่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ว่าทำเพื่อเด็กและเยาวชนเท่านั้น เพราะจากข้อสังเกตของผู้วิจัยพบว่า ผลสรุปจากแบบสอบถามในโครงการสมัชชาเด็กและเยาวชนระดับชาติ ในประเด็นความคิดเห็นต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของโครงการ ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นว่าเป็นประเด็นต่างๆ ที่ถูกนำเสนอ มีการต่อยอดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่มากกว่าเหตุผลการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในข้ออื่นๆ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ใหญ่ที่เป็นตัวแทนของภาครัฐในการรับฟังมติสมัชชาจากเด็กและเยาวชน เป็นผู้ที่ไม่ได้มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ทำให้มติสมัชชาที่มีแนวโน้มที่จะถูกรับฟังและไม่สามารถขับเคลื่อนให้เกิดเป็นการพัฒนาที่ชัดเจนได้ ประเด็นนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (2554) ซึ่งระบุว่า เด็กและเยาวชนในประเทศไทยยังขาดการมีส่วนร่วมและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ สาเหตุเป็นเพราะสังคมไทยยึดติดกับวัฒนธรรมและทัศนคติที่ว่า “เด็กต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่” และ “ผู้ใหญ่อาบน้ำร้อนมาก่อน” ผู้ใหญ่ยังไม่เกิดการยอมรับและเชื่อในสิ่งที่เด็กแสดง แม้ว่าเด็กและเยาวชน รุ่นปัจจุบันจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็นมากขึ้น แต่ยังมีอุปสรรคทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ เช่น การขาดความรู้ ความเข้าใจว่าการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนนั้นมีความสำคัญ ขาดปฏิสัมพันธ์ในการร่วมมือระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ เป็นการสื่อสารที่โน้มไปในแนวตั้งแบบระบบสั่งการ ดังนั้นข้อมูลดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชน จะต้องระมัดระวังการสื่อสารระหว่างเยาวชนกับผู้ใหญ่ ต้องหาจุดกลางร่วมกันในการสื่อสารอย่างเหมาะสม โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นสำคัญ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ เกิดขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 โดยรัฐบาลมีการสั่งงดจัดกิจกรรมอื่นใดที่เป็นการรวมตัวกันของคนหมู่มาก จึงส่งผลกระทบต่อสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยที่ไม่สามารถจัดกิจกรรมแบบปกติได้ ทำให้ผู้วิจัยพบเจอข้อมูลที่น่าสนใจ คือการปรับตัวในการทำกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ด้วยคณะกรรมการมีแนวคิดที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนในช่วงดังกล่าว ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับเยาวชนหลายๆ คนที่ต้องกักตัวอยู่ในที่พักอาศัย ทำให้รูปแบบการสื่อสารขององค์กร มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างสื่อ เกิดเป็นนวัตกรรมการมีส่วนร่วมทางออนไลน์ที่น่าสนใจ ดังเช่นรายการออนไลน์อยู่หนึ่งไม่ได้แล้ว ออกอากาศผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจของ

องค์กร โดยใช้ระบบ OBS และ Google meet ร่วมด้วย โดยรายการออนไลน์อยู่ไม่ได้แล้ว Season 1 เป็นรูปแบบการเสวนาให้ความรู้ พุศุขในประเด็นสังคมที่น่าสนใจ โดยการเชิญผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ หรือผู้ที่มีชื่อเสียงมาร่วมพุดคุยในรายการ เมื่อรายการดังกล่าวได้รับความสนใจ จึงนำมาสู่รายการออนไลน์อยู่ไม่ได้แล้ว Season 2 ซึ่งเป็นรูปแบบของการแข่งขันโต้วาที เปิดโอกาสให้เยาวชนทุกคนได้มีส่วนร่วม รวมถึงมาสมัครเข้าแข่งขัน สื่อสารภายใต้ประเด็นสังคมที่น่าสนใจ โดยผู้รับชมก็สามารถมีส่วนร่วมผ่านการให้คะแนนโหวตหรือการเสนอข้อดีในการแข่งขันได้ เรียกได้ว่าเป็นบรรยากาศแห่งความอบอุ่น ที่ทำให้เยาวชนส่วนหนึ่งที่กักตัวอยู่บ้านรู้สึกไม่เหงา ทำให้เป็นต้นแบบในการทำกิจกรรมช่วงสถานการณ์โควิด 19 ของกลุ่มเด็กและเยาวชนต่างๆ ได้นำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเอง อีกทั้งยังเป็นการร่วมสื่อสารประเด็นทางสังคมในมุมมองของเยาวชนผ่านสื่อออนไลน์ด้วย กระบวนการนี้จึงสอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒิพร ลิ้มวรภัต (2563) ที่พบว่าสื่อออนไลน์ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อนำเสนอข่าวสารและสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้รับสารในการร่วมกำหนดทิศทางของสังคม กล่าวคือ หากต้องการที่จะขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมในยุคนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับสื่อออนไลน์

ทั้งนี้ ในขณะที่เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ได้ปรับเปลี่ยนสภาพจากการสื่อสารแบบทางเดียวที่มีผู้ส่งสารและผู้รับสารชัดเจน ไปสู่สภาพของเทคโนโลยีการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interactive Communication Technology) ระหว่างบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระบบการสื่อสารผ่านโทรศัพท์ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือการเชื่อมต่อไปยังระบบโทรทัศน์และวิทยุ ดังที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้สร้างสรรค์รายการทางออนไลน์ขึ้นมา บุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจึงมีบทบาทเป็น “ผู้มีส่วนร่วม” (Participant) มากกว่าที่จะอธิบายแบบบ่งชี้ได้ว่าใครคือผู้รับสารและผู้ส่งสาร ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ มีความสอดคล้องตามแบบจำลองเชิงถ่ายทอดและผืนีกำลึงของ Rogers and Kincaid (1981) ที่ได้อธิบายไว้ว่าเป็นแบบจำลองที่สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารมีข้เกี่ยวข้องกัับ “การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร” เท่านั้น แต่ในโลกแห่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออก (Expression) และการตีความระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Participants) ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Understanding) และนำไปสู่กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง “ความจริงทางสังคม” (Social Reality) ซึ่งจะเชื่อมโยงกับบทบาทของข้อมูลข่าวสาร (Information) การเห็นพ้องต้องกัน (Mutual Understanding) และการกระทำร่วมกัน (Collective Action) ข้อมูลดังกล่าวจึงทำให้เห็นถึงภาพรวมของกระบวนการสื่อสาร

แบบมีส่วนร่วมในยุคปัจจุบันที่สามารถนำไปเป็นแนวทางการออกแบบกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

การศึกษาผลการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ทั้งในมุมมองของเยาวชนแกนนำและเยาวชนทั่วไป พบว่าส่วนใหญ่มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าการได้เข้าไปอยู่ในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม นั้น ทำให้ตนพัฒนาศักยภาพในหลายมิติ โดยผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสามารถช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมกระบวนการได้ทั้ง 3 ด้าน ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านทัศนคติ ซึ่งจากการสังเกตในมุมมองของผู้วิจัย พบว่า เยาวชนแกนนำที่เป็นผู้อยู่ในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การทำงานร่วมกันภายในสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย เยาวชนกลุ่มนี้จะมีความรู้ในเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ทั้งในเรื่องของข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เรื่องสิทธิเด็ก รวมไปถึงทักษะการทำงานในมิติต่างๆ เช่น การจัดการเอกสาร การทำงานเป็นทีม การสื่อสาร ที่ค่อนข้างจะมีความชำนาญมากกว่ากลุ่มเด็กและเยาวชนทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความถี่ที่อยู่ในกระบวนการที่มากกว่า ที่สำคัญคือการเรียนรู้จักปรับตัวเข้าสังคม เนื่องจากกลุ่มเยาวชนดังกล่าวเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง รู้จักปรับตัวเมื่อต้องสื่อสารร่วมกับผู้ที่มีอายุมากกว่า ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า หรือผู้ที่มีอายุเท่ากันก็ตาม ทำให้ตนเองได้รู้จักการพัฒนาผ่านมุมมองความคิดของคนอื่น มีแรงบันดาลใจที่จะต่อยอดอนาคตของตนเอง ข้อค้นพบนี้จึงสอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา เช่น การศึกษาของบุษบา หินเชาว์ (2554) และภาณุพงศ์ ภูโต (2551) ที่แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไม่ได้มีประโยชน์แค่ในมิติของการใช้แก้ปัญหาหรือใช้ในการพัฒนาวิธีการดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์ในมิติของการเสริมพลัง (empowerment) ให้แก่ผู้ร่วมกระบวนการด้วย ทั้งนี้ ในแง่ของการนำมาใช้กับเยาวชน ประโยชน์ในแง่นี้นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากเยาวชนเป็นวัยที่ให้ความสำคัญกับความต้องการการเห็นคุณค่าของตนเองมากกว่าวัยอื่นๆ รวมทั้งการยอมรับจากคนรอบข้าง การที่ทำให้พวกเขาได้รับรู้ถึงความสามารถของตนเองที่ชัดเจนมากขึ้น จะทำให้เห็นคุณค่าของตนเองและช่วยป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงที่จะนำไปสู่ปัญหาต่างๆได้ ข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่จะต้องทำหน้าที่ในการพัฒนาเยาวชน โดยต้องสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะทำให้

เยาวชนได้รับรู้ถึงความสามารถของตนเองและนำไปสู่การเห็นคุณค่าของตนเองเพื่อเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพของสังคมได้

การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนที่พบเห็นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง ดังจะเห็นได้จากการทำงานของเยาวชนแกนนำของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย หรือเยาวชนทั่วไปที่ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการสมัชชาเด็กและเยาวชนประจำปี 2563 ซึ่งล้วนแล้วแต่ได้รับการพัฒนาศักยภาพจากสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในกิจกรรม มิใช่การเรียนรู้แบบตำราในห้องเรียน การพัฒนาศักยภาพดังกล่าวจึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Gagne (1970) ที่ได้อธิบายลักษณะของการเรียนรู้ไว้ว่า คือ การเปลี่ยนแปลงสมรรถภาพ หรือความสามารถของบุคคลอันเนื่องมาจากสถานการณ์ที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมจะคงอยู่หรือปรากฏให้เห็นได้นานพอสมควร และสามารถจำแนกออกเป็นส่วนๆ ได้หลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านทักษะหรือความสามารถ ทักษะคิดหรือความรู้สึก และด้านความรู้ความเข้าใจ ความสอดคล้องดังกล่าวทำให้เห็นถึงความสำคัญในการสร้างสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาได้ ทั้งนี้หากต้องการพัฒนาเยาวชนอย่างแท้จริง การถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ในเชิงบรรยายจึงไม่เพียงพอ แต่จะต้องสร้างกระบวนการหรือสถานการณ์ที่จะทำให้เยาวชนได้เรียนรู้ด้วยตัวเองเพื่อการพัฒนาศักยภาพอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ความสำคัญของปัจจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ในการนำมาปรับใช้กับรูปแบบกิจกรรมที่จะช่วยส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เข้าร่วมที่เป็นเยาวชนได้ มีองค์ประกอบสำคัญที่ควรนึกถึง ได้แก่ (1) วิทยากรหรือผู้นำกิจกรรมในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่จะต้องครบด้วยองค์ความรู้และประสบการณ์อย่างชำนาญ มีความสามารถในการสื่อสารและเข้าใจบริบทความเป็นเด็กและเยาวชน จึงจะช่วยพัฒนาศักยภาพของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านความรู้ ดังที่รัตติกาล สิทธิพันธุ์ (2552) และศรีรัตดา อุทัยรัตน์ (2555) อธิบายว่าสื่อบุคคลมีคุณสมบัติที่สามารถ สร้างความเข้าใจระหว่างกันได้มากที่สุด เนื่องจากมีภาวะการจัดการความคิด ความรู้สึก ที่สามารถปรับได้เสมอตามสถานการณ์อย่างเหมาะสม จึงเป็นเหตุผลที่ยืนยันได้ว่าการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากกระบวนการกิจกรรม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีส่วนนำกระบวนการที่มีความรู้ความสามารถ มาช่วยเสริมการพัฒนานั้นให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และ (2) กระบวนการที่เอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ โดยเฉพาะ

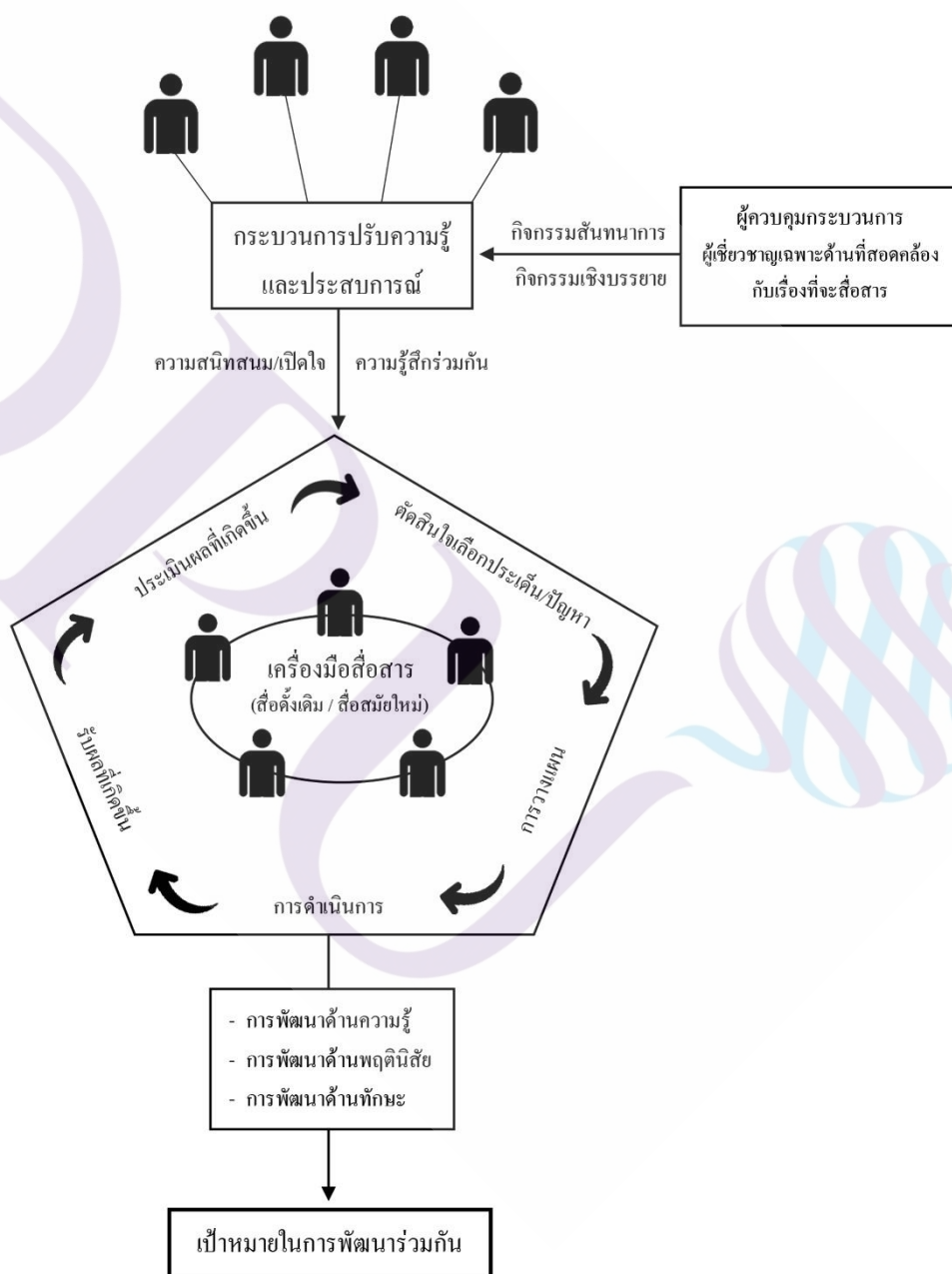
โครงการที่มีผู้เข้าร่วมหลากหลาย มีความแตกต่างทางด้านอายุ การศึกษา ประสบการณ์ ภูมิภาคนำรวมไปถึงความคิดและทัศนคติ ยิ่งถ้ากระบวนการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสพูดคุย แลกเปลี่ยนกันมากเท่าใด ก็จะยิ่งทำให้เกิดการพัฒนาจากการเรียนรู้ผ่านมุมมองที่หลากหลายมากขึ้นเท่านั้น ดังที่จินตวีร์ เกษมสุข (2559) อธิบายว่าการสื่อสารระหว่างบุคคล จะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ที่ได้รับรู้มากับบุคคลอื่นเสมอ ทั้งยังเป็นเสมือนภาพสะท้อนที่กลับมาหาตัวเอง ยังมีการสื่อสารระหว่างบุคคลมากเพียงใด ก็จะยิ่งเพิ่มการรู้จักตัวเองมากขึ้นเท่านั้น ถือเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตัวเองและซับซ้อนสิ่งที่น่าสนใจจากคู่สนทนามาใช้ด้วย ดังนั้น การสร้างกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสพูดคุยกันอยู่เสมอ จึงเป็นวิธีการที่จะช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้จากคนอื่นและนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพได้

ประเด็นสุดท้าย ที่ผู้วิจัยค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้ คือการสื่อสารเพื่อพัฒนาเยาวชนที่สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยได้สร้างสรรค์กระบวนการผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การนำเนื้อหาทางวิชาการมาออกแบบการเรียนรู้โดยยึดบรรยากาศแห่งความสนุกสนานเป็นสำคัญ ผ่านการสื่อสารที่เท่าเทียมกันของกลุ่มคนที่หลากหลาย เป็นต้น ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการสื่อสารของผู้ใหญ่ที่อาจจะเน้นไปในลักษณะวิชาการและมีความเป็นทางการค่อนข้างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากการเรียนรู้ในวัยเยาวชนจะมีความแตกต่างจากผู้ใหญ่ จึงทำให้ความสนใจในกิจกรรมจะต้องเน้นที่ความสนุกสนานเป็นหลัก จึงสอดคล้องกับแนวคิดที่ ศศโสฬส จิตรวานิชกุล (2560) ได้อธิบายว่า เด็กและเยาวชนถือเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญอย่างยิ่งในงานสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคม เนื่องจากว่ากลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะทางที่แตกต่างจากกลุ่มคนวัยอื่นๆ โดยหลักการและแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังการทำงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ 1) หลัก 3 H : ความรู้ (Head) ทักษะ (Hand) และความรู้สึก (Heart) 2) หลักการ “เล่นให้เกิดการเรียนรู้” (Playing is learning) หรือวิธีการแบบ “สาระบันเทิง” (Edutainment) 3) หลักการทำงานบนพื้นฐานที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย 4) กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory communication) และ 5) กระบวนการแสดงความคิดเห็น/วิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งความสอดคล้องดังกล่าวนี้ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่จะทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเยาวชน สามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์กระบวนการสื่อสารที่เหมาะสมกับวัยเยาวชนได้ ทั้งนี้ก็เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาเยาวชนเป็นสำคัญ

จากข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย รวมถึงผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาออกแบบเป็นกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของกิจกรรมการพัฒนาเยาวชน ดังภาพที่ 5.1

กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชน

ความแตกต่างของเยาวชนผู้มีส่วนร่วม
ด้านภูมิศาสตร์ / ด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ / ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคล / ด้านความรู้และประสบการณ์

ภาพที่ 5.1 กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชน

จากภาพที่ 5.1 คือกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมแก่การนำไปใช้เพื่อพัฒนาเยาวชน สามารถอธิบายได้ ดังนี้

การสื่อสาร ที่ไม่ได้มีผู้ส่งสารหรือผู้รับสารที่ตายตัว ทุกคนสามารถสลับบทบาทการเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ จึงเรียกว่า “ผู้มีส่วนร่วม” ซึ่งในแผนภาพนี้ หมายถึง “เยาวชน” ซึ่งมีจำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เนื่องจากเยาวชนผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดอาจมีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ ด้านคุณวุฒิและวัยวุฒิ ด้านความสัมพันธ์ส่วนบุคคล รวมถึงด้านความรู้และประสบการณ์ที่อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้ก่อนที่จะเข้าไปสู่การสื่อสารร่วมกันนั้น ทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการปรับความรู้และประสบการณ์ โดยมีวิทยากรที่เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ มาเป็นผู้ควบคุมกระบวนการ ผ่านกิจกรรมสนทนาการเพื่อเปิดใจ สร้างความสนิทสนม ควบคู่ไปกับกิจกรรมเชิงบรรยายให้มีความรู้สึกร่วมกันในเรื่องที่ต้องการจะสื่อสาร จากนั้นเยาวชนผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดจึงจะเข้าสู่กระบวนการสื่อสารร่วมกันผ่านเครื่องมือสื่อสาร ทั้งสื่อดั้งเดิมหรือสื่อสมัยใหม่ ตามขั้นตอนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ 1.ตัดสินใจเลือกประเด็นปัญหา 2.การวางแผน 3.การดำเนินการ 4.รับผลที่เกิดขึ้น และ 5. ประเมินผลที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน โดยระหว่างการสื่อสารเยาวชนผู้มีส่วนร่วมทั้งหมดจะเกิดการพัฒนาศักยภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ (knowledge) ด้านพหุคุณ (attributes) และด้านทักษะ (Skills)

รูปแบบดังกล่าว จึงเป็นประโยชน์และมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อพัฒนาหรือขับเคลื่อนงานตามวัตถุประสงค์ของผู้จัดกระบวนการ เนื่องจากว่ากลุ่มเป้าหมายดังกล่าวมีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะทางที่แตกต่างจากกลุ่มคนวัยอื่นๆ จึงต้องมีบรรยากาศการสื่อสารที่อยู่ในลักษณะเล่นให้เกิดการเรียนรู้ (Playing is learning) ภายใต้การแนะนำจากบุคคลที่เชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ จึงจะทำให้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนเกิดประสิทธิภาพ ในขณะที่เดียวกันเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการก็จะได้รับการพัฒนาศักยภาพควบคู่ไปด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. คณะบริหารของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยต้องระมัดระวังในการนำเด็กและเยาวชนไปสื่อสารร่วมกับผู้ใหญ่ ควรสร้างกระบวนการที่ทำให้สื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน
2. คณะบริหารของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ควรติดตามการขับเคลื่อนผลมติโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการสมัชชาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พร้อมทั้งรายงานผลการติดตามไปยังสมาชิกในองค์กรอย่างครอบคลุม
3. การพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ควรจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย และเน้นให้ผู้เข้าร่วมได้มีโอกาสพูดคุย ปรึกษาหารือกันเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างรอบด้าน

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาต่อไปเกี่ยวกับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ควรมีการศึกษาในมุมมองของผู้ใหญ่หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ในประเด็นระบบความอาวุโสที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม
2. การศึกษาต่อไปเกี่ยวกับผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ควรศึกษาเทคนิคและกลวิธีของวิทยากรหรือผู้นำกิจกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและส่งผลต่อการพัฒนาด้านความรู้ค่อนข้างมาก
3. ควรศึกษาแนวคิดและรูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในแต่ละวาระสมัยการบริหารของประธานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
4. ควรศึกษาเทคนิคและกลวิธีที่ใช้ในสื่อออนไลน์ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชน เนื่องจากแนวโน้มการใช้สื่อในปัจจุบันจะเน้นไปในรูปแบบออนไลน์ค่อนข้างมาก

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2559). รายงานผลการศึกษาศาถานภาพการสรางและสนับสนุน

กลุมเด็กและเยาวชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคมของหนวยงาน.

กรุงเทพฯ: กระทบวง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กรรมกรักร์ เฟ็งปรารังค์ และ กาญจนนา แก้วเทพ. (2548). การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร: จากแนวคิดสู่

การปฏิบัติจริง. วารสารนิเทศศาสตร์, 23(3-4), 62-81.

กันยา สุวรรณแสง. (2540). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.

กาญจนนา แก้วเทพ และคณะ. (2543). สื่อเพื่อชุมชน: การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

กาญจนนา แก้วเทพ. (2552). สื่อเล็กๆ ที่น่าใช้ในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน

การวิจัย.

กุลฤดี นุ่มทอง. (2557). การสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความตระหนักรู้สิทธิขั้นพื้นฐานของ

แรงงานเด็กข้ามชาติในชุมชนจังหวัดสมุทรสาคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).

โครงการพัฒนารูปแบบตำบลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน. (2562). การพัฒนา

รูปแบบตำบลส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: สำนักงาน

กองทุนสนับสนุนการสรางเสริมสุขภาพ (สสส.).

- จินตวีร์ เกษมสุข. (2550). การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล ของ นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. วารสารศรีปทุมปริทัศน์, 7(2), 13-25.
- ชลลดา กิจรินทร์มย์สุข. (2548). การศึกษาสถานะขององค์ความรู้ ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม ในวิทยานิพนธ์ สาขานิเทศศาสตร์พัฒนาการของไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ชัยภัทร เกษมณี. (2549). กลยุทธ์การบริหารองค์กรไม่แสวงหากำไรเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สถาบันพระปกเกล้า).
- ณัฐกฤตา มัชฌมสุข. (2559). การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในโครงการ 4ม. ขอคืนพื้นที่เขาใหญ่ ของกลุ่มเยาวชนต้นกล้า จังหวัดนครนายก. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสวนดุสิต).
- ณัฐพันธุ์ เจนสกุณ. (2560). ปัจจัยความสำเร็จของการใช้สื่อ Facebook Fanpage Wongnai ที่มีผล ต่อความสนใจใช้บริการร้านอาหาร. (การค้นคว้าอิสระปริญญา นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ).
- ทิพย์สุดา ปานเกษม. (2559). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ใน จังหวัดน่าน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- บุษบา หินเช่าวี. (2554). รูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมของชาวบ้านเพื่อการจัดการป่าชุมชน อย่างยั่งยืน. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ปภาณี จูติวัฒนา. (2535). การพัฒนาเด็ก เยาวชน และสตรี. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2549). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการวิจัยในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปิยะนันท์ ทรงสุนทรวัฒน์. (2559). *บทบาทของสภาเด็กและเยาวชนในการขับเคลื่อนกิจกรรมเทศบาลนครราชสีห์มา*. (การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

ภาณุพงศ์ ภูโต. (2551). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เขาสมอคอน อ.ท่าม่วง ต.เขาสมอคอน จ.ลพบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์).

วุฒิพร ลิ้มวราภัส. (2563). *กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์ : กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และแนวหน้า*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).

ศุภศิลาปี กุลจิตต์เจือวงศ์. (2556). *ไลน์รูปแบบการสื่อสารบนความสร้างสรรค์ของสมาร์ตโฟน : ข้อดีและข้อจำกัดของแอปพลิเคชัน*. *วารสารนักบริหาร*, 33(4), 42-54.

ยุทธนา อางทวิกุล. (2563). *การใช้งานโปรแกรม Google Meet ในการประชุมออนไลน์*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563, จาก <http://blog.bru.ac.th/2020/05/08/google-meet-in-meeting-online/>

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). *Zoom โปรแกรม Video Conference มาแรงท่ามกลางกระแส Work From Home*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2563, จาก https://stri.cmu.ac.th/km_it_detail.php?id=18

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย. (2561). คู่มือการทำงานสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: อินฟลูเอนเซอร์

สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย. (2560). *สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ

13 พฤศจิกายน 2563, จาก <https://cyct.dcy.go.th/>

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. (2526). *จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมพงษ์ จิตระดับและคณะ. (2559). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการบูรณาการพลังเด็กและเยาวชน
กับพลัง ชุมชนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านเด็กและเยาวชน*. กองทุนสนับสนุน
การสร้างสรรค์ สุขภาพ (สสส.). กรุงเทพฯ: พรรณณีปริ้นติ้งเซ็นเตอร์จำกัด.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. (2548). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency-based
learning*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

สุชา จันทน์เอม. (2542). *จิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช

สุวินัย น่วมเจริญ. (2559). *แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถ ขององค์กรเด็กและเยาวชนของ
ชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ปีที่ 2*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเชียงใหม่

อลิศรา ชูชาติ และคณะ. (2538). *เทคนิคการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์ปริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

Kanokphan Kanthachan. (2554). *เทคโนโลยีการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 14 พฤศจิกายน 2563, จาก

http://52040337kanokphan.blogspot.com/2011/09/blog-post_6027.html

Mdsiglobal (2561). *เฟซบุ๊กแมสเซนเจอร์ คืออะไร มาทำความรู้จักกัน*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน

2563, จาก <https://www.mdsiglobal.com/facebook-messenger/>

ภาษาต่างประเทศ

Ascroft, J. (1987). *Communication in support of development: Lessons from theory and practice*. Paper presented at the seminar on Communication and Change, East-West Center, Honolulu, Hawaii.

Birke, D. (2013). *Social networks and their economics*. West Sussex: John Wiley & Sons.

Bordenave, D. J. (1994). Participative communication as a part of building the participative society. In S.A. White, K.S. Nair, and J. Ascroft (Eds.), *Participatory Communication: Working for Change and Development*. (pp. 35-48). Thousand Oaks, CA : Sage.

Calvert, M. et al. (2014). *Youth Participation in local government youth outcomes of the Kenosha Country in governance program*. University of Wisconsin.

Jacobson, T. L. (1994). Modernization and post-modernization approaches to participatory communication for development. Participative communication as a part of building the participative society. In S. A. White, K. S. Nair, & J. Ascroft (Eds.), *Participatory Communication: Working for Change and Development*. (pp. 60-75). Thousand Oaks, CA : Sage.

McQuail, D (1987). *Mass Communication Theory. An Introduction*. 2nd Ed.

London:Sage. Robbin, S.P., & Coulter, M. (1959). *Mass communication*.

NewYork : Random House.

Melkote, R., Steeves, S., and Leslie, H. (2001). *Communication for development in the third world: Theory and practice*. New Delh : Sage Publications India.

Narula, U. (1994). *Development communication: Theory and practice*. New Delh : Har Anand

Publication.

Servaes, J., Jacobson, T. A., and White, S. A. (1996). *Participatory communication for social*

change. California : Sage.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

เรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย

กรณีศึกษา สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ ตามหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ หัวข้อ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย กรณีศึกษาสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในประเด็นผลการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยข้อมูลดังกล่าวจะนำไปใช้ในงานวิจัยเท่านั้น ประมวลผลข้อมูลในภาพรวม และไม่มีกระบวนการระบุตัวตนของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ชาย หญิง LGBTQ
2. อายุ ต่ำกว่า 15 ปี 15-18 ปี 19-22 ปี 23-25 ปี
3. รูปแบบการศึกษา
 - การศึกษาสายสามัญ การศึกษาสายอาชีพ
 - การศึกษานอกโรงเรียน รูปแบบการศึกษาอื่นๆ โปรดระบุ.....
4. ท่านเข้าร่วมการประชุมสมัชชาฯ ระดับใดบ้าง
 - ระดับ
 - ระดับภาคเหนือ ระดับภาคใต้
 - ระดับภาคกลาง ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 - ระดับชาติ
 - กลุ่มเฉพาะประเด็น
 - กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเด็กและเยาวชนพิการ
 - เด็กนอกระบบ เด็กและเยาวชนในสถานพินิจ
 - กลุ่มความหลากหลายทางเพศ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ สมัชชาการ
พัฒนาเด็กและเยาวชน

2.1 กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ประเด็น	น้อย ที่สุด (1)	น้อย (2)	ปาน กลาง (3)	มาก (4)	มาก ที่สุด (5)
1) โครงการเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถสื่อสารได้อย่างเท่าเทียมกัน					
2) โครงการมีกระบวนการที่ทำให้ทุกคนได้ระดมความคิด พุดคุย ปรีกษาหารือกัน					
3) ผู้เข้าร่วมมีการให้เกียรติ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน					
4) รูปแบบการสื่อสาร มีความหลากหลาย ทุกคนสามารถเข้าถึง ข้อมูลต่างๆ ได้อย่างเท่าเทียม					
5) มีการนำเครื่องมือสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาใช้เพื่อสร้าง การมีส่วนร่วม					
6) ผู้เข้าร่วมมีโอกาสได้ใช้สิทธิออกเสียง แสดงความคิดเห็น เพื่อลงมติสรุปประเด็นต่างๆ					
7) ประเด็นต่างๆ ที่ถูกนำเสนอ มีการต่อยอด เพื่อนำไปสู่การ พัฒนา					

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่เป็น**ประโยชน์**ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่ช่วยให้ท่านกล้าแสดงความคิดเห็น สามารถสื่อสาร แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันได้อย่างเท่าเทียม (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- กิจกรรมสนทนาการ/การละลายพฤติกรรม สร้างความสนิทสนม
- การปรับความรู้และประสบการณ์ให้เท่ากัน โดยเชิญวิทยากรมาบรรยาย
- การพูดคุยและปรึกษากันในกลุ่มย่อย
- การใช้เทคโนโลยี เครื่องมือสื่อสารเข้ามาช่วย
- ความรู้และความสามารถของวิทยากร/ผู้นำกิจกรรม
- รูปแบบ การจัดสถานที่ในการพูดคุย
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

ปัจจัยที่เป็น**อุปสรรค**ต่อกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่อาจทำให้ท่านไม่กล้าแสดงความคิดเห็น หรือสื่อสารกับคนอื่นๆ ได้โดยตรงไปตรงมา (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุ
- ความแตกต่างทางด้านวุฒิการศึกษา
- ความแตกต่างทางประสบการณ์
- ความแตกต่างทางด้านภูมิลำเนา
- ความแตกต่างระหว่างเพศ
- ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่อาจไม่สนิทสนมมากนัก
- ตำแหน่งในการทำงาน
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรม

1. การพัฒนาด้านความรู้ (Knowledge)

1.1 จากการเข้าร่วมโครงการ ท่านมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่างๆเหล่านี้ มากน้อยเพียงใด

ประเด็น	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1) มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดประชุมสัมมนา					
2) มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก					
3) มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับ พรบ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็ก และเยาวชนแห่งชาติ					
4) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน					

1.2 ปัจจัยใดที่มีผลต่อการพัฒนาด้านความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ผู้บรรยาย/วิทยากร
- สื่อ/เอกสารประกอบ
- การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ
- กิจกรรมสัมมนาการ
- รูปแบบการจัดกิจกรรม
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

2. การพัฒนาด้านพฤติกรรม (Attiributes)

2.1 จากการเข้าร่วมโครงการ ท่านรู้สึกว่าคุณสมบัติของตนเองในด้านต่างๆ เหล่านี้ มีการพัฒนามากน้อยเพียงใด

ประเด็น	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1) มีความมั่นใจในตนเอง					
2) กล้าแสดงความคิดเห็น					
3) มีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้าง					
4) กล้าแสดงความเป็นตนเองในที่สาธารณะ					
5) รู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง					
6) เห็นคุณค่าของตนเอง					
7) รู้จักการปรับตัวเข้าสังคม					

2.2 ปัจจัยใดที่มีผลต่อการพัฒนาด้านพฤติกรรมจากการเข้าร่วมกิจกรรม (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ผู้บรรยาย/วิทยากร
- สื่อ/เอกสารประกอบ
- การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ
- กิจกรรมสัมมนาการ
- รูปแบบการจัดกิจกรรม
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

3. การพัฒนาด้านทักษะ (Skills)

3.1 จากการเข้าร่วมโครงการ ท่านรู้สึกว่าคุณสมบัติในด้านต่างๆ เหล่านี้ มีการพัฒนามากน้อยเพียงใด

ประเด็น	น้อยที่สุด (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	มาก (4)	มากที่สุด (5)
1) ทักษะทางด้านการทำงานเป็นทีม					
2) การวางแผนและการบริหารจัดการ					
3) ทักษะด้านการสื่อสาร					
4) ทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา					
5) ทักษะด้านการมีความคิดสร้างสรรค์					

3.2 ปัจจัยใดที่มีผลต่อการพัฒนาทักษะทั้ง 5 ด้าน (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ผู้บรรยาย/วิทยากร
- สื่อ/เอกสารประกอบ
- การแลกเปลี่ยน พูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนอื่นๆ
- กิจกรรมสนทนา
- รูปแบบการจัดกิจกรรม
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพของเยาวชนไทย

.....

.....

.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – นามสกุล	นายอานนท์ บัวภา
วัน เดือน ปีเกิด	21 กรกฎาคม พ.ศ.2536
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 1/3 หมู่ 8 ตำบลบางสมัคร อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
ตำแหน่งงานและสถานที่ทำงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อสารองค์กร สายงานสื่อสารแบรนด์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2551	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดบางวัว(สายเสริมวิทย์)
พ.ศ.2554	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนชลกันยานุกูล
พ.ศ.2558	ปริญญาตรี นิเทศศาสตรบัณฑิต สาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์